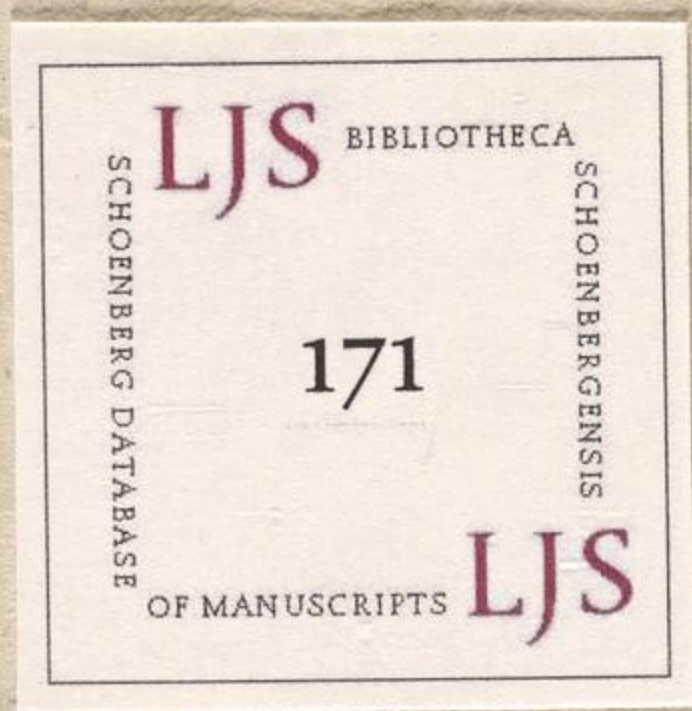
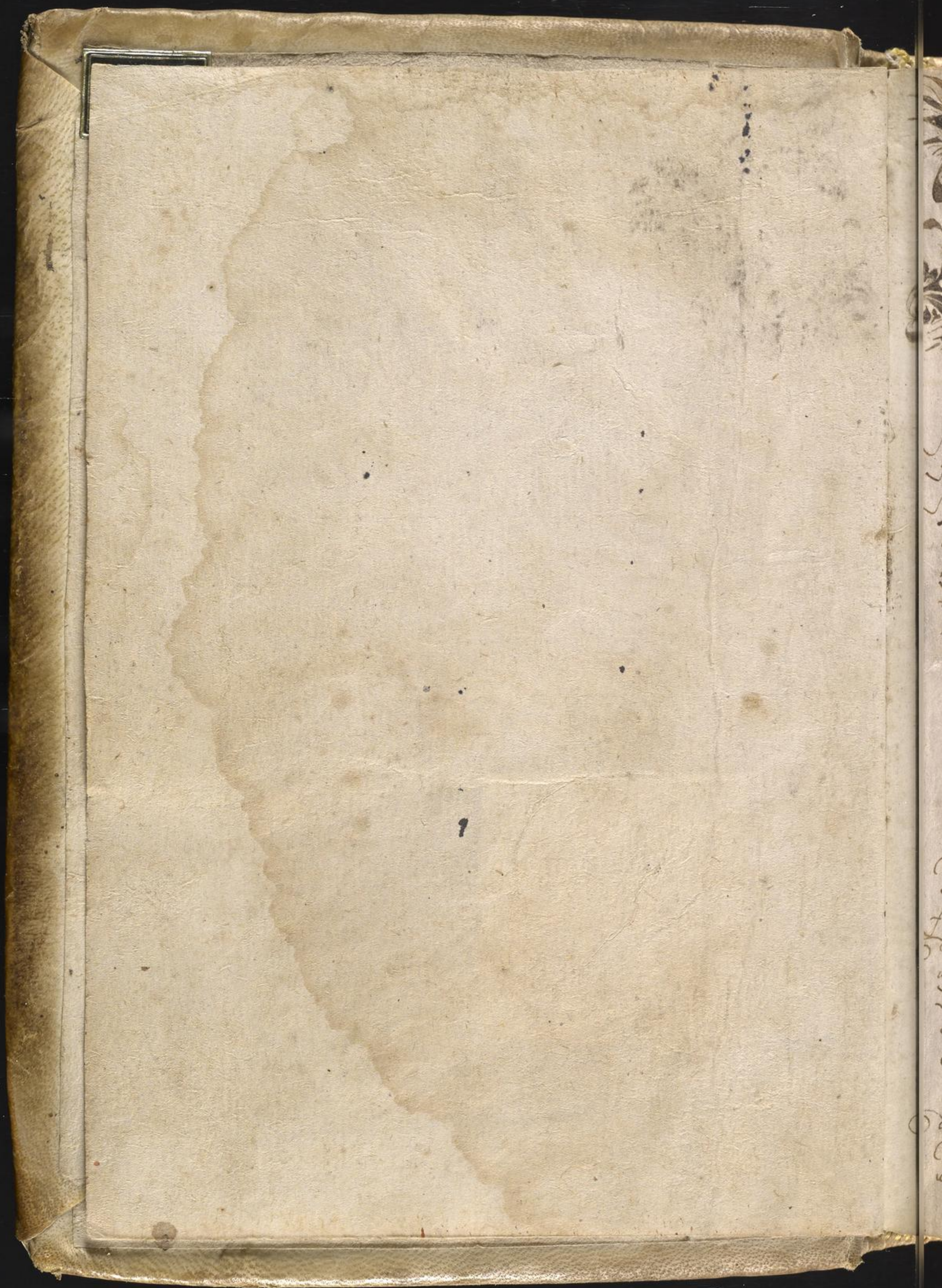


G. E. RAPPAORT
LIBRI RARI
ROMA

Septembris corruptio. n. s. m. d. c. x. i. i.







PHYSICA

Cam aggredimur Physico-
philis parte, quæ præcipua, et magis ardua ardet; ut pote in
quâ oia rerum naturæ proprietates examinantur, earumq. causas
patetunt. Et Physica dicitur verbo græco physis qd natura sonat, qd
est scilicet natura rerum contemplatrix h. e. quæ causas reddit
oia rerum, quæ à natura leges in vno accidunt; qd quidam
nostrum erit hoc loco institutum. Methodus autem, quæ in sen-
tentis ferendis utilis sumus, in ipso limine proposui-
mus. Quare ut profari deinceps. Sit.

Liber Primus

De principiis rerum materialium

Ad id physica dicitur rerum mate-
rialium proprietatibus agendum sit Methodi ratio postulat, ut si
examinemus ex quibusdam principiis uncta corpora p. con-
fecta fuerint, et quoniam modo tam diversas apparentias
deinde intueantur; hoc n. prius intellecto, facile sit unius
uiusq. corporis proprietates, et effectus deinde patefacere
Principiorum autem nomine in hoc loco intelligimus ex Arte
eā quæ neque ex se, neque inuicem, neque ita ex alijs, sed ex seipsis
oia, si n. ex se inuicem, ex alijs sunt, id non sunt principia.
Quoniam autem Philosophorum
de hac re sententiarum innumerae sunt, tediosum nimis est hic omnes
recensere, quare celeberrimas tantum referemus, ipsæ nostræ,
vel aliolæ erigunt subnectemus; opinionem v. nobis relin-
quo

Samus librum
agitur de tracta-
tamentum sur-
to suberze

A principijs inu-
iamus, ut ab
omni, quod non
desuere (ut in
Artis magistra)
dicunt Mundum
ex uno ab A-
gustino inuaba-
to fuisse ex-
cluyd

quo quamlibet; in philosophiis in rebus nullus in
Magistri verba addit; et dicit; sit igitur

Caput I.

Thaletis, Anaximenes, Anaxagoræ, et Em- pedoclis sententiæ expenduntur

Thales Milesius antiquissimus
Philosophus (quippe qui natus est anno Mundi 3300 et dicitur
ante 600 annos) et ante 600 annos natus putavit aut principia unius,
scilicet aquæ existimavit, quod ex aqua omnia oriuntur: hoc non tam innu-
merabilem modum, quam videtur inter Poetas Andarum unum ait: Ariston mon hydor,
optima est aqua; sed et apertissime videtur Homerus
Oceanus unumque regit primordia rerum.

Hanc opinionem expugnavit
Joannes Baptista Vanhelmont, cum innumeriis rationibus, et
experimentis, quibus stabilire conatus est.

Anaximenes unus ex ele-
gioribus Ionicæ sectæ; quæ ab Anaximandro fundata non
est (cui nonnulli Thaleti tribuunt) Aerem, et infinitum omni-
um principia esse putavit; licet aliqui Aerem infinitum (æva
apud Græcos) esse putavit alijs copulatim partes, hunc
aerem densatum evadere aquam, quæ compressa in terrâ
abire credidit; et e contra magis rarefactum evadere aerem ignem
evadere.

Eiusdem quoque sectæ discipulus fuit Anaxagoras, qui
Diogenes Laertio, ait Materiam, et Mentem omnia esse
primordia, nam putavit in principio omnia mixta, et co-
fusa fuisse, Mentem vero esse huius Chaos partem, et innoxiam,
atque miro ordine disposuisse. Credidit insuper uni Elementi
esse parvas partes uniuscuiusque Rei, ita principia carnis esse
cent innumera, et parvas carnis partes; principia ossis par-
tes ossis, et sic de ceteris; quæ partium similitudinem Home-
ræ omelia vocant, cumque ita explicavit Lucretius

Prin-

Principia verū, quā dicit Homomeria
 Quā u. et paulillis, atque minutis
 Subsistit, sic, et de paulillis atq. minutis
 Visibilibus usque quibus sanguineq. creatis
 Sanguinis inter se multis coarctis guttis
 Effluuiis putat minus consistere pro
 Aurum, et de Ferris ferrum conuersibile paruis
 Ignem ex igne humores ex humilibus. Et
 Cetera consimilia finxit, ratione putatque

Empedocles u. uidet. Statuisse
 4^{or} uerū oia principia, seu elementa. Aer, et Aqua, et
 Ignis, et Terra, et quib. oib. oia mixta componi
 Argueat hūc id Peripateticus creditus, etq. 4^{or} ele-
 menta uersiculo illo laudat Sextus Empiricus lib.
 1^o Diverfus Physicos
 Ignis, Aqua, et Tellus, et mitior aeris aura.
 Haec opinio uisū crispum infi-
 rui subuertimus.

Caput II Chymicorum opinio exponitur.

Chymici u. seu Alchymisti, qui
 ex eo qd lapides Philosophicos, Panacea, seu Medicina uita,
 artemq. metallurgicā, seu transmutandi metalla, promo-
 uerunt Philosophi nomen sibi uindicale, quing. puta-
 uerunt id uerū oia principia, ut Sal, Sulfur, Mer-
 curius, Aqua, et Terra, quorū p.^a tria actiua uolant,
 reliqua duo passiva, illa n. in hīs agere credunt.

Cane tū, ne p. hīs principia
 uulgatū Sal, Sulfur, et Mercurius intelligas; nā quā
 Chymicos Mercurius, seu spiritus nomine uenit substa maxi-
 me subtilis etherea, quā uitz motus, sensus, uergetationis,
 maturatūq. instrumentū: sic spiritus in mineralibus pau-
 ci, in animalibus u. copiosissimi insunt. Triplicem esse spiritum
 statim agnoscunt ut n. partibus rariolibus, ut in uerū crudi,
 atq.
 h.

atq. indigestis, ut uigore pollentes crassiores partes exagitant,
et exaltant, ut denique de summa aeris ueluti positi
luxuliant, atq. corpore auolant, ut in aerem defertur,
et intellectus.

Sulfur 2^o paulo crassius, quod spiritus
ad uig. infusioris energis existimat; ab eo n. odor,
colores, nec non saporis aliqua diuersitas oriri pu-
tant, huius quoq. principij triplex status, Depressio-
nis, exaltationis, et accessus. Accessus aut. sta-
tus triplex, nam ut leniter descendit pars sulfurea,
uel ad tumultum, et fetorem, uel rapidissime
ad incendium.

3^o sal adhuc fixior d. a
quo aeris soliditate propagatur, saporemq. maxima ex-
parte heri credunt; hoc principium ut in terra, et sul-
fure unit, et d. fixum, uel ad aquam, et spiritum,
et d. solutum; solutius status triplex d. fusionis
i. volatizationis, et fetoris; fusionis d. quando
eius partes quoad minima dissoluantur, ut si tota
mixti combag diffundunt, ut in plantarum ger-
minatione alio uig. conceptione fidei existimant,
Volatizationis status d. ad partes salinis uigore adeptis
una ad spiritum, et sulfure paulatim ascendunt, tota q.
mixti combag penetrantibus maturitate pro-
mouent. Spiritus u. status appellant ad 3^o d. partes
salinis qd locatq. d. mixtionis uincolo, atq. substi-
tutionibus spiritus, et sulfuris partibus auolantibus auidi-
tate mixto conciliant, ut in aeris putrefactione con-
tingit.

Atque sunt principia actiua, quae uim suam in
passiua h. e. aquam, et terram exerant, hae in consistunt, et
mole mixtis impertiant, ac quidam aquam d. sulfurem, et
spiritum uelut uelut; si hae deficiant principia, actiua arctius
sepe cohaerent, et mutuo atterunt, et absumunt; si u. ex-
cedat qd ab inuicem sedentibus mixtum inuicem, et inceptum

(ad)

addit.

Terra Denique Damnata (ut putant) si
ad caput mortuum navitates apert, pondus
conciliat, volatilia principia solibet. Depil-
latione aut. uix elicitur.

Atque principia quinq.
cand. aut compositione completa ex eo credunt qd
ignis op. ea proptermodum corpora in illa resol-
uant, id aut. artus d. ex ijs quodlibet componi
id qd resoluunt.

Ut aut. calatij opinionib. nris
interponamus iudiciu, uident. ea ad ducta prin-
cipia non ed principia, adeoq. principij nomen
non mereri: nam et si uncta corpora in sale
e.g. Sulfur, Mercurius, et aqua resoluunt, aut
in igne, uero adhuc gusti potest, hie d. qui-
busda componant; praterquamquod ipsa Sul-
fur si denud. distillet. in alias resoluunt. partes
sorptionis etherogeneas; praterca non ignis ip-
sius d. sal card. Bened. Argentif., quapropter
et si non negauerim mixta resolu. p. in
phas substa, non tu ijs pro principijs uelut
componentibus hende sunt, na illas et alijs
fieri artus d. qd principia nra non con-
sonat; Sed dicit. d. Anaximenes, et Empe-
doclis sententia: quoad Thales qui credit ex
igne ipsa et aqua facta ed. Deniq. Anaxa-
goris opinio falsa d. Diu. n. congelies in uno
pane e.g. continet. partes sanguinis, lactis u-
ring, sterolis carniu, opiu, et innum. statu
ptiu, que corpus humanu constituent, et qui-
bus lac in alimentu infantis conuerti potest,
dicendum d. in lacte continet. ite partes sanguinis,
uling, sterolis, carniu, opiu, quo natio an-
logitatis p. absurdis.

Caput III

Caput iii Arts opinio examinatur

Alie Philosophus 1.° phys. Hanc
curam omnia principia contraria ad debere, quicquid in fit, et contra-
 rio fit: quapropter ^{tria} necessaria ad, alia non possunt ad con-
 traria, nec in infinita ad. Quomodo. n. cognoscant, adque neq.
 ea, quae ex ipsis facta sunt cognoscere possint. Quare oia tria ad
 materialia velut constitutiva principia. Materia s. forma, et
 privatio: quorum Privatio, et forma contraria sint. Materia
 u. s. sit commune utriusq. subiectum.

Materia inquit ab ipso 6.° Metaphys.
 3.° Describitur qd sit: neq. quid, neq. quale, neq. quantum, neque
 quidquam eorum, quibus de determinat, adeoque nuda vocant,
 et informis, sicut potentia, sicut capacitas.

Verum 1.° phys.
 ult.° sic ea Describit: Subiectum s. uniuscuiusq., ex quo se
 inexistente fit aliquid, et in qd ultimum, si quid inter sit
 abit. Erat q. materia constans, et manens. Subiectum oia sunt
 formalia, ex quo oia procedunt. Et quoniam a seipsa, et
 a se ipsis remota non inveniuntur prima supponit in cor-
 pore tanquam fundamentum, cui forma innitatur veluti sup-
 tamento oia inexistunt, et continuatione, adeoque sunt
 ei ex eorum prior, oia inter se posterior.

Forma 2.° 1.° 2.° 3.°
 qd uniuscuiusq. res naturalis, talis potius, quam alia. Sic e.g.
 lignum ut non ex materia habeat, ut sit lignum potius quam
 ignis, sicut hoc est: materia s. in ligno, tunc in igne. id
 circa id propter qd lignum d. lignum, et quo abcedente, li-
 gnum non amplius d. lignum, sed aliquid aliud forma
 ligni d.

Privatio d. sicut sic explicat: ad generatio-
 nem sit mutatio ad non ad ad necessario exigit tunc a quo,
 et ad quod: tunc a quo s. privatio; tunc u. s. ad quod s. forma. Subiectum
 autem huius mutationis s. materia: sic d. ex ligno ignis
 fit, materia transit ex privatione s. ignis veluti a to a quo
 in forma

in fœd ignis, veluti fœd ad quod, ad aut facta mutatione
maneat Privatio, remanente solus ad composito materia, et
fœd. Divisio ab Arste Privatio ponit ad principium generativum,
et non compositionis.

Atque hęc sunt aristotelica principia
adversus quę miror quanta producantur, ad p. falsum et putatur,
quod Arst. ait oad ex contrariis fieri, nam quamvis lignum sit non ignis,
non dicitur contrariis igni, imo potius res sunt ex similibus, sic res
calida non dicitur fieri ex non calida, sed ex frigida, sed ex
quod aliqua res calida et quę cum frigida admota gerit calo-
rem.

Si materia non dicitur neg. quid, neg. quale, neg. quantum, pro-
fecto nihil erit, ac proinde principium verum materialium et
non poterit, ad ex nihilo, nihil fieri potest. sed respondent
Privativum et quid, et quale incompletum, non v. completum,
completum autem p. formam. Verum quomodo fœd materia in tone
entis compleri possunt, si ipsę ex materia sine duci dicuntur?

Arst. ait de fœd
deberi ad p. finem
calidior, et ipse
respondet materiam
obscurissimam
tradit. q. Arst.
fuit ad se.
phymata in
dandis

fœd v. aristotelica principia
verum non p. et contendunt, nam ad principium et eod. Phy-
losopho semper manere videtur, fœd, quę nunc dicitur, nunc non dicitur, quę
nunc incipit, nunc desinit non poterit ad principium. Aristotele
principia ad ex ulla alia effici nequeant, quo jure fœd
principia appellare poterit, si illud vel ex privatione, tanquam
ex contrariis fieri, vel d. sine materia duci creditur. Prin-
cipium in nihilo ante se supponit.

3. Privatio ad sit
ens, sed nihil, minime poterit materialium duci principium.
Præterquamquod si ad verum generationem ex cogitandum fuit
tunc a quo nonne satis est dicere hunc tunc a quo ad
fœd præexistentem potius, quam Privationem. Ut e. gr. ad
ex ligno fit ignis, quod ex non igne ad ignem, extendenda
q. Privatio a principio sensu. Inde id. Arst. 2.
de gener. cap. 9. extendenda videtur, ibi in Materia, et fœd, et
Agentis meminit, nulla privationis mentione

fœd

facta (ut aduertit Petrus Gasendus phys. sect. 1. lib. 3. cap. 4.
de quo oia, quae de Arte diximus mutuati sumus.

Verum quic-
quid sit de his aduersus Arte argumentis, non pretermittit
tae hoc loco Arnaldi iudicium de Arte Physica, ac prae-
pue de quibus prius probatis Logicis disert. 1. 1. ait enim
peripateticorum principia non ex hoc reijcienda esse quod falsa
sint, sed quod si nimis uera existant, nihilque nos doceant,
prae-ter ea, quae ignorabile non possunt, quia n. unquam
ignorabile potest, ex natura, et uita quaedam magis
fide oia componis, in ipsa natura antiqua forma ali-
qua quid inde? quid acquiescit illa caruisse, adeoque illius prina-
tionem habuisse? Atque sunt Arte principia, quae noui-
mus? Quibus nec namque phynomeni causa reddere meli-
us possumus? Si igitur ad uera natura proprietates expli-
candas insufficientia sunt hae principia, alia prae-
terea querenda ad meritum iurant. Quod autem insufficientia
sint argumento ad potest, quod eorum quae multa ex-
plicanda in uia fuerunt, nullus progressus in uera cogni-
tione fieri potuit, ut notat Descartes in prefatione prin-
cipiorum.

quid inde?
si scimus
quid noui-
mus?

aliquid discrimen
in Arte, ut Gri-
gorius quoad uita
trig. n. atheis
lucet.

Caput III

Primum sententia exponit.

Caput IV

Judicium de Griego sententia

Caput V

5

Capit. VI

Sistema Cartesij summam exponit.

Novissimus Philosophus syste-
ma suo transacto in lucem inuexit Nobilissimus Rena-
tus Descartes, qui natus est Hagae Inconae anno 1596, hic postquam
postquam scholasticorum studiorum curriculum ~~per~~ ^{fecit} maximam vim
suae parte in assiduis meditationibus, ac speculationibus con-
sumpsit, ut sibi nouam sibi methodum conuinceret, quae ad ve-
ritatis investigationem manduicaretur. Hanc tandem acqui-
sivisse credidit, eamque publicè julij fecit; assumptis igi-
tur principiis, quae oibùs obuia, et uidentia sunt, una
cum narq. machinam semper extruere conatus fuit; id
s. fuisse ead. ante ipsam philosophiam uisum existimans,
quod principia supposuissent obuia, nec oibùs percepta,
ad eos oib. conclusiones inde huc & illuc uidentissime
eductas fuisse, uidentes u. non fuisse.

Hypothe-

ses aut. principaliore, quib. unum hoc systema nititur
sunt; qd. s. materia quaedam corporalis, quae existant. ^{ad hoc creatas} produxit,
quod hae materiae 2. magnitudinis consideratae id sit qd
quantitas, qd. hae quantitates s. sui naturae diuisibiles
sit, et actu diuisa s. motu locali. Quod localis mo-
tus non nisi s. quaedam regulae s. iustat; qd. 2.
hae regulae quantitatibus, uariis partibus reperiunt
figuras, et demum quod 2. uariis hae figurae
corpora physica ex his partibus composita uarios effec-
tus producendi capacia sint.

Quibus suppositis

ad Renatus corporis aliam partem nullam dete-
gere satagit. s. ad illius effectus oib. examinando men-
te dirigit, ut ipsi effectus illorum causas patefiant. Dein
Oed. hypothesen quaedam efformat u. supponit in cor-
poribus iuxta hos effectus, tale magnitudinis, tale

figurae

figura, talisq; ordinis partium, quæ oâ clarissimè videat,
relationes quàmvis hinc ad effectibus, qui ab eo corpore
dependeant; si ig. exactè hypothese effectibus responde-
ant, concludit naturâ illius corporis in tali magnitudine,
tali figura, ac talibus partibus ordinem conjugatos.

Hoc ig. syste-
ma uberioris calamo nobis exponere conatus sum: in
sequentibus aut; et si propria persona loqui videor,
monitoz tñ nos volo ad doctrinam Cartesio, cuiusque
Aspectus tribui Debeat. n. n. facilius Docendi qm
id fecisse ratus sum. Nolim deinde putari, me de
Cartesij philosophia enarrare qd oibz, quæ ab ipso as-
seruntur fide præstare, institui. n. rem ad histori-
cè propriè enarrabile.

Ne aut officio meo Dejim,
ubi opportunè videbit. breviter iudicium meum qua-
leumque sit interponere non granabor; quædam
n. sunt, quæ audire minime licet; quamvis ubi-
ma n. quæ ipso propriè excogitata, ne dicat effecta
sunt, pro quibus non aliud extat rō, quàm non re-
surgantia.

Caput VII

De Corporis natura

Corporis existentia verâ
ad jâ abundè in Metaphysicis ostendit: tempus nam
ut videmus, in quonâ deposita sit eollâ natura, et
quodnam sit illius prædicamentis spate; ut aut. ana-
lysim methodicè instituat Penatus, advertit qd no-
bis inaudibile Debeat. p. ut inveniamus tria cor-
poris prædicata; una qd oibz corporibz sit, de-
indè ut hoc prædicatū nulli propriè competere deat
preter quâ corporis. Deniq; ut id à nullo alio Depen-
dentia habeat, imò ut oâ alia ab ipso depende-
ant

ant. Hoc si fecerimus, Corporis naturam, et quod exactissi-
me explicabimus.

Ut praedictis satisficiamus, ad in-
stituenda quod sunt praedicata, quae corporis tribuuntur,
ut subductis istis, quae ipsimet soli, nec semper competant,
essentialem, ut dicunt, tantum colligenda. Nos igitur cor-
poribus ualia tribuimus, nempe Duritiam, Leuita-
tem, calorem, frigus, colorem, saporem, ac quales pro-
prietates, quae sensus nostros afficiunt. Haec singula
si considerentur separatim, et si corporis conueniant
ut corpus subiectile non possit absque illaliquid aliqua;
nam et corpora existant, quae dura non sunt, ut quae flui-
da Corpora uocamus, quae calidis, et frigoris expe-
ria sunt, quae saporis, ut odoris tendunt, et sic de
caeteris; igitur nullum ex his praedictis corporis essentia-
le ad concludendum est.

Si uero aliter inquiramus
uidebimus. Ad praedicata corporis tributa, quae
omnibus corporibus communia sunt, nempe impene-
trabilitatem, Limibilitatem, Figuram, et extensionem.
in quouique in corpore quatuor has proprietates tan-
quam inseparabiles praedicata inuenire potestimus.
adeoque iure merito Quis potest in hoc uno corpore
naturam repositam esse, praeterquam quod id aliud mihi
notuit hae praedicata nulli rei, praeterquam corpori co-
petere, menti in tantum cogitabile conuenit, ut supra
adnotauimus.

Nunc uideamus quodnam ex his pro-
prietatibus, quae corpori essentialiter competunt tale sit, ut nul-
lum habeat ab alijs dependentiam, immo alia tria
ab illo dependent. Si mentis autem id id intendamus
ex Cartesij animaduersione cognoscemus extensionem
in longum, latum, et profundum cuiusmodi est, ac Im-
penetrabilitatem, Figuram, et Limibilitatem necesse
est

nō supponenda; quippe nulla ex ipsis coniungi potest
absq. conceptu extensionis, sed hōc possumus absq. eo
qd ad figurā, impenetrabilitatē, Divisibilitatēque
attendamus; concludit proinde Renatus corporis na-
turalē in extensionē, in longit., latit., et profundit.
reponenda ē, cuius idē, ab idē corporis sepa-
ralis nequit, etc. c.

Hinc colligitur quantitatē ad
Corporē h. e. ad extensā in se non differt, ut qui-
dā putant, sed tantū distinguitur ex parte nostri
conceptus h. e. Distinctionē Rōnis, non atr. ac nū-
mū. Distinguitur ad se numeratā; qd quantitatē
nihil aliud intelligit, nisi ipsūmet corpus, seu ex-
tensio consid. rata prout talis, ut talis 2. magni-
tudine; quantitas igit. d. modus corporis, adeoq.
ab illo tantū tōne dīversū; nā possumus conside-
rare subit., quā d. in spatio e. g. Dīca. sed
absq. eo qd ad mensurā attendamus; etc. c.
conspicere possumus numeralē dīversitātē prout
absq. eo qd ad itā d. determinatā subit. attenda-
mus. Differt igit. conceptus subit. corporis ad
conceptu quantitatē; in se nō dīversū d. nā
si ut minimū d. subit. corporis d. detrahā,
tantū d. quantitatē detrahēt, et vice versa,
tantillo quantitatē ablato, tantū d. quoq.
subit. corporis auferetur.

Hinc quoq. patet ex-
tensio in longit. latit., ac profundit. non ē mo-
dus, sed subit., quantitatē nō hōc talē, ut ta-
lē magnitudinē ad extensionis modū, de nāra
subit., ut sicut dīstet. independenter à tali
modo, modus aut. absq. subit., cuius d. modus
subsistēte nequit, igit. absonū sit illē loquendū
modus, in dīversis statuat e. g. ad subit.

cuius

7
cuius extensio sit modus, ad contrarium potius dici debet
at extensionem ad subiectum, cuius modus sit statum, non
totalis extensio, per se in statum subsistens potest absque
eodem sit statum, et si statum existens nequit absque
extensione.

Advertendum autem hoc loco ex nomine
magis, scilicet non veniale aliud, quod id est corpus, sed
extensionem consideratam, quatenus dicitur subiectum eorum
modorum; quibus fit, ut corpus sit talis, ut talis
habeat, sic e.g. in aere frustulo extensio considerata
in seipsa dicitur id quod est corpus, eadem extensio con-
siderata, ut talis, vel talis ~~magis~~ ^{magis} magnitudinis
est quantitas. Unde eadem extensio conside-
rata, quatenus dicitur subiectum modorum, dicitur id quod est
potest magis, scilicet.

Caput VIII

De rarefactione, et condensatione.

Caput VIII

De loco, et spatio

Caput IX

De Vento

Caput X

De motibus, qui metui nauti
vulgo tribui solent.

Caput XI

Experimenta, quibus nauti coarctatus
vulgo fieri ~~per~~ creditur proponuntur.

Caput XII

Caput XII
De Phisica Philosophia dicitur
De Phisico Probatur. De natura motus.

ad occultas qualitates non
fugit quid d. nisi theismum admittere, negando Dei providentiam, ut
Hrabo Langetus fuit, hic affirmat Mundum à Deo fuisse
creatum, attamen de eodem nulla Phisica habet curam, ani-
mae autem Universalitati tribuit; Sed pro modo Aristoteli
videtur, de occultis qualitatibus corporibus tribuunt, quod
valet dicere à Deo non pendere, huius fuit opinio-
nis Samus Satenus. Maximus quoque error comit-
tunt, de Sympathia, et Antipathia; Amor,
et Odium passionum sunt, quae soli spiritui
operantur, sed sapientia non habet spiritum, igitur
de causa passionum.

Pater Thomas Campanella librum inscripsit
de Sententia Aristotelis librum non solum
nec de. Iustinus Martyr librum edidit ad-
versus philosophicam Phisicam. Cardinalis S.
Catharinus, atque S. Cicerus in Gallia multa
funere pro hac extirpanda Phisica.
Abq. hac Phisica novus antea anno de ratio sancta
ecclesia directa extitit, quid igitur reputat
de huius Phisicae erroribus?

Caput XIII
An ocy motus pulgione co-
muniunt?

Caput XIV
De triplici ratione in motu lege

Caput XV

De Velocitate, Determinatione, etestate motus

Caput XVI

De motus reflexione, et Refractione

Liber II

De Mundi aspectabilis
constructione

Præfata sunt usque adhuc
totius naturæ suæ veluti fundamenta. Tempus namque
ut ad hæc phenomena enucleanda accedamus, in-
spiciamusque, an opus illud principio vel sufficiens de ipsa
addi potest. Quod si fecerimus, non bene erit
vix principio vel assiduo vel utilitate arguit. Ut autem
ordinem in hac re teneamus hoc 2^o lib. de anti-
quæ Mundi aspectabilis constructione dispo-
nemus, ac deinde de reliquis sequentibus partibus sin-
gulorum corporum considerationem habebimus. Antequam
autem ad totius huius Mundi constructionem indagare
accedamus, ne vocabulorum ignorantia doctri-
næ confusionem patiatur, Sphæræ armillaris ex-
plicationem præmittere necessarium existi-
mavi. Unde sit.

Caput I

De Sphæra armillari

Caput II

Caput ii

De Refractione Astrorum, ac eorundem Parallaxi

Circuli verticalibus computat
Astronomi astrorum refractionem, et parallaxim. Quod
i. astrorum diuersas apparentias ad duas. Diuersis cau-
sis ortas, quales una astrum magis, quam reuera sit,
elevant, altera deprimunt.

Parallaxi igitur dicitur arcus
circuli verticalis inter apparentem atri aliumque, et verum
locum interruptus. Verum atri locus igitur dicitur, quod designat li-
neam ad centrum astro ad usque comam globi. In-
superficiem producta, apparens uero igitur dicitur, in quo astrum apparet ad
lineam ab oculo spectatoris in superficiem positi per astrum ad globum
producta. Sit autem centrum astro B: et oculus spectatoris, cuius Zenith
est D. **DE** Azimut, siue verticalis unus, in quo astrum
altitudo agnoscitur, qualis est $\angle DSE$, ut $\angle SM$; $\angle SMN$ sit

+ in E de-
gnabit; eritq.
arcus BD men-
sura

orbita atri aliumque in centro Solis; cum itaq. Sol fuerit in Horizonte
S; tunc duarum linearum d. centro astro, et spectatoris oculo per centrum
Solis productarum, altera quodammodo Solis in firmamento D, altera uero

+ et specta-
toris oculo in
astrum d. igitur
quo uersus Zenith
magis, id magis
et igitur d. igitur
inueniatur paulatim
accident, et
angulus in ar-
tro d. igitur mi-
nor efficien-
tur.

mensura eius diuersitatis. Apparet Solis d. duobus diuersis punctis
conspici A, et B. **DE** arcus d. quod Parallaxim Horizontalem Astrono-
mi appellant, quod d. secundum orbem Deum. Si uero Sol super Horizontem uer-
tus in M, aut in N fuerit, tunc arcus circuli verticalis $\angle DSE$, $\angle SMN$ erunt
mensura Parallaxi; ex quo patet fit oia maxima d. Parallaxim Horizo-
talem, ac paulatim decreuit, quo magis Sol ad Zenith accersit, in
quo, ubi fuerit, prorsus nulla d. Parallaxi; lineae n. d. centro astro, et micro-
scopio efficiunt. Sed long. quippe, quod d. Planetarum, proxima sunt d. ma-
xima d. Parallaxi. Si n. orbita long. sit $\angle DSE$, et Solis $\angle SMN$ sup-
ponant. aut. uterq. in Horizonte sensibili. Sol quidem in K, Luna uero
in L, uterq. projectio d. puncto A uidebit. et in puncto firmamenti;
At uero a centro astro spectantis, Sol quidem in K ed. uidetur.
Luna uero in L, ut proinde Solis parallaxi sit $\angle K$, Lu-
nae

ny C. Diverſa igitur loca ſolis, et lunę in firmamento quāvis
in eodē loco d. videantur, quo fit, ut ſiquandoque conjuncti Planeti
illi appareant, d. ſp. ſuperficię ſuę conjuncti non ſint. Co-
juncti n. non d. ſp. ſuperficię, ſed d. centro vid. ſic Deberent, qd
ad Elypſes explicandas commodē tradidit, poteſt lunę
parallaxiſ horizontaliſ unius gradus.

Ex hijs Duo inferre
habet. Alterū quidē qd nulla parallaxim habent fixę, ut d. ſta
ſint remotiſſime; minoremq. d. parallaxim eorū Planetarū, qui ad
fixas magis accedunt, alterū n. qd eę ſit parallaxeoſ nana,
ut aſtra efficiat Depreſſiora, quā ſuā ſunt. Nam puncta
S & A in quib. ſol apparet ſpectantib. d. ſuperficię Terrę
A Depreſſiora ſunt, q. puncta T & I, in quib. ſol ſuā
exiſtit.

Verū Locū Planetarū in firmamento demon-
ſtrant tabulę astronomię; instrumentiſ n. mathematiciſ loci
apparent eorū d. obſervat. ac ut anguli illi, quos effici-
unt ad ſemidiametro Terrę duę linę, altera d. centro
Terrę, altera d. ſpectatoliſ oculo ad aſtrū ducti not. j. d.
ſint. Conſtat et. quātuſ ſit tertiuſ anguluſ in centro
aſtri, utq. ſemidiameter et. Terrę j. d. cognoviſt. p. regulas
ſinuū innoteſcit, quę ſit aliquotū laterū longitudo. Ex
hijs colligit et. et. quātuſ ſit arcuſ parallaxeoſ j. d.
d. qui demittit angulū S M A, qui j. d. innoteſcit ex an-
gulo A M B ad verticē cognito, ut d. p. q. ſit et. quę
ſit Diſta aſtri tū d. centro Terrę, tū ab illi. ſuperficię,
qd ſit p. regulas ſinuū, et tangentiū. Si aſtrū n. j. d. ad
verticē pervenit, cui. Diſta animadverti nequit, ut nulla
patiatur ampli. parallaxim. Sed accidit ut aſtrū ad
remotū d. Terrę ſit. hui. ſemidiameter ad illi. Diſta
collata, nulli. momenti ſit. At propterea p. anguli
exiſtat. perinde ſit, ſi aſtrū d. centro Terrę, atq. a b
eius ſuperficię conſpiciat. ſim. quorū d. aſtrolo-
gū d. Terrā remotiſſimorū. Nam Depreſſendi di-

Distat potest; Aliorū u? magis, aliorū minus, aliorū et
nullingid; Itaq. lunę o? planetarū serz proximē, ma-
ximū d parallaxi. Solis parallax admodū Saturni dista
minimū, atq. adeo eūz dista maximū incerta.

Eiusq. astrī dista,
cognoscit eūz Diameter, & diametro periphelia, atque
ex ea demū illius moles; si n. idonea instrumenta
ad extrema Diametri planetę puncta dirigant, atq.
angulus inter utrumq. uisus radiū in oculo com-
prehensū notetur, reliqui ad eam anguli cognoscant.
(D. n. triangulū horile) uq. unū Latū h. e. astrī.
Dista jā cognita sit q. regulas sinū p. eadē et
innotescet altitū Latū h. e. Diametri astrī longi-
tudo.

At quā Difficile sit Diametru astrī inuenire;
indē constat, qd. n. instrumenta adeo effecta ad pōnt,
quz nihil ^{erroris} admittant, neq. astrī terminū satī cir-
cūfusa lūe distinguant. Præterea ut d. majoli, uel mi-
noris astrī lūmine, major, minorue magnitudo illius
appareat, ac pupilla ipsa si à loco obscuro astrū intueat,
plures radios exinat. Ex quo majus astrū apparet; C?
u? si d. loco aperto astrū obseruat, tūc n. magis restrin-
git, atq. ob pauciores astrī radios exptos minor illius
imago in retina efformat; Atque d. qd. Diametru astrī
deprehendē d. Difficile admodū sit.

Quid refractione,
et quā uaria sit in diuersis medijs alibi diximus, hic tantū mo-
do d. explicandū quo pacto astra q. illā flant elatiola ut ma-
tellia celestis, et subtilior, ac rarior sit mēra atmosphę, sequi-
tur lūis radios aliquā in ea pati refractionē, ex quo astra
elatiōra nobis quiddā uerā sunt, appareant, lūis n.
radii V. d. incidēz in superficiē atmosphę d., non in
punctū A perueniet, sed in d. oculū spectatōis in serz
superficiē positi, itaq. A. d. d. radius fractus, magisq.
auertēz ad ppendiculā R. d. C., quz sūnt re-

fractione

fractione utraq. medius transgressa ad punctum Q
 servz utrum pervenit. Angulus refractionis $D A D$, unius
 mensura D arcus GB , aut GB ; Diffa. n. GB nulla
 existimanda in immensa illa GB dista, ac linea AS , AS
 I supponi possunt paralleli (quod I pars circuli vertica-
 lis GB & Descripti ad puncto A utro Horizontis
 sensibilis, a quo attolitur altitudo observat. Arcus GB ,
 aut GB (id n. haberi possunt) est altitudo Solis, aut
 altitudo astri apparent, nisi refractione aliqua intercesset.
 At n. arcus GB & altitudo apparent aucta arcu A
 $D A$. Sol. igit. conspicitur ad B a spectatore in A con-
 stituto AS radii refracti AD punctum app. ad B . Hinc
 colligitur p. refractiones horizontales esse vnde maximas,
 quae paulatim minuantur, cum astrum ad Zenith perva-
 tim aliam Q , radios in atmosphaera minus oblique
 dimittit, ex quo minor refractione oritur. Refractio
 Solis horizontalis & minor pro triginta; eiusq. parallaxis
 horizontalis & minor 10 20, ut una attolitur elevatio cognos-
 ceatur, oportet tunc illorum parallaxim, tunc et refractionem
 estimare, alteramq. ab altera deducere; prout in astro-
 nomia parallaxis non tantum ad correctionem addat, quod
 refractione elevatio la.

Ad advertendum & non ubique
 terrarum eandem esse attolitur refractionem; Sed majorem, quo
 magis ad polos accipit exire, ~~et quippe magis~~
~~et quippe~~ prope Septentrionem spissior, majorq. patit
 parallaxim refractionis, et est crepuscula efficit longio-
 ra. Quo v. Equatori propeior fiat eo tunc refractione, tunc et
 crepuscula minora elunt. Unde factum & cur Hollandis
 in nova Zembla hyemantibus post aliquot hebdoma-
 das nocte perpetua, sol emerisset supra horizontem matu-
 rini, quod exspecta elevatione soli expectarent, et mathe-
 maticis a Rege Sueciae (Bernardus) missi, quod urbs &
 De-

Desbotmiz, latitudine hanc gradum 65, AS solis in
 primo solstitio nequaquam occideret, quia pax elint; Cuius
 adhuc illius centrum infra Horizontem occideret et mi-
 nutis 15 et limbus superior BG, tunc elevatus ap-
 paruerit AB; Ex quo hinc inferre refractionem fuisse
 duplicatam illius, quam nos hic exprimitur; Soli
 n. Diameter apparere d. AB. Ad id in unoquoque cli-
 mate partialis refractionis auidat; quod potius est
 ut unguis, Regio suae refractionis tabulas habeat.

Caput iii

De Affectionibus Telluris, id est de situ, figura, et magnitudine Terrae

Terra in medio cunctarum
 orbium posita, centrum occupat pluribus, plerisque
 Astronomis probare conantur. Primum id, quod quo-
 umque Terrae puncto cunctae appaerant. Dimidia semper illius, atque
 integra sex Zodiaci signa sese conspicienda offerant. At Luna
 ad Solem Directe opposita d. ad huc occidit, oriri Describen-
 dit; cuncta d. n. ad ille orit; et Quae Stellae Directe oppositae,
 quales sunt, quae proprio oculis laevi, et quae in pectore Capri-
 corni d. ad una orit; altera eodem tempore occidit; quae
 sed nisi Terra staret in medio, contingere omnino non
 possent. Præterea si Terra ad alterutrum solis magis ac-
 cedat, Horizon obliquus in duas non equas partes Aqua-
 torem dividat, fideatque inde, ut sol ad Aquatorem currat
 nec dies noctibus æquales reddat, sed nunc nos ipse
 in sphaera obliqua positi exprimitur; si n. Terra propior
 est glo ad Zenith, ut ad Nadir, Stellae non eadem sed
 magnitudine appaerant, sed majores, minoresque
 prout magis à nobis recedant, ut accedant. Sol pro-
 pterea videtur distans in eadem parte suae orbis, quae no-

Si remotissima et immobili, quod ad et in se
propterea. Quod ad hanc magnitudinem ad Firmamenti
magnitudinem collata sit instar puncti, ad hanc dista
a Firmamento sit prope immensa. Ad diuinitatem
ita in antro huius posita est, id non prohibet, quo mi
nus illa ad unam aliquam huius partem accedere possit
nunc, modo illa, quae de excentricitas non adeo su
bilibi sonat. et.

Quod ad Telluris figuram
spectat, Antiqui aliam aliam sententiam protulerunt; Solus
Thales sphaericam esse existimavit, in qua Deinde sententia Stoicorum
plerumque abierunt. Anaximenes, Democritus, Leucippus, Sym
plocus, Democritus ventri similem Terram dixerunt. Vi
do Plutarchum de Placitis Philosophorum. Sed et Lactantius
Firmianus nunquam inducere animam potuit, ut Terram sphaeri
cam esse lib. 6. de falsa sapientia, haud esse subiectos, aduer
susque pedibus nostris Antipodas. Putabat enim Terram expan
sam esse in immensam planitiem, ut et plerique alii crediderunt, quos
quibusdam scripturam male intellectis adducti. S. Augustinus,
et si nunquam negauit esse Antipodas, negavit tamen ipsam
ipsos existere lib. 6. de ciuit. Dei.

Argumenta, quibus
sphaerica Telluris figura probari solet, haec sunt. Si quis
Septentrionem versus, aut Meridiam progrediatur. Solus alte
rit paulatim attolli, nouaque stellas operiri Dezerhen
Odit, quod fieri non potest si alia, quam sphaerica Telluris figu
ra tribueretur.

2. experientia et constat Terram
sphaericam esse ab ortu in occasum; namque alijs locis citius,
Telluris alijs sol oritur, occiditque, atque successiuè alijs, atque
alijs partibus Terrae illustrantur. Si uero Terrae superficies
plana esset uno, eodemque momento populi omnes, qui ab Ori
ente in ortum incolunt, Solis orientem, aut occidentem con

spice

scirent.

Si longi eclipses id ipsa arguent manifeste. Et
inter lunam, solemque terra interpositus, projicit hanc um-
bram conicam in lunam. Quocumque Odem loco con-
tingat Eclipses. Umbra autem conica ad ex eo Describen-
deret licet, quod luna in perigeo distantiam umbram terrae
mensura jactat, quod in apogeo.

Terrae magnitudo fa-
cile Describuntur, si Diviso uno ex majoribus circuli
veluti Meridiano in gradibus 60 noceat, quot quisque
gradus miliaria italica contineat. Eligantur ad id duo
urbes sub eodem meridiano positae, atque utriusque la-
titudinis observentur. Quod cognita, cognoscitur arcus Meridia-
ni inter utramque urbem interceptus. Ad distantiam unius
urbis ab altera investigetur; ut inde computetur fiat, quot
miliaria arcus illi debeantur, ac proportione, quae sit
integra Meridiani circumferentia. Constat autem singulis
Meridianis gradibus miliaria italica 60 circiter com-
prehendi, Leucas germanicas 15 gallicas 20; unde in-
ferre licet i integra Meridiani peripheria continere mil-
lialia italica 21600, Leucas germanicas 5400 gallicas
7200. Cognita peripheria Diameter quoque Terrae co-
gnosci poterit. In quolibet enim circulo peripheria d. ad Dia-
metrum ut 22 ad 7. Cognita igitur circumferentia Terrae, qua-
ri potest quartus numerus, qui sit ad circumferentiam, ut 7
ad 22. Si Odem Terrae circumferentiam per Diameter
Dividatur, cognoscatur quot miliaria quadrata sint in
tota Terrae superficie. Atque Denique Terrae superficiei
in semidiametrum Dividatur; 6a pars producti indica-
bit quot miliaria cubica Terrae solidum contineat.

Caput IV

Caput IV

Præcipua Mundi phænomena recensentur.

Ad quæ curiositatis gratia se-
mel oculos in Cælum eleuauerit, atque de Corpora, quæ
in eo uidentur, acriter considerauerit primo intuitu
Solem eandem celestium corporum maximè comprehendit;
quod quiddam propria luce Unum illuminare Unusquisque
facile credet. Haud enim probabile est illud à stellis fixis et simul
sumptis uisum, hi enim tanta luce ad nos non mittunt
~~ut non possint in oculis nostris apparere.~~

Præterea varias apponimus ^{dicunt. fixæ no}
in eodem Cælo stellas (inter quas et Luna connumerari potest), ^{q̃ non moueant}
quarundam quædam semper eandem à se mutuo distantiam seruant, ac ^{ob obseruationes}
fixas appellamus; alie autem in spatio inter se sitas mutant, uant inter ^{casini sed q̃}
et errantes. Sed Planetes uocantur. Alii autem Planetes uulgò ad sep- ^{eadem dist-}
tes reducantur; quos Lunam, Mercurium, Venere, Solem, Mar- ^{se ipsas distat}
tem, Iouem, et Saturnum appellant. ^{Planetes à gyro}

Insuper et Terra, quæ ^{uero planito-}
incolimus, et facit eandem Corporum ~~et~~ ^{me q̃ Terra}
Mundo continet maximam uideat; attamen, tunc obserua- ^{q̃ et intelligit}
tionibus, tunc rationibus adiuti id uerum non ad certam ^{nomine plane-}
cognoscimus. De cetero autem aliorum Corporum celestium ap- ^{totius corpora}
parentis magnitudines ob illorum à nobis distantiam concludi- ^{gratia.}
mus; Luna enim à Terra circa triginta eiusdem Terræ
Diametri distant. Sol uero 600, aut 700 ab eadem
remotus est, quale habitas ratione magnitudinis appa-
rentis Solis, ac Lunæ, inferimus Lunam à Terra multo mi-
norem, Solem uero eandem multo maiorem; distantia uero reliquo-
rum Planetarum à Sole agnoscimus, tunc ratione, tunc obser-
uatione.

Mercurius enim à Sole distant plus 100 Terræ
Diametri; Venus plus 400, Mars 700, aut 1000; Ju-
piter plus 3100, et Saturnus Denique 5000, aut 6000

Terræ

De Diameter ad Solem distat.

Telescopium in-
ventor fuit Galileus
lilii, Dni L.
viri Mathematici
physicorum
et astronomorum.

Scriptum textu
ad hunc addunt
non probando
luna et a se
non hanc sunt
luminale ma-
ius, et luminale
minus. Res. in
luminale maius
ad sol lumen
a se emittit
luminale minus
hanc luna, quod
lumen emittit
a se a sole
minus plures
dicitur.

luna observamus; quiddam videmus illud cuius emissio
a se emittit
luminale minus
hanc luna, quod
lumen emittit
a se a sole
minus plures
dicitur.

Fixarum autem ad Solem di-
stantiam Determinare minimè
non videtur, quapropter
nil obstat, quin eas ad quamlibet immensam distantiam remotas
ad supponamus; ac proinde nil quoque obstat, quin e-
adem magnitudine solis ipsas equare credamus. Aristoteles
ad hanc summe videtur hanc radios et ad im-
mensam distantiam ad oculos nostros vibrare, prout erit
non probando. Quod illas quoque propria luce, non aliter, ac ipse sol
luna et a se
non hanc sunt
luminale ma-
ius, et luminale
minus. Res. in
luminale maius
ad sol lumen
a se emittit
luminale minus
hanc luna, quod
lumen emittit
a se a sole
minus plures
dicitur.

Contrariè autem in
luna observamus; quiddam videmus illud cuius emissio
a se emittit
luminale minus
hanc luna, quod
lumen emittit
a se a sole
minus plures
dicitur.

Deinde ad 2^{am} ead
partem, qua soli obijit illuminat; atque eclipses ob longi
terpore patiatur, credendum est, quod si ex Jove, vel alio Planeta
conspiceretur, et si minor videretur; tamen non minus hanc
videtur, qua Jovis, vel alios Planetas; tamen conspicimus ap-
paret. Non igitur luminis Terra à Planetis, nec mini-
mè differre videtur. Sicuti ex sup^a dictis sol inter
stellas fixas numerari jure potest.

Denique si Hel-
li tamen fixe, tamen errantes, atque ipse sol singulis diebus ab h.
riente in Occidentem ferri videantur, tamen alio motu prorsus
opposito ex Occidente in Orientem gaudent; qui proprie
non

non d' motus, sed retardatio quidam motus alterius ex Occi-
dente in Orientem. Quae retrocessio, aut retardatio fit 1.
ordinis signorum Zodiaci, nec visum eodem tempore accidit. Sol
siquidem huius motus periodum absoluit, siue ad idem Zo-
diani punctum reuertitur spatio unius anni, seu Dies 365
Luna infra spatium fere unius mensis, Mercurius tribus
mensibus: Venus septem ad dimidium: Mars fere duo
annis: Iupiter intra duodecim: Saturnus de-
mum hunc motum absoluit spatio fere triginta annorum;
Pro his phenomenis explicandis ualide exogitatus fuisse
hypotheses, quare nos celeberrime exponemus.

Caput v

De hypothesis Ptolemei, Copernici, et Tychonis Braheii

Ptolemeus hoc pacto Uni-
uersum composuit. In Uniuerso sphaera elementali lo-
cavit immobile; circa hanc omnes Planetas circumferari credidit hoc
ordine, scilicet Luna, hinc Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iovis,
et demum Saturnus, post Planetas quatuordecim stellatum ring quo
stellae fixae locarentur, supra hoc octauum quatuordecim sphaera
posuit. Atque hanc sphaeram immobilem. Ultimo demum loco quatuordecim Empyreum
collocavit. Atque quatuordecim non concentricos, sed excentricos quidam
putauerunt hanc ab alio centro quatuordecim sphaera centro descriptos.
Et autem fecerunt, ut explicarent Planetas delictos hanc sphaera pro-
prios, et Apogeos hanc ab illa remotiores. Praterea in his
epicyclos quosdam effinxerunt, seu paruos circulos, in quibus
Planetae deferuntur, ac pro ualio sita in his epicyclis, uide-
rentur. Nunc directi, seu in antecedentia signa prece-
dentes, nunc retrogradi, seu in opposita signa mouentes, nunc
demum stationarii, seu in eodem loco consistentes uiderentur.

Nicolaus

Nicolaus u. Copernicus Mundum
unum alio modo digestum ed. putavit. Solem in eius centro collo-
cavit immobilem, solumque motum translationis. Sed ut et ma-
culis conspicitur spatio videtur. Quod circa suum axem voluit. In-
ter haec quasi terminos fixavit, et Solem, Planetasque diversimode
dispositi circa ipsum Solem, et sub regione fixallum movet. Proxi-
me Solem Mercurium suam brevissimam orbem periodum absolvit intra
tres menses; tum Venus intra menses septem; Post haec Tellus
suum circuitum absolvit intra menses duodecim, sive annum,
ceteri Planetas eodem modo sequuntur ordine, quo in Ptolemai-
co dictum est; Terra autem inter Venerem Martemque tanta in-
termeat distantia, ut circumducta sibi trahat lunam, quae una
cum ipsa circa Solem fertur spatio unius anni; Sed interea motu
mensurans ipsi Terrae circumfertur. Triplex autem Telluris motus
attribueretur. Diurnus, Annuus, et Inclinationis: Præterea spa-
tium illud inter Saturnum, et fixas immensa radio ungetur, ut
ut non Terra Solis, quod oēs agnoscunt; Sed ipsa, et fir-
me orbis circa Solem respectu fixallum existiment ad instar
puncti; atque hæc sunt, quæ olim à Pythagoræ, Pythagoræ, et
Pythagoræ tradita, Copernicus Canonicus Sorinensis ve-
neno reduxit, ac pleræque vel ab Antiquis non animadverta,
vel male explicavit, et illustravit. Quæ dæ non pauca ex-
plicare satagemus.

Capitulum VI

De motu Terræ diurno juxta hoc systema

Motus Terræ diurnus dicitur
revolutio circa proprium axem ab occidente in orientem intra 24 horas,
itaque eadem Terræ pars, et hæc, quæ incolimus, nunc quædam
in Sole stante conversam fruat. die, nunc aversam, nocte spa-
tiat. Quare ipsi soli partes, quæ hinc quidem deteguntur, in-
terdum occurrunt ob Terræ conversionem oris, atque occidit. Vi-
dentur.

Quò fa-

Hic facilius diurnus huius terrae
 motus intelligatur, quoniam siue ad, siueque ac mundi
 polos vertit ab Europa in ortu, sit punctum VS , in quo
 sita sit E & Neapoli, illud puncto sole Orientis videt
 in Horizonte A & II , qui supponit ad Horizontem
 Urbis Neapoli, siue sensibilis, siue rationalis, qui non
 differant respectu solis. Si terra conuertitur ad circa
 centrum A faciat, ut punctum VS perveniat ad B , nam neque Urbis
 Horizontem erit AB , et sol elevatus conspicietur altitudine arcus CD ,
 cuius d mensura d pars verticalis C . Vbi n^o ad punctum VS
 ex B perveniat in X & II , tunc sol maximè elevatus videbitur, atq.
 in Meridiano A & II existet, ad Horizontem erit BS & V .
 Denique quò magis vii recessit ab X & II , atq. adeo ad sole ipso, id
 magis sol occulte conspicietur. Donec puncto VS abierit jam
 in IB sol videbitur in Horizonte occidentali A & II . Eodem de-
 inde facto reliqua convolutione terra perficiet; atq. ubi
 punctum VI ad II pervenit, tunc mediet nocte accipiet sen-
 tiat, sole itelud in Meridiano existente, sed infra Horiz-
 o. Et tunc itelud ad punctum VI aueat, iterumq. sole oriri
 conspiciet. Atque huius d illa, quae II horis convolutione
 fiat, Diurna appellata linea VI , & Diametrum repræ-
 sentat maximè terræ circuli VI , XII , 6 , 12 , cuius cen-
 trum d A , et cui radius solis BS d perpendicularis. Alii
 d circuli, qui dici solent appellati ex eo qd conitet parte
 diei illuminata VI , XII , 6 , et obscura 6 , 12 , VI , quæ
 una diei Astronomica complent.

Capit VII

De Motu Terræ annuo

Quamamodum juxta vulgata hy-
pothesin sol progreditur per ellipticam spatium unius anni, su-
ad circa Terram periodum absolvens, ita juxta hoc systema
Terræ spatium unius anni inter Venet. Martemque incedit
2. successione signorum sua per ellipticam convolutionem
efficit; Quod interius eius superficies circa centrum, axem
sua voluit, eodem motus modo, quo globus, sed circa suum
centrum vertit, planum et aliquod centro percurrit. Ex hoc motu
Terræ, qui in hoc successit motus solis annuus, fit ut q.
Terræ existente inter solis, et aliquod signum in firmamento,
sol videatur in opposito; idcirco cum Terræ ab uno si-
gno in aliud moveatur, sol centro ab uno ad aliud signum
transferri videatur; integrum tandem Zodiacum percurrit,
cum Terræ non sol et signa Zodiaci revolvantur percurrit.

Sit elliptica $V \ 8 \ II \ Gg$ à cen-
tro solis et descripta. Extrinsecus Terræ $D \ F \ R \ Gg$
 $M \ S$; I à duodecim lineis à centro solis ductis, et el-
lyptica in duodecim partibus equalibus dividens in partibus
duodecim in quales. Aphelia Terræ h. e. Proxima ejusdem
ad solis distans sit in S centro septimus gradus polie-
lia u. minima I distans à centro septimus gradus Gg .
Sol e. videtur à Apogeo ex adverso in septimo gradu Gg ;
Perigee u. in 7. gradu. Si Terræ in suo excentrico con-
statu sit in puncto M erit elliptica aspectus solis in A .
At sol in centro Mundi potius aspectus Terræ videbitur in
in V per lineam $M \ A \ D \ R$. Cum u. Terræ processerit
2. ordinis signorum ex M ad h. e. ad signum A in M non sol
 V transire videbitur in 8 , quod non sit in 8 signum Ter-
ræ occultat. Terræ interea paulatim ad Apheliam ac-
cedens R solis conspiciat paulatim ad S distans usque
 Gg , donec ipsa in R existente sub Gg , sol videatur
in apogeo sub Gg ; Vbi q. Terræ juxta signorum
ordinem

ordine Delata in K, in I, in D, fuerit, sol conspicitur. Quod
 ordine signatur ob \underline{E} , atque ad in media à Cellula
 dista. Terra perierit transit ad A, ubi minime ad dista
 a solo sub E, u. sol in Perigeo sub E; Ita porro ad M
 remanet, sol q. conspicitur in P existens in media à
 Cellula dista, notat annus apelleus. Cum ig. Terra in altero
 Equinoctio fuerit, sol in opposito conspicitur.

Caput VIII

De motu inclinationis Terræ, siue parallelismo.

Motus inclinationis Terræ & ipsa
 inclinatio, et Deflexio axis Terræ ab axe Eclipticæ in quouis
 Eclipticæ punto Terra sit, et continuata quædam ejusd. axis
 in perpetuo sunt parallelismo; Quod fit ut semper tunc axis
 Terræ axi Mundi, tunc et Equator ejusd. maneat. Equator
 Mundi parallelus, quales si non tunc motus dñi debeat, quæ
 quædam potius diurni, annuique motus modificatio.

Terra itaque si con-
 spiciat in suo Orbe sub eo initio V. Terræ tunc sunt axis
 axi Mundi, tunc sui Equatoris planis Equatoris Mundi plano pa-
 rallelus, tunc quamvis illa ab V in E progrediat; illius tunc axis
 conspiciendus & nullimodo dinasticus à utero situ, sed con-
 tinuis semper sibi, et axi Mundi parallelus, sumq. Equator
 parallelus Mundi Equatoris. Ad facile caput d, si uel-
 gard sphaera in manibus accepta pro magno Terræ or-
 be habeamus, et globulus intus pro sole in centro ma-
 gni orbis existente; axis u. sphaeræ ad fixas usq. por-
 rectus axis Mundi, et Equator Mundi Equatoris represen-
 tet, atq. applicat. initio V alius globulus Terræ globulus
 representat ad suo axe, et Equatoris Mundi axi, et Equato-
 ri parallelo, Deinde globulus ita sensim promoueat. ex
 Ariete in Sauru, ut axis axi, et Equator Equatoris mane-
 at parallelus.

Sed ut in plano quoque res quomodocumq.
 representet sit sphaera fixa ad A B C D, axis Mundi

B D

B. D. ; magnus orbis Terræ H. C. A. D. , et in ipsius Superficie
 Equator ejusd. A. D. ad fixas. u. C. directus, sicut, et
 ejusd. axis E. G. transiens per B. D. in centro existentem ad
 u. C. polos Mundi B. D. elliptica sit I. K. per quam orbem hunc
 ille multiplex Terra representans suo axe, suoque Equa-
 tore notatus, incedere conspiciat. tunc satis apte intelligitur,
 quod si Terra in Equatore magni Orbis fuerit habebit suum
 Equatorem Equatori magni orbis, seu Mundi coincidentem;
 axem u. C. suum non coincidentem quidem ad axem Mundi (namq.
 axis Mundi, siue magni orbis per centrum Mundi, siue
 centrum Solis in centro Mundi positum transit; axis u. C.
 Terræ per centrum ejusd. Terræ in Superficie magni
 orbis positus) sed illi parallelum. Si u. C. Terra extra
 Equatorem per ellipticam progrediatur, axem Equatoremq.
 suum Mundi axi, et Equatori parallelum perpetuo serua-
 bit; neq. umquam fiet, ut illius axis ad axem ellipticæ I. K.
 C. aliquantulum conuertatur, sed eundem semper ad illo an-
 gulum efficiet gradum 23 ut dimidio.

igitur Terra progredi per Egyptum in 8 II 69, ex
 quo dependens ferat in ~~unum~~ ^{unum}, et X. cumque
 redeat ad P, tunc eius axis LM ad fixas usque pre-
 sentas, ut ostendantur lineae BB, BB, XY, & V
 describet circa axem Mundi BB superficiem cylindricam,
 cuius bases sunt duo circuli circa polos Mundi ab ex-
 tremis ^{axis} Terrae circumducti Descripti, quorum Dia-
 metri sunt aequales Diametro Magni Orbis I H, sup-
 ponat. Deinde dicta ab Orbe magno ad fixas adeo
 ingens, ut columna illa ab axem Terrae circa axem
 Mundi formata perpetuo durare intelligatur,
 quo magis à nobis recedit, non aliter ac ad parallelam
 prout à nobis producta, tunc certa illa eadem columna
 prope fixas adeo extenuabitur, ut prope polos in duo
 quasi puncta sit desinitura.

His positis, fit ut ubique circa sui
magni orbis Terra fuerit incedens & Ecliptica, solus semper
appareat & debeat in aliquo Terrae loco altitudinis eiusdem, nam quod-
vis Terrae solus non directe polo Mundi respiciat, sed alias, et
alias circa illud Globi spatium, ad quod intervallum illud semidiamete-
tro, quippe magni orbis aequale, nullius momenti sit respectu
Distantiae à fixis, nec. sit à fixis obdistantia maxima notabilis,
inde & eae totae circumferentiae circuli circa polos Mundi de-
scriptos, et habeat ut punctum, et pro tota polo Mundi repu-
tetur.

Ceterum ad in hac Hypothesi: D.^r Mundi Aequator,
axis Mundi, poli Mundi: animadvertendum est has non sup-
tas ex vulgari Hypothesi: nullius esse usus in Hypothesi Co-
perniciana, juxta quod nullus Stellarum fixorum tribuit. Mundum
quo circa duos polos circumagat, usurpatis tamen ex eo, quod ob
Terrae rotationem in ortu totus Mundus, ipsaeque et stellae
fixae volui videntur in Orasus 2.^a circumda Aequatorem, circa
eundem axis, et super ipsos polos Terrae.

Caput 12x

Quo pacto tripla hoc motu Terræ, Solis uar-
riæ apparentiæ, annique tempestates exphient?

Ut triphiv hoc motu Terrę, va-
ria explicant, naviq. s. solis Declinationes, Septentrionales, a-
ut Meridionales, Equinoctia, solstitia, Estatis, Hyemis, a ha-
minque sempiterna variatio, Dies æstivi, quæ Hyemis
longiores. Supponamus Terrā in puncto R suę egyptis repeli-
ci in principio librę in Equinoctio s. Autumnali. Tunc solis
radij I R p Terrę centrum transiens ad D P perpendiculari-
titer secat, ac propterea R. Equatorij A B planū protendit.
Sol u. ob convolutionē Terrę Diurna videt. Describere
eundē arcuū, seu Equatorē, et Equinoctia Veris et Hyemis
Terrę partibus afferre; namque in Terrę axi O P, ita

et circuli Diei & Equatoris parallelos in duas partes Di-
 uidit; quo fit, ut arcus Diurni & nocturni & parallelo
 nocturni, & ad afferant Dies noctibus & quales, atque et pa-
 rallelo Neapoli, qui supponit & P & Q in duas partes
 & quales Diuino in puncto L. Nox Diei representetur & quales
 At in Terra descendit in L,
 tunc radius solis SL per centrum Terrae transiens non sit axi
 Terrae perpendicularis, neq. propterea sitans Equatoris
 AB & longitudine quadret, sed illud intersecans ac uicino
 alio parallelo, qui erit inter Equatorem, et unum ex Tropicos, h. e. inter
 Equatorem, et E Tropicum Tg; nam Terra Equinoctia relinquitur,
 dependensque arcus Declinationis BZ non exigit radius solis
 in Equatorem AB, sed in SL. Ex quo puncta ducta Equatoris
 parallela AL, ad sit parallela a sole, tunc Tropici de-
 scriptus ob conuolutionem Terrae Diurnae; et arcus Diei AB
 ad semper perpendicularis sit radio solis SL & parallelo Equa-
 toris Diuidet in partes inaequales, q. non amplius conuident ad axem
 Terrae, et prius quando Terra erat in L, quare et ipse
 parallelus Neapoli LZ inaequaliter Diuidatur in puncto Q,
 itaut pars BQ in emisphaerio illuminato A H & h. e. arcus
 Diurnus huius paralleli maior sit altera parte ejusd. & arcus
 arcus nocturno & in emisphaerio obscuro BQA; Quod
 ob id longior quidd. dies, breuior u. nox.

Sed ubi centrum
 Terrae fuerit in L h. e. in solstitio Capricorni, sol in solstitio
 Tg apparebit, q. sitans Tg, qui parte Terrae incolunt
 Septentrionalis, quales nos sumus. Radius q. solis SL per
 centrum Terrae transiens occurrat puncto T in circumferentia
 Tropici, & Terrae, undetque sol hunc tropicum ob mo-
 dum Terrae Diurnae Describere. Circulus aut. dictus AB
 omnes parallelos Equatoris secat eo tempore in partes
 & maxime inaequales, ac parallelos Neapoli BQ secat
 in puncto q. Quare arcus diurnus BQ maximus &
 & arcus nocturnus. Arcus u. nocturnus Tg maximus &
 arcus diurnus. Arcus u. nocturnus q. & minimus; atq. adeo dies

quid d' ad longissimus, nox u' breuissima.

Ad u' terra

¶ Quid d' ad V, altera Equinoctia accipit, sol
uidebitur d' Tropico h' d' ad Equinoctia Q,
¶ Quid, quos antea percurrere parallelos, eademque tempe-
statu uicissitudines efficit, quos V in h' ascendens per-
currit, adduxitque facile et ex his quos diximus ap-
paret, ut sol ipse tñ uideat. ¶ Quarta transibit, qui in-
ter Equatores, et Tropicos siti sunt. Nam ad Equator
Terræ s' Equator mundi, et axis Terræ, Mundi axis
permaneat parallelus, quantū Terra ab Equatore mundi
linea inde discedit, tñ Radius lunæ, ab ipso centro Terræ
transiens, tantū igitur angulus $\angle V S T$ ab Equatore dice-
ret, qui maxima Terræ declinatione designat in Me-
ridiano 1, 10 $\angle Z S T$ quod gradus $\angle S T$ equalis d'
angulo $\angle A T A$ comprehenso inter Radius lunæ solis
 $\angle A T A$, et Equatorem Terræ at B. At duo in anguli alter-
ni sunt inter duos parallelos Equatores mundi s' $\angle S T$,
et Terræ at B a Radio lunæ solis $\angle S T$ oblique interse-
ctos. Solis igitur Populi inter A, et B sitis h'c. inter
Equatorem, et Tropicos sitis, sol sit verticalis; utel
u' nunquid.

¶ Sed prout futurus d' in Terra ab V
ad altera solstitia h' g' g'ueniet. Nam, ut Terra sit in V
sol in Q conspicietur, altera s' Autumni Equinoctia d'
duarum; cuius Radius lunæ V S p' integrum d' d' sit in pla-
no Equatoris at B, quale dies noctibus sunt equalis om-
nibus Terræ Populis, ut in Equinoctio Verno diximus;
Terra d' unde ad prout solit in 10, uidebitur sol Describere
ob diurna conuolutione Terræ parallelus $\angle A T$ inter Equatorem
at B, et tropicum capricorni $\angle T$, ac circulo d' d' d' d' d' d' d'
¶ parallelus Equatoris in p'te iniquales, atq' arcus di-
urni paralleli Tropici $\angle S T$ minor sit arcus nocturno
cuius $\angle S T$, quo dies nocte breuior madet, Denique
ubi

ubi Terra fuerit in h. h. in solstitio h. g. sol conuenit. in
 h. g. solstitio s. hyemali, uidebiturque Describere pro-
 prium Capricorni qd radius h. g. solis ob motu Terræ
 diurnu. ejusdemque Propius Capricorni uidebitur
 gaurit. Circulus aut. dicitur h. g. dividit o. g. parallelos
 Aquatilis in ptes o. d. maximè iniquales, et arum di-
 urnu paralleli. Maris h. g. sit o. d. minimu, et noi-
 turnu s. maximu, at f. adio brevissimu o. d. sit,
 not u. longissima.

Caput x

De systemate Ticonis

Quoniam u. Copernici systema
 dico uir fuit ob motu, quod Terræ tribuit in physica ualde absurdum,
 in astronomia atq. d. coi o. d. sensu alienissimu uisum fuit; idcirco Pico Braheus
 nobis aliud excogitauit. Terra s. in centro Mundi immotanda
 systema constituit. In extimo sphaera fixarum equi undique à Terra distan-
 tia et diste-
 tia, ac ipsi dictum ab ortu uersus occasum circumducta. Planetas
 sicut Tolomeus sic disposuit, ut duo circumtaxat ipsa Terra, ut sui motus un-
 dus sufficiat
 tot, et illud
 Copernici ex aut. ipsa solis pro centro ualidè circumductionis habeant; pro-
 prium, Deo p. quiddam Mercurius, ac Venus, qui circulis suis Terra ad Lu-
 nam exco. na excludant habeant, procul Mars, Jupiter, et Saturnus, qui cir-
 culis suis Terra ad Lunam complerant; adio proinde ut Ter-
 ra ad Lunam inter circulos Venis, Martis, constituta sit.

Atque systema s. g. d. d. Tol-
 meo ab oibz propemodum Reuentilibz tanquam insuffici-
 ens reuic, et ad explicanda celestia phenomena ineptu
 existimata d. Duo aut. reliqua quamplurimos habuere secta-
 tores, ac propemodum Copernici, usque ad Euleri Decreto
 sanctorum fuit, Terra in centro Mundi quiescente, non u. cir-
 ca solis mouente. Quod quiddam decretum reuerenter acci-
 pienda d. Copernici namque systema tanquam erroneu
 reuic-

requirunt. Quare hoc rejecto Pythoniæ præsto d. pote-
rit.

Caput XI

Cartesij hypothesis adumbratur

Supponit principio Cartesius Stellam
fixam in terra, sed ab ipso Saturno, qui d. d. Plan-
talis remotissimus, distantia quæ maxima est. Ceterum ex
ante dictis, ad non potest exacte determinari, liberum nobis
est quantumlibet remotissimam existimandi.

Supponit insu-
per sol, non solum ac flammam, et mare subtilissimam, et
valde mobile constare; non tantum loco in loco migra-
re, sed in situ fixas stellas inmutatis, non solum in sol præba-
lo, quod eius mare non destruat, et si constiterit, continuo
reparatur. Ad id: sol in situ fixas stellas similis sit, quam-
admodum sol in vasto quodam æthereo spatio continetur; ita
quoque quamlibet stella fixa in vasto, et proprio æthereo spatio
comprehendi existimat. Non igitur omnes stellas fixas in unius ali-
uius spheræ circumferentia versant, ut communis opinio,
sed in profundissimo mundi abyso, hæc, illæ dispersæ, dis-
seminatæ sunt, quæ ipsæ non solidi, ut antiqui puta-
bant, sed fluidi censendi sunt. Si enim solidi essent tot motibus, Proprium d. corpo-
rum fluidi solidum
continentis motu
tribuitur ob sua
continua agi-
tationem
qui in eis fiunt contemperari minime possent. Atque autem
solis fluiditas efficit, ut corpora quamvis solida, et dura
in eis contenta in minimas determinentur ad motum, atque
ab eis seorsum rapiantur.

Supponit quoque Renatus Terram,
nihilominus Planetas (terram inter Planetas connumerat) in fluidis-
simo illo æthereo, in quo continentur quiescere. Sed autem obstaculo quod
quæ ab ipso æthereo deferantur, et ut ipse loquitur, iis motibus
immotis obsequatur. Nec pro hoc putat motum illam proprie
dictam Terræ, alique Planetæ considerari juxta motum
defonem à seipso traditam. Putat igitur Planetas, omnemque ætherem
mare

marā à qua deferunt. ad modū aliamus uortius circa So-
lem, tanquam uia centrū uia giratis; ita tū ut Planēt
remotioles tardius, uicinoles citius suū absoluant circū-
lū. Saturnus ig. spatio 30 annorū uia solē uertit;
Iupiter 12, Mars duorū, Terra unius anni, Venus
octo fere mensis, Mercurius triū, ac solis manū spā-
tio 216 horarū.

Nō implicat aut. ut in hoc magno
solis uortice, aliquē minores quoque uortices continean-
tur. In quorū centrīs Planēt quidā ex Diētis sint cir-
ca quos alij Planēt, sū Planēt secundarij, ueluti uia
centrū circumgiventur. sic uia Saturni uolunt. Duo La-
terones, circa solē quatuor Satellites, et uia Terrā
Luna. At tū lege, ut Terra uia propriā ad singu-
lū Diētū conuertatur, Luna u. uia Terrā spatio u-
nius mensis. Quare, quando Terra ad Lunā comitē
commā uia solē spatio unius anni cōpleue-
rit, Terra quidē 365 uicibus uia propriā ad Lu-
nā u. duodecies uia Terrā conuersa sit.

Quoniam
aut putat circulos hos à Planētis Descriptos non esse
exactos hac ratione fidei putat, ut iidē Planēt nunc
perihelij h. e. soli propinquiores, nunc Aphelij h. e. ab
eodē remotiores obseruentur.

Cometas Denud, sūi stel-
las illas, quae certis quibusdā temporibus à nobis conspi-
cientur, ac Deinde inaneuēles uidentur, non in nro
hoc aele, ut solē putauit Antiquitas, sed in quorū
uagritate obtinēdo aperiit.

Caput XII

Argumenta Terrae circa Solem motum improbantia proponunt.

Etiam si firmiter credamus Terrā
suis pondalibus librata immota in Vni medio continelli; At-
tamen ad hoc credendū non impellimur a sumptis tū illis
physicis, tū mathematicis, quae uulgō aduersus Copernicanos
afferri

affervi solent; ea. n. inefficacia propterea sunt, ut advertit
Gasendus; quare non incongrue existimari ea appo-

Sensus sal-
tem, de iis
q. non fi-
denda

nele. *Pro* obijciunt: Sensus uidentia, nam nil a nobis est
ipsa Infantia magis persuasit, quam terra quiescente,
et solis, et cetera sidera circa ea uoluit.

Hic ab In-
fantia tradi-
mus per in-
dicia dyo-
nenda iusta
Arnato L.

Ad respond-
ent Copernicani sensus in hoc hallucinatio, quemad-
modum non semel in motibus designandis allucinantur.
nam multoties motus cuiusvis non uidenti falso tribui-
mus; sic si ad nauis ad portum prouelimus, terrae, prae-
tereaque omnia a nobis uidentur. Sic quoque si
quis inter dormiendum in medio maris delatus o-
culos aperiat, uariasque naues situm inter se mutantes
conspiciat, si imaginationis errorem imperabile negat,
iurabit illas naues ad se accedere, ad quas ipse ac-
cedit, eas ad se accedere, a quibus ipse recedit.

Sensibus
addicti di-
cuntur surde
a nobis uide-
re et prole
nauigantem
Vt Virgilius
prouelimus
portu, terrae
urbem. Re-
cedunt.

2^o arguitur, quod si terra an-
nus, ut diurno motu circumgiret, eius partes disturbarentur,
atque dissiparentur, nec edificia communi laeae immunita erunt,
non semper ac aeterna turbinis perennis furoris imposita undique
dissiparetur.

hanc ducti di-
mus turrem
de 200 angulis
diminuat, ipsa
in fundo ouali
et angulis uariis
et ager, et ager
magnitudinis

Respondent hanc terrae partem dissipationem mini-
me timendam esse, tum quia motus terrae est aequabilissimus, tum quia
simul ad terram una acies usque ad lunam protensi moles cir-
cumsistit, quare ex huius compressione corpora terrestria, ue-
luti terrae adhaerentia quiescent, nec exturbari poterunt.

Prolematios
terra quiescet.
antiq. non col-
ant si medietas
ter nos, et antiq.
dos abrueretur
palmis arborum
ad uenientur
ad ipsos plan-

3^o arguitur, quod si terra
ad moueret, sagittae in altum ad perpendicularitatem rejectae, uel
ad perpendicularitatem non reciderent, uel si reciderent, in aliud bellu-
m punctum a loco projectionis ualde remotum caderent; atque
insumptibilis in tormento bellis explosa. 2^a linea in media
nam a scopo semper aberrabit, illo et ad terram uersus
Oriente delato.

Verum

[illegible]

Caput xiii De Cartesiani Mundi vorticibus

Ut cunctarum rerum, quae Unum huc
complecti melius statim pertractaretur; Cartesius exi-
stimavit longe melius ea illas considerare, non quo pacto
a Deo in primam Mundi originem creatae fuerint, sed quo-
modo ex principiis simplicibus, et summis obuijs unquam
oriri potuissent, quamquam nunquam sic orta ad talis-
simam constat. Eam igitur hypotheseos, quae enarratuli su-
mus, quae falsa habenda est, animaduertendum est, ut
ipsa quoque Cartesius fatetur multis in locis; non pro
hoc tamen negligendum est multum; si enim quemadmodum spero
causam laudatus Aucthor, scilicet 4.º principij art. 3.º, ita o-
stendat causas omnes rerum, hae uia, non autem ulla
alia dari potest; inde merito concludendum est non ad
alia eandem uiam, quod si tali modo genitae essent. Preter-
ea, quae ex ea et si falsa deducuntur, ut experimen-
tis consentiunt, summum erit opere meritum, nam ex ea
tantummodo utilitatis ad uitam, atque ex ipsius ueritate
cognitionem percipimus, ut ait part. 3.ª art. AA

Supponen-
dum uero, seu extensionem, quae totum Mundi corpus una,
et eadem existit a Deo diuisibile, immo actu diuisa
fuisse creatam, et in partes quantas proximè inter se
equales, magnitudinem autem mediores; supponendum
quoque has partes motas a Deo initio fuisse eam
motus quantitas perueniat, et semper in Mundo perse-
uerabit, quae quantitas sit, et quot diuersas habuerit di-
terminationes, nec est facile, nec necesse est determinare.

Ex his paucissimis suppositis
huc infert Renatus. 1.º ad motus simplicissimos, et ma-
terialiter sit motus rectus, partes uero iam diuisi motu
recto sepe mouebunt, nisi partes aliae contraria deter-

minatione motus occurrissent. Quare juxta motus
regulas traditas à recto motu reflexe fuerunt, et non
aliarum partium occurrere posse iterum reflexe, circulari
quendam motu circa aliquod centrum acquiescente, adeo q.
ad innumeras partes in eundem motum conspirasse
gravius sit. Dicendum innumeras circa unum, innume-
ras circa aliud centrum sepe conuertisse. Quare factum
fuit, ut una mundi mara in varios vortices, seu eius
partium varias circulationes abisset.

Vortex igitur di-
cetur immensus numerus partium maris, quae conspirarunt
ad sepe mouendam circa idem centrum. Quoniam uero motus
eius: qui vortices considerandus est, veluti motus aliorum
sphaerarum designati in eo poterunt, et centrum, et polos, et axes,
et ecliptica. Centrum appellabimus punctum illud, circa
quod omnes partes vortices componentes sepe mouent. Polos duo
puncta opposita immobilia in superficie vortices consi-
derata; et quibus describi videntur omnes circuli, qui fi-
unt ad quolibet puncto superficiae vortices sepe girantis, li-
nea polos conjungente, et per centrum transcurrente voca-
bimus axem, circulum uero maximam in superficie vorti-
cis considerandam, atque ab utroque polo remotam dicimus
eclipticam.

Si vortices non supponendi sunt omnes
eiusdem magnitudinis, sed potuit unus major, alter mi-
nor fieri, prout major, vel minor numerus partium
circa commune centrum circulatorum fuerit.

Necesse
est credendum ipsos non exacte rotundos esse, sed q.
partes, quae sunt circa eclipticam maiorem uincunt, hentes,
quod est, quae sunt circa polos magis à centro re-
motae; sed et q. omnes vortices, qui se tangunt si rotundi
diu sint, necessario spatium triangulare inter se ipsos
abluquant, quod ad nauem non potest, absq. dabo à
mara

à marea unius, vel duorū, vel triū, illorū vortices impleri debent,
quale sit, ut illi vortices à figura rotunda degenerent.

Adverten-
tū hoc mare variis vortices eo modo, h. e. versus eas partes moue-
ri, ut motibus viciniorū vortices non aduerant; cuiusq. n. vortices
motus debet ad motū vicini consentire; nisi n. consentirent, u-
nus alterū destrueret; aduerarent autē sibi ipsi, si illorū e-
clipticis sibi mutuo occurrerent directē in puncto, ubi et po-
lius alterius vortices. Aduerarent quoque poli sibi ipsi,
si poli viciniorū vortices sibi mutuo tangerent; vel n. in duos
vortices versus eandē partē mouerent, et tunc in unū
vortice coalescerent; vel in partes aduersas, et unus mo-
tus motū alterius impediret; Quale videtur in hoc
vortices non sibi mutuo in motū aduerantur, a signantur
inter se ^{concurrentes} aduoc. polos hinc magis remotos à
polis viciniorū vortices, quā ab illorū eclipticis.

Caput xiv

De tribus Mundi elementis

Quemadmodum Aristoteli ele-
menta vocant 4^{or} Subst. Ignis, Aer, Aqua, et Terra quod
ex his credantur esse mixta composita, ita quoque Penitus par-
ticularis mater spiritus, ex quibus Unū, cuiusq. partes conflatae
esse putat; Elementa quoque appellat, quorum genus in
intelligat, aures, atque animus adhibere.

Mare partes non
potuerunt ab initio esse rotundas, si huius fuissent figurae spa-
tium vacuum inter illarū interstitia relictū fuisset, quod ex ante
dictis impossibile est. Verū ex motu, quod in orbē in quo libet
vortice acquisierunt, necessario successu temporis rotundae,
sed sphaericae fieri debuerunt: attritis & illarū angulis, atq.
extuberantijs ob repetitū in vicinas partes occurrere.

Quoniam
autē spatia inter hos globulos relictā vacuum non possunt
absque

absque dubio à ramentis, sed partibus tenuissimis, et valde fi-
 guris (ut obus interuallis sed accommodatis) ortis ex attritio- + commun-
 ne, et comminut: exuberantia ipsorum globulorum impleri de- spatia
 bent. Atque aut ramenta, sed partes ramentorum corporibus alijs oc-
 currentes 2^a Superficiis, quae magna d' pulat ad motu exi-
 lissimam, in minutias indefinitas particulas diuidunt; adeoq.
 uarias, et uarias figuras adipiscunt. Præterea motu alerr-
 mo easd' agitari credendum est, nam præter motu, quod hinc
 commune ad globulos modo dictis, ferunt quoque et in-
 terstitia ipsorum globulorum, et quidem alerrime; nam et uias
 angustas, et obliquas transiunt, non aliter ac aer alerrime
 mouetur per folijs oculis, et per folijs latera lentè comprimant.

Allegari tamen non potest quin ex
 tot, ac tantarum figurarum maribus partibus quodlibet, uel ob ma-
 gnitudinem, uel ob irregularem figuram ad motu inaptiores fa-
 cile sibi mutuo adhaerent magna parte suae agitationis trans-
 lata in alia ramenta minutissima maiora

Atque ex his colligitur tria
 ad Mundi elementa h. e. per se formas, ut ita dicam, quae
 in materia tota uorticæ componente per se introductæ sunt ex qui-
 bus solis uniuersa constabat in decursu audietis.

Et per se quidem
 Elementa uocat Cartesius partes illas ramentosas interstitia
 globulorum complentes, quae quidem subtilissimae, et summe
 agitationis. 2^a Elementa diuidentur partes illae mutuo attri-
 tu tandem sphaelicae factae, quae quidem non omnes sunt ejusd'
 magnitudinis, et licet ramentis propositis majores, attamen
 minutae sunt, si ad ipsos corporibus, quae oculis uerimur
 comparantur. Denique 3^a Elementa uocat par-
 ticulas illas, quae ob irascentiam, et figuram irregularem,
 minime ad motu aptae existunt. Verum de hoc inferi-
 us distincte magis. Quoniam ex horum elementorum
 in uorticæ situ uariabilis una partium, et compositio,
 et motus orti sunt quidam opere pretium d' ordine

enarrare, et quomodo ex his Elementis oriri semel pro-
tuerint.

Caput xv De Sole, et stellis fixis

Principio quidam satis exigua
erat portio partium 1^{ae} Elementi, ob continuam autem
attritionem, et rotundationem partium 2^{ae}, necessario Na-
menta subtilissima creabantur, itant non solum suffi-
cienter ad spatia illa relicta inter globulos, et globulos 2^{ae}
elementi implenda, sed satis magna illorum copia reperta fuit
ad implendum id; ex hac autem Sole, et stellis fixis hoc pacto
conflatas esse putat Cartesius.

Ad omnia Corpora, quae in giro
vertuntur; unde semper faciunt, ut à centro sui motus recedant, atque
eā, quae fortiora sunt, hoc est majores unde sunt suum motum conti-
nuandi 2^{ae} lineae rectae magis à centro recedant, quam minores
fortiores, necessario Oportet partem 2^{ae} elementis ut potest fortio-
rius à centro motus arduitas magis ab eo elongari, quam
partem 1^{ae} Elementi, quae minus fortis sunt. Vis autem illa, quae
partem 2^{ae} Elementi per partem 1^{ae} habeant continuandi suum motum
2^{ae} lineae rectae, dependet ex soliditate illarum majorem. Glo-
buli enim 2^{ae} elementis sunt omnes solidissimi quia ob figuram sphae-
ricam, habent exigua superficiem relata ad suam molem. Atque
autem adnotandum motum à corporibus recipi relata ad suam
massam, communicari autem ratione suae superficiei. Quapropter
in globulis 2^{ae} elementis magnam massam habent sub parva su-
perficie comparati ad partem 1^{ae}, et 3^{ae} Elementi, ideo plus mo-
tus obtinent, communicant autem minus.

Ad igitur globuli 2^{ae}
Elementi ut potest fortiores versus superficiem motus delati sunt.
Adque partem 1^{ae} major fuit quantitas, ad necesse fuit
ad spatia à globulis relicta implenda, ut modo dictum,
necessario id quod ex 1^{ae} Elemento reperta fuit versus
centrum

centra Vortius confluebat debuit, ubi corpus sphæricum
introducit

Off. sphærica hanc materiam p. elementum in centro vor-
tius collocatam figuram constituendam conuenire potuit, id
quod subjungo, Una materia p. elementum in unaqueque vor-
tice contenta non sit eadem, quæ in eius centro collecta est, sed
est illa, quæ p. globulorum interstitia est diffusa, conatur
cedere ab axe motui sui Vortius, adque hæc vis major
sit in Elyptica, quàm in partibus circumpolariibus; potest
portio materiam subtilissimam unius Vortius ex eo effluere p. p.
Elyptice uicinas, ac ingredi aliam uicinam Vortici p. partes
eius circumpolares, ubi minor ipsius materiam vis est. Sed non duo
Vortices inter ipsos sitas, ut unius poli, ad poli alterius magis
sint remoti, quàm ab illius Elyptica. Effluit igitur ex uno vor-
tice partes Elyptice proximæ materia p. elementum in aliam ui-
cinam Vortici, sed quæ non dat uacuum, non obducit, quia
nova materia eodem modo p. partes alias ejusdem Vortius uer-
sus illius centrum irruere debeat. Sed autem non alio modo
contingere potest, nisi suppedietur similis materia d. uici-
norum Vortici Elyptica effluens, atque p. poli illius
Vortius uersus illius centrum fluat.

ex ætli prævio
undequeq. facta
in materia p. l.
corpus rotunda
effluenti debet
non aliter ac si la-
tenter deui-
dat in aqua
suffunditur
ex ætli prævio
Labatur

Materia inquit sub-
tilissima p. poli alterutrum unius uisusque Vortius ingre-
dat, ac uersus centrum propulsa occurrat simili quoque
materiam ex opposito polo uersus idem centrum fluenti, atque item
globulis p. elementum ad aliquam distans à centro dissipentur
sed, quare aperantur in oes partes uersus Elyptica, an-
te nihil mirum si ex tot æqualibus p. oes partes huius materiam
reflexionibus corpus illud ex ipsa constaret, atque in centro
Vortius sita sphærica quoad oes dimensiones figuram acqui-
sisset. Hoc autem confirmat Cartesius ex ipso ampullæ uitreæ,
quæ ex hoc solo fit notanda, quod aer in uitrum liquefactus
tubulo immixtus, non tam ab orificio uersus factus, quàm ab
eodem uersus oes partes æquè reflectitur.

Non 8

Non igitur necesse, ut corpus hoc
sphaericum ex subtilissimis p. elementis in medio north-
is conflatis ex parte sit in eius centro, etenim potest, vel ad
unam, vel ad alteram partem ellipticam inclinatis; si s. maria in-
fluent, vel effluent major copia sit, vel majoris visus habeat.

Atque igitur corpora sphaerica
ex partibus subtilissimis p. elementis in medio northis conflata
apparet vulgo dicta existant, h. e. sol, qui in centro nostri
huius northis comprehendit, et stellae fixae, quae totidem soles
in medio suorum northis propriis, vel remotius aspectu
solis nostri immobiles collocant.

Sed aliqua addenda
sunt de solis maculis, et faculis. In maria p. elementis, quae
sunt partes aliquas minus divinis, adeoque irregula-
res figurae, et ad motum ineptiores, quae quidem asperuntur
in ea maria p. elementis, quae p. polos Northis versus illius an-
trum ferri dicimus; ea. n. ut pote axi vicinior sit mi-
nus agitata. Creditur quoque de maximis p. hanc
particulatam, ex eo qd. respiciunt in spatio triangulari triuno
globulorum sphaerica contingunt efformatis ad modum exi-
guis colummularum, quae s. tribus stris ad modum colle-
ctas inque sit ob motum globulorum circa axem Northis.
Eadem quoque sunt partes h. atriatus venientes ex polo
australi non in eadem parte inorte sunt, ac eae, quae ex po-
lo boreali procedunt huius ~~modi~~ alibi patebit.

Partes igitur
h. atriatus, atq. aliae minus celatim agitatae p. polos nor-
tis ingressae, ubi ad corpus solis perveniunt a maria p. ele-
mentis corpus solis copionte versus ellipticam ipsius visum;
ubi sibi mutuo adhaerentes mixtum aliquod corpus componunt,
qd. actione luminis impediens maculas in facie solis exhibet,
quae quidem circa eius ellipticam observantur. Quomodo enim
in liquor bullis partes crassas in eius superficie in fœ-
mam emittit, ita quoque solis maria veluti effervescentes

partes

partes illas crassas, et ad motum ineptas ϕ ipsius solis influen-
tye uersus Egyptiam euomit. Et quodammodo quoque eadem liquoris
ebullientis actione spuma tandem conuulsa; ita quoque
conuulsa solis manib; ita autem quandoque propria dissipare-
ant.

Manib; uero hae dissolutae in uariis generis partes abire possunt,
praecipue autem in sibi mutuo adhaerentes molem rarissimam, et
aethere nostro, uel ethereo non abimile effluentes, hae solis, et
aliquoties Syderum manib; ad circumaffuso ethere ad eundem
elementum referendae sunt.

Manib; autem in sole apparent, hae
partes quaedam ipsius aliquis lucidius uidentur, ad id pars
mare solem constituentis circa praedictas manib; assurgat,
quod inter eas, et mare uicinis globi compressa celestium
agitatur, ac globulo propellit, unde intensius lumen elicit
in illa parte. Lumen uero per hanc propulsiōem explicata re-
natum, ut suo loco uidebimus.

Capitulum XVI De Coelis

Ne uerba quiddam addimus de
causis illis questionibus, quae ad numerum, et soliditatem
coelorum attinent. Communiter enim nunc ab astronomis ce-
lestis dicitur fluidum, et adeoque una, homogeneamque et
substantiam a nobis usque ad fixas extendi; uideamus tamen
ex quana materia illud componi putauit Cartesius.

Propellat uide-
bat Arley glo-
ed iniorrup-
+bile.

Id autem
facillime elicit ex antedictis conijale; nam quodammodo
ex materia illa subtilissima primum elementum in uortius medio
coacta sole, et stellae fixae componio, ita quoque globu-
lo 2^o elementum ad partes quoque quodlibet primum elementum
illud interstitia replentibus permixto, globum nomine
indigitant. Quod igitur illud spatium, quod a sole, uel fixis,
usque ad extremam illud uortius superficiem extendit, a

globulis

globulis 2^o Elementi interspersis parvis sⁱ completis D. G.
Lud.

Notanda aut. quaedam sunt ad Magnitudinem, et
celitatem horum globulorum, ex quibus quid componitur;
et quiddam fatendum de globulis, qui propè soli corpus
existant, minores ipso, et aliter mouentur h. e. utrum
quidam sunt globuli, quod eos, qui paulo magis ab eo
distant. Id aut. intelligendum est usque ad quamdam certam
distantiam, nempe usque ad orbitam Saturni, ultra quam se
erunt ceteri, et globuli superiores h. e. à sole remotiores ce-
lestium inferioribus mouentur, itaut globuli Saturni corpus
circumferentes, aut tardissime moueantur, ut spatium 30
annorum suum circuitum absoluant. Namque solares, qui so-
li propiores sunt spatium 26 diebus circa solem conuertuntur.

Et quid mirum subtilissima
solum componens sua circuloactione potest ad hanc partem
sibi uicinia se ad capere. Quare motus hic rapidus, maior
erit propè solem, quod longe ab eo, itaut in orbita Satur-
ni omnino sit minimus.

Inde sequitur globulos soli uicino-
res, minores et remotiores, si n. eent, ut maiores,
uel equalis, ut maiorem uelocitatem habiant, haberent et
ob maiorem motum, maiorem quantitatem motus; adeoque plus
circa à centro uicini obtinerent. Quare necessario
ex superioribus euaderent inferiores.

Quod uero attinet
ad globulos ab orbita Saturni usque ad uerticem superficiem,
dicendum est extremos alterius moueri, quod inferiores
ob inaequalitatem superficiem ipsius uerticis, quod per se
per angustum spatium moueant.

Demum quod superiores ul-
tra Saturnum globuli, erunt omnes inter se equalis, nam
si superiores eent inferioribus maiores illorum magnitudo
celitatem obtaret. Si uero eent multo minores, uelocitas
quod ipsi superant inferiores, non tam augeret suum motum,

quod

qua magnitudo inferiora globulorum sunt motu. Dange-
ret, adque ipsi ex superolibus fierent inferiores.

Quartum

Quod quoque de materia hanc globulorum h. e. globulorum etiam
commixtionem ad interperis partem, p. vocalis uelut in la-
teantibus materiae elementis, et subtilis.

Capitulum xvii

De Planetis

Audivisti ubi de sole egimus,
quomodo in eius, et aliquotum siderum superficie manibus
quidam signa ponant, id autem quod maxime conducit ad Pla-
netarum constructionem explicanda.

Partem materiam p. elementis irre-
gularis figuris, et ad motum inestiles p. sideris solo ingre-
dientibus, ac veluti spuma in ejusdem superficie rejectis ponunt ma-
culas quasdam in siderum facie multoties formales. Sicli-
autem potest, ut tanta huius maculis novae suppeditet materia,
ut tandem totum siderum obtegat, illudque veluti crusta obdurat,
qualem vis luminis aliquo modo impedita siderum aliquo pacto
observabitur: Atque hinc factum est, ut quandoque sol,
minores, et pallidiores veluti luna lucem emittit, idque an-
nus integrum. Atque quoque et potest etiam, ut stellarum fixarum
apparentes magnitudines mutantur, atque ita ut quidam
stellae nunc appareant, facta est, vel resoluta crusta ma-
culosa.

Materia autem haec, seu crusta, quamvis proprie
mollissima, et durissima, prope in totum indurata
non potest, maxime quoad partem internam, quae sideris cor-
pori obversa est; ab eius enim materia assidue abraditur, et pro-
solitur, parte vero exteriori molli, et rara remanente.
Indurata hoc pacto crusta impedimento est, ne materia sub-
tilissima siderum exponatur, atque in cortice hoc inclusit in-
circumjacentes globulos etiam elementis nunc faciat, et quae

obscuro
quod antiquos
legunt. stellas
appellasse,
quae forsan
nunc ob in-
stat sunt
innoctis;
quidam vero a-
lii ipsos non
cognitas, hoc
quo observant.
und. Dom. Cassi-
nus in mem.
academ.
Parisius.

versus viros uortius propellat. Quare tota massa huius
uortius, in quo stella incrustata continetur, potius motibus
vicinis uortius obsequat, quam impulsui maris subtilis
in uortius inclusit, adeoque paulatim à vicinis uortibus
abripuetur; ac demum totum Syden non amplius lucida, sed
corpus opacum, et opacum aditum ab aliquo ex eisdem vicinis
uortibus absorbebitur.

Abortu hoc modo Syden pro
rone sua soliditatis maioris, vel minoris, locabitur in ma-
jore, vel minore. Dista à centro uortius, à quo abortu fu-
it. Si enim solidus sit ad maiorem uind habeat cadendum
à centro, et continuandi motus suus per lineam rectam, ma-
gis à centro uortius remouebitur. Si uero minus solidus fu-
erit, ad minorem uind à centro cadendum obtineat centro
propius circumagetur.

Notandum autem d. hic à Cartesio
soliditatem intelligi quantitatem maris (s. Elementi), ex qua
maius hoc Syden involuente componunt, ad eius mo-
le, et superficiem comparatam. Quia soliditas moritur in so-
la massa, sed et in magnitudine, et figura consistit.
Sic autem bractea, vel filum est globulo lapideo, vel
et lapideo ligno minus solidum, ad maiorem habeat su-
perficiem rone sua molis (sed igitur corpora magis solida
dicuntur, quia minora habebunt superficiem relati-
ue mole. Quale globuli (s. Elementi) solidissimi sunt igitur
telis paribus ob figuram sphericam, quia sub minima su-
perficie magna mole continetur, atque insuper quo ma-
iores, eo solidiores existimabuntur.

Ad igitur hoc uelud sit,
fieri potest, ut crassa illa massula Syden obtegens
uaria habeat soliditatem h. e. plus, vel minus habeat
massa p. Elementi ad eius superficiem comparatam, adeoque
Syden remotius, vel propius à centro uortius, à quo ab-
ortu fuit, collocabitur. Non enim uortius ocy con-

presentes

plentes sunt ejusmodi soliditates, sed remotiores sunt saltem
usque ad certam distans minoribus solidioribus, ut potest ma-
jores. Typus igitur ab ortu inter eos globulos locabitur, qui sub
eius ratione considerati, equales habebunt soliditatem h. e.
equalem vim repugnandi ad centro vorticius. Quod etiam
pro claritate reddi potest, si vas quoddam argento vino,
aqua, et oleo impleatur, ita ut unusquisque liquor suus
servet locum h. e. argentum vinum inferius, aqua medi-
um, et oleum superius; si n. in hoc vase globulus ex
cera, et plumbo confectus immittatur, pro validitate sua
soliditate variam tenebit locum; nam si plus habeat plumbi,
quam cera collocaabitur inter argentum vinum, et aquam;
si plus habeat cere, quam plumbi, natabit inter aquam,
et oleum.

Sicli n. quoque potest, ut non unum
typum crusta involuta à vortice aliquo absorbeat,
sed plures pro ab eodem vortice absorbitis, quæ si vali-
de habent crustæ soliditatem in valida à centro vorticius.
Distans collocabuntur; ita quoque, ut solidiora, quæ
plus habent vim repugnantis, minus solida propius co-
loquantur, non sicut ac si in supradicto vase naturæ glo-
buli ex cera, et plumbi confecti, validiores habentes soli-
ditatem immiseri, quidam profundius, quidam minus
profundè immergantur.

Sicli Denique potest pro-
pter unum, vel plures typos vortice involuta ab alio
vortice absorpta sint. Typus, quod est centrum lunæ vorti-
cis sensim maculis abducatur, ac deinde penitus incrustetur,
ita ut ad oculos illius typi vorticius circa ipsam girantibus ab alio vi-
tuo, et fortiori vortice absorbeat, atque absorptus circa illius centrum
feratur; comites autem suos circa seipsum ad hoc aptos sunt de-
ducatur. Quomodo quoque in magnis quibusdam aquæ vorti-
cibus alios parvos vortices continet, et ad motu magni vorti-
cis conjunctive videmus.

Sic dic

Galileus telescopij ope
 observavit in Luna aquas.
 montes, et ea quae in
 terra sunt, neque vocat
 hoc. Regnum, ut
 vocat. Planeta
 ad instar Terrae, circumagitur;
 ad unam aquam non
 transiret, quod
 suffocaret. Idem
 uenientes. Hoc
 de Luna
 hinc videtur pro-
 sequi.

His sic suppositis, planeta primarius
 quod crusta involuta a vicino, et for-
 tius uortice abortu fuit, atque in eo in ipsa orbita a centro
 secundarios aut Planetas, sui comites vocat illa
 sidera, quae prius ab alio uortice abortu deinde una ad
 quod scribantur, abortu sunt. Quale et so-
 lis uortice ut pote ad nos magis pertinet hoc loco tan-
 tum consideramus, de cetero de totis hoc patet, sed quod
 usque ad stellas fixas principio ex quatuordecim, vel
 pluribus uorticibus a se invicem separatim fuisse
 compositum, quorum centra erant quatuordecim sidera, nempe
 Sol, Mercurius, Venus, Terra, Luna, Mars, Jupiter, Saturnus,
 et adhuc sex alia tunc anonyma. Haec sex sidera uortice obducta a uici-
 nis uorticibus abortu fuerunt, et duo quidem in uortice Saturni, quatuor
 vero in uortice Iovis abierunt; Quare illa Saturni laterones, hae Iovis
 satellites appellata fuerunt. Similiter Luna crusta obducta in Terrae uortice
 abiit.

Haec reliqua sidera ab hac labe immunia extiterunt, nam Mer-
 curius, Venus, Mars, atque ipsa Terra ad Iovem, et Saturno crustis
 obducta a solis uortice una ad sui comites abortu fuerunt.
 Quapropter nunc Planetarum nomine arcu obtemperant, et Mer-
 curius, quidem propius, utpote minus solidus, Saturnus uero remotis-
 simus utpote solidissimus circumagitur. Reliqui planetae propius,
 vel remotius collocati sunt, ut in superioribus audivisti pro uoluntate
 ipsorum soliditate.

Caput XVIII

De Cometis

Cometes dicuntur stellae illae crinitae,
 quae ex improviso in glis fulgure, ac deinde paulatim dispa-
 ruerunt. Haec quidem quandoque longa trahunt cauda ex parte
 signis. Comae
 soli aduersa protensa, quandoque crines, seu arcinnes cir-
 cumquaque protensos habent, ut in oppositione soli consistunt.
 Haec cometarum ab antiquis inter Metheoras, seu inter Corpora infra
 lunae orbitam uagantia, ac ex calidis exhalationibus accensae
 solent uideri stellae quaedam transientes, et uelae spinae, uel exalationes accensae
 iuxta illud Virgilii; spem et uicinas ingruentes uento nouissae
 stellae a tergo longos de cauda trahentes

¶ radios directos ob interpositum Solis Corpus, sed tantum
 ¶ radios ex al. vel diverfus reflectos, eius cauda appa-
 rebit. Atque Cartesij de Cometis hypothesis, quae quidem
 hypothesis Cycloni accommodari potest, si in Terra
 immobilis collocatur, ac sol per circulum 234657 move-
 ri supponatur. liber III

Lib. III

De Corporibus terrestribus Caput. I.

De Terra in genere

*Sicula hypothesis, quae
 Cartesius in mundi constructione confixit, adhuc
 explicanda est, quae supra Terra sunt, utinenda
 existimetur. Proinde illud adhuc negantem prosequamur.*

Terra itaque per ipsam
 non sicut ac alij Planetae fuit olim stella, non sicut
 ac ipse sol ex materia primi elementis constata, et in centro
 mundi sita. In cuius superficie veluti in sole manebat
 quaedam quaedam ex partibus striatis, aliisque sibi mutuo adhi-
 rentibus constatae sunt, quae successu temporis dissolutae
 viciniaeque sunt diffusae; ita ut magnam molem aeris con-
 stituerent. Factum autem est, ut ad novam, et novam semper genera-
 tem fuerint manebat, tandem Terra totius undique obducta
 lumen amisit, atque diminuta, ut sui vortices in solis
 viciniam vortices delapsa fuerit.

Antequam autem delaberetur, tres veluti diverfas regiones exhibebat. Quae in-

intima. I. Sola mara p. i. Elementi. Siquid commouentur contine-
bat. 2.^a Media cortex ille irregularis ex partibus striatis, a-
lijsq. inter se coherentibus conflatus. In hoc aut. cortice ne-
cessario inchoant fuerint porositates 2.^a atq. longitudi-
nae protenduntur ad vniuersas partes striatas, et ali-
qua mara p. i. Elementi. Sed deinde Regio C, quae
quid ad nos magis pertinet, ad orta fuerit ex dis-
solutione praedictae maulae, aliud non erat, nisi con-
globatae partium p. i. Elementi multae marae globosae circa
se habentium.

Statendum aut. q. globulos hos globosos,
quo Terrae propiores, eo minores fuerint, ut ad soli
uortice dictum d. q. a. eorum minores, tunc fuerint id, qui
nunc circa solem sunt incedenda d. q. a. sol major d. quae
fuerint nunquam Terrae.

Atq. aut. partes p. i. Elementi innume-
rae habuerunt figuras irregulares ob fortitudinem ipsarum
cohesionem; namq. porositates inter eas relictas sunt ad sola
mara p. i. Elementi subtilissimas permeabiles, nil minus
si quatuor globuli p. i. Elementi sint maiores, hi tunc sunt
magis solidi, et magis agitationis capaces.

Quamquam
aut. innumerae (ne dicam infinitae) fuerint figurae par-
ticularum p. i. Elementi p. i. Terrae regionem componentium,
reduci tamen possunt ad tres species, quaedam n. fuerint la-
minae, et in uarias quasi brachia diuisae. Quaedam
2.^a solidiores, et uel orbis, uel uicijusque modis
angulosi figurae habentes. Quaedam 3.^a oblongiores, uelut
bacillae, ac rami prorsus destituta.

Deuoluta igit.
Terrae in soli uortice, non magna quidem mutatio
facta fuit in interna, et media eius regione, sed 2.^a
tanta, et extrema uarias mutationes necessario su-
bit, ex quibus uariae corpora genita fuerunt. Atq. igit. mu-
tationes sunt inquirendae.

Q. 2.^a

Et p^o quidd^o dicitur Terra ad solis uorti-
 ad aborta uerfus solis accessit. q^a regio eius exterior constabat
 ex partib^{us} Bⁱ Elementi ad admixtis globulis igneib^{us}, aliquando
 minolib^{us} ijs, qui cuncti sunt in ea parte uortis solis, in qua
 Terra locata est, necessario ad globulos ijs majolib^{us}, minores
 et locis suis ui expulsi sunt; atque hi quidd^o majores globu-
 li in partib^{us} Bⁱ Elementi irruentes praesertim in crassiores,
 eas infra exteras ^{urbas} ~~deseruerunt~~ ^{deseruerunt}, adiuvante et ui gravitatis.
 Quare suprema regio est Divisa statim in duo corpo-
 ra C^o Bⁱ ^{corpus} ~~compositum~~ ^{compositum} ex partib^{us} crassiolib^{us} infra
 exteras ~~expulsi~~ ^{expulsi}, et ob figurar^{um} irregulares, arctius inter
 se nexi, densa, dura, et opaca; Corpus u^o superius ex
 partib^{us} minus crassij, et laxius inter se junctis motu glo-
 buloso igneius obsequentibus conflatum, ita ut, lucidum,
 et pellucidum factum sit. Deinde ad interramas partib^{us} cor-
 poris C^o quodlibet partib^{us} oblonge, et ramulis destituta supe-
 rius explicata interjicerentur; Quia ramor^{um} arctius compri-
 mebant^{ur}, hi ueluti expressi supra corpus C^o asurgebant, et
 corpus Bⁱ inter C^o et solis h^{ic} partib^{us} oblongis com-
 positum efformant. Non diu in locis salsosis Terrarum
 pedibus calcando aqua ex eo exprimimus, quae postea ipsi-
 us superficiem tegit, et exemplificat Renatus.

Partib^{us} aut^{em} ob-

longe hoc Bⁱ corpus et componentes, uel erant tenues, et flexi-
 les, uel crassiores, et rigidi, atque flexiles facile convolui
 potuerunt circa rigidas, et hoc pacto ad mare igneum vario
 motu agi. Preterea ex eodem impetu globuloso igneius assi-
 duo ex corpore Bⁱ partib^{us} ramor^{um} crassiores uerfus C^o depre-
 mebant^{ur}, quae in superficiem corporis C^o descripti impingentes,
 atque sibi mutuo adhaerentes crusta quandam, uel corticem
 supra corpus C^o fecerunt, quae deinde paulatim crevit, et
 noua appositione partium ex corpore Bⁱ depulsa, et
 et ex adhesionem partium corporis C^o illi appendit^{ur}. Hic
 augur^{um} aut^{em} hoc modo contingit.

Quamvis

Quamvis pars oblonge corpus
componentes teretes, et lineas plerumque sint, non tamen non
ut plerumque quoque habent, quando non habuerint, quae
si motu globulorum electis levigatis non potuerint, ad
eod tamen versus superficiem eius corporis, eijus potuer-
unt, et aliud corpus durum, et grand in Ceffeale; id
nisi magno et distans intervallo fieri possit, adjuvante quo-
que calore B. in, et statim recipi; siquidem huius
caloris in parte A. levat, usque ad B. asurgebant.
Adveniente autem nocte, vel hyeme pars levat, versus
suo pondere decidit, ac in solis corporis C. impli-
atque illi adhaerebant, usque adangebant magnitudinem.

Sicut
autem hac elevatione quorundam particulatim, et veluti ex-
purgatione corporis D, quae corporis B. ex parte superiori ad
adungebant; Magnitudo corporis D. minuitur, adeoque
spatium cingui inter corpus D, et C. id in sequenti figu-
ra A. exprimit. Hoc autem non aliam viam potuit imple-
ri, quod ea ex qua conflatur corpus B. p. meatu corporis
C. transiit. Adeoque corpus B. aliquamdiu veluti
formix suspensum supra corpus D. manet; quod ad eius disti-
tio convenit.

Corpus autem C. ad adhaerebat solo,
quod habebat ad transitum profundam partem eiusdem
corporis D. calore soli levat, ut dictum. Sed autem
corpus D. imminuta mole a corpore C. recedit, in
proli non amplius partem corporis C. cupit, partem corporis
B. cupit debuerunt; quae ad sint ramus, adeoque minus
apertae illas implere valentes, ne daretur uanum, materia electis
indagat porositates invicem debuit. Atque sub impetu quodam
solo diducendo alios necessario angustiores debuit reddere,
adeoque in corpore C. cum, sed figurae 1, 2, 3, 4, 5, 6,
7, pro successu temporis majores, et majores factae sunt; non
secus ac in terra cum, fieri videmus tempore gestino, et
quidam majores, et majores, quo diatius extus persequantur.

Adhuc

Sicutis his magis, et magis liantibus, tandem corpus G non
 potuit sed ad modum formis supra D sustinere, adeoque
 eius fragmenta sua gravitate delapsa sunt, et quiddam
 supra corpus C, et corpus D intermedium ob sua liqui-
 ditate, consistentia huius delapsus facile non potuit.
 Quoniam autem superficies corporis C minus D superficie in-
 teriori corporis D cadentis absque dubio huius fragmen-
 ta delapsa sunt in latum inclinata, et una supra aliud
 aliquo modo opposita. Fragmenta autem, quae prius de-
 lapsa sunt propriis corpori C adhererunt, ut frag-
 menta A B, et G. Huius quoque fragmentorum, quae
 extremitates prius ceciderunt inferius, quae propelluntur, su-
 perius locatae sunt, atque valido modo sibi mutuo inarbu-
 runt, ut in appropinquata figura videtur D. Quoniam corpus
 D ut potest liquida partim asurgit supra corpus C
 collapsum, ut in A B, et G partim cavitates sub frag-
 mentis in se mutuo invehentibus relictas occupabit,
 ut sub G, A B. Hic sic conficitur ait Cartesius se A. ad AA
 alia per corpus B, et C aerem intelligit, per C quandoque aerem con-
 stitutum interiore transmissum, ex qua metalla oriuntur, per D aqua,
 ac denique per aerem exteriorem, quae ex lapidibus, argilla, arena,
 et limo D conflata. Simile est per aquam super fragmenta B,
 et G eminentem maliam. Per alia fragmenta molliter in-
 clinata, et nullis aquis tacta G, et D corpora plani-
 tes per alia magis erecta, ut A B et montes intelligemus.
 Denique adhaeremus ad fragmenta, ista ut propriis gravi-
 tatis hoc modo delapsa sunt, eorum extremitates sibi forti-
 ter mutuo alligatas in alia multa minora fragmenta dis-
 siluisse, quae saxa in quibusdam locis huiusmodi, ut in A
 et in multiplici montium jugis partim altissima, et in
 A partim remissa, et in G, et Y, ac et scopulis in multis
 ut in B, et C compositum sunt. Hic denatur. Quae tanquam
 falsa sint, et tanquam falsa ab illo proponantur; attamen
 in causas aut aeris naturae huiusmodi, non dantur ulla alia
 commoda. Vultis potest existit, melius concludendum est per
 tat

tat. non alia id illud nard, quod si tali modo genitū fuis-
sent. Id aut. incomparabili sua methodo tribuendū ē. Itē
quid ex principiis clariſſimis, et auge obuijs p. nunquā inter-
rupta illud sibi ad difficillima quęq. enucleanda latissi-
ma sibi alterit uiam.

Caput ii

De corporum terrestrium grauitate, et leuitate

Communiter acceptū ē ea corpo-
ra diu grauiā, quę deorsū uersus terrę centrū, eā u. leuia,
quę sursum accedendo ad terrę centrū ferri uidemus. Quare
quędā corpora absolute grauiā, ut terra, et aqua, quędā
absolute leuia, ut ignis, et aer existimat. Quibzdam u. pla-
uit nulla ē corpora absolute leuia, sed potius minus gra-
uiā; Deo tū aer, et ignis superiora petunt, non quod sint
leuia, sed ut leuioribus ad grauioribz cedant; quoniam
modū uidemus ligni fructū in aqua ascendere non ob
leuitatē, sed quod minus graui sit aqua, id quod natat.
Denique aliqui existimant nullā ē corpora grauiā contendunt,
sed tantū magis, uel minus leuia, itaut eā plūbz uersus
terrā descendere uident, id non ob eiaz pondus contingere
putant, sed ut leuior cedant alicuius leuiori, qd ex sequen-
tibus patebit clariū.

Quoniam aut. sit primordialium gra-
uitatis corporū controuersia ē apud Philosophos. Alii aut.
sunt diuidi possunt in duas classes, quid internę gra-
uitatis, quid externę causę tribuant. P. sūt ap-
petitū grauitatē ad appetitū quendam ubi grauioribz
ingitū tendendi ad centrū, quā appetitū nonnullę
fōz, nonnullę magis corporū tribuant. Alii aut. appetitū
id sit inexplicabilis, senta ab ijs, qui supra Vagus sapie
uidentur meliō rejātur.

A sanolis igit iudicijs Philosophis

ad externum primarium sit uersus. Iti aut. Duplii sub
auxilio militavit, eodem q. qui Terra immobilis in centro. N
riversi statuunt; atq. eodem, qui circa Solem, et circa suum
centrum aequo, et diurno motu circumdagi existimant.

Ex his q. ai
Terra immobilis putant, quidam ut sunt. Epicurei ajunt
Terra ad grandem quandam magnetem, adeoq. uind. hanc
corpora grauium in aeternitate sua sphera contenta uer-
sus se attrahit; non aliter ac à Magnete ferrum trahit
uidemus. Iti aut. uis Terrae magnetica pendet ex eo,
qd. ex eadem apud corpora tenuissima undique, et ea-
dem ratione emittuntur, non aliter ac radij à corpore luminoso,
qui radij rigidi, et ueluti chordae, ad in corpus gra-
ue impingunt, refranguntur uersus perpendicularitatem hanc
uersus lineam à centro Terrae ad centrum grauitatis con-
iunctam. Quia ex qua refractione radij h. ueluti unci-
nuli, et brachiosa graue corpus trahunt.

Iti aut.
Terra, et si multos habeat sectatores, multas tñ inuoluit
uita difficultates. P. q. non d. nō uir h. radij semel
à Terra emissi, itelut retrahi debent. L. q. nō
est nō accelerationis motus grauium descendentiū. Qd
si dicant accelerati motus grauium, q. quōd pluri
decedunt, eo confectiora radio uel sphaera immergunt,
Atini sequit. qd. ut sapi ex alto descendens ultimat ul-
na e. g. priusquam ad Terram attingat absoluet, cadens
uoluntate ferri debet, si ex duobus uelut altitu-
dine, quā si ex mille passibus decideret qd. d. fal-
sissimum.

Quidam u. q. deponunt corpora grauium liquiditati,
et pressioni aëris tribuunt. Sed h. opinio non d. amplexanda. q.
h. aëris pressio non d. tād. superne deorsum, quā inferne sur-
sum, et uersus latera. Atque ut hanc columnam aëris corpora
graui superimposita altiora d. quā supposita, adeoq. ab illo
potius deprimi graue, quā ab ista subleuari. Iti e. q. si

Sumat.

Sumat corpus in specie æquæ grave, quæ aqua e.g. h.e. qd in
mole æquali in aqua sumptis id pondus habeat, in quo-
undque aqua loco immergetur, suspensum remanebit, et si colum-
na superior aquæ ipsius depressum inferius id subleuantem
fuerit altior.

Verum ij, qui solè in antro loant, terræq.
aeris ipsius circumagi, putant alio pacto gravitatis naturam
explicare conant, et ut alio præterea Renato Descartes
vires gravitatis tribuit motui globulorum ælestium, qui an-
te æquæ ferantur, atque ad terram, eiusq. partibus
incedant, ne h. l. lineas vitæ ferri possint, eas versus me-
dium propellant. Et in hoc consistit solè gravitas. Atq. ex eod.
colligitur id qd antea dicebamus, qd corpora terrestria
sint potius levia, quæ gravia: nam nisi corpora circumsta
obstarent, terræ ite ob motu aeris suæ axi versus celum
discurrerent; non at arena turbini circumdata impedita
quæquaversum dissiparet.

At ij, globuli ælestes circa
terram acti propulsione habeant ad se ab ea remouendū,
et quiddam majore, quæ hinc corpora ipsa terrestria, id
illi agendum, necessitas ita infra se comprimant. Im-
primunt aut. non ab oī materia ælesti, sed ab ea tantæ por-
tionis, quæ illud locum subit, adeoq. quæ illi d. planis æqualis.

Ut aut. Deprehendat Cartesius
quantum sit in unoquoq. corpore gravitas hoc pacto calcu-
lū instituit. si consideret corpus aliquod terrestre in aere,
ad id mole aëris ipsi æqualis consideret. major portio ma-
teris ælestis, quæ in solis ipsius corporis contineat, necessa-
riò ab illa mole aëris corpus illud infra se propellitur.
Præterea ad id solis corporis terrestri contineat. portio
maris ælestis. hæc addit otiosa æqualis portio maris
ælestis in aere contentæ; et rursum ad id aere sint partē
quædam terrestres, quæ quos. nil agent in tota d. partē terrestri
illius corporis, adeoque utrimque subductis, qd reliquum d. maris
ælestis in aere agit in reliquum maris ælestis in corpore
gravi

gravi; unde colligitur, ut corpora quædam sint graviora
quædam minus graviora, et ut in uno liquore magis, in
alio minus gravitant.

Advertenda tamen quod si movetur
sepe non intelligit hic Penitus solos globulos et cetera
sed et movetur si ipsi admittantur. Imò quoque eas partes ter-
restres, quæ cum aqua seorsum celestibus moventur.

Ex his

quoque Diligenter consideratis, colligitur quoque hoc, quia
ut corpora non gravitant in suis locis naturalibus, hoc
quale in aqua vase contenta sunt, cum inferioribus non
prestantur ad superioribus. Nam tunc sunt inferioribus compri-
merentur, ut locum ab ipsis dependentibus subirent
alia equalia ipsis equalia, et minus graviora occu-
parant, ut putant in vase id contingere non potest
nam si partes quædam aquæ descenderent, alie aquæ sunt
ipsis equalia, et eundem prorsus gravitatis descendere
deberent. Quod est omnino rationis. Quilibet igitur aquæ
gutta in equilibrio ad quilibet aquæ gutta, quæ
descendit deberet in eundem locum, si ipsa descenderet
et cetera, non semper ac equalia pondera in locis
equalibus appensa una in aliud actionem nullam facit.
Colligitur quoque quolibet fundi vasis partes tantis
compressis ad partes, quæ ipsis sustinentur similiter su-
perinundantibus.

Colligitur igitur hoc, quia Duo corpora
eiusdem gravitatis specificæ, quæ celestibus et ter-
restribus versum seorsum ferant, et si mole sint plu-
rima, inæqualia e.g. sint duo globi plumbei, quorum
unus sit unius unius, alius sit mille libras ex
eodem tamen altitudine simul Descendant. eodem tamen
loco ad eorum superficiem perveniant, siquidem sint
eiusdem figure. Neque externa aliqua causa resistat. Nam
si Descendens ille globulus pendat ab equali
mole

mole aeris, vel potius maris, & ligni illorum loca su-
 bstant. Sed eadem sit proportio inter globum mille
 librarum, et molem aeris ipsi æqualem, æqualis velo-
 citas Debebit, ipsi ex æquali altitudine imprimi.
 Quod ut melius intelligatur, consideret globum illum
 mille librarum inter exiguos globulos æquales atque
 globulo unius unius. Quia si omnes hi globuli si-
 mul ex eadem altitudine Deiciantur, omnes simul eadem
 celeritate Deident. Proinde autem sit, an omnes hi globu-
 li inter se Divisi, an in unum, vel plures massas com-
 pacti Demittantur, et consideranti patet.

Deinde
 quoad corporum gravitatem consideratione Dignum est,
 quod si corpora suo pondere Deident in motu
 vacuarentur. Atque autem acceleratio tribuenda est no-
 vis, et novis impulsibus maris, & ligni illorum Descen-
 dunt molientibus, sed in quo plus Descendunt corpo-
 ra, eo iterato, auguriant impulsus, idcirco quo plus
 Descendunt, plus velocitatis augurunt.

Caput II

De duritie, et fluiditate

Epicurei hoc pacto Duritiam, et
 fluiditatem corporum explicant. Principia omnia componentia
 sunt atomi, quæ ob suam soliditatem sunt indivisibiles, adeoque
 non est difficile corporum generationem explicare. Cor-
 pora autem fluida ex eo sunt talia, quia inania spatiosa
 interspersa habent; quæ quo plura sunt, eo corpora red-
 dunt molliora, et fluidiora; Sed hanc opinionem im-
 probant argumenta prius adducta. Præterquamquod nul-
 lum est discrimen discrimen inter corpora dura, et
 dura, fluida, et lassa; quemadmodum fluiditas,
 et lassitas ab inani intersperso orta sunt, potest autem
 corpus, et durum, et fluidum, ut argentum vivum, et c.
 durum, et durum, ut juremex.

Cartesius

Cartesius aut. ut animad-
vertat ea corpora vocari fluida, quolū pte facile à longi-
suis recedunt; ea aut. dici dura, quolū pte ita sibi
mutuo cohaerant, ut sine vi Dissipata non possint. Sed insup
certū sit corpora, quae sunt in motu minus resistere vio-
lentis externis agentibus: quae v. sunt in quiete magis
resistere. Concludit corpora fluida id, quolū pte
motibus inter se mutuo Diversis agitantur: Dura
v. quolū pte juxta se mutuo quiescant; nulla
v. aliud quā exagitatio potest, ad ipse qd partes
inter se uniat, quā ipsalū quies: hoc n. vel est Suba,
vel ipsius modus, non Substa. sed pte corporis Duri,
aut pte alia Substa potius, quā pte ipsas junge-
rent: non alius modus praeter quietē: huc n. di-
recte opponit. motus. qd quid ipse pte separa-
li possent.

Caput iii

De Aere

Aer juxta Cartesii corpus
Domino simile corpori B ultimae figurae pte capitis huius
libri, h. e. huius pte referunt. ad B. Element. sunt aut. te-
nues, et à se mutuo Dissimiles, itant pte motibus magis
caelestibus, in quā natant, exacte obsequi: negari tñ non potest,
quid sed pte sint flexiles instar molliū plumulatū, ut
ait Plinius, vel tenuissimū funiculatū, quibus suppositis
addi potest qd. dū proprietatē aëlis.

Id quid patet aer
aer sit fluidus, ob motū v. et agitationē eius partalū huius
illuc à mōra qd est agitatus.

Patet qd. qd quā facile
à calore rarefiat, atq. à frigore condensetur: quippe in
calore nil aliud sit ex infra Dicendis, nisi auctus later
motus partalū corporis expantia: dñe sequit. quod
pte aëlis celestibus circumactis, in latitudē se extendant

latiorē locū exigant, quā dū sunt inter se complicatę,
adeoque partē uinay disijunctę majore atmosphęra oc-
cupant. Interstitia autē relicta occupat mārā subtili
ubique obuiā, quę uerberoli copā inter has partē inter-
mixta aērē rariorē reddit. Contrariū dicendū dū con-
densatione opē frigoris.

Patet 3^o tactu quāle aer com-
pressionē patitur, ac dū uind faciat, ut dūno cla-
telet, ut in pilis, flatibus, lupolis uidē d. d. aut per-
det ex flexibilitate partē aērē subtilē componentium.
Quemadmodū in chalybē lamina inflexa dūno dūno di-
tū acquirebat sonat, ita quoque partē aērē, uel ob ex-
trinsecā compressionē, uel ob impetū mārę subtilis inflec-
tuntur, adeo uinay pellerē sonat, ut splēndidū illud spa-
tū acquirant, quod ad duos motus efficiendos requiritur.
Cur autē corpora inflexa dūno dū exigēte sonent, alibi
explicatū d. Ex hac aērē uel elastica pendet constructio par-
ticulārum pneumaticarū artificialiū uel opetū, aliarumq.
huius opelī machinarū

Caput IV De Aqua

Aqua u^o est corpus omnino simi-
le corpori dūtat figur. h. e. compositū ex partē oblongis-
simis, leuibus, carnisque dūtat inftar bacillorū, quę qui-
dā dū non pōtint inter se exactē complicari facili obsequunt.
mārę celeris. motus p. calidū interstitia dissipat, illasq. qua-
quaueris ferentis. Atq. aut. partē non oēs sunt unius generis
existimandę, sed quędā exiles, adeoque flexibiles, quę et
assiduo usu ad influtendū ad inftar anguillarū factę sint,
alię u^o crassiores, et rigidę supponendę sunt; atque cū
oēs aquę proprietates alui pōtint.

Et quidā aqua, uel d
salza, uel dulcis salza d. ead, quę partē illas rigidas,
et inflexibiles p. mixtas hēt, in quibus oēs salis proprie-
tates

inuicem possunt, ut infelix audietis. Salis u. d. quod ex
solis partialibus leuibus, flexibilibusque conflat.

Insuper a-
qua d. fluida, et pellucida. Fluida ob motum partium
illa inoponitum, uariamque agitationem. Pellucida id quod
in suis solutibus mare electum continet, apta ad hoc
vires luminis transmittenda, ut alibi.

Argueria non tam par-
tialis aqua, quod aëlis moueant. ob motum maris electis
illis ambientis, sequitur. Id si mare ita minus ablitiv
moueat. aqua parles inter se mutuo adhaerentes in gla-
ciem aëlis quamplurimum in aqua conuertunt. si u. d. alarum
agitantur, potestant flexiles aqua parles in aële uerti, id
quod elementorum transmutationem ab Antiquis traditam
suadeat uidetur.

Caput v.

De Mare, ejusque salsedi- ne, et extu

Il fietro del
mare

Mare d. illud ingens aquatum
tandem neptunus, id quo quiddam, et si oia flumina dulcium a-
quarum fluentibus oriri facile credamus, in idemque reuertit,
illius tñ aquas salas id deprehendimus.

Atque autem saledo
coheret ipsa, quae usque ad hunc dicta sunt, consistit in partibus
illis aquarum solidioribus, rigidioribus, et inflexibilibus, quae ui,
et impetu maris electis conuolui nunquam possunt. Id haec autem
partium rigiditate oia salis proprietates superiuntur.

Et si
colligitur id, quare salis aqua saporis pungentis inferat,
dulcis u. d. minimus ex eo et q. d. salis parilli sua rigiditate
lingua ueluti dilaniant. Dulcis u. d. aqua ite ut pote sili-
biles nulla linguae afferunt molestiam.

Colligit. 2. quare car-
nes salis conditis diutissime ad corruptionem praeseruantur.

ad

ad ptes salis polos carnis ingreſſu ſua rigiditate impediunt,
nō alie ptes magis lubricę ipſis carniſus permixtę ſolid.
contextulę ſoluant, adeoque corrumpant; atque hinc olitur
carniſus ſalē conditallē Duriſſimę.

Colligitur B^o quare ptes
ſalis in vapores non abeant. Id nō pendet non ſed ex calore
ſoliditate, et ſoliditate, ſed et q^a cum longe ſint, et rectę nō
diu in aere librati ſunt, ſed una extremitate verſus Terrā
converſa facile aere ſuant, et decidunt.

Quod u^o ad ejus^m
extu, ſive fluxu, et refluxu attinet. Dicendū eſt Mare præ-
ter continuū, et perturbatū motū, quē d^o ventis het, mo-
uili motu quodā reciproco elevationis, et depressionis, qua-
re nunc verſus ptes fluit, nunc ab ipſis refluit. Id autē
unusquodq^e die accidit, itaut p^o horas circiter ſex fluat, p^o
alias ſex refluat, ac deinde equali ſpatio iterū fluat, et re-
fluat. Hiſ motus in Oceano ſ^o maxime ſenſibilis, in Me-
diterraneo u^o prorsus imperceptibilis, excepto tū ſine Malię a-
Coriatiōis Venetię alluentis, atque freti Meſſanenſis. Id
phenomenon tū difficile explicatū antiquis viſū fuit,
et fabulati ſint Arſt^o et Diophaſtione in idē mare de

Sabula tū d^o præcipue egreſſe.

ut nunc et
alia phyſico-
na diſſ. abſola

Carteſij tantū cogitata in mediū offeremus. Pro quibus intelli-
g^o in Diophaſ-
tione abſola dem^o
Phyſicoſophi-
ſis, ſed ovalis at B C D repræſentat exiguum ſp^o uorticę in
Sabulę hoc
partē explicat
Terrā mouet.
circū ſolū ſp^o
tio unius anni
circū ſolū at
unusquodq^e die
e quo diurno
motu nōx. et
die dependet
lū mare ſignatur à mare illā circumfluente, adeoque ad hęc mare ob
in Terrā, tū
pote quo mo-
uet. Terrā
ipſa ut pote
ſolida mouet.
ad inſtar ſilis, aqua u^o ut pote fluida huius motui nō obedit, ſed remouet^r et
nō ſunt in motu, et ſuaveſcunt ad mouet^r Terrā, ſuaveſcunt ſp^o aqua
non

Omniſis itaque antiquo lū opinionib^o.

na diſſ. abſola Carteſij tantū cogitata in mediū offeremus. Pro quibus intelli-
g^o in Diophaſ-
tione abſola dem^o
Phyſicoſophi-
ſis, ſed ovalis at B C D repræſentat exiguum ſp^o uorticę in
Sabulę hoc
partē explicat
Terrā mouet.
circū ſolū ſp^o
tio unius anni
circū ſolū at
unusquodq^e die
e quo diurno
motu nōx. et
die dependet
lū mare ſignatur à mare illā circumfluente, adeoque ad hęc mare ob
in Terrā, tū
pote quo mo-
uet. Terrā
ipſa ut pote
ſolida mouet.
ad inſtar ſilis, aqua u^o ut pote fluida huius motui nō obedit, ſed remouet^r et
nō ſunt in motu, et ſuaveſcunt ad mouet^r Terrā, ſuaveſcunt ſp^o aqua
non

35.
abit in C Terra perturbabitur versus A; Quod illa sit in D,
huc propellatur versus B, et sic Odineps; ita ut Ditz cen-
tra Odineps circa centrum nortius M parua Ellipsim,
sed ovalis figura in contrarias partes posita, ac Ellip-
sis nortius A B, & C.

Quibus sic stantibus quania-
ta spatium inter B & C, quod inter A & D additur lune,
interuentu angustius. Dicitur mare elevisi per ea loca ce-
lestis fluit, quod per loca C & E, adeoque illa ma-
gis premet superficiem aëlis, atque aqua in B, & C, atq.
in D, aqua igitur, et aer ut potest, fluita Deprimuntur
in A, & C, atque eleuantur in B, atq. in D, ubi
bi mare ventis fluit. Quod Terra motu Diurno fer-
tur 2^o dicitur linealiter C, & E, & H, parvum spatium sex
holarum pervenit ad E, ubi minor est pressio, adeoque
aëlis, et aqua superficies, quae prius Depressa erit sub-
leuatur. Deprimuntur uero Odineps, Quod spatium sex holarum per-
venit ad H, et Denique subleuatur, ad eodē tempore
spatium pervenit ad C; atque hoc pacto accidit fluxus,
et refluxus Maris.

Quemadmodum autem Luna non est
immobilis in B, sed mensis spatium absoluit totam Ellip-
sim B C D A, hinc fit ut 2^o Quod maris Depressio non
accidat pressio versus C; nam 2^o Quod non est in B, sed
paulo altellius versus C, hinc fit igitur ut fluxus, & refluxus
Maris non post sex holarum exacte fiat, sed post sex ho-
ras ad 12 minutis circiter, quae minutum spatium unius
Diei hora una fere conficiunt; adeoque maris Depres-
sio, vel eleuatio non eodē pressio hora 2^o Quod reur-
rit, sed 46 minutis tardius.

Denique ad huius norti-
is limbus, per quod luna mensis tempore fertur, non
sit rotundus, sed ellipticus, sed ovalis, 2^o Quod ea,
quae dicitur antea centi d^o sunt, atque luna in Plei-
a motu d^o fere baria aqua influit in sua pristina loca. Lu-
ni difficultas, quod maxime fortis ad esset celeberrima est. Lu-
gino. Fluxus in exactissimus se debet u, uerum post per 2^o Quod
multa minuta superant in 2^o Quod. Sed hinc dicitur, quod

In Equinoctijs sensibilior d fluxus, minus sensibilis in solstitijs. Id sol respectu
 Terrae d in signo arietis & in solstitio, luna sit in signo lyncis opposito, atq. de-
 pressiore, unde in solstitijs extus Maris minus sensibilis est. Apud Equinoctij luna
 sit opposito signo solis, & hoc est quod d respectu Terrae circumspiciendo eius diametrum
 lunae, ac Nouilunij sit in partibus D, et B h. e. in dia-
 metro minore; in quadratulis uero sit in C, et A h. e.
 in diametro maiore; uidentur hinc colligi^{aliter} quod
 quales extus Maris sint notabiliores in Nouilunij,
 & Plenilunij, quod in quadratulis.

Capitulum VI.

De fontibus, et fluminibus

Alud est certum d fontes,
 ac flumina, quemadmodum in mare fluunt, ita ex eod
 ortu herent; quod et sacra scriptura docet, & hoc ma-
 docet. uidemus n. nec mare aduentu ex assiduo equalit
 fluminali in fluxu, nec fontium naturalium usquea-
 d huc defuisse. Videndum tñ d quo pacto aqua Maris
 ad montium cacumina eleuati possit, ut fontes effi-
 ciat, et quomodo ad sit salua in fontibus dulce-
 sciat.

Putandum igitur d praeter aquas copiosissimas, quae
 mare constituent, adeo quoque in locis subterra-
 neis, Montibus, et Campis subis multitudinem quoque
 aquarum, quae ad Mare communicant, & serua interio-
 re multum cunctis fatigule credenda d. Quemadmodum
 Maris aqua in caloris solis potest in vapores abire,
 et nubes, pluuiaque componere, ita quoque hae a-
 quae subterraneae, sed ob solis calorem usque ad Terram
 intimam penetrant, tñ ob fermentationem spiritus ignis
 & Terrae subunt in vapores quoque resoluuntur; qui a-
 scendentes per porositates montium elevationi ipsorum
 aptas; si satis libera uia nanciantur, in aerem subleuantur,
 in nubes, uel ob frigiditatem partium circumpositarum, uel occurr-
 entia in ualia corpora motu insitum descendunt, adeoque
 iterum conuertuntur in paruas aquae guttulas, quae simul
 unitae cunctis constituent, et ex multis cunctis simul col-
 lectis aquae uena exurgit, quae hae illae per caua mon-
 tium

+ Deper-
 dunt

tiā fluenz eandē uia sibi p radice corā parat, fon-
temque efficit. Aquę autē ex multis fontibus salientes,
et simul cōmuni alueo fluentes, flumina constituant,
ad quę concurrunt aquę plurię, niuęq. liquatę.

Quę
autē pōt hoc loco, ut fontē, flumina, et putiorum a-
quę sint dulces, ad illarū origo sit ex aqua molli,
quę salia d. Respondet. id audere Dupliā ex rōne,
uel q. aquę puteales p ualias terrę porositates tran-
siantes, ueluti percolantur, adcoque partē rigidas, et
minimē porositatibz illis accommodabiles deponunt, uel
q. aquę fontē, ad ex uapōlibz ab aqua salia eleuatis
generentur, non pōunt non ēd dulces, ex eo q. ex ante
dictis partē salis minimē caloris ui eleuantur, sed tan-
tū dulces aquę partē in uapōrē conuertunt.

Ex his quoq.
colligi facile potest cō. quales fontē aquę, quandoq.
calidę sint, quandoque aluminosę, quandoque terres, ui-
triosas, et similes, prout p ualias transeunt. Si uero la-
pidē minera pertransientes insensibiles lapidē partē
abrazint, hę lignis, et herbis adhzrentes pōunt q. lapi-
dē crustā inducere, ut in lapidē conuersi uideantur.

+ terre
minera

Caput VII

De igne

Relictis aliorū opinionibus, car-
teus ait partē terrestrē uisumque sint magnitudi-
nis, aut figurę, ad singulę scōpū p. elem. motū sequat.
ignis fōa tenet: pro his intelligendis memoria uolē-
da sunt, in supradictis dicta, nempe partē p. elem.
celestiū moueri, atque agitari quiddā globulōz 2. illi-
us autē partē uel interstitia globulōz continent non
hēre tantā uim, quantā requirit ad partē terrestrē de-
ad rapiendā, impediunt. n. ab ipsius globulīs, qua-

ad diuina ui aliqua repellunt, globuli celestes ab inter-
uallis nonnullis partem terrestriam; ita ut h² in sola
materia p¹ element¹ natus, illiusque motui obsequantur, tunc
h² partes terrestres ignis formam induunt.

Exigabitur igitur
ignis, uel ad partes terrestres, et si line¹ motu innascantur
materia p¹ element¹. Hoc n. casu acquirant agitationem uelo-
cissimam ipsa communicata ad partes ipsiusque materia p¹ element¹,
uel ad partes terrestres ita a causa aliqua terrestri a-
gitantur, et commouentur, ut globuli 2¹ element¹ circa positos
ad seipsos expellant. Atque hinc colligitur non solum uno
ignis exitu p¹ alio ignis, sed et quolibet motu ual-
de conuulsu sufficere ad illud excitandum, quemadmo-
dum uidemus ipse radiorum solis aliqua lente collectio
ignis accendi.

Sic si per uisum sibi ad ad aliqua dura
ignis excitamus, dicendum est spatiolem contentam partes si-
licet ex pulsione facta reddi angustiores, atque globulos
2¹ element¹ ex ipsis oibus expelli, ita ut sola materia p¹ circa
ipsas partes sibi relinquuntur. Ad autem si lex corpus sit
friabile, eius partes per uisum dissipantur, atque in motu
positas, ad nil nisi materia p¹ element¹ circa ad habent partes
2¹ longe expulsi ignis scintillas constituent, in reliquis
u¹ corporibus minus odalis, et non friabilibus id non con-
tingit, q¹ ad eodem ita scintillas interstitiis propriis ex-
cedant pressionem globuli 2¹ element¹ ad illatum interstitiis
contenti, non o¹ simul expellantur, atque insuper ad
non tam facile dissipantur, non possunt in ipso ignis excitare, ad
modo agitatio non sit uehementis, et iniqua.

Igitur quo-
adque modo accensus indiget subulo, et conseruetur,
nam partes terrestres, quae iam uelocissimum motum adeptae,
atque in materia p¹ natantes ignis ipsas acquirunt, pau-
latim ob uicem motum in minutissimas partes com-
minuant, quae ulterius progredientes, ac locum ubi agit materia
p¹ element¹.

si Elementi Deserentes per aerem vicinam sub sua summi Diffu-
sant: quare ignis tandem extingueretur, nisi non semper sup-
peditarent partes terrestres, quae calerrimo motu illo agi-
tatz vinctu globulorum 2ⁱ Elementi in istas irruentibus repri-
merent, et ignem conservarent; illa autem corpora ad ignem
conservanda magis sunt apta, quae poros grandiores,
et figuras inaequales habent.

Ex proposita De ignis ma-
teria Hypothesi. Aer 2^o No. aer calorem in nobis exitet, ac
lumen undique Diffundat. Per agitationem, et commotio-
nem partium terrestrium, quibus corpora aeri commu-
nicata coniunguntur, fieri calorem. Per pulsiones autem glo-
bulorum 2ⁱ Elementi lumen propagari in sensum auditus.

Multa tamen sunt, quae lucent corpora,
non urant, ut sunt ligna quaedam putrida, pisces, qui siccatu
incipiunt, phosphorus artificialis, et similia. In corporibus his
autem sunt sunt supponendi meatus quidam adeo angusti, ut magis
si Elementi lumen contendant. Quod quidem potest globulos 2ⁱ aeris
sibi propellere, minime vero particulas mixti agitare, et co-
movere ob illarum crassitatem, tenuitatemque valent.

Contra-
ria vero multa sunt, quae inalescunt, et tandem in ignem ven-
tunt, nec tamen prius lucem mittunt, ut fenum madidum in digne-
tine repositum, calx aqua conspersa, et quaevis alia
fermentationes coniungunt. Id autem ex eo fieri potest, quod
succus nutritivus, fenum dicitur extrahi, sicut per meatus sola
materia si Elementi aer addatur; quemadmodum aqua subit
propositate lapidis calcinati ad eam mensuram adaptatas, ut
a sola si Elementi circulentur; adeoque potest, sed succi nu-
tritivi tamen aqua partes a si Elementi commoueri, et agitari, ac ca-
lorem efficere, non vero tanta agitatio, quae potest 2ⁱ Elementi
circumferre propellere, adeoque non potest lumen produ-
cere. Si autem magis adaugeatur fenum, flamma coniungitur.

Ex his
prothesi. inhyendo Aeris potest fieri et No. quale quidam
cor.

corpore, quod igneant, inflamant, seu flammam emittunt; quod
 u^o uerant. Sine flamma si n^o part^{es} quae egrediunt^{ur} ex corpore
 quod u^o uerant h^{ab}ent ad aliquod spatium globulos 2^o Elementi propellunt.
 Si tunc illud spatium flamma implet. Si ad hanc uim acci-
 beant, f^lammam tunc imittunt. Sine si carbo nulla flamma e-
 mittit oleum exhalat, et flamma corripit copiosis libus 2^o partib^{us}
 ignis ex eo propulsi, quae globulos 2^o Elementi ad aliquod spa-
 tium urge^{re} possunt.

Flamma ob suam leuitatem sursum tendit.
 Et auminata, q^uo eius part^{es} quo plus ascendunt, et ma-
 gis amittunt, ad eoque minus uisibiles possunt compressioni
 a^{er}is iru^opositi. Aer aut^{em} iru^opositus a fuma ascendente
 impulsus uiculo quodam infusula tendit, pellit part^{es} aeris,
 uel olei flammam proximas uersus infusula.

Caput VIII De calore, et frigore 2^o

Non sumunt^{ur} hoc loco calor,
 et frigus pro qualitatibus corporibus in agentibus, atq^{ue} ab
 eisdem distinctis; sed ut calor, et frigus sunt species quae
 quodam sensatione sunt, non aut^{em} ac Voluptas, et Dolor, uidentur
 hoc loco d^{ic}enda sit uis illa, quae h^{ab}ent corpora quaedam
 sensationes has in nobis excitandi, et in quorundam illa respo-
 nenda sint.

Sciendum proinde calorem concipere in uiolen-
 tia, ac diuersa agitatione p^{er} se insensibilis corporis, et qua
 agitatione commouent^{ur} uero quodam modo organa n^{ost}ra Cor-
 poris, et excitat^{ur} in nobis sensus caloris. Id suadet calor exi-
 stens in calid^o aqua irrolatz effera, et ebullitne
 alio ueroque liquore ethereogeneo. Calor uero p^{er}tre-
 sentis, rot^{ae}, et axis uehement^{is} iru^o rotatol^{is}, ferriss^{is},
 quod a lima atteritur, et similib^{us}, in quibus oib^{us} nil
 aliud, nisi certa quenda motus, et agitatio concipi-
 mus.

Q^uid.

Viti autem quendam motus, non
 n. quidque motus aptus ad calorem in nobis excitandum.
 Viti n. partem aliquam corporis movent. Simul ocy, et si ve-
 locissimè versus una, eandemque plagam, minimè possunt
 calorem producere, si uel contrariis motibus agitentur,
 itaut una aliam excutiat, calorem efficiant. Si globus in
 tormento explosus, et si velocissimè motus in corpore,
 in quo impingit, non potest calorem producere, et hui-
 ausmodi manuum attritione calor in nobis excitatur, non so-
 lus ac ventus vehementissimus eodem modo spirans mi-
 nùs agit folia, et ramos arborum, quàm languidior,
 et inequaliter spirans.

Quibus consideratis facile
 addi potest, cur si a manus nras, presentim con-
 stricto oleo, spiremus, frigus expellamur, si uel rari-
 lid liante oleo in manum aliquantulum contractum
 aere immittamus, presentiamus calorem. P. n. capu
 directus, et regis motus. 2. uel tremulis, et inequalis.

Facile hinc addit. 1. uel ca-
 lor corpora ut plurimum terrestria rarefaciat. Sicli-
 autem potest, ut partes ejusdem corporis, et si leues, et li-
 bris, in eo modo inter se contingunt, ut quoddam
 rari corpus efficiant, multis spatio lib. subtiliori
 mura repletis interspersis. P. n. caloris auxilio ro-
 telant illi partes aliquantulum agitate propius se
 contingere, adeoque corpus densius addi, ut in gla-
 cio expellimur, quæ oped caloris soluta in aquam se
 densius abit.

Patet autem ex opposito in quo alit
 refrigeranda est frigoris. Nam eadem corpora frigida
 vocamus, quæ in causas sunt, ut deinat i. motus,
 in quo consistit calor, sic uel manu tangimus aquam,
 illam frigidam Odiamus, et eo q. in causa est, ut as-
 set i. motus partem nostri corporis, in quo calor igna-
 tur.

an consistit, ad aut. quantum motus corpori debebat,
hinc fit, ut manu existente calida aqua frigidior
ad rem hanc ducamus, quod si non sit calida manus
esset.

Caput III De ignibus subterraneis, et de Terræ motu.

Hoc pacto in Terræ visceribus
generale pro igne credendum. Sulfuris subterranei pars quam-
plurima in volatiles convertuntur; atq. p. subterraneas cavi-
tates diuagant, quales superficies interiori tandem adherent: non
semper ac flores sulfuris sublimant. vasi Chymistali adherente,
credendum quoq. in istis superficialibus a vasis partibus quadam
simas nitui, quæ ibi exsudent, non semper ac videmus nitru
exsulare in visceribus humidis, et subterraneis parietibus, itant
in subterraneis conuersionibus fit ex fuliginibus aut
sulfureis, atq. ex partibus nitrosæ crustæ quædam ad conueni-
endum ignis summi idonea.

Causæ uero quæ possunt hanc erup-
tionem auandere quod plurimum sunt: ignis scilicet scintilla inibi
genita, vel ex mutua attritione partium ipsarum et crustæ,
vel proinde de eadem, vel ex ignis lapidis inuicem,
vel ex exitu ex conuersione liquoris, et similibus.

Ex
eruptione aut. huiusmodi ignis subterraneus, si flamma non
habet unde eludat, cavitates parietum conuertit, et Terræ
motus efficit. Quod si lapides p. magna fragmenta ex alto
hanc conuersionem ignis in diuisa dedunt, successa
tota uicina regione qd. Terræ motus contingunt, si uero non
una sit hæc cavitatis, in qua flamma auandatur, sed plures
inter se communicantes ignis successiuè accenso, uariis fia-
re possunt p. horas, et dies Terræ successiuæ conuersiones.

Ingeniosa uero
conjectura Francisci Pranarini in peculiaris Disputa-
tione

tionem physica de terramotu. Hic n. observavit in terra
motu terra non solum succumbit. Sed et versus super-
diagonaliter movetur, sed et est vibrata, et mutata ad dex-
teram, et ad sinistram. Observavit insuper has vibrationes
non solum a meridie ad septentrionem, sed ab oriente,
ad Occidentem, et d. a. itant pendula hoc pacto vibrarentur
et aqua similis versus hanc plagam uno fluxus, et refluxus
efficiunt. Quale estimat de terramotu indicia motus
terra diurni circa axem ad. itant fiat ob impedimentum
q. h. et perennis, et nunquam interruptus terra circa axem
ad diurnum motum. Ex quo namque placide, et equaliter
2. versus fluminis motus, in quo homines stantes, et p.
Oculis appensa nullo proprio motu hanc deprehendat.
Si autem hanc navis in lapide offenderit, itant interrupta
eius motus progressus eodem tempore, et hoc, et pendu-
la appensa versus partem oppositam motus notabunt,
et vibrationes harent. Hic autem conjecturas quamvis
ingeniosas ob motum, quod terra tribuit, minimè am-
plendenda.

Admissio motu
terra diurno a
quand causa
impedimentum
ad hoc terra
causit. 2. d. a.
q. terra hoc
impedimentum
pendula p. o. it.
et explicat. de
motu q. n.
bratione, ne-
ad illos q. su-
ausione quo
pacto explican-
tur. 3. d. o. q.
terra parte
ad deberet.
quidam motu
navis in lapi-
de inuadit, q.
navis parte
simul mo-
ventur.

Caput x De fossilibus in genere

Pro fossilium generatione in-
telligenda revolvenda sunt ea, quae cap. 9. huius lib.
dicta sunt, cuius loci figura ultima d. consideranda.
Credenda est d. superficiem superficialis corporis. Et com-
posita ad ex partibus naturalibus (motibus) sibi mutuo firmi-
ter annexis, ut potest quibus sustinuerunt videri globulorum
colectionem ipsas impellentium. Non est hoc tu non sunt
in ea intervalla satis lata, et positae ad partes
corporis, et h. ibi delapsas existendas. Infra autem
hanc superficiem p. o. non sunt sed arcte inter se uni-
tae, imò quaedam fortasse sunt sed teretes, et levigatae,
ut facile agitentur a mara p. o. clentur ibi capta, atq.

à minutis simis partibus. Atque partes singulas componunt
vates grandis, et opacis, qualis est Mercurius.

Insuper
quomodo crusta maulosa. Non supponenda ubique qua-
lis crassitudo, potest mare, et lenti ex ubi ubi una, qua
per alteram eius partem transire, ac corpus peruenit, cuiusque
partes et. Dulcissimas inaequaliter agitate. Cuius quoque partes
à radiis solis per fragmenta corporis et facilius, quam per aquam
et transmittuntur; poterant inaequaliter conuerti, moueri, ac ra-
cassili. Ex hac autem partium conuersione ad corporis et meatus
modo magis, modo minus aperiantur, partes decedentes ex cor-
poribus et, et in ipsis meatibus constrictis, poterant va-
rie comminui, uariamque figuram adipisci.

Et quid salis
rigidiores partes hinc inde per meatus corporis et serpentes gla-
diololum instar factis uertuntur in lucos aëres, et erodentes;
qui succi ad metallicam materiam conuergentes efficiunt vi-
trioles; ad lapideam uero alumen et partes uero molliores cor-
poris et, atque aquas dulces. Corporis et in ipsis mea-
tibus constrictis, uariis digerantur, qui alij seris par-
tibus adhaerentes, componunt alia mineralia, sulfur,
bitumen, et similia; atque aëre aeratus hinc tria habet
pro tribus chymicis principijs; sunt succi aëres
oleaginea materia, sulfur, et argentum uiuum Mer-
curius representant.

Metalla autem hoc pacto credendum est
gigni, quod succi aëres fluentes per meatus corporis cla-
pant quaedam eius partes, quae in materia oleaginea mix-
tae ab argento uiuo dursae in caloris aëto uersae supe-
riores coguntur, atque pro ualida huius mixtura ualida
olunt. Metalla, unde patet, quale hinc sint mal-
leabilia, et ductilia.

Capitulum
De ferro

Caput XI

De Ferro

Inter Metalla ferrum et partim
crassioribus, magisque ramosis constat, unde pendet ipsius du-
rities, et difficilis mallatio. Cuius tamen partes porosiores
sunt, et minus solidae, quam reliquorum metallorum, atque
hinc fit, ut ferrum reliquis metallis sit minus grave, atque
aquis fortibus, et rubigine facili negotio corrodatur.

In hoc
autem ferrum à chalybe differt, quod ad ferri glebas igni ad-
moueantur, ut in chalybem, vel ferrum uile uertuntur; si
ramenta, seu parues ipsius partes, quae artissimè simul
conjectae grumos, seu guttulas quasdam componant, quae
mutuo occurrunt rotundantur, et persoluantur; si uero citè
quiddam refrigeret, in chalybem abit, qui est durissimus
ob arctam conjunctionem ramentorum guttulae componentium,
est friabilis, quia haec guttulae non ramentorum inflexione,
sed simpliciter superficiè sua contactu sibi inuicem adhae-
rent. Denique est rigidus ob pororum contractionem, et
quod ramenta subtilis transire sonat; si uero ramenta sint
adeo angulosa, ut priusquam in grumulos abeant, sibi mu-
tuo adhaerant, tunc oritur ferrum, non tam durum, et ma-
gis flexile.

Chalybis uero temperatio in hoc consistit,
quod eius partes ignis calore conunguntur, atque in grumulos
distinctae ueluti refrigeratione ob immersionem in
aqua frigida in situm conseruent, quod in ignis aquis i-
uolunt, ad eam. Duritiam, liquiditatem, et fragilitatem
non amittit chalybs, si uero lentè refrigeret, tunc ra-
menta angulosa, et ramosa, quae ignis actione uersus
grumulos uentum coacta fuerunt, sensim se exaltant,
ita ut grumuli ueluti totidem unci, et hamuli uertantur
adeoque, chalybs uertitur in ferrum uile minus durum,
minus fragile, et magis flexile. Hoc pacto Artifi-

ces. ut chalybē non tā dūcū, nec tā fragile efficiant, ut
gladijs & serras, et limas parent, solent illud non in aquā
frigida, sed in oleo, alijsq. liquore minus frigido mer-
gere, ut lentius refrigeret.

Caput xii De Magnete

Cartesius, ut magnetis pro-
prietates explicaret hanc fecit hypothesin. Pro ea aut. in-
telligenda memoria revolvenda sunt ea, quae ubi Oed.
manus solij lib. Supelioti, et Oed. de gener. cap. 1.
huius libri agimus, ex eodem authore retulimus; nimi-
rum medietate terrae regione et manus incrustatis con-
flata per via ad innumeros meatibus axi parallelis
ad modum spiralem excavatis, qui admittant tantum
partes striatas, vel ex una, vel ex altera polo ad re-
gionem adiacentem. Quomodo aut. neq. partes stria-
tae, neque polaritates ipsas exientes versus eandem par-
tem oēs intortae sint, ut alibi notavimus: hinc fit ut
meatus, qui recipiunt partes striatas venientes à po-
lo australi, non possint recipere alias venientes à po-
lo boreali, et contra.

Insuper supponendum est partes
striatas, quae per unam partem horum meatuum ingrediuntur,
non posse ingredi per adversam; nam in illatum ingressum
exilissimi partiales ramuli, qui forsan in parietibus
meatuum eminebant, ob eandem occurrunt versus unam partem
inflecti sunt, quare si partes striatae versus partem opposi-
tam ingredi vident, ipsi ramulorum extremitates assur-
gerent, et transitum ipsius impedirent; ad ipsas partes
striatas boreales et regionem et ingressus tota terra
2^a longitudine horum meatuum axi et po. parallelorum
exterebrauerunt in alia corpora in regione austra-
li et impingentes, ut non possint eandem viam remitti,
nec ratio est, ut in unum aeris S. vel N. revertentes

Ad regionem Borealem redeunt, & quod fuerant ingre-
ss; atq. hoc pacto paruum ueluti uorticum componunt.
Ad diuidendum uero partes striatas, quae ingrediuntur, &
regionem australem, quae tota uersa quadam
a duo uersu in se deflex; iterum redeant & ita
ad eandem australem regionem, et uersa denuo subeunt
in regionem se.

Meatus aut. hi ad recipiendas partes
striatas idoneis non reperiuntur, in oibus corporibus
crusta uero exteriori componentibus, sed tantum in
aliquibus. Non reperiuntur. s. in aqua, aere, et ignis
corporibus fluidis. Horum n. ptes ad assidue loqui mur-
tunt, si qui unquam fuerint tales meatus iam corrum-
pti sunt. Neq. in corporibus duris, et ptes latiores ha-
bentibus; in his n. corporibus uel aer, uel aliud li-
quidum corpus continetur, qd ex eis tales meatus
heri nequit; igit. corpora aliquo metallo ex interioribus
uero uisceribus suis delata. Non aut. in metallis soli-
dioribus, in quibus tales meatus excauari non potuerunt, sed
in metallo quodam qd ex ramosis, et crassis, non aut. adio
solidis, partes constat. Hoc aut. feruere ad credendum est. Infer-
no igit. meatus excauati sunt ad recipiendas partes striatas
idoneis.

Ferri aut.amenta ad non semper ac alia metalla
ex ferre uisceribus in fodinas ascenderunt, in ipso asan-
pluribus situ mutante, adeoque in partes striatas ejusdem mea-
tus & una parte ingressis ramulorum extremitates in ipsa
ad palietibus eminentes uersus ptes oppositas inflex; sunt,
et quadrupliciter ipsas confract; : Quidam situm mutanti-
bus ferri amentis, partes striatas, polares ptes ingresse,
uim uersus partem oppositam faciunt, itaut ramulorum
extremitates tantum uersus ptes oppositas inflex; sint.
Ex ista igit. pte ferri mutatione facilius facta & ra-
mulorum istorum in utraque parte inflexio, itaut. partes
striatas ex utraque parte iteuerunt ptes in eum
mea-

meatibus admitti.

Si uero casu aliquo contingat, ut ferrum
elementa duris accidentia semper situm eundem utine-
ant, uel in ipsis fodinis impacta locum amplius non mu-
tauerint, tunc samulij illi uersus unam tantum partem
inflexis partibus striatis unius generis, et una tantum parte
altius uero generis per alteram admittunt. Atque huc ferrum
globum est Magnetem, neq. aliud discrimen inter ferrum,
et Magnetem. His suppositis persequamur Magnetis phynome-
na explicamus.

Primo in unoquoque Magnetem, et Magnetis fru-
stulo nempe L. Duo sunt poli, A. B. seu Duo puncta,
quae si Magnetem subere aquae imposito sustineant, semper uer-
sunt uersus eundem Mundum polos A. B. Huius causa est, quod
materia striata per polos Terrae continuo egrediens, et exiens,
ad per Magnetis polos facilius nanciscatur uiam, quam per
alia corpora, si oblique quidem in eos meatus Magnetis
incurrat, ut quod hinc in eos impetum facit usque quo
tantum ad eundem situm adducat, ut possit continuari motum
suum L. linea recta. Notandum autem polos Magnetis borea-
les A. B. correspondere australi A. Terrae, et huius ^{Australi} ~~boreali~~
A. illius ^{boreali} ~~australi~~ B. nam materia striata, quae exit a
polo australi Terrae A. d. illa, quae ingressa fuerat per
polum borealem B. adeoque eadem ingredi per polum borealem
B. Magnetis. Et eadem materia, quae egreditur ex polo boreali Ter-
rae B. d. ea, quae ingressa fuerat per eundem polum au-
stralem A. adeoque nonnisi per polum australem A. adeque
Magnetis ingredi potest.

Secundo axis Magnetis A. B. ut et
axis magnetis in Aequatore Terrae nempe in L. sunt ho-
rizontali parallelis, quod magis a. ad alterutrum polum
accedunt, ut in H. uel M. ab una illalud parte depressa
uersus Terrae centrum inclinantur. Huius causa est, quod li-
neae, quae describunt partes striatas prope Terrae Aequato-
rem sunt horizonti parallelis, et uero quae describunt
in

in Regionibus circumpolaribus sunt oblique, ut in figura paret.

3^o quemadmodum Magnet collocat^r respectu per
itaut^r polus borealis unius correspondeat polo alteli-
as australi, et c.^a; ita quoque unus Magnet O ut in 3^a
figura collocat^r respectu altelium magnetis P. itaut po-
li ejusdem nominis A, et A, vel B, et B sint in contrariis
partibus, quoniam solus in Magnetibus, velut et in aur-
bus ex magnetis tactis quoque conspiciunt^r. Si liberè supra
fulcrum aliquod moveri possint. Hoc partim ex D^o, par-
tim ex diuendis claret^r.

4^o unus Magnet O intra
sphaeram actiuitatis altelium P constitutus illum trahit, ut
ab eodem trahitur.

Quod ut intelligatur animaduertend^u
marā striatā ad Magnetem aptioles inueniat^r trans-
itū meatus, quā in ullo alio corpore, nequaquā in eo
celitus fluat. Quapropter dū ex illo egredit^r, ut in
aliā circūsitā corpore suā utilitatē impingat, maxi-
mā ex pte reflectit^r versus portellolā, ac p^o oppositā
plagā. Denique Magnetis meatus, p^o quo prius ingressa
fuerat dubit, quo motu aliqua propulsione efficit^r in uici-
no aere. Quare circa quemlibet magnetem consideran-
dus erit vortex quidā maris striat^r, major, vel minor pro
magnitudine, vel paruitate magnetis, non aliter ac in p^a fi-
gura considerauimus vortex ejusdem maris striat^r circa
Perrā A B C. Hic autē vortex D^o sphaera actiuitatis
Magnetis.

In vortex ipsi O Magnetis si constituat^r alius
Magnet P, marā striatā circa Magnetem O circūdata, ut
in aliū magnetem P incurrat, in quo aptioles pro suo tran-
sitū meatus inuenit potius hunc alium P dubit, quā ver-
sus primum O reflectit^r, qd quoque diuendū ē dū alio
magnetem P, cuius marā striatā ex B egredia in

faciliore

faciliore uiam nantur in meatibus Magnetis C, quod a-
libi potius hinc subit, quod uersus partem A Magnetis D
X reflectit; atq. hoc pacto maria striata circa hos
duos Magnetes eodem modo, ac circa unum fertur. Quales
a maria ex C ueliter fluentes aer intermedius facile
expelli poterit uersus ptes laterales, adeoque Magnetes
ad se inuicem accedunt.

5. Si magneti subiecto in aqua
natanti imposito alius Magnes admoveatur, itaut polos unius
borealis polo alterius item boreali conuertatur, non solum unum
alterum non trahit, sed potius unus alterum fugabit. Huius rei
causa quod maria ex polo unius boreali egrediens, cum non possit subi-
re borealem alterius sibi conuersum, sed reflecti ad latera
per postmodum, quod in utroque magnetes necessarium sit,
requirit spatium inter unum, et aliud ad hanc reflexionem facien-
dum; quod spatium nisi sit sufficiens unus Magnes alterum fuga-
bit.

6. Ferrum Magnetis admodum uim magneticam acqui-
rit, nam nil ferro Quest, ut sit Magnes, nisi ut ramulorum
supradictorum extremitates in eius meatibus amineant, et uersus
unum in unum, uersus alium in aliis meatibus flectant; id autem ferro
propterea non potest maria striata magna copia, et ut instar
torrentis D magnetem egrediens, a qua ramulorum istorum extre-
mitates dicto modo inflectant; atq. hoc modo ferrum est ma-
gnes. Quod si uerum D, ut si ferri lamina longo annorum
decursum A linea meridiana collocata sit, tandem acquirit uim
magneticam, ut accidit quandoque ajunt laminae ferreae in
summitate turris campanalis una constituantibus, quae
longa annorum serie ad Boream ad austrum sitae sunt. Maria in
striata per ferri superficiem A Meridianorum longitudinem circum-
acta poterit longo annorum decursu ferrum ad modum ma-
gnetis disponere.

7. Aeris magnetici uim in uariis locis
et locis uarie uersus Occidentem, aut Orientem uergant ex in-
qua-

qualitate huius ferri exterioris id contingere putandum est, nam in quibusdam eius Regionibus sunt plures ferri mineri, in quibusdam pauciores, quare mara striata & ferrea interiora egredia alterius ad illas, quae ad has confluit; hinc autem inclinatio.

Magnetis & ferri trahere, sed potius Magnetis, et ferri ad invicem accedunt, ferri n. intra sphaeram activitatis constitutum Magnetis vim ab illa acquirit, quale aere intermedio expulso ad invicem accedunt, non aliter ac duo Magnetes supradicti.

Quae hucusque dicta sunt videntur evidentissimè confirmari, si animadvertimus modum, quo limatae ferri virae una, vel duos magnetes se disponat, non in confusa granulata circa illas coarctantur; sed una altera adhaerens in tubulo veluti quaedam disponuntur 2. longitudinem meatuum magnetis illiusque huiusmodi coarctantur modo, quo diximus mara striata fluere circa una magnetem in p. figura, et circa duos in 2. a.

Denique admitti potest ut Magnetis si diutius alio situ detineatur respectu ferri, ut alterius vicini magnetis, quae longitudo meatuum requirit. Particulae n. striatae in hoc oblique incurrentes, illos tandem depravant. Eadem tamen ratione quod meatuum rubigine, humiditate, situ, vel ualido igne corruptis, vires tandem magnetis amittit.

Sed huc ut libro colophonem imponamus, aliqua addenda sunt de vitri, succini, arg. hispanici, aliorumque corporum attractione, quae aberrimè confricata ad ad vicina corpora pulla alliciunt; vitrum n. praeter intervalla illa, quae transeunt globuli 2. elementi videndum est huiusmodi simulacra quaedam angustiores, quae solum mare p. elementi transiunt praebent; huius parte minoris agitationis capaces has simulacra ingressu mutuo adhaerent, ac veluti in fasciculas quaedam tenues, laticas, et oblongas efformant.

Atque aut. vitri confectione, et inalegentia solas exasperat.
 aeris viuentis. Dispergunt, ac corpora quorundam irruen-
 jacentium poles ingrediuntur; ubi ad viam fauilem non in-
 ueniunt, itellud ad vitrum reuoluunt, et ea corpusculis,
 quolibet meatu subiectant, uersus vitrum pellunt. Sed di-
 cendum. Sed reliquias.

Caput xiii De vitro

Paratur vitrum ex sale cinereo
 ad alenis, aut mara sabulosa in alea reductis, atq. igne
 uiolento simul fusi quibus preparationis. Sed hec. Ad ignis
 in parte corporis tenuiores auolant et, quae remanent ad ob-
 d. crassitiam reguntur attolli, sibi mutuo adherent, et ob figu-
 ram ualde irregularem in exiguis simis punctulis se contingunt.
 Sed ignis uiolentia adauget ipsas partes se mutuo atterunt, a-
 deoque quorundam angulis comminutis, et superficibus leuiga-
 tis exactius se contingant, non punctis ut prius, sed la-
 tiolibus superficibus quoque simul connexis vitrum com-
 ponant.

Hinc vitrum frigidum, et ualde durum, et fragile.
 Durities dependet a crassitie, et exacta contiguitate partium
 illud componentium. Fragilitas uero ex eo quod parte ipsa con-
 tuante se tangunt. 2. Superficies ualde exiguae, et paruae,
 non uero ramulosa intertexta. Fragilitas aut. hec maior est
 in vitro, si a fornace extractum refrigerat celititer magis,
 quam lente. Nam si vitrum in fornace super d. eius
 poli patentiores sunt, itaut multos globulos 2. elenti, et
 maras p. contineant; cito aut. refrigeratum, ad intellioles pro-
 ci remaneant eadem magnitudinis, globuli in ipsis conten-
 ti maxima uim facientes, tandem illud, uel sponte, uel
 leuissimo contactu alterius corporis dissilire faciunt.

Ad
 explicandum remanet admirandum phenomenon. Ad uer-
 (ad

ad nos sunt ex Hollandia ~~et per hanc~~ ~~per hanc~~ lacrymæ quæ
 Oda vitrea, quæ malleo percussa in D, et partibus vicinis,
 atque etiam in A non frangantur; si uero uel leuiter percu-
 rantur in B, illud in subtilissimum puluerem committuntur.

Ad hoc solvendum qui-

Oda Cartesiani supponunt idem vitri ueliter refrige-
 rati fragilitate ex eo pendere. qd eius partes Oda ueli-
 ter frigescent, ut frigori inæquales acquirunt porositate
 amplas scilicet, ubi partes crassiores sunt, angustiores uero, ubi
 sunt tenuiores; ita ut mara subtilis ex magnis porosi-
 tatibus in angustiores irruens, intra dissipabilem fiat. Et
 supponunt has vitreas lacrymas eo artificio id prepara-
 tas, ut ex statim in fornace extractæ in liquore aliquo
 penharum immergant; cuius actione partes lacrymæ super-
 ficiei proximæ, quæ prius liquoris uim expellunt, ut
 luti conduntur, eiusque porositates constringunt; In-
 teriores uero, ad quas liquoris actio peruenire nequit,
 poros patentiores retineant.

Alii suppositis reddunt. No-
 phenomenon malleo percussa lacryma in D ob dilitatem
 à liquore induta frangi nequit; Odiu in B acrioris
 poli interioribus magis patentibus, mara subtilis affe-
 rim in eo irruit, ac oia lacrymæ penetralia subiens,
 illud in puluerem subtilissimum comminuit. In A uero effra-
 ta non comminuit, qd ibi ob eius tenuitatem ex porositate
 constrictæ sunt, ut liquoris angustatæ sunt, nec internæ
 sunt exterioribus ampliores. qd liquoris actio potuit usq[ue]
 ad intima penetrare.

Veritas huius conjecturæ ex
 eo colligitur, qd si lacryma hæc calefiat, Deinde permit-
 tat. Lentè refrigerari, hanc uim ad comminandi amittit,
 nam lenta refrigeratione poli redduntur prope modum æquales.
 Pyroteka opera pulueris adamantis Odiu in C, uel
 perforata in D, aut detrita qd amittit in D

Oda

Ad Divisio, perforatio, vel Detritio ad Determinatam aff.
profunditatem devenit, capiente lacryma cominuta d.
non aliter ac si in B fracta fuisset, signum d. p. tunc
perforatio d. poli minoribus superficie ad majorem
partem internam lacrymae fuerit.

Est de his satis

atque de hac parte

Liber IV



Liber IV

De Meteoris

Capitulum I

De vaporibus, et exalantibus.

Corporum terrestrium partes calorem solis, vel ignis, ut supra subterraneis, agitate huius, illius dissolunt, atque per aerem dissipantur. Caveto tu putetis, vel quod a sole trahantur, vel appetitum peculiarem habeant ascendendi; sed odianda materia subtilis per corporum terrestrium poros permeantem vi caloris calidius agitata, partes illorum corporum vario modo impellitur, quae si talem situm obtineant, ut a visceribus separari possint, ab illis sejunctae non habeant, quo facilius motum continuale queant, quod per aerem dissipantur, non aliter ac videmus pulverem elementalium multis viatoribus terra convulsantibus.

Haec partes si ex aqua, vel alijs corporibus aqua madefactis, vapores vocantur, si vero non habeant figuram, quae aquae partibus tribuimus, sed irregularem, et variam, dicuntur exhalationes. Notandum autem aquae partes in corporibus quorundam poris illapsas, proe quandoque rapere crassiores quasdam illorum partes, atque in aere levales, quemadmodum aqua in destillatur, sicut rapit partes quasdam olei usque ad similitudinem alembicis.

Notandum

Notandum aut. vapores corporum ma-
gis raros, quàm aqua, nō illorum partes ad celum moverant.
Ex aeris, fiunt magis extens, adeoq. amplius spatium requi-
runt, non sicut ac junctus, & densus maribus celum circum-
motus tractus, majorem locum occupat, quàm si latus densus cir-
cummoventur.

Vapores variè differunt. si. n. inter montes
arcent, ac si contrariis ventis comprimant. Densi sunt, si in minus
rari. Insuper si illorum partes inter se conuulsant, calorem, si. c.
frigus producant. Majores aut. calorem præferunt vapores
magis conferti, quàm rarefacti, et si aqua agitent, non sicut
ac ferrum candens ualidius, quàm stipula inflammata. In-
tellectus si vaporum partes ita celum moueant, ut motui magis
subtili obsequentes actione luminis ^{non} impediant, tunc à reli-
quo aliis odigniora negant, neque eorum pelluciditate im-
pediant; si u. magis subtili motui minimè obsequantur,
tunc aeris reddunt obscurior. Denique vapores si illa agi-
tatione, cuius opus sublatis fuerant amittit, incipiant, tunc
facile disponunt. ad transiendum in aquam, qualem au-
midiores odiant, si u. motu suo in amida corpora
irruant, ita ut ex ipsa aqua partes suas trahant, dicuntur
lucioles.

Exalationes u. variè sunt. Quædam
sunt crassiores, quædam tenuiores, quæ o. uarias ad-
mittunt qualitates, pro ualitudine figurarum partium ipsarum
componentium, uel pro ualitudine corporum, à quibus eleuantur.
Alie aut. ut plurimum ad uapores hunc sublimis, hunc
humilis eleuant, ab ipso u. separant, uel sua sponte,
uel à uentorum ui coactæ, uel ex eo quod sint lucioles,
uel ponderosiores.

aput

Caput II De Ventis

Ventorum naturā in aeris agitatione sensibili ponit Renatus Odiffius, §. quomodo hic aer versus unam, vel aliam partem, et quandoque vehementissimē ferantur, et quānam sit causa impellens. Quia §. idem Author ad hanc ad explicandā exemplo Solis, quā ventus artificialis generatur, affert §. globus glaci intus cauius, et undique clausus, foramen exiguum in uno ejus latere habens. Hic globus parua aqua continens igni exponitur. Hoc autē aqua, partem agitante, ac in vapores resoluente, ad huc ex dicto majus spatium occupare nitante, illorū partē unā alias impellant, auerberant, itant Denique magno impetu per dictū foramen egredientes ventū impetuosissimū producant.

Quo exemplo Odiffius Cartesius putat vapores per aerē dispersos dilatatos ad ex locū arctiorē, in quo erant, in aliud ampliorē transire conentur, vento genitale. Quod igitur vapores ut Solis, vel altius fermentationis in aere, vel terrae exteioris extitāt rarefiunt, si a montibus circumstitis, nubibus superimpositis aere a ventis oppositis impulso impediuntur, ne undique dilatentur, quā data porta ruunt, et quiddā versus eā partē, ubi vapores alij condensati, et minus spatium occupantes locū ipsi cedunt.

Quoad ventorum proprietates breuiter notanda in utrumque. Propter h. c. sub Zona torrida ventū continuū et ex Oriente spirantem, et ex eo fieri putant, q. d. terra quotidie circa suā axem ab Occidente ad Orientē circumuoluitur; unguē aer ut potē corpus fluidū minus celatē feratur ab Occidente in Orientē, sequit. ut terrae habitatores versus Orientē uelocitē agitati quā ipsa aere

circumacta offendant, et veluti ventus ab Oriente flante
deprehendant, non sicut ac virru velocius agitato ventus
ventus facit ferentem perferat.

Præterea observantur
Venti orientales mane, Occidentales v. vesperti spirare.
Ceterum ab $\frac{1}{2}$ Emisphae $\frac{1}{2}$ A B C Derris & illustrans,
adeoque faciens Meridid in B, merid noctid in D, tem-
pus matutinus in C, et vespertinus in A, in parte
B sibi opposita D. Latat vapores, quos ut spatium latius
occupent feruntur p. C, et A versus D, ubi sunt vapo-
res ob noctis frigoris magis condensati, adeoque pariant
ventus Orientalem in C, occidentalem in A.

Insuper
in Mariis lictoribus observatur interdum ventos d. Marii, noctu v.
d. Terræ spirare. Quoniam et interdum Solis calore plures vapo-
res eleventur ex aqua, quæ ex Terra multis in terris d. d. d.
C. v. noctu plures eleventur vapores d. Terræ, quæ d. Marii,
q. d. Terræ, ut pote corpus solidius, diutius calorem sibi impres-
sum conservat, qui d. causa elevationis majoris vaporum noctu

Ceterum venti sunt humidi, et plu-
vii si d. Marii, sicut si d. Terræ spirant, et quæcumque d. d.
plaga oriantur. Sic venti meridionales, qui nobis d. tales
sunt, pluvii ut pote d. mari spirantes. Egyptijs sunt sicut
na combustis Affricæ tractatibus in mare præstat. Prouit
tū venti, et si d. mari spirantes non d. pluvii, si s. frigi-
di sint, et in iisdem Affricæ locis. Huius non infra.

Capitulum III

De nubibus, et nebulis

Quomodo vapores ra-
refacti ventos efficiunt, ita iisdem condensati, atque aele-
poraciles reddituri si propius Terræ deendant, Nebulae,
si sursum ferantur nube generantur. Et quid pars
ua-

uapora inter se coacta, et oppressa, uel in frigore
 superiorem aëlis, uel opo uentorum in guttulas aquae co-
 eunt. Si uero frigus adeo sit intensus, ut partes uaporum ad
 inuicem subtile ad se admittat, flecti nequeunt sibi mutuo adhy-
 reant, in exiguos flocculos glacie mutantur. Quanquam
 autem aqua, et glacies sint corpora pellucida, tamen illorum
 partes per aerem dissipatae illud reddunt opacum, nam illarum
 superficiem aliquos radios luminis reflectunt, quales
 in immenso numero collecti, luminis oculos fere radi-
 os interueniunt, adeoque reddunt opacum, non sicut ac-
 uitræ, et pellucidæ, sed in puluere comminutæ diapha-
 neitatem amittit, quales nebulæ, et nubes ex paruis aquae
 guttis, uel exiguis flocculis glacie erant coactae. Et quidem
 densissimas nubes ex uolui glacie partes conflatas ad-
 credendum est ob intensum frigus superiorem aëlis regionis; ter-
 re ille, qui ad montium iugis inuambit, nec etiam
 media estate niue solui patitur.

Non dependunt
 autem nubes, sed suspensae manent ex eo quod aqua, et gla-
 cie partes sunt tam exiles, ut sat lata habeant superfi-
 ciem ratione sui mole, adeoque non possunt aëlis substantiam
 facile diuelli, et deicere. Præterquamque perflante
 illas in sublimem elevant. Si uero aqua, uel glacie partes
 maiori numero uniantur inter se, ita ut ponderosiores
 fiant, tunc nebulæ conuertitur in rorem aëre sereno, her-
 barum, et arborum folia madefaciunt, aëre uero frigido,
 et à uentis minimè perturbato in gelum serræ adhi-
 rens, uel pruina mutatur, nubes uero foras pluit, uel
 niui descendit.

Ad hoc autem ut uapores in aqua, uel gla-
 ciem conuertantur duo requiruntur; 1. ut illorum
 partes sint inter se propinquae, ut se mutuo tangere
 possint. 2. ut satis sit frigus ad illas simul conue-
 tendas; ab eo alterutro deficiente effectus non
 sequitur.

sequitur, si enim multae sunt in aere, et sibi propinquae corpo-
rum partes, et potestate contingit, tunc quod ob aeris calorem ele-
uatum inter se agitantur, nequeunt in nubem, vel nebu-
lam mutari. Et tempore hyberno.

Notandum praeterea
quod a ventis ualio modo nubes impellentibus, illarum
superficies perpoliti, et leuigati, ita ut utique niuium
globi, qui in his superficiibus inueniuntur, sic disponantur,
ut circa unumquemque sex alij se confringentes circumsponant.
Atque insuper ex nouis a terra eleuatis uaporibus, atque
in niuem conuersentibus adhuc prout inferiori nubis
superficie folia ueluti quaedam ex pilulis glaciei compo-
sita, quae pilulis ita modo disponantur, ut singulae
a sex alijs circuantur; non sicut ac exiguae margaritae, uel quae-
cunque alia corpora rotunda libera supra planum exurren-
tia hoc pacto colligantur, ut unumquodque a sex alijs cir-
cumpositis tangantur.

Notandum Denique prout quandoque
nubes, et si magna, ita ex omni parte a ventis complantati, et
rotundati, ut moderato aeris calore accidente, partes gla-
ciei ipsius extremam aditum complentes leniter soluantur, atque
crassa glaciei solidior, et pellucidior tota nubes obtegen-
da efficiunt. Horum usus infra patebit.

Capitulum IV

De niue, pluuia, et grandine

Nubes hoc modo generata,
si uento rapidiori impellatur, ita ut eius partes hae, illae disgre-
entur, tunc dissipatur, et iterum conuertitur in uaporem.
Si uero eius partes magis condensentur, ita ut multae simul
unitae molis grandinae effluant, tunc ipsae ponderoso-
res redditae uergetur terra obsequantur.

Condensantur autem
partes nubes complentes, non nisi a calore; nam calor
qui

qui oad alia corpora rarefaciat nives, ex qua nubes constatur, condensatur. Nivis n. partes ad frigore rigidz redditz sunt inter se nimis remotz, et pilis veluti quibusdam non repaunt; quare minima agitatio a calore producta detritis his pilis, sufficit ut illas inter se propinquiores reddat, adcoque ut nives corpora magis densand efficiat.

Partes igitur glaciei nubes componentes modico alicui calore ex se soluta quibusdam vicinis adherens, atq. adeo a quibusdam alijs recedunt, et in exiguo cumulo, seu floco separantur, qui adduntur majores, vel minores, prout plates, vel grandiores partes sibi mutuo adherunt. Hinc si non omnino liquefaciant, sub forma nivis in terra degendant, si v. ab aere quod transeunt calore penitus liquefaciant pluvia efficiunt. Si Denique prope modum liquefacti in descensu ventis aliquo frigore inveniunt cursu in grandinem convertuntur. Quales

Quoad nives p. notare occurrit qd aliquoties observatum est, atq. ipse Cartesius cap. 6. meteor. art. 6. observasse ait Amstelredami anno 1635 m. 10 februario, qd s. eius figura eet exangula, ut quandoque stellula quandoque rosa, quandoque lilium, vel quid simile representaret.

Huius phenomeni ad petendum qd ex his, quz diximus in fine cap. precedentis circa conformitatem laminarum, seu foliolorum glaciei infoliori nubes superficijs adherentia. Ad n. unusquisq. glaciei glomus, a sex alijs circa positis cingatur, hi magis, vel minus liquefactis, nives moleculz in forma lilij, rose, stellz, vel alterius figure sex angulorum disponuntur.

Quia v. in guttas divisa degendit eo qd glaciei partes non de simul uniantur, sed innumere fiunt illarum collectiones.

pro quavis magnitudine guttæ majores, vel minores eva-
dunt. Sicut autem majores fieri, si calor ex parte superiori
incipiat nubem liquefacere; tunc in superiores partes li-
quefactæ descendendo, in inferioribus occurrunt, ibique
adhaerent, et grandiores efficiuntur. Simili quoque ratione
accidere potest id quod statim multoties videmus, ut si
pluere incipiat, antequam nubes in glo appareant,
vapores in magna copia in aere collecti à ventis sp-
rantibus compressi in minutissimas aquar guttulas
sensim in descendendo aliaque coactione adau-
ctas convertantur.

Considerandum autem de aquar Duri
Dantis guttas Duri ed rotundas saltim 2^a sectione.
Horizontis parallelas. Ad actionem maris electis circa guttas
fuz, atque in eadem contentis tribuendum. Mares in
subtili non eodem modo moventur, sed polos aëlis, quod
polos aquar, et reliquorum corporum. Præterea ut eadem sit
et reliqua corpora moveri conent. 1^a linea recta
vel ad rectas, quæ proximè accedentes vertuntur,
quod ex casu aquar guttæ minus à via recta abhor-
rent, si ex sint rotundæ, quæ cuiusvisque alte-
rius figura. Quapropter si fur sit pars in gutta
extuberans, ab exteriore marea subtili fortiter in
illam agente statim versus centrum depressa erit;
et si quis guttæ pars minus eminent ab interiori
in subtili marea illius solas perturbabitur, atque
hoc pacto gutta evadit rotunda; nisi quod aëlis
in quæ inciderit resistens poterit illam in parte
inferiori aliquantulum complanare, et minus
in latitudine, quæ latitudine crassa efficiat.

Quoad grandinis
Dantis generationem advertendum, quod si nu-
bi partes, sive nives flocculi calore mo-
derato jam soluti, atque in partes aquar rotundas
convergi

conuerſi uentus frigidus inuanelint, tunc iteſum coagulati grandi-
nes rotundę, et pellucidę uadent. ſi uero quiddam niui floccula
non adhuc perfecte ſoluti fuerint, atq. in aqua conuerſi, ſed
ex parte tantum, tunc uento frigido adueniente congelantur
in grandines uarię, ac irregulariſſimę, qualis grana
ſibi ipſis adhyrentia grandioſas maſſas multoties effi-
ciunt. Denique ſi mix non adhuc ſit liquefacta, ſed tan-
tum emollita, tunc uentus frigidus ſuperueniens illam in
granula minime pellucida, ſed alba inſtar ſacchari
conuertit.

ſine potest ad quale hyemę nonniſi raro grandi-
nes deſcendant, potius uero frequentius; nam ad grandinis
generationem requiritur ſcilicet calor ſoluens glacię paruas nu-
bes diſponentes, quę deinde ſolutę in decurſu frigido uen-
to occurrentes, iteſum in glacię coagulantur. Sed autem hyeme
tantus calor, quantum requiritur, uſque ad nubes pertingere
non poſſit, tunc fit ut niui flocculi et nubes deſcenden-
tes prope ipſam terram in guttas aquę conuertantur, ubi et
ſi uentus adſit frigidus non ſatis ſpſſiſſi hęc ad illa de-
nuo in glacię conuertenda; utitur enim ad terram perueni-
unt ſub pluuię ſola, quod ut in grandines congelari
poſſint.

Caput v

De Tempeſtatibus fulmine, et terisq.ue meteoris igneis

Tempeſtates dupliciſſime ſunt ge-
neris, quędam tonitruis, fulminibus, turbidibus, quędam
uero ſolo uento uolentiſſimo, et quando pluuia ſequuntur,
quę frequentioſe in mare et ſolent. Atq. quędam fiunt in
nubes, uel una, uel plures, uel totę ſimul ex alto deſcen-
dunt, ſubiectęque aeris propellentes uentus ualentiſſi-
mus, et minime durabilem generant. ſcilicet uentus cer-
tas maſſas ſerenitate aeris allectas in ſublimem uo-

litantes versus Terram Depressit. Quare Hyrundines,
quae illas captant humiliter volantes Tolent imminentis
pluviae praesens argumentum.

Aluius generis tempestates
frequenter sunt in mari, quae in Terra ob vapores in mari
magis equaliter dispositos, et ad nubium compositionem ma-
gis promptas. Haec Nautae Trauado vocant, sunt autem formida-
biliores in Oceano maxime prope promontoria bona
aperi. Illas praediciunt Nautae visa exigua nube, quae o-
culo boni assimilat, quae quo minor initio appaere sit,
eo maiorem tempestatem parere solet; signum vero ex im-
mensa altitudine descendere, adeoque maximam
vehementiam longo itinere acquirere.

In superioribus
autem notandum simul ad vapores in Terra corporibusque
terrestribus eleuatis exalantes quaedam ualgi generis, quales
partes, ut ob irregularitatem, quae praeditae sunt, figurae, ne-
queant, a nubibus descendente propelli, ad vapores separa-
te in nubes aeris congruunt, qui postquam circa nu-
bes haec, itaque fluctuant, tandem magis, et funi-
bus nouis adherent, et tempestatis agitatione accensae
ignes illos componunt quos Nautae vocant. Haec autem
si unicuique uident ignem accensum, quod flammam appellant pro
malo omine habent; grauius si nubes tempestatis imminere
adhuc expectant non exusta s. eius maria. Quod si
duo ignes appaeruerint, qui Castor et Pollux dicuntur, de re-
uerentia praenunciant, conspecta enim probat causa tempe-
statis. Si uero tres, uel plures conspiciuntur, malum quoque
praenunciant; apparet enim abundanter ad tempestatis mare.

Tempestates autem aliae, tonitrua, ful-
mina, fulgura, et turbine sequentes hoc pacto fieri su-
tat Cartesius, si eorum plures nubes instar tabulatorum
una alij supersternant, itant sint inter se disiectae, si aer
calidior prius superiorum, quae inferiorum condensat, et

Quod aut

reddat ponderosior, illa decidens magno impetu ut sonitu, fulgur
et fragore conjuncto in hanc irruet, et tonitrua pariet, non a fulgendo
deum ac iniussente uento montia nubes sensim liquefan-
tes precipitant, ac in uallis deuolutis ingente fragore
et tonitruo non abimile efficiunt. Atque hinc patet et
quale huiusmodi calidissime tonet, frequentissime autem nota-
te, Hyemem non tantum adest calor usque ad suppellicia per-
tingens ad nubes liquefaciendas sufficiens. Propterea ex
uallio caput uallio tabulatum magis in alia, atque ex
uallio sonitus in montibus circumstantibus reseruatione
oliunt. uallio tonitruum differt, quod uallio sonus.

Si igitur contingat, ut nu-
bes superior in inferiori decidat, tunc simplex toni-
trui obque corruptione ulla exaudiri; uero si in fra-
tio, quod nubis tabulata interiacet, exsiliant ex ala-
tione subtiles, et quae agitatae sunt igne conuulsa,
tunc ex nubis superioris in inferiori caput, illae accensae,
et per latera excurrentes, fulgur efficiunt. Quod potest con-
tingere abque eo quod fundat tonitruum, uel ob nu-
bis distans, uel quod nubis superior d' adeo parua, ut
non ualeat suo lapsum fragore notabilem efficere.
Denique si nubis superior magna sit, et non nisi per
spatium de mutuo consequentes dislabatur, atque interme-
dia exalationes accendant, tunc et fulgura conspici-
mus, et tonitrua exaudimus.

Ubi uero ad nubis su-
perior in inferiori decidit, necessario illius extrema-
tates priusquam spatium intermedium tangunt inferiori nu-
bis, nam aer illius extremitatibus subiectus facilius igne lo-
ad cadit, quam qui partibus intermediis subiectus: mi-
nus enim itinelem confualem d'ent, ut inde exeat, qualem
partibus extremis nubis superioris prius in inferiori
decidenti, quam eisdem partibus intermediis, no-

necessario multus aer inter utramque nubem claudatur;
qui illico à partibus intermedijs nubis superioris jactat
dentibus compressus, atque in angustioris loci redactus, ut
uidet sibi parer, nubem inferioris in parte infestioris dilacerat,
ac ad impetu ex illa prorumpit; hanc in cerra, vel alia
corpora rursus violentissime circumactus iterum asandit, et
turbidum mare eximo fundo turbantem, atque in colum-
nam subleuantem, arbores euellentem, turres dejicientem, et
similia efficiens componit.

Verum si predictus aer intra
nubes conclusus magna copia exhalationum inflammabili-
bus repletus sit, tunc hanc agitatam accensam, atque eodem impetu
à nube aperta propulsa, fulmen efficiunt. Quoniam autem
nubes infestior in eadem parte prorumpit, ubi est debili-
or, vel ubi à corporibus subiectis dividitur. Hinc fit, ut tur-
res fastigia, et montium caemina sint fulminibus ob-
noxia.

Pro varia igitur harum exhalationum materia, ex quibus
fulmen componitur, oriuntur varij fulminum effectus. Si
sint crassiores, et sulphureae, quae vel lucida flammulae alant,
tunc poterunt flammae, quae adolunt vestimenta, et prius
illius corpore comburent; si vero sint subtiles, valde, et
penetrantes, ita ut aqua forte sapiant, tunc potestunt
sa, illius carnibus conuelli, et gladium intacta vagina
liquefacere, non sicut aqua ipsa fortis metallum du-
rissimum soluit, carum autem molliissimum parit.

Vulgo in-
super crepitum fulmen quandoque conuerti potest in capi-
tum odorissimum sylvae igniarum non abimilem pariete
findentem. Quicquid sit de huius rei ueritate dicen-
dum hoc scimus, si quando ex fulminibus generantur ex cra-
ssioribus exhalationibus, ad tenuibus, et penetrantibus
compositis potest conuerti. Illud autem compositum est
si sumat portio illius terrae, quae in fundo uasis, ubi col-
lecta à aqua pluuia subidet, et ad portionem nitri,

et sulphuris comixta incandescit; illico in lapide congelatur. **Q**uod modo dictis eluitur. **N**on enim post tonitruum nonnullis pluviz subito decidens consequatur; ex superfluis enim nubes in inferiori casu aliquo nivis flocculis exantiantur, qui decedentes calorem aëlis soluti in pluviam convertuntur: multoties autem contingit, ut multa pluviam decedente non amplius tonat; ingenti enim pluviam nubes deceduntur.

Eruitur quoque **N**on, quare tonitus campanarum, et ictus bombardarum sint ad tempestates, et fulmina remedia; nam vehementi tonitus concussio, nisi ex aqua inferior nubes constat, quae decedens in pluviam, tonitruis, et fulminibus mare detrahit; non sicut ac ex levi sermone, vel tussi solis, qui vales iter faciunt, ubi nives et montibus cadentes timent, quandoque tunc concussio, et illico decedit; notandum autem et multoties tonitus campanarum occasione prebere potest, ut fulmen ibi decedat, nam si nubes turri campanalis superinumbat, tunc ex tonitus campanarum concussio inferior nubes findit eam ipsa parte, ubi fulmen turrimus felix potest, quod maximam afferre poterit campanarum pulsanti novamentum.

Eruitur demum ex dictis quomodo in aëre sublimi accendantur multoties ignes quidamurrentes, quos stellae cadentes vocant, atque et in humidiori aëre ignes alij paulo crassiores, quos fatuos appellant, et lambentes ut potest, qui capillis puerorum, jubarum, equorum aptantur, ferro pinguedine infectis, et quilibet innoxie adherent. In sublimi enim aëre exalantur subtiliores purpurei nitrosi, vel sulphurei navae referentes ut venti, vel nubes cursum agitatae, flammam coniungunt, et nocte serenam stellae aërem excurrunt.

Q

In inferiori uero aere absque ullo
 uento contingere potest, ut exalationis subtilis, et penetran-
 tis partibus, et salinis indolis ingredientibus, solis altius exa-
 tionis pinguis, et sulphureus, et sic flamma exitant, et i-
 gnes fatuos producant; non semper ac calce aceto irrola-
 ta flamma concipit. Atque hinc patet ut ignes huiusmodi
 prope terram accensi diutius persistant; stellae autem co-
 dentes in sublimi genitae cito dissipantur; huiusmodi ex-
 alationibus subtilioribus, adcoque tenuioribus, illi
 autem ex crassioribus, et flamma diutius asistentibus com-
 ponantur.

Caput VI De Iris

Hactenus ad meteoia expli-
 cimus, quae in aere uidentur, ut sunt; nunc ad ea tran-
 situm facimus, quae uel in aere non sunt, uel alibi ac sunt
 apparent. Huius generis sunt Iris, Halones, Coronae cir-
 ca Tyberem, Parelia, et Paraselene, de quibus singillatim.
 Iris quodam aruius ille in aere,
 sed potius in aere apparet, mille trahens uarios ad-
 uerso solis colores. Huius causa, quamquam alij aliter
 animari conati sunt. Cartesius tamen prius illa certiorum
 comprehendere, et demonstrationibus confirmasse uidetur.
 Cum enim animaduertisset, quod quandoque uario fontium
 apparatu, et uaria aquae aspergine a uerso solis ore
 facta Iris exhiberi; atque insuper ad obseruauisset
 Iris in ea in parte aëris apparere, ubi pluuia acta de-
 cidat; absque ulla dubio iudicauit à uaria reflexione, et
 refractione radiorum luminis incidentium in aquae plu-
 uiae guttas, quod Iris colores in aere dispositos re-
 presentari.

Ut autem huius rei causa aperitius dete-
 geret, consideranda suscepit pilam uitreae, quae a-
 qua repletam, quae aquae decidentis guttas referret,
 ut

ut quid in ea radij luminis possent Deprehenderet; Si-
la. n. hęc soli ex parte A. & ipsa illustrari expositam, at
ex puncto C. conspecta; itaut linea ~~BC~~ ad lineam M
~~CE~~ centrū oculi, et soli imaginatione ducta con-
tineret angulū graduum 42. circiter, videbatur in par-
te rubra, et lucida valde; Atque si paulatim paulatim
elevabatur, ruber color evanescbat, si uero deprime-
batur, in eadē pte flava, glabra, et valde colorata
apparebat.

tad apparebat. Preterea ejusd pili pars B observavit,
 ita angulus ~~KL~~ ^{KL} est gradus infra 82, eamque simlru cu-
 bris videt, sed ~~nunc~~ ^{nunc} lucida, qua pars notata D; elevata
 aut paulo pila colore diluti videbantur, ipsa u? Depressa
 prorpius Disparebat.

Quibus observatis concludit, si tota
aëris regio, figura expressa guttis aquæ cadentibus repleta sit
oëz illarum aquarum guttas, & quibus radij luminis reflexi pertinentes
ad oculum efficiunt, vel linea & angulus graduum 42 repræ-
sentare colorem rubrum valde pellucidum tales sunt oëz gutte
complementes circuli **RR** & guttas versus alias, quæ in-
fra prædictas sunt posite infra **SS**, vel **TT** (ut potè & quibus
radij ad oculum reflexi ad lineam **CC** constituent angulum
minorem) representant colorem viridem, alioque dilutiones
atque hoc pacto oëz gutte **RR**, **SS**, **TT**, in prædicto sunt eod.
angulo dispositæ representabunt primario aërem.

Concludit

quoque guttas alias ex XXX radiis solis reflectentes ad
oculum E; quia angulus ad lineam E, M continet gradum in-
fra 90 exhibere similiter colorem rubrum. Sed minus vividum,
atque eadem sono guttas sublimiores in Vitis colores alios Di-
luculos representant, ex quibus coloribus oritur Iris arcus
^{+ secunda vix} + ^{vix} gl'is. Alij u? guttæ, quæ in alijs locis notatis V superiuntur
nullum colorem exhibent, quemadmodum pila vitrea aqua re-
pleta nullibi, quæ in prædictis locis reposita nulla colorem

exhibebat.

Notavit insuper radios lūis ex parte *D* re-
flexos rubrū unūquodque colorū referentes, quos qui dupli-
ci refractione, et unicā reflectione in pila passi sūt, radi-
us *n*. *A* Ingressus in pilā refrangitur versus oculū *C*, atq.
hinc reflectitur ad *D*, ubi iterū refrangitur versus oculū
C; verū radij ex parte pili *K* reflexi, ac rubrū minū
lūidū colorū exhibentes sūt *ij*, qui duplici refractione,
et reflectione passi sūt, radius *n*. *A* *B* refrangitur p.^o versus
H, hinc semel reflectitur ad *I*, atque ex *I* iterū reflectitur
ad *K*, ubi iterū refrangitur versus oculū *C*, quando cor-
pore opaco tota pila detectisq. tantū punctis *B* *D*
G *H* comprehendit. Ex his colligitur triū primariū *B* *G* *H*
et secundū *I* fidei à radijs his refractis, secundariū u. *I* *X* à radijs
reflexis his refractis, et his quoque reflexis.

Ut aut. res istas
apeliat in subiectū vocavit prismā vitreā triangula-
rē. Quod radij lūinis trajecti, ac p. foramen corpo-
ris opaci aliā prismatis superficiē contingenti egressi,
et refracti in opposita charta, vel linteo colore triū
exhibent, ubi nec guttatim superficiē curvā, nec angu-
losā determinatam magnitudinē, neque ullā reflexio-
nē, neque plures refractiones animadvertit. Quale
concludit ad triū colores generandos, nihil ex dictis
necessariū ē, sed in tantū lumen, refractionē, et um-
brā, seu limitationē lūinis, nā utato corpore opaco
alterā prismatis superficiē contingente, statim eva-
nescent colores rubri, flavi intides, et citi in appo-
sita charta.

Quale nāra colorū intimius investigans
ait illos pendere à vario motu, siue recto, siue ar-
culari motu globulorū *z*. *z*. *z*. in quibus actionē lu-
minis conspiciat alibi didicimus: hōrū inquit motus
varios considerans, concludit rubrū colorū generari
ad

ad globuli glebes majoli in rotali nituntur, quod mo-
uere 2^a lineas rectas, si u^o minus ualide rotentur, flauum
apparebit color. Verum si minoli in rotentur, quod moue-
ant 2^a lineas rectas, uirides, et gruleos gigni colores
possunt.

Pro aut. quale Iris primaria apparere sub
angulo 42 graduum, et 9^a oculo instituto ex radijs, qui
patiuntur duas refractiones, et unam reflectionem multo
plures pertingunt ad oculos, sub angulo u^o majoli pro-
prie nullus ad oculos pertingit. Sed aut. et ultra gradus
42 nullus radius ad oculum pertingit, quod ibi corpus
opacum lumen limitans, umbramque effundit exis-
tens. Eodem calculo apparet, quod ex radijs illis duas refra-
ctiones, totidemque reflectiones patientur: multi plu-
res pertingunt ad oculum sub angulo graduum fere 82
quod sub ullo alio majoli, nullus u^o sub angulo mino-
ri; quale in infra gradus 82 nullus radius ad o-
culum emittat, idem propter id ac ibi u^obra ad, seu corpus
opacum lumen limitans. Sunt igitur in aqua guttis de in-
uentibus lumen, umbra, et refraction, quae ad colores
dictos generandos necessariae sunt; et patet etiam, quod
semidiameter Iridis primariae non possit esse major
gradibus 42, et semidiameter secundariae minor gra-
dibus fere 82, atque in summa Iris sit ac-
curate terminata et superficiei exteriore, quod inte-
riori, et 2^a secundaria magis exacta sit et parte
interiori quod exteriore.

Ex his facile Desprehendamus
pr^o non possit duos colores unam eandemque Iridem uidere, nam
radij luminis, qui ab unis guttis sub dictis angulis ad oculum
unius spectantis feruntur, non possunt ad oculum alterius fer-
ri non mutatis angulis. Sed illi qui ad hunc feruntur ab
alijs guttis emittuntur.

Desprehendamus 2^o quale Iris in
re-

regione. Et opposita soli uernat. Adque linea à centro
 Solis, ac per oculum spectatoris ducta necessaria ad Iridis
 centrum pertingit. Dicitur: patet non qualem quo magis sol
 et supra horizontem eleuatus, et minor arcus portio su-
 pra eundem appareat, et ad et in ipso horizonte, et spec-
 tator in planitie constitutus, inde per semicirculum uide-
 tur; et demum ad certam altitudinem peruenit, nulla
 prorsus Iris conspiciatur.

Comprehendamus quoque quomodo
 possit non conuenire id quod multi asserunt, ut aliquan-
 do Iris integra h. e. integra referens appareat; si uero
 sol in horizonte appareat, spectator autem in admi-
 tato montis constitutus, ita ut linea ex centro Solis
 ad oculum spectatoris ducta supra horizontem ad ma-
 gnam altitudinem eleuata fuerit, tunc enim pluuia forsan
 uicina existente potuit integra Iris apparere. Si
 si umbra ipsius montis effundit Iridis partem oc-
 cupet.

Caput VII

De halonibus, seu corona circa sydera

Ex his, quae hucusque dicta
 sunt de Iride facile addi potest non cur quandoque
 circa solem, lunam, et alia grandiora sydera coro-
 nae quaedam halones, seu aures dictae syderum pro ui-
 sis habentes habent, quae modo paruae sunt, et diamet-
 rum habent graduum 4, uel 5, modo sunt satis magnae, ut ad 45
 gradus illarum diameter extendatur. modo rubrae uidentur
 maximè ex parte, qua syderi respiciunt, modo albae, uel
 albae et diluti coloris.

Huiusmodi causa est uaria
 radio lumini refractione. Sed non omnes aquae guttae
 contingunt, ut de Iride dictum est, nam plene in glo-
 bulis apparet sed colores, uel maiores, uel minores
 sunt

fiunt à refractione radiolorum luminis, lane, vel alio modo
 facta in partibus glacie ad modum stellatarum conformatis,
 quibus in superficialibus, quæ quiddam crassiores sint in
 medio, quæ partibus extremis, hinc radii hoc modo re-
 fracti, et sub eodem angulo ad oculum delati poterunt dic-
 tos colores efficere.

Coronæ autem, quæ circa candelas
 accensas conspicuntur, atque ipsi, qui oculos dimouent co-
 pressos detinuerant, apparebunt quandoque solent, non
 aëri, vel altiori exteriori corpori, sed ratio ipsorum ocu-
 lorum radios luminis natiui detorquentium, et refrangen-
 tium tribuendus sunt.

splendores autem illi, sui radii lu-
 minosi, quæ bini candelæ accensæ adhaerere solent unus ex
 parte superioris, alius ex inferiori, nec et candelæ, vel aëri
 intermedii referendi sunt. Duplex refractione radiolorum
 candelæ procedentibus, et incidentibus in prædicta
 superficies aëris superioris, ubi dat radii adiacuerunt, et
 representant radios splendentes flammæ candelæ super-
 incumbente; altera uero fit à radiis procedentibus à
 parte superioris flammæ, et incidentibus in superficie aë-
 ris inferioris ~~subiacente~~, quæ representant
 radios splendentes flammæ subiectæ. Quod adeo uelut
 ut si sensim ~~manus~~ ^{manus}, vel aliud corpus graue inferni
 sursum admoveatur, et parte inferna flammæ cooperi-
 at, illuc non destruitur radius splendor inferior sed
 superior, si uero manus superius deorsum ducta sit ^{+ emi-}
 superioris flammæ cooperiat, tunc non radius superior, ^{destig-}
 sed inferior destruitur signum ^{nam} quod radius splen-
 dens superior fiat à radiis ex parte inferioris flammæ
 procedentibus, inferior uero à radiis ex flammæ parte
 superioris emanantibus.

Caput

Caput VIII De Parelīs, et Paraselenīs

Parēlā Dīcunt. imagines quā-
dam Solis. quāq; Lūnā Duo, interdū Duo in aēte conspi-
ciunt. quāmodō si ēē imagines lunā representent
palasclāz uocant. Nōd meteorol. cauzē sūt nubes
illē andiquē rotundē. De quibz in fine cap. v huius
libri actū ē. si igit. unūda huius gnriz nūbz exterior
superficiē calōre aēlis liquefacta, atq; itēd frigo-
re condensata crusta, sēd annulū glāciei intēlio-
is nūc circumdōmē efficiat, tūc radij Solis in hanc
crustā inuēntes, ac ualiē uerz nūc contentā re-
fracti, et reflexi referunt spectatōis ualiā Solis, uel
lunē imagines in eodē circulo apparentes representales.

Liber IV De Stirpib. et Bestijs. Cap. I
De ptiā seminis fabz Descriptiōe, eiusq; uergetatiōe.

Caput II

De uara, et motu sūci nutritij plantarum.

Caput III

De uita, et propagatione Stirpium.

Caput IV

De Bestialū procreatione.

Caput V

De Generatione ex patris

Caput VI

De Animā Brutōrum

Liber VI De Hōō

Cap. I De unione Mentis, et Corpōis.

Caput II De sedē mentis principali

Caput III De sensibz in gnrē. Postea de sensibz in gnrē et dō

Caput IV

Caput 4^{um} De Tactu

Ad clarè patet sensus tactus, ut et ad illud sensum organum extendat^r, et hoc multas res qualitates nominat, de quibus motibus organum tactus sunt fibrae et nervi corporis, præcipue illa filamenta, quæ ad extremam usque latitudinem protensa papillulas pyramidales quædam efficiunt, quæ quidam obij extraneis vario modo agitata motu suorum filamenta tubuli nervi inclusa usque ad cerebrum communicant. Casserius ait, quæ ob unionem corporis, et sentis existant in nobis valitè qualitatem tangibilem Deq.

Inter præcipuas tactus sensationes sunt Dolor, et titillatio, neque si filamenta nervosa ab obij extrinseco tanta vi trahantur, ut disrumpantur, aut maxime vitientur, tunc Dolor existat; si autem levis tantum trahantur, itant ad vicinis non separantur. ^{tunc titillatio, et non} ^{laxitas exi-} ^{statur.} Porro autem Dolor natus concurrit ad excitandum sensum, vel Doloris, vel titillationis. Sic pluma levis ducta per corpus hominis sani, titillationem, per corpus morbo- si Doloris existat.

Ad tactum quoque referendæ sensationes Duritiei, et liquiditatis; si enim obia ita premunt nostra membra, ut illarum præter motus aliquo modo resistant. Dura dicimus; si uero nulla faciant resisten- tiam, liquida appellamus. Sic si pluma filamenta æ- qualiter trahantur, leuitatis, si uero inæqualiter, appelli- tatis sensationem expræstamus.

Insuper si corpora, quæ tan- gimus, videri faciant nos manui, ut ascendant, levia dicimus, si uero ut descendant, cœramus gravia.

Denique corpora ca- lida alibi dicimus, quod præter certo quodam motu com-
un-

+ qd si celiter moueantur

conuertebantur: frigida uero, quolud pars, quiescens. Ad autem
intelligendum de calore ad motum partium nostri corporis, tunc sen-
sus calidus exprimitur, si minus celiter sensus frigoris. Si
uero: equali celitate moueantur, sensus teporis habebimus.
Ad autem tunc certum est, ut pro diuersitate constitutionis partium
nostri corporis eadem hic frigida, hic calida sentiantur,
immo si una manus igni, altera nixi admoventur calida
manus a nixi frigoris, frigida sensus calidus habebimus;
si duo in aqua tepida immergantur.

Capitulum V

De Gustu

Gustus organum est in papillulis
nerviis, quibus tota superior linguae superficies aspersa est. Atque innu-
merabiles sunt, et uariis magnitudinibus, atque adhaerent totidem filamen-
tis nervosis, quibus, et non conjugationis iuxta neurologiam
Willii.

Hinc constat diuersitas saporum, pro uario n. motu facto
in linguae papillulis ad corporibus in eo dissolutis, et per filamenta
nervosa ad cerebrum communicato, ualida saporem idem in ani-
ma excitatur: qualem corpora, quolud pars, uel ob tenuitatem,
uel ob figuram parum, uel nihil commouent linguae papillulas, inopi-
da uocamus.

Inter figuram, magnitudinemque partium, requi-
ritur dispo. organi ad gratum, uel ingratum saporem conueniendum.
Sic ubi, quos sani appetimus, multoties egri refugimus, et c.
qd alium saporem, alteri insipidum uidetur.

Saporum uarietas quam-
uis multiplex, reduci potest ad simplices, uel compositos. Inter sim-
plices actus acrius vapor, ut citius, aulantio lud, tamarinnolud,
qui fit a partibus longis, acutis, et deciduis, quae profun-
dius poros linguae subeunt. 2. acris corpora, ut piper
sinapi, arsenicum, Cantharides, sunt partes scabres, et in qua-
li superficie, multis acutis angulis inditae ad linguam
diutius, uel dilauanda donec. 3. amara

(diu-

Distinguis ea quae vel abundant salis acris, sulphurei crassi, ut
 & spiritus absinthij, reliquosque spiritus sulphurei evaporati, et non
 habent, nisi sulphur combustum, ut sunt olea combusta. 4.^o
 salia vocamus, quae composita sunt ex salibus acris, quor-
 undam insipidis terris, vel sale alkali sunt involuta, ut sal
 coe, sal gemmae, ut etiam sal pyramis. 5.^o Dulcia sunt
 composita ex salibus, et sulphure subtili optimè inter se
 mixtis; veluti si salia in sulphure dominant, olitur
 Odore Salina, qualis & fructuum maturorum; si vero sul-
 fur salibus praestet, olitur Odore pinguis, qualem
 expellimus in melle, papulis &c. 6.^o austerus Sapor o-
 ritur ad salia fixa sulphure crasso implicata, superfi-
 ciem acquirunt aspera, et pilis recurvis quibusdam horrentes,
 qui linguae partem veluti constringunt, ut in idonij, respu-
 lis &c. 7.^o acriba corpora habent hos pilos fortiores, et magis
 recurvos. 8.^o unctiosa Distinguis, quorum partem obiecta sunt
 a. e. leues, et linguae papillulas demulcentes.

Hinc constat

qualem ad mixtionem naturalem corporum sapores mutantur,
 atque etiam qualem corpora quaedam temporis processu sapores
 mutant, mutatur et configuratio partium ipsa componentium.

Caput VI De Odoratu

Odor rigolosus sumptus & spi-
 ritus quidam sensationis excitat in Animam ex actione cor-
 porum, quae vocamus Odorem in nasi fundo. Hic in media-
 to motu & imitatione naturae impresso, et ad sensum commu-
 nem communicato, hanc sensationem in Animam excitare va-
 lent.

Quoad istud, quae praesto hanc citius impressionem
 suscipiat, quidam putant ad processus nervales dictos
 intra os cribri-formes ditos; communiter tamen asserunt
 ad

Ad extrema filamenta nervosa olfactoria Desinentiunt
in membrana quamdam vestiente, quae quaedam lamellas
in fundo naris sitas.

Atque suppositis. Odiendum est, quod partes
corporum in vapores eleuatur, nervosque olfactorios conuenien-
tes (sicut ualide sunt) excitant in eodem autem sensationes
ualidius modolus, eorumque uarietas non solum ex ma-
gnitudine, figura, et motu particularibus. Sed aliquando
ex dispositione nali ualida filamentorum nervorum provenit.

Neque enim ad odorem excitantur
odores, ut partes in vapores attollantur, quales multas corporales
odores ~~odores~~ expositas fragantibus observantur, sequitur
et impetus particularis in nali summitate, quare si
respiratione solubemus nullum percipimus odorem; in inspi-
rando uero h. e. si aer odoris partes plenas, nales subit, illud
sentimus.

Non est tamen facile figura, motusque particularis
odorosum discernere. Sed illud notabile potest, quod partes
illorum corporum, quae gratum praebent odorem sunt subtiliores
illis, quae emanant a corporibus ingratis odorem spiranti-
bus. Sic ambræ, et musci subtiliores emittunt partes,
quæ cadaver, imò quædam corpora emittunt gratum, co-
minius ingratis spirant odorem ut Chintæ, liliæ, ex eo quod
subtiliores partes emittunt, crassiores cominius emittunt.

Atque attendenda tenuitate huius
particularis, non est mirum, qualem in grano Moschi, uel ambre
tot odores partes effluunt, et communicant innumeri
corporibus absque graui illius diminutione, id suadere
potest exemplo candelæ acens, quæ longo tempore accensa
manet absque notabili uel diminutione, quamuis eius
partes longo tempore uolent.

Caput

Caput VII De auditu

Agitatio facta aëris ob motum corporis resonantis commissa in extremitatibus filamentorum ad profundam aurem in eadem d. et labyrinthum protensum, atque per nervos septime conjugatim cerebro communicata exitale facit sensationem, quam nos auditum vocamus. Resonantia autem corpora dicimus, quæ percussa virescunt veluti et seipsos suad situm reverberandi, atque mediantibus reciprocis motibus situm insensibilem imperimendi: aëri viridito plurimas concussiones. Atque autem aëris concussio sonus dicitur. De minimis propriis; sonus n. vigorosa inter alia sensationes resonantia d.

Advertendum quod si. sensu sumptus, vel d. Derivatus, vel primitivus; Derivatus dicitur illa aëris agitatio. Primitivus a d. d. proprietate, quæ licet corpora resonantia illam producant.

Quantum ad sonum Derivatum notandum aërem per motum in giro, undationem, et 2. lineam rectam. Sonus non consistit in motu circulatorio aëris, q. uis propagatio sit aëriter fieri nequeat, quæ videmus sonum transmitti, nec in motu aëris undoso, licet n. motus in superficiibus tantum liquetur observatur, non n. in illorum fundo; præterquamque ex uno resonantiu ictu, plures sonus audiremus, prout sunt plures undæ aëris percussæ; quæ ex immisso lapillo in aqua stagnante plures observantur, unde circulares, quæ una post aliam hinc sunt.

Concludant aliqui quod soni propagatio consistat in motu aëris facta per lineas rectas, per ductas a puncto ictu quoc. versus sphaericæ 2. d. d. dimensiones hoc s. modo, ut si. pars aëris, quæ corpora resonantia sepe percutiunt contingunt secundas sibi contiguas recto propellant, et sic deinceps, usq.

ad aurem, quapropter quemadmodum si plumbum aqua semple-
runt & corpus daretur quassum, ut sonus edat, motus co-
municat aqua id ipso contenta; ita quoque credendum est
eundem motum communicari aëri irradianti, ut & ad nostras
aures perveniat.

Quantum vero ad sonum primum, no-
tandum non pro corpore resonantia sonum producere,
si tota illotum massa simul moveatur; nam aer utroque
corpus fluidum illius huius motui cedit, ac proinde con-
cussione illa, in qua sonus consistit non patitur. Dicitur
itaque communicari aëri hanc concussione & motu
particulis insensibilibus corporis resonantis, ut & hanc ad
ictum retrahunt, deinde primo sonatu sunt sita
repercutiunt ob id, quod obtinet resiliendi; quare dum
aërius exteriore propellunt, satis valide aëre sibi
vicino verberant, cuius partes alias atque alias si-
militer verberant, usque quo hanc concussio ad au-
res perveniat.

Quo loco advertendum concussio-
nem non communicari, sed corpus resonans ictum patitur,
eiusque partes retrahunt, sed ad partes corporis resonantis magno
impetu ob id elatere repercutiunt sunt sita; tunc n. aer
impellitur, non sicut ad id chordas pulsamus, non fit
sonus dum chordas digito trahimus, sed dum illas re-
linquimus, ut sunt sita repercutiunt.

Capitulum viii De visione, et p. de lumine

Lumen proprie dictum est
aer sensatio orta ex aspectu luminosi corporis. Sed vulgo sumitur
pro eo quod ex ipso obiecto procedit, quod valet sensationem illam exi-
tante. Sane de illa acceptione hic agemus (nam p. ex modo
dicto aliter sensatum patet), et quid est lumen illud du-

pli-

pluriter considerari potest, vel quatenus per intermedia corpora diaphana ab igne e. g. ad oculos propagatur, et de. proprie lumen derivatur; vel quatenus igni ipsi inheret ut de. proprie lux, et primitiva, et radicalis.

Lumen definitur etiam, quod sit actus diaphani, quod diaphani, scilicet de. qualitas corporibus lucidis inherens similis sensatui, quod in nobis existat, quod ad nemo det, quod non habet, non potest corpora luminosa sensu luminis in nobis sentire, nisi qualitate, namque lumine pollerent.

Ad si hoc verum sit dicendum quoque Colorem et qualitate alio inherente, eo quod aliter potest de coloris sensatione existare.

Quia vero quicquid est, lumen et corpuscula tenuissima ordinariis figuris a corpore lucido in oculos translata, unde visio creatur, ita et tenuissima formula per aerem diffusa, nam collecta ignis creatur.

Ad hanc pluribus impugnant Cartesiani, scilicet quod si lumen est corpus per medium diffusum, tunc ex quolibet circumstante ob oculos, lumen ipsa circumquaque reflectat, quod ad dextris et reflectit, impediret aliud veniens a sinistris, atque unum aliud confunderet.

2.º in uno, immo in quolibet medio diaphani puncto essent infinita parva corpuscula luminis simul collecta, nam in quocumque loco oculus ponatur aptus ad videndum quodcumque circumstitum obiectum, hoc autem impossibile videtur.

3.º lumen aucta ad lumen suum per amplius satis spatium diffundat dicendum est ad impossibile millia multa parva olei, quae ut ignis sub lumine nomine dicantur evolvant.

Ad si lumen est corpus, non potest fieri visio, quod vocant per aliquid lucis ad altera aliquid

Ad

ad invicem induit; ad ex unius pupillae corpuscula lu-
is reflectentur, quae tendunt recta ad pupillam alteri-
us, atque eodem tempore ex huius pupillae corpuscula
alia huius reflectentur, quae tendunt quoque recta
versus pupillam illius, sed impossibile est, ut ex una eademque
linea duo corpora contrariis motibus moveantur.

Carte-
sius supponit lumen aliud non esse, nisi motum quendam,
imò pressionem, seu per se preparatam motum, quod corpus
luminosum imprimit in materiam elasticam irradicantem, ita-
tant quaquaversum diffundatur, ac ad oculos feratur
ut illius sensum in nobis excitet, atque ut lumen solis
explicat, ait globulos esse lentius, quod assidue circa
corpus solis ferantur. Sed tamen conati, ut ab eius centro
removeantur per lineas rectas tangentes circulum, quod
describunt. Atque autem globulorum elasticam pressionem usque ad
nostros oculos communicata luminis sensum in nobis excitat,
id est dicendum de igne, et caeteris.

Hinc colligitur quare
luminis actio momento temporis ad maximam distantiam dif-
fundatur, contiguitas enim globulorum efficit ut pressio in
corpore luminoso sibi vicinis impressa, illius remotissi-
mis usque ad maximam distantiam communicantur. De ex-
emplo cui baculo viam tentantis explicat, resistit enim
quod baculi extremitas invenit, illius usque ad manum co-
municata excitat sui obnoxii sensationem.

Radii vero lu-
is nihil aliud sunt, nisi rectae lineae, per quas haec actio
luminis tendit, qui considerari possunt prout infiniti
ex uno puncto exeuntes, atque in se recipi possunt
quomodo unus radius possit aliam intervallum ab se cogere
hinc, vel illius actio impediat, quomodo luminis propa-
gatio ad ventis, alioque motu non impediat, et simili-
ter, si illud in mente advertis lumen esse ad motus

sensione, nec implicat, ut unum corpus habeat pro-
sensionem ad multos corporum plurimas plagas, ut exem-
plo liquidorum patet.

De Colicis

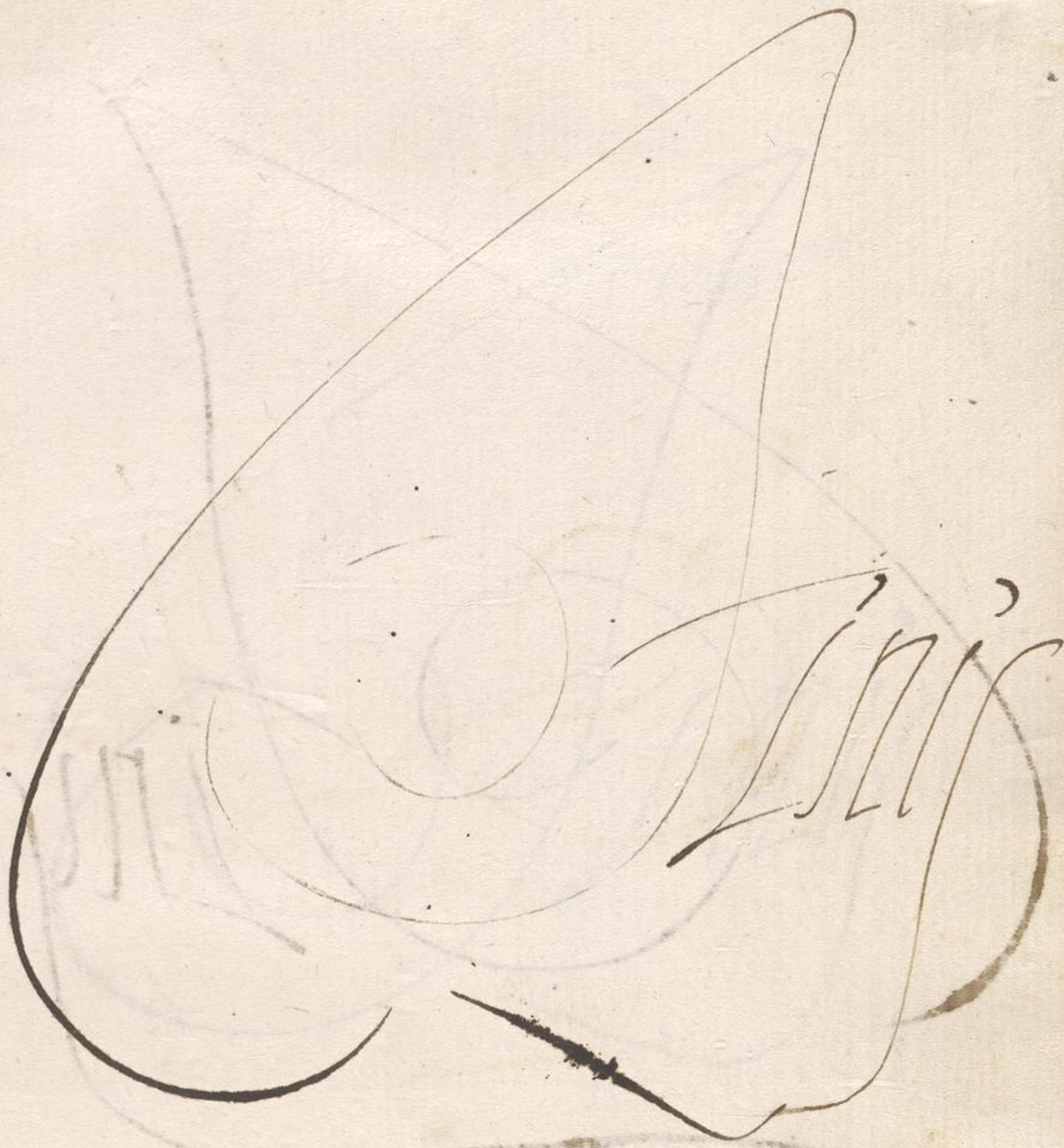
Caput I

Caput II Quomodo fiat Vizio.

To Inij



60

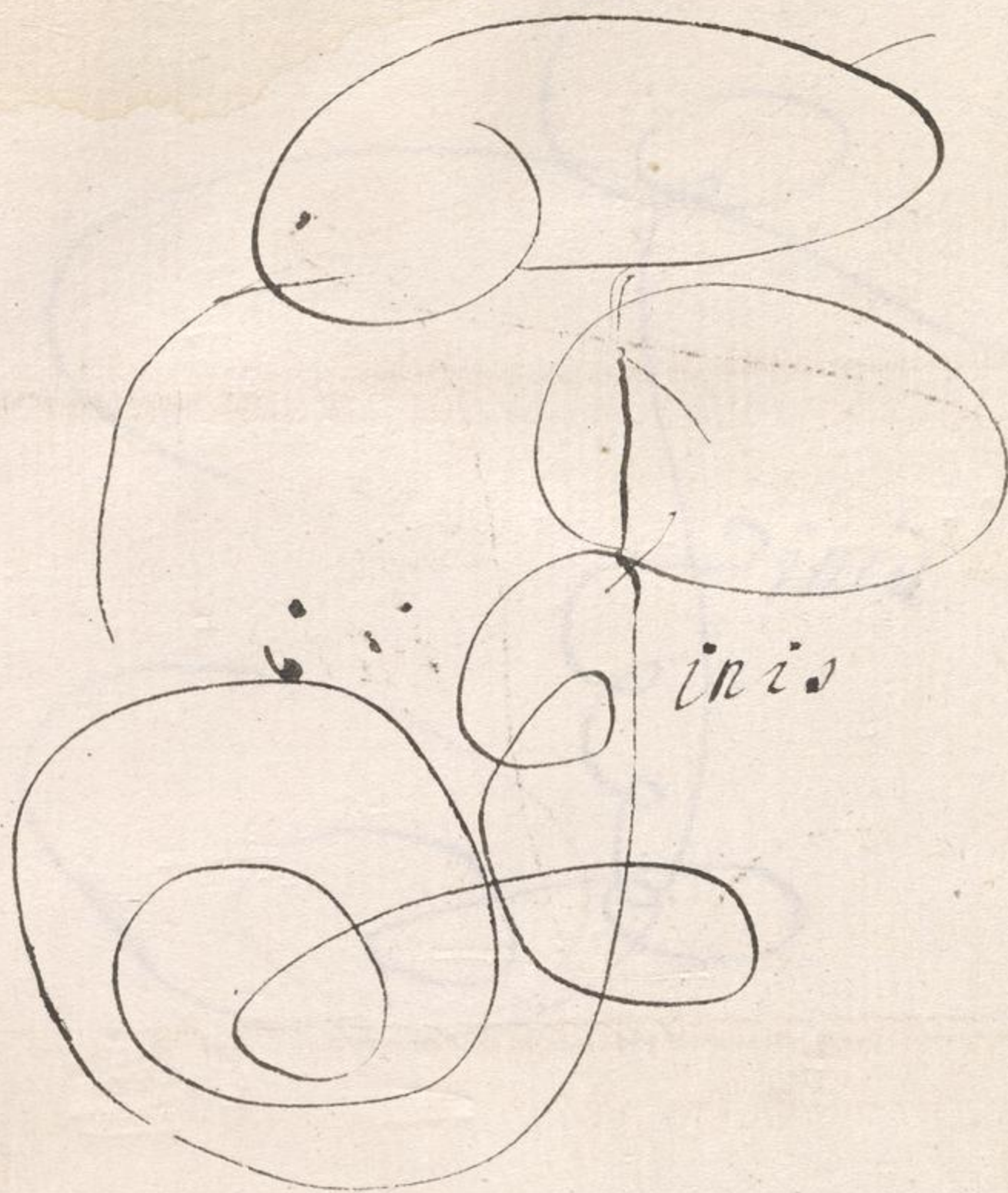


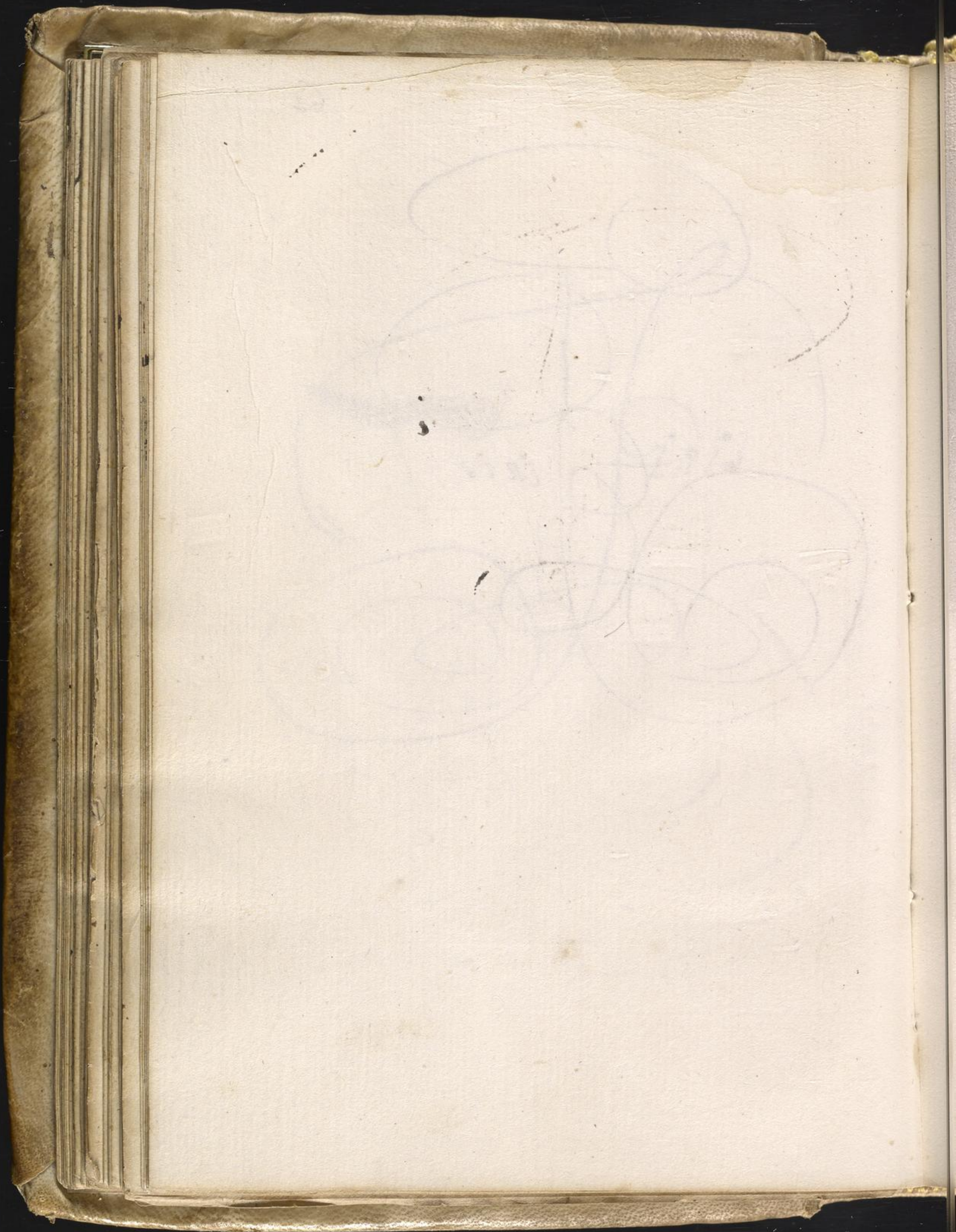
Linu

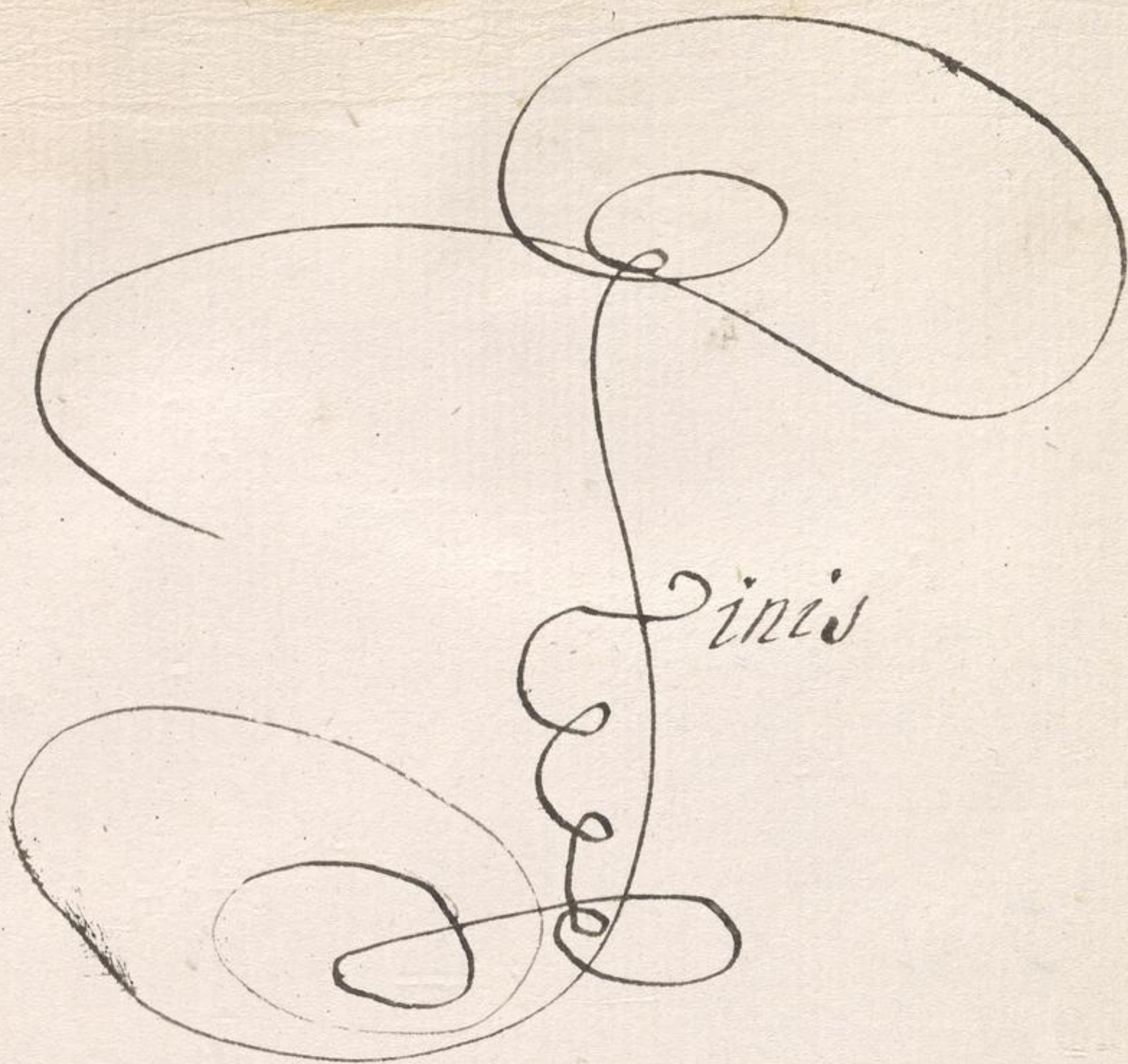
61

Handwritten signature
John G. Smith
1812

62

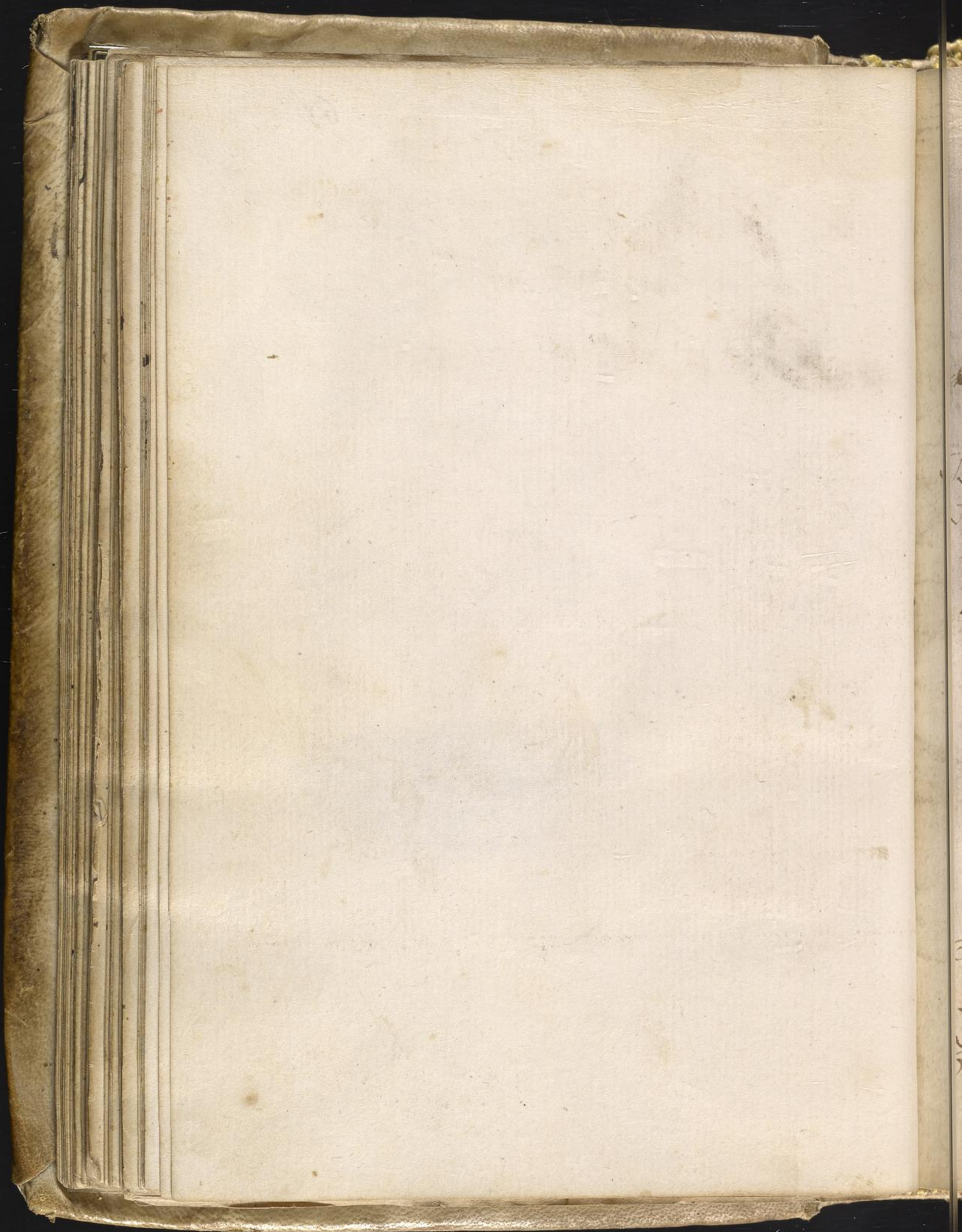








At my house May 1883



Tractatus Simplex De Cortice Peruviano

Quamvis insignis hoc
febrisfuga, quo vix pauci in Univerſo Medicine
Regno ſeſſe experiri aut ſauvateſq. preſcriptum
febrientes quosdam iuſuſ ab Oris faucibus eripere
vident, tunc ingens ſatelli oportet, quandoq. oſi-
tantur, et prepoſtero exhibituſ egras vires, vel pre-
ſentaneos pœmiuſ minitalis, vel ſaltuſ Diuturnis
Agitationibus ſauillime viam aperire. Hinc ex
ualio huius remedij eventus ſartuſ eſt, ut Quidam
non tantum ſi ſiſe preſtare voluerint; Quidam
uſ ab eo ita abhorreſcunt, ut tanquã inten-
ſiſſimi hoſtes à Medicina exubanda oſi ſtudio
hortent, atq. ſuadeant. Inter p.ſ. p.ſ. p.ſ. Ric-
cardus Morton, Dominus Minot in tractatuſ
de Diſſeſſuſ de Mora, et cauſis febris galli-
cæ conſcripto, Alij non infimis ſubſelliſ Medicine,
ita de eo unoniuſ pœdicant, ut in multis alijs
Morbis præter febreſ exerali iubeat. Ex alia
uſ p.ſ. Jacobus Chiffletius, Chempius, Ga-
deon, Arneus in tractatulo, qui inſcribitur
eſ curandi morbos et pœtatione, uſuſ corticis
peruvii exterminatores vident, illudq. can e
pœiſ, et angueſ puitandis exiſtimant. Id qui-
dẽ pendet ex inæquali, uariisq. rone eadẽ u-
ſendi; Nã qui eiuſ uſuſ nonniſi ad eſ caſus
exten

extendunt, quib. prudens, et exacta experientia ad
illud convenire demonstravit semper felicitas o-
perali observabunt. Sed qui non observationibus
freti, sed audaci philosophantis ingenij pro-
prie periti, unde in his iactant, quod his
ex experimentorum repugnat, transgreduntur
in istud Humani solij ludere impune videntur.
Hujus farinae sunt praesertim ij, qui se faul-
tate, et actione cort. peruvianae juxta para-
doxicon quoddam agitando, vel nimisq. u.
alienat, non aut. sinalla Nova interpretatio-
ne egerunt. Quamobrem ut nos proximo Me-
dicis, et opus tuto exerceamus, oia, quae
ab eius remedijs abusu omni possunt inmodum
apellere, ac resellere conabimur. Sed solutio
quae in ista humanae salutis rei voto nos si-
qua existimata, et observata fuerit, veluti in-
commensa substantes. Pro qua re. abso luan-
da Dissertatione hanc brevis, sed maxime
utilem futula existimantes, in quibus capi-
ta partiemur. 1. o. n. hystoria, et progressu
huius cortis notabimur. 2. o. de eius
faul-tatibus agemus, et modo quo febres su-
gale videntur, et quomodo eius uis circa fe-
bras intermittentes praecipue inuicta obser-
uat, ut putamus causa de his Delictis,
ac praemittente causas tam inextricabiles pelio-
dos febrium, ut postea facillime, ad modum
quo cortex peruvianus eas deleat, Odecen-
damus. 3. o. tandem methodus clara, di-
stinctaq. eo medicam. utendi trademus, et
reliqua veluti in proprijs canonis Distributa
observabimus, quae futurum faciliusq. uis
magis extendent.

Caput 1

Caput I

Tradit. hystoria corticis peruu:

Valijs nominibus insigni-
 t. hic febrifugus. Ab Insulis peruanis vocat. Chin-
 chin gannapende china nepede. Ab Hispanis Ru-
 lo Decatentalas, seu lignum febrifugum. Alij diunt
 china febris, et quoniam sapore, et effectus uere
 gentiana nra conueniat, gentiana indica frute-
 sed melito Odii potest, eiq. initio pro febris.
 quartanis faciliter Liberet. uocatur fuit antiquar-
 tiid peruanus, arbor d non procul, sed in sa-
 mulos ualio distincta, quae praecipue nascit. in
 Regno quintense, pro primis prope latus in A-
 molicia peruanam referente Marco Antonio Rollo
 Mercatore Genouense. Sola haet quadrantenus si-
 milia illi arboris peruanam mirram, multos edit
 flores, albo, et aequali colore pulcherrime mixto
 floribus maligum, quodammodo similes, qui
 potius ob elegantiam rompat, quam ob fructum uident
 nasci, sed ille qui aliquando producit fructus car-
 damomi minoris refert. Duo huius arboris sunt
 species, una siluestris, satius altera, quae meli-
 or lignum eius, et flores quemadmodum non ama-
 riant, ita inutilia sunt pro febris. Semina
 n. o, quae illi uiuabit a simulant, atq. resina
 d ligno praesentim corticis exudat, quae uis tar-
 dior, sed eiusdem effectus aduersus febras pa-
 riuat.

Notz n. o corticis sunt, ut sit amarus, den-
 sus, ponderosus, atq. sub lingua p. gustata na-
 ro, sapores exitans, color similis cinnamonis sit
 ex rubro ferrugineus praecipue in pte eius in-
 ternam. Aliqua corticis portiones exterius sunt aspe-
 ratas iuxta corticem anticum perui. Alia pna u-

his quibusdam albis intestinis, et amalitidis ad
ponticitate praeserentes, qd in prunolo cortice
est. Hoc pro genuina nobilis ipsius curandi
cognitione, nam ut plurimum Martialis fraudibus
adulterius nobis offert, itant uix inter libras u-
nicas uniuscuiusque superat, et hae fortis ad oit, qua
ad nunc uilescit, minusq; profiquas obseruat.

Quamvis Antiqui-
tus apud Indos notitia erat uirtutis febri-fuge hu-
ius. Amadis. Tactore, quo Christophorus Colu-
bus Americam, sed noni orbis plagam detexit
Iune Indolentem erga Europaeos, et praesentem Hispanis
utebat. Anno tunc Domini 1492 innotescere cepit
occasione spiritudinis, quae erat tertiana conti-
nua affligentis ~~ad~~ comitis de carnion, breui-
q; perueniens in ciuitate limensi. Dñ. n. Gui-
do Hispanus illius loci Praefectus inter alia hoc
arcanum prorege manifestasse, cui experimento
facto eius Mulier conuulsa fuit, et post hanc p tota
Lionensi Vrbe, aliasq; regiones Hispaniae dila-
to ~~subiectas~~ illius arcani fama inuehuit. Dñ. Pro-
cur suo munere absoluto in Hispaniam reuersus
ejusd, et copia induxit, eiq; probauit, atque
hoc modo Europae prima cortex Peruvianus in-
notuit.

Deinde regionibus
Algarum ~~et~~ corticis huius gloriā li-
bata fuit, Alim circa annum 1549 opera e-
minentissimi Cardinalis de lugo, patrumque
societatis Iesu Romae praesentim frequentissimè
eius experimenta inuehenda anno pro alijs ibiq;
in Epidemica quadam constitutione maligna ter-
tianas, aliarumq; febrium suo usq; ejusd Cardinalis
cura, et studio Archiatris Iuuantij & Pontificij
Max. miracula corticis pro Agros ad salutem

extollabant, ut alijs Nationib. exempla extolle-
rent. ead.™ securitate maxima utendi, si apud
Belgos, Anglos, Gallos, Aliosq. illius fama ex-
porrecta, usq. saluberrima expertus fuit.

Antequam Integer progres-
sus huius Remedij in Europa haberet, pro suppu-
to, nimisq. sineulo existimatus fuit, et vulgo
arianum, ac pulvis Jesuitusculus batum appellabatur,
eod. crederetur. Jesuitas ueneratus, ac diabolum pul-
verem in homines genus introduxisse. Qui crede-
di temeritas purgata fuit. Delin illius ex prelimi-
toque eventus. Quare antiquis, et salis nomi-
nibus insigniri potest, aliq. ex uarijs circumstan-
tijs obtinuit, et nunc pulvis comitisq. nunc lan-
dinalis de lago, eod. Rome, pauperibus in-
gerere copiam largiret. Diu conuenit.

Atq. hinc tempo-
re quo Rome eius usus invaluit, Schedula Ita-
lica conscripta prodiet de modo preparandi, et
apponendi pulvere, cuius hic erat sensus, Exhi-
bebat. purgato prius corpore, nunc 49. die
aliud medicamentum prescribendum erat. In eo
non opus erat forti alia purgatione ad usum illius
pulveris, siq. morbi necessitate corpus satis fu-
isset expurgatum. Quod satis est prodie aliud fuisse
saxum quondam: leni medicamento, vel Chylide.

Insuper ordo erat co-
utendi in febre tertiana aliquot diebus deur-
su inueterata, in febre quoq. quotidiana ad ri-
gorem inuicentem, et post febrius declinationem agro
quies imperabatur, atq. in ead. quotidiana non nisi
elapsis 20, vel 30 diebus prescribi consueuerat.
Tandem semper ad signis frigoris, horrores, et ri-
gorem

gorem

rigoris propinalli Debebat.

Alii Denique erat mo-
dus utendi. Dux eius pulvis Draconis subti-
lissimus tritus, et ymbra pallinaria trahens trib.
ciriter holis ante paroxysmum infunditur, in fia-
lo vini albi generosissimi, et ingruente febrili
horrore, primo paroxysmi indicio, vel levis-
simo universa Odoris preparabat, et sumebat. Agro
in tuto comisso.

Alte fuit prima, et simplex me-
thodus utendi cortice peruviano, nunc u. d. topoli
sub ualida prompta, atq. artificio sumit, nunc in
sua tinctura extracti, decoctionis, et simili, nunc
admiscet alijs et forsitan improporionatis medi-
caminibus salinis, ad hoc praesentibus Diapho-
reticis, opiat, atq. sunt, quae vident characti-
ca copulata. Insuper ad primum in febribus du-
taxat intermittentibus solo frigore invadentibus
apparet ualida albedo, eo Medico duxit,
ut in continuis malignis, alijsque morbis prae-
ter febres commendant, atq. exhibenda tuto suade-
ant. Quae si ualida sint, atq. febribus experimentis
congrue observant, animus noster d. examina-
re, ut solum accipiant in usum Medicum, quae
acutis sine illustrata Humani Corporis salu-
ti prospiciant.

Sed quoniam consuetudo, et regula-
ris huius remedii praxis erat Antiquitus in fe-
bribus intermittentibus curat, quas velut incan-
tamentum fugabat, quarumque statuta periodo se
praecavebat, non erat uita foalis ejusdem actio,
et uis aduersus praefatas febres, nisi de Natura
earumque iungis, praeipue meritis ediderat.

Quale

quare auditus hic p.^o patet Quidā dō hic pro-
ponde, quē ad contineat. macam tenebris o-
bambatā. Sū meq. Difficilē non parum
operis pretiū existimauim si longius, quam
per sit in hoc diuertiulo Dissertationis que-
riamus, quale sit.

Caput II

De facultate, seu uī, qua cortex Peruvianus febres præsertim intermittentes fugat.

Operis pretium erat, ut
dō causis febriū præsertim intermittentiū hoc
loco ageremus, sed quoniam hę ab Institutionibus
petunt. Insufficiens erat hūc demū repetere,
Notata tamen, ac bene intellecta hypothesis
Sylviana, cui calere nos imponimus, ad alte-
riora, gradum facimus u. ad uirtutē, quā
habet hęc pulvis febrifugus aduersus præser-
tim febres intermittentes.

Ardum sanē, et
difficile ē geminā huius remedij faul-
tate explorare, et quamuis manifestissimos
prodeat uentus ad fugiēdas usqueque
genēras febres intermittentes et signis ma-
nifestis horrois, uel refrigerationis inuaden-
tis, ad documentum erit qd, qui intinuis re-
bus occultas rationes in apertis exponere
student, ad in talis effectibus humana
ad prorsus caliget. Hęc præsertim Philoso-
phi

phi, qui primario qualitate separatus de
diciis arcanis explicare credunt, inperillitate ra-
tionis confitelli cogunt, ut nihil ex eorum doc-
trinis eluat, quae ~~verum~~ inutilia quae-
siones, quae ad magis incerta addunt.

Et
sunt qui in validitate, et veritate manifesta eius
effectus gaudentes, Bournauius, Medicolamenus,
atq. alii eius usum in biliosis, et mixtis febribus
prohibent, sed quantum a veritate aberrant in ma-
nifestum ad huius modo potius obisset febris, quam
proderet. Nec velut in biliosis eius usum da-
num inferre, ut tertianae exquisitae, quae pro
biliosis huius Antiquitas, ex usu cort. peru. tuto
curantur.

2.^o parum passim errat, qui oppositae
propterea sententiae tenent, ut per alios Roven Capa-
tus corticem illud frigidae qualitatis potius de fau-
ore. Alii aut ex eius actione spiritus compressa-
re, ac veluti de succis narcoticis habitatis,
atq. hinc prohibet in tertianis quilibet, atque
quartanis, in quibus magis febiles visciditas
ac lentor accusat. Sed quid ineptum hoc di-
cat. videri potest, qui vident, et in
illegitimis febribus illud medicamentum tanquam
incantamentum ad, imo. primum illius experi-
mentum salutare fuit e. g. quartanas.

3.^o sunt
qui hanc ad desperantes explicare auxilio qua-
litate manifestarum, ad occultas confugiant, et
propterea qualitate quaedam alexipharmaca in-
vocat faciunt, quae febribus, resistit. Huius o-
pinionis de Sebastianus Pading Genouensis qui
praestabili tract. inscripto anaphysis corticis
peru.

peru specificam, et reali proprietate aduocum se-
bre operari agerit. Cui aliquo modo ad stipula-
ri uidetur. Ricardus Mortonus in trac. de Morb.
min. autis, et No. ff. 1. 2. d. 9. huius cortex ex
obseru. tui proficuum expectum fuit in di. sexu,
etate, et temperamento; imo uerta, et subdita
uindd officina operandi. Denotat polleum ui-
specificam predictam; Et quamvis hic ueluti ad i-
gnorantiam adylum ueniret uidetur, qd. Philo-
sopho tunc existimat, tunc ait citatus Morton,
Ede igitur, que extra sensum huius sunt demonstra-
tionem monni; ab effectu expectandum non id,
et satis existimat ^{ita ut} modeste ignoran-
tia consoleri, quod aludite inuenerit.

Sed si alexi-
pharmaca uirtute predictus d. cortex ille, ui-
det citatus Author febriam intermittentiis fermenti-
um ab eo fugatam malignam id. Sane non dubi-
tat Dial. febriam et intermittentiis fermentum
id. qd. delectabilius in spiritus debiles. Et in eo
habitu febriam uenerat fuit differre i. ueneno co-
tinuatur, qd. et in illis mitius spiritus exagitat, qui
tunc ferit integri, quatinus irritati in maiore in
hoste irruunt, atq. quod data porta, successu,
uolunt, sudore, uormis, et pulsione noxi
moliunt. Quare toto paroxysmi tempore perdu-
rant ueneni symptomata, quo ex pulso febris
desinit, uenadentem n. alio nomi suboritur.
tumultus. Itaq. si cortex peru. febris huius
quic fugat id molo autit; uirulentia re-
p. febrilem subigend. fuit.

Qui n. huius
doctrinae acquiescit. E. quidem maligni-
tate

tate nimis large sumit causam extendit ad
febres intermittentes, quas periculi ex parte Hipp.
facit, et experientia testatur. 2.^o Si inter antido-
tus, et alexiteria numerandus est cortex ja-
dictus, cur in malignis febribus unum d. corti-
cis supportum à Bravio f. vid. Hipp. d. i. m. d. s.
Inuss. si tota electis remoribus antidoto d. sylva
Inuat. adurationem febrium intermittentium, nec
minimè effectum eius ostendit, quod repente cor-
tex febrifugus probatur vid. et.

4.^o qui credunt
hanc diuina qualitatem explicare quod unum resistendi
causa, n. d. putredinis humorum febrilis materiae
inertitudo inueniunt, sed ut cortex hic nulla
manifesta inuentionem moliat, tunc inlibet, et co-
culet potius humores illos putridos in aliqua in-
terna pte ad maximo Agrotantium sanguine,
siquidem putredo intracta, et non inuata in
nalem humorem mutari nequit. Atq. hinc ex-
perimentis aliis in febribus manifestis refellit
doctrinam putredinis Antiquorum.

5.^o illi, qui
febre exitalem ab auro putant fermentationem
irregulari pariente facilitatem gerendam vident. hinc
deplendendū corticis perueniendū amalitid sua cor-
rigere, atq. inuata fermentatione auro exal-
tato inuata, quae correctas vias amplius
non sicut ad effervescendum febilem iandā.
Amala n. auro aduersali experientia testatur. Ne-
quid si auro necessalis pro quæstione fe-
bris statuerent, quod quoniam videtur ad fortit,
non t. d. causa essentialis febri, ut aliud quod
auditate non sapienter potest ad inferre, ste-
minu

veniens, et acutus, et acris, et amarus, et salus,
et actuosus, et fortis, et insipidus et exasperans
posita possunt passim febres facere. Quod
videtur congruum menti Hippocratis lib. 9. de nat. lib.
Medicina cap. 3. Quale si febris praesentetur
ab amalo, fieri potest, quomodo amalitidis sua
ille cortex accipiet. Praeterea namque multum
fortitudo eius amalitidis superantia praescri-
buntur, quae febres intermittentes eo modo quo cor-
tex operatur fugere non videntur. Tandem si li-
cet eius virtus in omnibus febribus ab amalo pre-
sentibus, aut continuis, aut continentibus exibi-
ri potest, quod quidem maxime sit planum ob hoc
inferimus videmus.

6.° Sunt alij, qui putant
cortice illud fermenta febriam invertebat, ac mutare
tantum amissa in fermentandi febrim exitum agere
requant. Quod formaliter existimant considerantes in
illo medicamento multiplici sapore observari, acris, a-
marus, fortis, alijque, quos omnes paulatim longa ma-
turatione linguae ipsa explorare cognoscimus, et sic
quantum fortitudo potest ipsa fermentandi febriam
diversitas ad naturalem saporem illius corrigi, ac mu-
tate continget. Quare in Authore in hoc conspice-
re aiant partem huius rationis proprietate.
Hic est conjectura praesentium Clarissimi illius Authore,
qui additionem fecit ad Panigeratissimum Theatrum Phar-
maceutum Josephi in Donzelli, eo loco, quod de illa
agit.

Veniens haec explicatio nimis generalis ad quod
alterum medicamentum, quod morbum adveniet. Vni potest
eos fugere, corrigere, aut immutare notiam causas
eorum. Praeterea multa possunt produci in cor-
pore, quibus naturae saporem illius corticis multi-
modo

modis obijctis valeret. Pandi quis dicitur, ac
videtur in corpore febrientis, hinc hinc particulas,
ut hinc hoc genus fermenti, illic aliud, alio dixer-
int retundere, atq. aggredi moliantur.

7.º Cla-
rissimus Thomas Willis reprobare videtur eos, qui
cortice hunc fundendo, aut figendo sanguinem ac-
tiones febiles sistere sperant. Sed tunc paroxysmus
sanis ingruens, aut non secundu, aut 3.º prope-
sequitur avertet. Sed existimat in sanguine
magis viciu, et energiam exere, quippe
visceta non omnino irritat, magis exordium quan-
dam, aut molestiam infert. Rix quod exeret in san-
guine, ut illius partes viciu in nouu quando fer-
mentatione adigant, quod agitate vnoq. parte ma-
teria extranea in turgescit febiles dispositas
vincunt, atq. ad motus diversos adigunt ex effec-
tu veneni tanis labidi, quo sanguis, et succus ven-
nosus diu venenant, si u.º diutius alexitelia ef-
fuerant. Sanguine in alia fermentatione de-
tinendo prohiberet veneni activitate, donec corpuscu-
la virulenta evanescent, sin ad pte exhibitu,
vel minus apta remedia, venenud, non sit vite
subactum repulabit pristinaque in agendo
sanitate exerebit. Rati modo de cortice perua-
citate Author loquitur, vniq. parte sanguine vi-
tiosu fermentatione nouu fermentata adeo
alterat, ut suu a libellu aliquatenus cognant,
et ad suis excrementis expurgat, ut non agilis eva-
dat paroxysmi febiles mora. Sed u.º sanguine co-
merio hinc vniq. parte evocant donec ead.
vitiu sanguinis diathesis emergit, et paroxysmi
febiles eod. citu cedunt.

Non Dismissi.

lip

hij ab hac doctrina d. illa Clarissimi contraveni-
 rent Vincentij Broscopatensis, qui in scriptis ad magis
 Sebastianum Badum apud explicat hanc novam fer-
 mentationis generis, sed d. Villio accepta, aut
 ad purgationis, quando, quod fermentis se-
 bis, quod in istis alimentis sui extraneis po-
 tui consistit, quod in magna quando mo d.
 veluti a clavis partem extinguit. Noviter in fer-
 mentato, et alijs motibus agitato sanguine mu-
 tatio quod in fermentis contingit, quodammodo
 ab alijs sordibus, ut ipse loquitur. videmus ex-
 tinguere fermenta lotia excitat, et in spumam
 attollens, et pariter ab aceto, alijsq. acidis succis
 firmam melleis, et lactis in immensa spumam
 elevat. cohibere oportet d.

Verum quoniam he-
 uisimuliter proferat, id ad non integrum expli-
 cata videmus, quod majora menti dubia in-
 ferunt, tamen uberior examinandae rationis
 ad nos in media proponamus sententiam, quod
 ad ista ipse anarrat, sed alio modo contextual
 auctet eodem, quod hic examinabile possent enu-
 cleatione tradet notitia.

S. non petien-

Quod d. opinio Guilielmi Cole, quod pro salvandis ef-
 fectibus cort. perum pro curatne febriat intermittenti-
 d. juxta proposita sui hypothesis aperit in ista
 textula, sed hoc illius quodam sua videri oportet,
 quatenus soliditate, ac liquiditate suavit particulari
 operet. Verum quoniam eius ipse aliquod obmi-
 natione in ventriculo, in sanguine suscipiat enar-
 giat in cerebro confingit exant, et d. liquida-
 di actione ob eadem soliditate non multum mutatur,
 sed in sanguine curibit transeunt,

Quod si angustia arteriarum quia sanguine celeriter
ob sua fluiditate excurrente impugnetur illis, et
solide partes corticis in porositatibus glandularum
cerebri sensim deponunt. Unde isthinc conno-
scitur partim per angulij solidioribus leniter pili
circumadibentes corrugari faciunt, unde laxior illi
eare tonus emendat, partim ingressu ethero-
genicis sanguinis partes aditus denegant, partim
denique per suum nervorum partes medicamento
agitatur et suis impuritatibus expurgat. neque
salvo tandem contingit, ut appetita per quod il-
lij exhibitione ad constitutionem debitam redeant
nagula illa, atque hinc, ut per quod, et iradi-
cato summo evanescat.

Verum n. n. si cortex
per sua densitate, et soliditate prefata effectum
facilet, neque ut alia medicamenta solidio-
ra per quod metallis eodem modo operari
non possunt. Quia si restringendo porositates
cerebri cortex per se operatur febris detestabilis
generatur potius fouet, quod intermittebant,
sed per partes extraneas succi nutritij per cere-
brum non excolat in sanguine remanentes
possunt eius turgentias febiles magis fouere,
sed per detardat in cerebro maximas, et pesti-
culosiores pili principalis affectionis excitant.
Et sic ex cortice illo demata, illique soporiferam
Apyndiam oriuntur, id forent, ut ead salutari
medicamento, quemadmodum expetit, noxius
evaderet venens.

Si non deficiunt, quod
corticis per se per se, et de soluto sangui-
ne dedunt, itant in eo fermenta vitiosa de-

sol-

Soluant. , ac Dissipent. Inter hos recenset Domi-
 nus Minot in tractatulo gallico conposito de
 natura, et causis febrium, qui plures experien-
 tias ob hanc ad seuit, et semper hanc vim
 sanguinis rarefaciendi, dissoluendiq. in eo inue-
 nit. 1.^o in sanguine extracto ab anti im-
 misit vinum, in quo infusa erat china, illius
 diutius fluida observavit; 2.^o ad et infusio-
 ne solus aucti sanguis ille maxime coagu-
 labat. 3.^o ad eandem tinctula china in lacte
 eius coagulationem prohibuit. Atq. eadem ex-
 perientias ad mixtionem aliorum liquorum, ac di-
 versimode fecit, semper eundem effectum cognovit.
 Hinc certo statuit illud medicamentum sanguinem
 anormale, emendat, destruatq. aucta qd in fe-
 brili fermentatione.

Hinc non avertit china per
 scribere alijs in morbis, in quibus aucta vi-
 dat. abundante, ut in Bulismo, Hydrope,
 obstructionibus nigra, alijsq. pariter conatur
 explicare non qualem effusior repeliatur
 in intermittentibus, quam continuis febribus,
 quoniam in continuis predominat aucta digestio
 cuius qd humores summe agit, et efferve-
 scere facit, qualem tunc non opus est cortice
 peruenire ne major coactio, atq. agitatio
 promoueat, et hoc forte mali effectus quan-
 doq. illius remedi. Dependere videbunt. At
 in intermittentibus fermenta inualescunt, unde
 vis dissolvens china, china in febribus videt.
 Proponit quoq. pre-
 cautione de prescribendo illo cortice, atq. no-
 in obvia vanti. Prohibens et qd effi-

caus

caus. effectus. prosertim etate ob maximam di-
solutionem, quod sanguini infert.

Quandem ex-
probat opinionem illam aliquid impedire fermen-
tationes humorum, eorum figuram, ac retardare.
De fixatione humorum impossibile existimat,
quod illa fixati dicuntur, quae solida, et immobilia
evadunt. Id humoribus accidere negavit.

2^o. quod ab Agrie sumeret cortex ille, maximam
tensionem, duritiam, pondus in nigredinem, maxi-
mam sanguinis oppressionem, cordis palpitatio-
nes, spirituum suffocationes perciperent, qui
sunt effectus fixationis suppositae.

Si si in-
venit vini cortex infundat. nullas incommodas
parit. E. c. a. si aliquis liquor coagulans, nempe ac-
cidum, aliunde infundat, repente ei parit mortem.

Denique videt eos Medicos, qui putant ex usu huius
medicinas febres frequenter huius, ad has adscribat
erroribus, vel in digesto, vel in rore medicandi commis-
sis. Non ferro post eos qui abhorrent, eandem primum,
et angue ab illo medicamento putante falso ex-
coctis, obstructiones, scirrhus, Hydrores, Rheuma-
tismos, et oppressiones mensium olivis, atque frequen-
tate obstruere.

haec nova assertio quodam
apparatu experimentorum animos excitare faciat, tum
suspecta credimus, ad Authorem fere omni sensum
repugnet. Insuper multa efficacissima Obispo huius-
modi in Medicinis huius, quae in febribus, quas
minimè fugat modis ille cortex, nullas proferunt o-
perum ad eas pellendas. Quod attinet ad ex-
perientiam, hanc caliginem lullis, ut vivam
stantiam deus interpretantur, quae effectus eorum
quae

quæ referunt variare possunt. Præterquamquod
experimenta, quæ externè fiunt in animum sanguine
ex iniectione liquoris, negaverim si consentiant ad me-
dicamentis intro exhibendis; Cortex. n. perit in ven-
triculo dissolutus, fermentisq. aliis locorum,
quæ transit, imbutus in sanguine postea quædam
requit in effectus facit, quod extelius monstrat
efficere in sanguine recentem ab Animalibus ex-
tracto.

Atq. id admodum à Medicis & adverten-
tis, ne sub falsa similitudine eorum, quæ ex-
telius videtur, et ita fidei intellus credant, de-
signat. Sic Aloe & medicamentis à Chirurgis
externè in emplastris positâ ad cohibendâ san-
guinis fluxiones, internè aptas aperit opus-
culâ venarum. Lumbicos internè facillime observat
Dracuncus Rati à Samaro, nemo n. illud pro
anthelmintico interno existimat; acetum sanguinis
coagulatum externè notavit citatus Author, sed exi-
crato utebatur. Veteres ad ducendos sanguinis gra-
mos à thorace, si ex infusione spiritus vini in
animum sanguine id congruamatur in tuba
pulmonis repositus fuit, ut refert Baglivi in
experimento 23. infusoria in vini antibus. Quis
n. Odixit spiritum vini externè id aptum sangui-
nis coagulationem parere, ut taceat reliqua cir-
cûstantia, quæ hos effectus naturales præsent.

Non immorabor
pro refellenda sententia Rulandi Strami Medici
Delfronis, quæ in jâ pressa, coincidit statim
in tenuitate, et autem parlarum tot. perniciam
congesta eius vino febri fugâ, quæ fermenta-
fecerit à sanguine separant, atq. totâ qd
est crassa p. intestina, qd n. tenuius p. su-
perat, urinâ, et insensibile transpiratione e-

Concluse

Quid. Hinc non mirum sit si prout Dippo na-
rius Corporeis emmatoriolis fuerit et cortis ap-
ualis quandoque excretionis emanant. Non indi-
get in qua hec opinio peculiari examine, ad
eodē modo, ac super exposita refelli potest.

Ultimo
tandē id quod aliquis, qualemq. sit, proponere, qd
nostro sapient ingenio pro admittenda eā virtute
cort. peruen, quod si id non exatē explicat, qd impossibile
arbitramur, saltem ~~verisimiliter~~ ^{communiter} ~~exploranda~~ ^{exploranda} ~~et~~ ^{et} ~~ita~~ ^{ita} ~~accommodet~~ ^{accommodet}, ut ~~obstructionibus~~ ^{obstructionibus} ~~conspiciendi~~ ^{conspiciendi} ~~methodo~~ ^{methodo} ~~conspiciat~~ ^{conspiciat}. Quod ut clarius procedamus
prius analysim exactam huius remedij exploranda
conferemus, ut postea rursus, ita accommodet, ut in
quibus experientia docet illud conferre rationem
addere possimus.

Nulli Dubium ē texturem Cur-
ij remedij, s. cortis velle stricte ad huc. s. i.
manus dicitur) constituentes eius partes adeo ra-
mosas ē, et implicatas, ut partes sulphureas,
salisq. precipue ejusdē tād exatē, et arcte
ad terrestribus junctis, et non facile extrica-
biles sint. Quod constat ex eo qd. et minus li-
guolis, cui affundat. actione dissolui hanc
prompto valeat; imo tinctura ejusdē non ē
facta p. minima, ut accidit alijs tinctulis
extractionibus, sed integri pulueris minutis,
intra solos liquolis dissoluentis deponunt.

Hoc posito experien-
tia ipsa ostendit vnde illius conspectu in eo qd. impe-
diat fermentationes liquorū, principia nōdō actius
fermentola febriū ~~causando~~ ^{causando} qd. clarius intelligitur,
si uiderimus. intermissione febriū equi forma-
lis ex hoc qd. fermentola affertur parts ut cry-
stallulis comparat. Odeno in eundē sita aduenit.

quod
Sed uariis

quod ante fermentationem habet, et consequenter fe-
bris intermissio contingit.

Quae assertio multis innititur
fundamentis, et conjecturis. 1.^o Stipticitas amara
illius remedium hanc fermentationem compescit ostendit,
quoniam multa, quae uice cort. peruv. adhiberi solent,
et hanc stipticitatem amaritatem continent, eundem salutarium
effectum in suppressendis febribus intermittentibus
producant, quod peruvianus cortex. Hae sunt co-
dictae gentianae, pentagellicae, arborescentes peruv. decoctae
fraxiniae, hyssopae, cortex arborescens aulanti, Dulcis,
et similia, quodlibet non tam uita promouent opera-
tione.

2.^o recedunt febres intermittentes id o-
stendunt, nam si pars fermentorua cohibetur Denique
expendant, vel relaxant, prout sunt aliis uis e-
uancet, ipsa ~~nam~~ ^{adit} paroxysmi febrium uia aperiri-
ant. 3.^o usus prohibendi corticis, non una uice,
sed pluries cohibet, ut magis contentent. Salia
illa, fermentorua, uiceq. exaltationis amittant. 4.^o
usus prohibet usus chins in principio febrium, ne-
qua peruenit, nisi aliquod ethiologem, vel inci-
dit, ut attenuatum, vel reductum fuerit? Hae sane
co d. g. in principio apparatus praecolus. Succola
cohibet, naturaq. impedit ad preparationes
coctionesque institutas. Tandem in obseruatione
constat chins aliis nullis irritamentis partibus
solidis inferre pro aliqua euacuatione molenda,
vel p. aliud, vel p. sudores, aliasque uias, adque
quiescent propter humores potius inducat, non
incongruum d. credere uel sua uim in fluidis
exercere, quod fermentationes sufflammat,
atq. compescit.

Co hanc explanationem hae Diffi-
cultas

multas urget. videt. qd hoc modo cortex peruvianus
nimium febricitantibus obest, quoniam humorum
fluxum impedit, obstructionsq. gignat, par-
et, atq. facilet. Cui satisfaciendum credimus,
Certo pro aliquando noxam formalem in-
ferre, ad imprudenter, et temere adhibeat. Sed
quoniam supponimus tunc ad hoc med. ^{adhibendum} non
tantum sit humorum heterogeneorum apparatus,
et alia permittunt. quae narae in iument ad
preparatus, secretionesq. eorum, non obdita-
bimus de sinistro remedij eventu. Rursum
qd si portiones, et reliquis fermentis concen-
trant, qd cortex non timendus sit, na ipsa
et conflictu febrile liberata vires suscipiens
ea pericula superabit, prout ad rem
remedij, ea adhibeat. vivendi no, quae corpus
subleuet, atq. tandem ea medicamentis sumant,
quae his obstructionibus, aliisque infartibus
suppressionibus obstant.

Caput iv

De methodo recte utendi cor- tice peruviano

Cuius huius cor-
tici non solum proficuum, utdiss. queriat, id
evenire putandum qd ingoniam ejus ad
ministratione. Cuius eventus constantia Ali-
qui absterrent eo prohibendo remouentur
ex his Cholerici, et Pleurici sunt huius cortici
acerrimi hostes, quod p. ad ad improbat, q. a ni-
mia soliditate pollet, atq. febribus (videlicet par-
cat, alias mala producit, quae in fine praeven-
ti capiti memoravimus, ^{et} n. teste cla-
mat

clamat experientia, quod plures magis intellexit uident,
quod gladio.

Quid non d. inculcandum remedium, quo
prestantius in tota Medicina non agnoscimus, atque
utina duo, uel tria huius affinia heremus in Me-
dicina regnum animis potentissimis munus fore con-
gratularerur. Vix u. colligimus proposita Libitum,
quod in idipso calamitate huius mala patit, quo
regio, ad geminum cortex in Pyro ad comoda trans-
fertur.

Ut autem precipue aduersus eius abusus in-
stamus multa huius querenda ordi. proponenda,
que ueluti canones sunt ad rectam illius Libi-
tione facilitanda; errorumque in ejusdem praxi
comitanda.

Quare p. and necessario ante
eius cort. perur. primum sit uena sectio,
et purgatio.

Respondemus p. uena sectione non
ad primum, sed ab hac laboratur. Economia
corporis, et uoluntatis recedat, paroxysmi,
quare pulvis ille, et ob uires nare stratus, et ob
materiam fermentatam uisiorum potius abest, et eo
q. humorum coctio ad plura perari non potest, et mor-
bus, uel in uidentur peruenit, uel in longum abie-
cit.

Quod attinet ad cathartici maxime d. na a-
liquando Libito hoc febrifugo absque cathartico
precedente febres intermittentes formales uidentur
passi fuerunt, aliquando u. premisso purgante,
febris ex intermittente simplici, euasit, uel duplex,
uel continua.

Congruum erit aliqua enuatio-
ne p. cathartici tunc mobilis, sed tunc distin-
guendo si proximus fuerit primarius uisus
appa-

apparatus febris fuerit, vel Duplex, vel continua,
et hoc fiat ut uberior fermentorum febrilis materia
minuat, atque Datus febrifugus ineptus sit ad fe-
brim sedandam, quoniam potius ad augendum prote-
rit. Si autem febris sit simplex; nec nullas occasio-
nes praesentent, per quas gravando, et systema-
ta inordinata praecedant à cathartico abstinentes,
sed solum transacto aliquo temporis intervallo, qua
materia quadantenus attenuatur, vel resolvatur ad
eiusmodi commodior ad potestatem transitus; Et hoc
dictum sit et illis, qui necessarium catharsim pre-
dicant ante corticis exhibitionem, ad aliquando
videntur febres intermittentes, non formales
corticis curati, ob praesentiam catharsim. Nam
fermenta maiorem acrimoniam coniungunt, cui
cortex ille obistere nequeat; praesentem quoque
corpus ad purgationem impellit redditus fuerit.
Quod confirmari poterit doctrina Riccardi
Mortoni observantem post liberaliores magnationes
variaeque generis factas, ante quod ^{cortex} ~~corpus~~ ^{corpus} ~~corpus~~
fuisse maiorem puritatem eling, eling do-
ctum praescribere ad febres fugandas, ad vul-
garis eiusdosi non sufficiens. Non neces-
sarium itaque agere, ut quicunque volunt, ar-
bitrariis ante cathartici ^{medicamentum} ~~medicamentum~~ eling exhi-
tionem, nisi in casu raro eling ^{et} proposito,
quod didicimus ex praxi Indolentis, qui (referen-
te Antonio Marco Bello) si introduxerunt
eiusmodi corticis absque purgatione; imò Ni-
colaus Imperialis ait ~~utrum~~ ^{utrum} nil de habile
cathartici ad corticis periculum, ad huc ut anti-
dotes, modo alioquin antidotum purgatione sug-
gerere non cogat, et suadet Medicum ne tunc fere
ad corticis exhibendam accedant, priusquam
Syrus opportunioli tempore curati.

Inter

Inter alias u. purga-
tiones uomitus & maxime utilis, ac tuto in fe-
brilibus intermittentibus, quas Nava aliquando
anervunciale videt spontanea excitata vomitione
in principio paroxysmorum. Beneficio u. uomitus
multa & heterogenea & p. iij. exomunt, absq. no-
tabili viuis & dejectione, et nulla fere sanguinis
perturbatione. Quale minus irritato corpore
pulvis ling ling humorum vitia formaliter
emendabit.

Quæstio 2.^a an purgatio post
repetitam corticis perueni. usd sit necessaria, ut
evitent. febrium recidiva.

Respondet. Quod Multi
abhorrent & cathartico post usd corticis perueni. primum
Thomas Sydenham in epis. p. responsoria ad Robertum
Bradley, et eo q. a foras usd purgationis fermenta laten-
tia exsultant, purgationis principia in motu
ponunt, formaliter. viciis inferre possunt; Imo
dunt qui adeo scrupulosi hanc se expectant, ut time-
ant ex lacte coactato clistere una ad sacculo, vel
alio leniente proponere. Verum in hac se prae-
cedenter Medius agere debet; nam si post p. paroxysmum
perueni. aut 2.^a et corticis usd debeat purgatio institui-
re, certo corticis enarrata pericula evitent, sed
continuato p. plures dies, octo usq. vel decem corti-
ce illo, imo ad stomachum aliquando commixto
potest vana aliquod prestare, vel ex ammoni-
ac vel alab. tartaro, Similibusq. parata, ut ob-
structiones si quæ sint, tollant, visceribusq. liber-
tos pro fluiditate liquidum acquirat, qd no
violenter & agendum, et unica vice, sed blan-
dissime, et mitellatis viis.

Cum in purga-
tionibus invidetur sermo dubitabile post, an
hec

hec post usum appetitum, et absolutum cort. per. julius
dies sunt postea misali ut ipso cortice. Sed qd
dicendum quamvis videat purgare actioni corticis
adversum, tunc pro ad hoc misali, qd non in
foa purgantibus secundum Odabita sui copiat, sed
ad foa attenuantis, et corrutini, ob prand. Odo-
sim ad libeat. e.g. si dragma dimidius cort. peruv. &
xv rhab. g. a purgantibus qd in ipis purgantibus casibus
loca hinc potest in quibus febris illi diuturnius
durant, visceribus narium infarctus heat.
Idq. pluribus repetendum. Dico solum rhab. non ali-
ud purgans medicamentum, sed illud stipticitate
sua ad corticem peruvianum consentire videatur
ad laxitates viscerum nasorum tollendas, qui modus
miserandi purgatione ut illo febri-fugo os clau-
dit, eorum qui opitantes hanc mixtionem veluti
inconvenientes improbant. Quid n. Odiscent, si
admittant aliquas consumatas dysenterias, in quibus
purgatione ut opiatibus aliquando commixta, ut a-
pud Riverium videtur, et Sylviu, Ahoq. sic
si aliqua circumstantia morbum mutet, qui
prius incongrue copularetur, postea tunc adhi-
beris poterunt.

Quare 3.º an conferat mix-
tio corticis ad salibus tartareis, seu precipitantibus
diaphoreticis, atq. opiatibus.

R. Salina non
conferre illi commixta in principijs usus ejusdem.
nam tunc in finis sit oppositum vim fermentoriam
arcentem ab ipso, que hanc quietem impediunt. Id
n. febris diuturnioris fatis fuerint, ne tan-
ta sit fermentorum congestio convenit sal a-
liquod fixum, vel centaurei, vel absinth. vel extra-
cto gentianæ, et pauca corticis dosi permixta, vel
capit plantaginis in foa decocti ut illo febri-
fugo

fugo prescribere.

2^o neg. textura, neg. opata
ad illo conjungenda arbitraver, q^a p^a majus vi-
sceribus impedimentum trahunt pro transitu corticis.
2^a n^o ad nava torpidiora addant occasio tunc
orietur ex cortice adhibito nimis humores fixandi,
ac retardandi qui corpori debili facto vitium nan-
cipantes, et aliusque infixi graue periculum inferrent,
vel diuturnioribus morbis sterueret vias. Multi u^o
Medici non uidentur aliquod opatam cortici jungere
q^{do} in febribus quibusdam immensi Diarrhea exi-
tare pro irritamenti sentitio compresanda. Sed
tunc ea opata sunt eligenda, quae mixtionem ali-
qua rursus corrigentia, namque Alexiteriora, et
similia bene sint temperata, harumq. proportionem
parat opus contineant, ut per alij sunt Diascor.
Prac., vel Sylu., thev., Anditodus May. Matth.

3^o Diaphoretica ui-
dentur non conuenire ad corticem, nam si uera sint,
quae ad hoc accingimus, ad fermenta viscerum,
et glandulas comprescat, q^{do} tunc licet ut ipse, quae
humores attenuant, fundunt, motuq. alioverum
ipsum conuoluant? Quale non satis mirabili Desino
Vex chin. chin., uinnaberij, antimonio, et sale C.C.
uol; Sed fortasse in suo limine aliud coacta
medendi rationem.

Quare 4^o an cortex
per. prescribendus sit in istis febribus intermit-
tentibus, in qualis principijs non frigus, Sed ca-
lor arget.

Ipse ex praxi quotidiana innotescere
in febribus, quae ad signis frigoris ueniunt usq^{ue}
eius ad tationem, atq. p^a q^{do} experimenta in
febribus hoc manifesto signo inuadentibus erat,
nam ad fermenta, quae frigus excitare ualent ma-
jore quiescendi facilitate huius possunt, utpote quae
paraly

partis non immaniter fermentiscentibus polleat, ead.
Stipitate cort. Debita febribus somno remoueat,
sed et calor urget in p.^{te} eadem febribus signis et fer-
mentis obositatem multa volatili abundante, quae
apud cort. non coequeat. Imo haec eadem in magis in
suo motu turbat. huius mixtionem, atq. et simpli-
ci, et intermittente, facilius excitare possunt fa-
ciant vel Obusibus, vel continuas febrius. Insuper
haec eadem in irritamento morali in p.^{te} soli-
das corporis irruentia, inflammationes, extus-
a similia inferre ualerant.

Quaeritur 5.^o an in
febribus continuis usus cort. conueniat.

Respon-
ditur est ab eo abstinendum, et eo q.^{ia} fermenta
febribus magis vitiosa sint, aptaq. ad sanguinem
turbandum. Quare tunc nullus impedimentus na-
di interponendum ad suas debitas secretiones, co-
tionesq. instituendas. Praeterquamq. ad uiscer-
a, ac uasa puluella illo sint obducta. San-
guinem quod materiam retinet, ut suas impu-
ritates ibi relinquat, inflammationes febiles
producat. Hinc obseruat. ad magno Agrolus in-
comodo et abusu cort. in febribus continuis et a-
cerbata febribus symptomata, namque uisulit Dolo-
res, inquietudines, lingua aliditas, sitis, uigi-
lia, motus convulsivi. Quale de hac re cautu-
simum consulere ad cortex peruen. indebite
exhibitus millena hominu ad Orud transtulerit,
quammis sua multo magne existimationis Me-
dicos nihil ead. hac re dubitantes, ut apud
Philos. et pertu ad testat. Hieronymus Bardi-
et Neapolitanus Joannes Battia, Caparius, et Do-
zicus in lib. 2.^o aph. Hipp. textus. Quae etsi mali-
molis febres sint non incongruum uisus existit
mat.

Verum

Verum in ijs continuis,
 quæ nullâ manifestâ exacerbatione ad signis resur-
 rectionis, aut similibus inferunt, et propriè con-
 tinentes videntur, maximè quæ symptomata ferocia
 existant, inquietitudines, insipie vigilas, lingue adhi-
 rates, et cetera tanti sunt corticis uti, quanti Agri-
 regulæ. In ijs uero quæ periodolâ quâdam re-
 gulalâ monstrant, ut si soluta non fuerit, et qui-
 busdâ Alique non dubitant illud dare, quod eductum
 saltem ad refringendam impetum febrium, ut nullâ
 minus molestâ vires reassumere possit. Sed qua-
 riâ uet symptomata refringi, quibus potius augentur
 ob turbatâ statulâ ab instituto ratione? Quod
 Romæ expertus fuit Baglianus apud chin. chin. in
 illo climate quicquid aduertit, ut uidetur in cap.
 3.º tract. de successu morborum ubi de febribus ma-
 lentibus agit. Hinc in prefatis febribus si ad usum
 illius febri-fugæ nunquam adueniendum fuerit
 parissimè si sit debenda sed ad alexipharmaci
 ad coniungendo, e. g. pulv. chin. chin. granis quin-
 decim, aut 3. rad. ang., vel uincetox., aut impe-
 rat., aut carb. Ad malum sit in fœa decocti
 dat illud exhibere febri-fugâ. Nam tunc partes
 subtiliores eius extract. sanguinem raro fermenta-
 tionibus impediunt, ut decocto scordii, gartia-
 na, C. jara, et similia et infundat.

Quæstio 6.º
 an si at. debito cortice febres recurrunt sit e-
 jus usus suspendendus.

Si affirmatiue, nam
 tunc ob repetitum usum chin. uasa et cetera
 lactea, glandulæ mesentericæ, aliaque uiscerâ
 obstructione contrahunt, uti ulterius illius usus
 nocet, imò ad ejus partem uia sibi ipsi neque-
 ant facere, simul ad alui excrementis detur-
 bant.

bant. et huius forte non est, quare ex uno cortice a-
liquando venter soluat. febre et. puerante. Itaq. melius
est loco cort. aliquando ex amarificantibus, et decostru-
entibus prescribere, vel salia fixa plantalid, et de
petitis viis aliquod aut cathartica interponere,
et deinceps si videbitur cortex utilis.

Quæres 7.^o an
propter febres, conveniat cortex in alijs morbis.

R. multos Medicos eo
uti Diversimode juxta propria præconceptione
sentat de cort. virtute. Inter alios citatus Author
Morton ad fatet. ut supra retulimus illud in dissol-
vendi sanguinem prolele febresq. curare auidet qd
d illius causa destruendo non curat. puluerem
prescribere in oī casu quo auidet istud abundante
cognoscit.

Deinde si ea, quæ superius de effera
huius remedi. Odimus id experientia congru-
ere videt. non formalit. alijs morbis prestare
qd pollicet. Sed ad hoc remedium. Empirico quo-
dam modo introductum fuit totus quæ Medicorum
prudenter committendum edemus. ut in ijs morbis
in quibus si non proxit saltem non nocet. Experit.
Aliquos observari. qui in casibus quib. motus spiritus
in varias anomalias, et inordinationes adigitur,
ut in Hippochondriacis, atq. Hystericis passioni-
bus eo utebant. maxime ad parva quædam de-
opriatolā comixto

Caput ultimum

De preparatione, atq: exhibitione cor-
ticis peruvianis Post electionem

simili, et genuini corticis, cuius notas cap. 1.^o
huius tract. proposuimus attendendum est, ut sine
fili-

simplicissima prepararetur, nec huius simplicitati, prefe-
ret. prompta, et artificia variis illud preparandi
aqua in oleo. Sedunt, qui huius tinctulas ali-
amint, vel spiritus destillatus, aut extracto, aliud-
ne proponunt, ad experientia constat his fu-
gatis operationibus corticis vinibus suis spoliatis,
Sed in substantia pulvis et prescribendus, qui ipso
hoc modo duntaxat in ventriculo commotus, quo
fit ut partes eius a fermento stomatice magis
commutentur, et ad liquorem nigrescant, et ple-
niore fermenti subtilibus extinguendis suppli-
menta communicent. Det. in. in Alcool. Sive in
pulveris subtilissimus comminutus, ut ventriculus
minime oneret, et citius trajiciat. Internas cor-
poris partes, ad ditamenta, quae illi commixtae
sunt sunt ad, quae vel ingratis saporibus corrigat,
vel urgentiori aliorum symptomati prospiciant.

De Roma primis
anno 1660. cepit Agrius usque venire schedula
quedam summa praescriptio Cardinalis de Lugo
publice exposita fuit, quae canones, veluti qui-
dam praescribant. De Germano, ut magis profi-
suo illius usque, et in principio in hoc vino
albi generosi, praescribat ad Sy. purpurea
datis. Sed experientia coarctat et. et in haustu
pulvis, aut aquae aliorum appropriata, et con-
tinuo nunc T. B. aliorum. eundem effectum pra-
cebat.

Apud Bradalpinos ob inopiae generis cort.
totalis deo. ejusdem, quae unica vice praescribitur
ad Sy. extendit. Atq. testat. Ricardus Morton
Sy. duntaxat sufficiens pulveris seculis fugandis.
Ne ventriculus haud tanta mole unico haustu
graveretur factum fuit, ut partitis viribus Sy. sume-
ret. B. quaque, vel 4. hora usque. Sed tota Sy.

supra fuerit, et ad in eadē schedula Romana
sub insultu paroxysmi prescribat, nunc alijs
visis & hoc interdicere, et potius in intermis-
sione paroxysmorum exhibere remedia, quo
tēpore ait citatus Morton, et familijs comit-
tit, et retinet, et fermentoposito, ob inter-
mittentia nunc medicamenti integra nec ad
conflictus enervata febrili in corpore traduntur.

Sed apud Nostrates invaluit usque ut nunc
Posi exibat, sed repetenda quotidie per multos
dies ad 3 consulunt Medici, atq. non dubitant
ipsos eodē die, quo invadit febris prescribere, ut
vis fermentantis, et in motu positi naturae, cuius
nova molimina repetitione cort. praecaveat, Ager
u. tēpore accessione cortis propinatus, vel nihil
ibi, vel aliquod jusculum multa ante initium febris
tēpore sumat, et tribus, vel duabus paroxysmis ho-
ris medicamine utat.

Inter alias schedulas Romanas
canones prescribat. In primis catharsis ante cort. exi-
bitione, Quo quod ad aliquod Odoratum cap. antecedenti

Synapsis relat, ut Ager
illico ad posulo febrifuge propinato lactus peterot, in-
biqus Aragulis cooperitus maret. Sed jura febris
presentis lactus peterot opus erat, ut n. ita inear-
uatus Ager continui deat nescio? ad medicamen-
to n. illo sudor, aut insensibilis transpiratio non
exputat. Febris u. prorsus intensata subent ac-
curatioles Praxii, ut Ager chind repetit & lacto
surgat, nec candiant, ac volatilia cumedia tunc
ingelat, hae in motu fermentolud gasecentia exu-
bitarent.

Ut u. Ager ad curandis tutius prescri-
bet.

ut. ab injurijs aëlis, et errorib. in Digesta et immu-
nd servabit ubi utat. optimè conditissimè vires custan-
det, caveat maxime de uenz sectione, aut à cathar-
tico absq. necessitate sumendo, ut cap. præcedenti me-
mo. meminimus, et oia ad vitet, et quibus Nares
Defatigari possit, tandem q. octo, aut decem dies
China, ipsa, sed minoris salis dori utatur,
et si inappetentia uiguelit, jus solat aliquan-
do ad cœdinantia febriū indiciū, ad stho-
machicis ad mixta sumat.

Semper qd in uino
remaneat. Et infusus cortex d. qm nos quinq.
vel sex horas, sed et latius conigio ut refert
Thomas Bartholinus cent. 4. hist. 50. longa
maceratione opus saltem quadraginta horas,
nec hoc modo cassioles. à subtiliorib. sepa-
rant. partibus, et sola pulueris virtus sine
uitio exhibeat. cassioles quicquid pulueris par-
tibus non bene defratis cœdina febriū id
Auctor ad scribit, post hanc longam maceratio-
nem expressit, diluta q. talis digestionis servat
fusa, propterea inutili abiecta, ut in scripto ex-
pertus fuit anno 1657 histologia. scripsit loco ut.
Bartholino.

Pro enarrandis Quæstionibus præ sen-
bendi corticis formulas breviter tradimus. In
focis haustis.

℞ ag. C.B. ℥j syr. caryoph. ℥j chin. chin.
elect. et subtiliter pulueris. ℥j.

Ves in focis pilulati

℞ pulv. cort. peruv. extract. cantaur.
minor. et gent. ℥j ad syr. cort. peruv.
f. pilulæ ad magnitudinem uiculus.

Si major ariditas col.

℞ pulv. cort. peruv. ℥j ad syr. caryoph.
vel

ual alter. f. 6.

Sunt u^o delicatuli quidam, qui
pulueris crassiore substat nullas ex praedictis for-
mis sufferre possunt. idcirco in hoc gratior
his infusum in frigido factum laudet. Sic et ma-
cerandas. Et cort. crasso modo pulueris. in uino
alb. gen. thym. & ranae. Hippoc. liquor hic traje-
tus sepius uelut uilibet palato accomodari pote-
rit. hac dictas infusiones. Et ad dies factas
aliquot uirtutes. Et cortis in pulueris exhibitio
continui. Ad ductionem a seclis hanc inferni del. tunc
tulla elegit. A Riccardo Mort. descripta

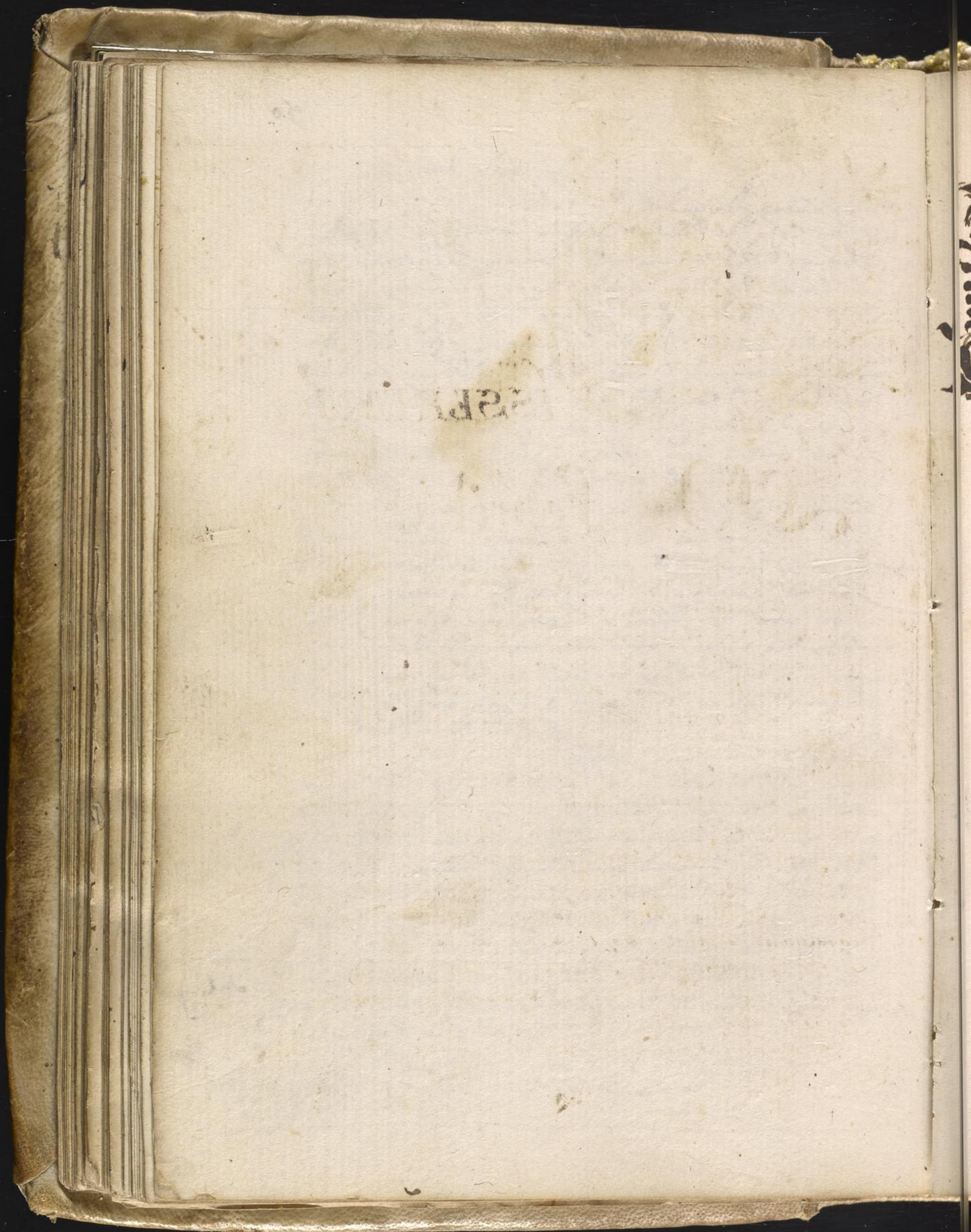
Off cort. poru. wasing. puluelli. Syz coque li-
nitar in ag. font. Et ad med. conspici. Denig.
colatura, atq. reliquas decoct. eade aque yntitole
recentis affusa coque, et cola itelud hoc modo de-
petendo operatione. Quia, ut donec cort. a-
malitiz extrahat fuisse, denig. ois colaturas
conijce, et adda ag. lictand. et syr. caryo-
ph. Syr. nigr. f. tinct. De qua scripsit sumat
Ager ad libitudo.

Solubriolis ut supra advertimus fuerit ab Syro nequeat
 Sed tanta aliqui nausae molestat ex hoc pulv. ut ad Sta-
 tim sedulo evomant, quibus antequam eo utantur. prescri-
 bi poterit coctio aliquid Iunci Limonis ad ℥j sal. ab-
 sinth. vel Cam. liquid. secundum Descriptionem Li-
 cendam guttas aliquot ad coctionis q. iiii. pro In-
 fantibus citatus Auctor prescribit Julapium ex aq.
 alaj. nigrov. et vino albo singulis ad ℥j ad ℥j
 et iort. Subtilissime pulverizat. et modico Syr. caprophy
 et coctionis exhibet.

Atque De his satis.

40

Saturday





DISSERTATIO

De Febris

Quae usque adhuc
in transcriptis Dissertationibus explanatae fuerunt, in
ordine ad morbos, et praecipue ad febres intelligendas
proposita sunt, quandoquidem febrium causa, et
eorundem curationes, deo symposiis Difficultatibus,
sunt involuta, ut non adeo facile ab earum negotio ex-
trahi potest, abiqua praecipua multarum rerum cognitione ad
acquirendam medendi methodum, non videtur particulari mon-
itorum, sed et febrium, quae longe, lateque a humanum ge-
nus quovis tempore affligunt, unde valde jejunus, et ma-
ius foret Medicus ille, qui in febribus curandis, valde
instructus non esset, ad tot, tantaeque sint febrium spe-
cies, quae periculis, et undequaque homines invadunt, ut
nonnisi peritissimae Professionibus egeant pro earum
cognitione, et extirpatione. Atque curiosa, et valde uti-
lis haec febrium Dissertatio, in qua consuetudo nostro
more prius Veterum, Deinde Recentiorum Doctrinae in
febribus explanandis afferemus, nos itaque ea, quam
haec dissertatio exquirat attentione grato animo adhibe-
re

atq; febris morbus non foret, calor n. natus non h. d. d. juxta Veteres efficit operationes; d. in corde accensus ad explicand. principale, et immediat. febris subum. quod juxta Gal. in corde cernitur, d. in totum corpus effusus, ad assignand. unde febris subum. etenim non solum cor, sed et ceteras partes preternati caloris effunditur, d. median- tibus spiritibus, et sanguine ad demonstrand. quo pacto calor preternatus a corde in totum corpus diffundatur; Pr- tand. natus operationes h. d. d. ut febris constituatur morbus, et ad assignand. preternati caloris affectiones.

Ex his colligitur primum, et adequat. febris subum. ad cor, etenim illud primo in febre incaluit, et nulla potest dari febris in qua prius cor incaluit ad non respondetur, reliquid u. Corpus in unde febris subum. statuitur, non igne in cor de accenso, unum corpus in calefacto ad subito repro- nitur; Non negamus t. dari febres in parte corporis s. ut p. uadetur in ulcibus digitorum febre in brachio exstantibus, in quo casu et cor necessario calefieri de- beat, ut uelad febris ipsa constituatur.

Celebris aut. que- stio inter Veteres in quana calore febris consistat, qua Galenii coiter resolunt dicentes febre in calore pre- ternati adueto consistere; Sed quisnam calor accedat in- natus ne aduentitius, coiter respondet febre haberi, = quando nati, seu innato superadditur calor aduentiti- us, siue elementalis, et quolud complexus, calor preter- natus exed. et febris emergit, q. operationes h. d. d.

Quaeritur inq. a nonnullis, an febris sit morbus in interd. calida, an u. in interd. calida, et sicca, quod quaerit. genus utraque ptes. peculiariter habet cautelis; coiter t. febre mor-

morbū ēd. interduē siccā damnant, dicētes siccitā-
tē non ēd. siccā febris, nā calor febrilis non semp
ad siccitātē conjungitur, et p̄cipue ad in corpore
humido accenditur; uelut tamen ēd. tepore p̄cipuo
p̄sternatō calidē inducē siccitātē in corporibz fe-
briantibz, eorū humiditātē conuēndō.

Neque ualeat

Alexp. textus lib. 1.º ap. 1.º in quo ait, uictus humi-
dus febricitantibus omnibus confert, et maxima p̄uēliis
et alijs qui tali uictu uti consueuerunt; Sed uolatio sit
p̄ contrariā, q.º humida febricitantibus exhibita induc-
tā siccitātē expellunt, consequenter febris ēd. morbus
in interduē calida, et siccā.

Non ualeat ingua, nā Alexp.
uictus humidus commendat non ad siccitātē tollendā,
Sed potius ut natua humiditas conseruetur, adeoque ut
interpretes s̄s conueniant, conuenit uictus humidus in
febricitantibus ut conseruetur, et restituatur natua
humiditas, quē ēd. p̄abulū natui caloris; atque id
confirmat Alexp. indicatione descripta, nō ēd. ad
frē, uerū ēd. indicatione suscepta ab etate p̄uēliis,
et d. consuetudine, qualis rōnē conuenit uictus hu-
midus, non ad siccitātē auferendā, sed potius ad
humiditātē p̄uēgendā fouendā, conseruandūq.

Caput. ii.

De differentijs febrium

Febris ip̄a explana-
ta ad unūq.º diuisione explanandā p̄gredimur,
ubi tantū p̄cipuas, et generales Differentias et
serenas

Q.º Gal. lib. 1.º de Diff. febriū cap. 1.º
et

et alibi febris dividit in ephemeram putridam, et hecticam,
 quae Divisio juxta Hippocratis Dogmata procedit, atque ad id febris
 dividuntur in continentes, cordenter, et spirituosas; haec autem
 Divisio fieri optime d. tradita p. Divinitate d. mare, v. in
 subit in quo calor preternaturalis accendi potest, hinc ad tri-
 plex genus partium ex Hippocrate in Corpore existat a. conti-
 nens, contentus, et impetus faciens, juxta optime omnes
 partes subd. febris ed. ponit; qualem accensum calor
 preternaturalis in spiritibus, Ephemeram febris inducit, in
 humoribus accensus inducit febris putridam, in partibus
 Denique solidis calor preternaturalis afficitur hecticam febris
 producit; Ex quibus deducitur non solum ad id febris
 Ephemeram sine spirituum accensione, neque putridam abs-
 que humorum putredine, et tandem nec hecticam sine ca-
 lore in partibus solidis radicato.

At singula febrium
 Divisio innumeras alias sortitur sub Divisiones, quae
 veluti accidentales appellari solent posuerit; quod ob rem
 1^o febris ephemeram ratione temporis, quod durare solet
 dupliciter dividitur, quarum 1^a d. simplex ephemeram,
 quae a spatio diei naturalis durat, vel d. ephemeram
 spuliam, quae a spatio triid. dieum circiter durare solet,
 et d. Practica et. vocatur febris synochas simplex.

Secundo d. fe-
 bris putrida ratione humorum dividitur in sanguineam bi-
 liosam, pituitosam, et melancholicam.

3^o Dividitur fe-
 bris ratione caloris. tactu judicari, quae Divisio sumit
 ex Hippocrate lib. 6. eundem dicente febrium quaedam alie
 sunt manui, et ad tactum mordaces, alie mites, alie non
 mordaces, sed postea insurgentes, alie acutae, sed quae
 a manu videntur.

4^o ratione symptomatum dividitur
 fe

febris in maligna, et benigna, p.^o d^o quae p^{ri}mi-
ma symptomata secum ducit, et Medico plerumq;
Occipit, cui febris pestilens subijcitur, quae p^o con-
tagio propagatur; febris benigna d^o illa, quae mi-
tia symptomata conjuncta habet.

5.^o Dividuntur fe-
bres putridae, seu humorales in primarias, seu
essiales, et secundarias, seu symptomatice. p.^o d^o
sunt quae nullum morbum sequuntur, sed ad peculi-
ali humore putrescente dependunt. 2.^o u^o sunt
quae ad alios morbos consequuntur, quales febres
ad anginam, ad pleuritidem, vel ad alias inflama-
tiones advenientes Dividuntur symptomatice, quo-
nim h^{is} morbis manescentibus, febres quoque
desistunt.

6.^o Dividuntur febres humorales in le-
gitimas, seu exquisitas, et in spurcias, p.^o d^o sunt,
quae ad peculiari humore, et singulari putrido de-
pendunt, ut febris ard^o, vel tertiana legitima,
spurcia u^o quae ad pluribus, et heterogeneis hu-
moribus mixtis procedunt, ut tertiana spurcia.

7.^o Dividuntur
febres putridae in simplices, et compositas, p.^o d^o
sunt, quae ab uno tantum humore dependunt,
2.^o u^o a diversis humoribus mixtis procedunt,
quae infra subdividuntur in febres complicatas, in
febres plures, et febres confusas, complicatas di-
cuntur febres diversi generis, ut ad simul ununtur
febris putrida, et hectica; plures dicuntur fe-
bres ejusdem speciei simul associatae, ut duae terti-
anae, vel duae quartanae, quae appellantur tertia-
na, vel quartana duplex, confusae sunt febres
Di-

Diversi generis nullum periodum servantes. 6.^o Divi-

duantur in continuas, et intermittentes. Continuas sunt, quae continuo affligunt, intermittentes, quae ad apyrexiam, seu infebritationem desinunt. Rursum continuas dividitur in febres continuas continentes, et continuas periodicas. Febres continuas continentes sunt illae, quae a principio usque ad finem una habent accessionem absque ulla declinatione, et intermissione, quas deinde Galen. lib. 2.^o de Diff. febrium cap. 2.^o dividit in agmasticas, paragmasticas, et omotonas, agmasticas, seu crescentes, sunt in quibus calor febrilis proportionaliter semper augetur, paragmasticas, seu crescentes, sunt in quibus calor febrilis proportionaliter semper augetur, a principio usque ad finem desinit, omotonas, seu stantes illae sunt, quae semper in eodem tenore perseverant; de his febribus continuas periodicas sunt illae, quae quamvis continuas sint, suum periodum, ut tertiana continua.

7.^o humorales febres tunc periodici, siue accessionis dividuntur in quotidianas, quae quotidie affligunt, in tertianas, quae de 6.^o in 3.^o dies reuertuntur, et in quartanas, quae de 4.^o in 4.^o dies exacerbat, cuius generis sunt quintanae, sextanae, septimanae, aliaeque ab Hippoc. lib. 1.^o p. 1.^o quod relatus.

8.^o de febribus hecticae dividitur in spurias, et legitimas, ut in simplices, et compositas, vel in primarias, seu essentiales, et secundarias, seu symptomatice, quod admodum inferius in alio capite de febre hectica dicemus.

Caput III

Capitulum De Causis Februm,

Februm diff. ex-
planatis ad causas explanandas progre-
dimur, quae coiter, vel externae, vel internae sunt,
quibus additur agrotantis dispositio, et aptitu-
dine.

Externae causa ex Gal. lib. 1.º De Diff. februm cap. 3.º quinque statuuntur, nempe mo-
tus, putredo, prohibita transpiratio, conta-
ctus rei calidi, et ingestio rei calidae, quae totae
decernuntur, quoniam quinque sunt modi quib.
calor praeternaturalis accendi potest, nempe vel aere
motus, sine corporis, sine animi, vel aere putredi-
nis, quae humorum temperiem quærit, et exalescatas fu-
ligines adauget, vel 2.º prohibita transpiratione fu-
ligines calidae intra corpus detentae, et nequaquam transpira-
tes corpus exalescunt, et calorem praeternaturalem accen-
dunt, vel consideratur calor ut qualitas alterabilis, et in-
sensibilis, et pericula calidiorum corporum, et secundum hanc
alterationem in febrem convertitur, vel tandem totum corpus
indiget pabulo, quod illi urgeantur alimenta, quae ad
aliquando nimis calida, et stomatica sint, si praeterna-
turalis ingesta fuerint calorem praeternaturalem, sed febri-
lem inducunt.

Verum singulas causas quærendo, operetur
propterea, ut uberius Gal. doctrina innotescit, ut po-
tius a modernorum placita patefiant. Quod quod spectat
ad motum vulgatum extat apud Philosophos effatum
motus, vel quod caloris causas, vel in motu ipso

parti-

particulatim fluidarum calorem consistere. Verum ne
 totum corporis motus, sed et motus animi febrem inducere
 videntur; corporis n. motus, musculos, tendines, a-
 liasque partes solidas exagitant, et sanguinis particulas
 conuertiunt corpus exalescat; animi uero motus, sive
 animi pathemata, febri quoque cause sunt et prout,
 etenim in animi motibus, sanguis, et spiritus turbatur,
 et celerissimo motu conuulturn, aut preternaturali
 uertitur, ideoque calor preternaturalis, et exedens emer-
 git, et febri subinde exoritur, siquidem contingit
 in illa, fulore, meliore tristitia, aliisque animi
 pathematibus, hinc deducitur motus febrius causa
 et spiritus, et sanguis in uelocibus irradiationes, et
 effervescentias conuulturn.

Preterea putredo iuxta
 Veteres febrem quoque producit ratione caloris aduerti,
 quoniam ex Arle in suis problematibus habetur, quod ea,
 quae putrescunt, calidiora fiunt, quale in putredine
 humida calor adugetur, et febri subsequitur; modus
 quo absoluitur putredo et ipsamet putredinis descriptio
 deducitur, Unde Arle lib. 4. Metheororum cap. 1. ait
 putredo est corruptio propria, et naturae caliditatis in uno
 quoque humido a calore extraneo; Arle deinde se-
 quitur de Gal. lib. 12. methodi Medendi cap. 6. dicens
 putredo est mutatio totius putrescentis subiecti ad corruptio-
 nem a calore extraneo.

Explicatur Arle de feb. 6. d.
 corruptio, quod ea, quae putrescunt ad corruptionem abe-
 unt, et putredinis finis est mixta corruptio, d. pro-
 pria, et naturae caliditatis ad denotandum quod in
 putredine insita, et naturalis mixta caliditas corrumpat.
 Sed et alteretur, et intensior, ac preternaturalis euadit. d. in

unusquisque humido ad designandum corpora humidi-
tate prædita subiacet putredini, cum u^o ea que
ualde siccata sunt, unde humiditas d^r Mater putredi-
nis; Sed tamen id calorem extraneo, utrum corpora
humida putrescant, non ab invito, et exigito calore,
Sed potius ab alieno, et extraneo, qui prout inditus
naturalem calorem attollat intendit, et consequenter corru-
pit.

Ex dictis colligitur causa efficiens putre-
dinis ad id id quod uinum exalescendi habet, et at-
terandi naturalem calorem, qui quiddam calor præternaturalis
non agit in calore innato actione contraria, sed
familiari u^o illud intendendo, et augendo, colligitur
et putredinis et febrium causa frequens, ut pro-
terea calorem præternaturalem in humoribus excitat, a-
diocque calidi vapores à putrescentibus humoribus
exalantes eos afficiunt, illudque summopere exa-
lescunt, quo exalescens calor per aeris corporis
partes diffunditur, idque comprobatur ex tumoribus
et abscessibus in quibus d^r maturatione, et putre-
factio induitur febres emergunt ex Hippo. lib.
C^o aph.

Prohibita transpiratio fuliginis febres quo-
que producit, quoniam fuliginis vapores calidi
qui juxta Santolinum in sua Medicina statim inpi-
guis sunt quantitatis, si itaque cuncti fuerint, atq.
ad transpirandum impedit introeant, et calorem
adangeret, qualem hæc prohibita transpiratio contin-
git, vel ratione coarctationis poro rum cutis, vel ratione
copie fuliginis, vel tandem ratione lentoris, et glutini-
ositatis earundem fuliginum, quod quiddam d^r
in febribus, Sed et in aliquibus morbis notali d^r

g.^o prohibita transpiratio nona fuliginis acutalud
 magnam vim habet ad morbos, febresq. efficiendas
 Ingestio, sive co-
 mestio cum calida febre quoque induit, hinc na-
 ra alimenta calida, sed et medicamenta, et pre-
 sertim ea que refert Gal.^o lib.^o 1.^o de causis mor-
 borum esse febres induunt, cum quibus sunt salite
 carnes, et potissimum suille, que ex Gal.^o facile in-
 flammatur, sicut et allium, cepa, porri, feniculi,
 cluza, &c. Ad que referuntur et aromatica, et pipera-
 ta, sicut et potus vini generosi, vel spiritus vini, vel
 aqua sulphurea, et bituminosa, quemadmodum me-
 dicamenta, que vehementer euacuando interius exa-
 lescent, et scammonia, colocynthia, aliisque ualu-
 mentia cathartica, quibus addi possunt corpora dis-
 pones, et habitudines, sicut sunt corpora grauiora
 calida, et sine tepore preedita, corpora puero-
 cola, et similia, in quibus propter abusus calidum
 febri facile accenditur.

Ad diuina et
 adole corpora febri quoque causa deuenit
 ut corpus nimis accendat, colorque natus adauge-
 tur, itaque ut preceptum calidum corpus nostra
 corpora undequaque circumdant sit sol, merito ille
 preceptum febri causa uidetur ab hoc excalescentis
 aut presertim canicularibus diebus, humores ex-
 candescere facit, hinc subiicitur calida domus a-
 bitatio, gymnasio in mensis sulphureis, nitratibus,
 aliisque locis, et Regionibus ualde calidis.

At itaq.
 sunt cause externe a quibus generaliter febres indu-
 untur abito id est respectu ad corporis dispositionem,
 etenim ois actio, ab agere in passio bene dispo-
 sito

sito, unde Galen lib. 6. p. 1. de Diff. febriu cap.
4. dicit nulla causa sine patientis aptitu-
dine agere potest; Aliter nil mirum si plura qua
observationibus expectamus, plures, unde, aut altera
ad ex supra veritatis causis febres inducentibus inur-
rele, nihilominus tamen febres non corriguntur, quoni-
am in ipso interna aptitudo, seu Dispositio deficit.

Reducuntur ad
assignatas causas omnes res naturales, ad motus animi
adui ponunt, motus, et quies, somnus, et vigilia,
ad caliditatem ingestionem reduuntur cibis, et po-
tus, ad prohibita transpiratione reduuntur ex-
creta, et retenta, quae et adui ponunt ad putre-
dinem; animi pathemata adui quies ad motum,
ideo si haec omnia febres inducant, modo supradicto
in calorem adaugendo producant.

Ex his et colli-
gendum est quod aetate nona majoris aptitudinis ad fe-
brem plussquam alio, in alia etate constitutos febri-
tatem, sed minus periculose, nam in morbis minus
periculosis, quibus morbus, aut secundum etatem,
aut secundum naturam, aut secundum aetatem conue-
nit, quod quibus secundum nihil istud conuenit
juxta Hippocratis doctrinam lib. 2. aph. XXXIV

Cause in-
ternae sunt humores, et spiritus, qui vel prout major
ad calorem corriguntur, vel quod putrescent febres indu-
cere valent, et ex inferius dicendis perspicere pote-
bit.

Capitulum IV

Capit. iv.

De Signis februm dia- gnosticis, et prognosticis

Notanda, cumque februm in genere enarratis, ad illarum signa explananda progredimur, quae cum dupliciter generis sint, vel nimirum Diagnostica, scilicet Ocuratoria, siue prognostica, de iis omnibus agendum videtur, ut potest q. 2. in febribus, multa occurrunt signa, quae praesens illarum status demonstrant, ac proinde Diagnostica dicuntur, ac nonnulla accidunt signa, quae futuram febri mentis praesagunt, ac idcirco signa prognostica appellantur.

Quantum igitur spectat ad prima videlicet ad signa Diagnostica, quibus nimirum febri à certis affectionibus determinatur nasci sunt; Obediunt praesertim à duobus fontibus, vel à mente, vel à sanguine, quales Medici febres cognoscere debent ad miniculo mentis, et sanguinis, mente febri Diagnostica examinatis, atque accuratè animadvertis omnibus iis causis, quae illas inducere aptae sunt, puta si praesessent plures, vel saltem una ex re-

acutatis febris causis, nempe motus nimis
us, immansio sub sole, usus calidiorum ci-
borum, copiosa ciborum ingurgitatio, prohibi-
ta fuliginis respiratio, quod deinde se-
quitur putredo aptissima febris causa.

Propterea
Cognoscitur febris admodumulo sanguis
unde sanguis, vel ad tactum, vel ad
visum reducitur, tactu cognoscitur
febris ratione caloris adacti, et per to-
tum corpus diffusi. Unde primum si-
gnum Diagnosticum febris est
calor feruens ad naturalis muta-
tus in universo corpore, et per-
cipitur in facie, manibus, perior-
ibus &c. secundum signum est pulsus
frequens alius, et aliquando etiam in-
qualis, quod sane signum in
febre non est inseparabile cum
plurimisque absant cibus, et
frequentes pulsus, et post

M. D. West

probandum

prandit, vehementer motus, timor & nihil
 omnino tunc febris vacant, quales oia ante ce-
 dentes sunt consideranda, quae pulsus alius,
 et frequentes reddere possunt, ut scilicet fe-
 bris dignoscatur. Secundum signum a sanguine visus de-
 sumitur, et d' adhaerens respiratio, quae pro-
 cedit a copiosis fuliginibus ex corde, et san-
 guine procedentibus, ob magnam extitit, et fer-
 uorem in eo extitit. Quartum d' urina fla-
 va, quae quasi rubra observari et. solet, un-
 de dicitur. Urina accensa, et inflammata, rone-
 bilis plus in toto illa tingenti. Quintum signum
 ab alijs symptomatibus. Deducitur, et presen-
 ti a lectione facultatis, tunc autem, tunc vitalis
 tunc naturalis, quales dolores capitis, deliria, ri-
 gores, sitis, vomitus alui fluxus, sincope, re-
 frigerationes sitium extremum, panniula-
 tiones, opitationes, alias symptomata infirmis
 enarranda, febris quoque indicale solet.

Quod d' spectat ad prognostica, quae nimirum febris eventum,
 vel salutarem, vel lethalem indicant, constat ex ipsa
 febris natura, velia est, febris in morbus magnus
 d' tunc rone propter, et tunc rone propter affectu
 tunc et. rone conjuncto tunc symptomatibus, Quamobrem
 certum iudicium de febris eventu ducere nequit, ut
 et Hipp. dicit de genere morborum acutorum.

Proque in
 in febribus. sicut in ceteris alijs affectionibus. con-
 siderari oportet, natura ne. in morbus prevalcat,
 atq. adeo vires egrorum in morbo robore co-
 paranda sunt, nam si natura febris superior ob-
 servetur, Bonum atq. praedictum eventum, scilicet
 e. c. a.

e. a. namq. n. supponitur, sine robur ab opera-
tionibus animalibus, vitalibus, et naturalibus deducitur,
nam si oia operationes perfectae abfoluantur
valida natura designant; uigore aut. et robur
febris, siue alterius morbi ab adjunctis sympto-
matibus, ejusq. indole cognoscitur, etenim si fe-
bris magna sit, ut maligna cordis vires oppri-
met, grauiturq. Aggra molestabit; adjuncta sym-
ptomata eius quoq. robur indicant, si uel
mentis atq. grauiora fuerint.

Insuper febris non
oia eandem sentiant, nam intermittentes
serius sunt seculioles et Hipp. lib. 4. Apho-
rism. XXXXIII febris quicquid non inter-
mittentes B. de grauioribus fiant periculo-
sioribus. autem modo intermiserint periculum
absens significat; seculioles quoq. sunt febris
si ad manifestis signis inuadant, q. a Hipp. lib. 4. Aphorism. 62. hatur quibus febribus
quotidie rigores fiunt, quotidie febris solue-
tur.

Aliam malum in febribus si egrotantes
mente non conser, etenim in quouis morbo men-
te conser, et bene se habet ad id q. offeruntur
bona, et ad malum ex Hipp. lib. 2. Aphorism. 33
et lib. 4. Aphorism. 40 ubi in febre non in-
termittente difficultas spirandi, et Delirium aui-
dient lethale; et lib. 4. Aphorism. 66 in febribus
spasmi offendens malum, commotionem significat
in sapto transuesso

Ingruere malum si egrotantes in
alio morbo, aut febribus non sponte lacrimant, et
Hipp. lib. 4. Aphorism. 52 quod quid significet

terribile appellat Gal^{us} in comento; malum etiam
 si in febribus ante videlicet septimum morbum regium
 appareat ex Hipp^{ocrate} lib^{ro} 4^{to} 62 etenim ad ma-
 gnas obstructions, ut inflammationem internam
 demonstrat in hepate vesica fellea, aliisque ad-
 junctis visceribus ex Gal^o in comento, verum co-
 nundum erit si morbus regius appareat in febribus
 die 2^o ut 9^o ut 21^o, ut XIV nisi dextrum hy-
 pochondrium durum fuerit, ex eodem Hipp^{ocrate} lib^{ro}
 4^{to} aphorism^o 64 tunc in acuta in die decer-
 to, et motus criticus natus erit, nihilominus
 tunc si dextrum hypochondrium durum fuerit eadem
 malum, quandoquidem obstructions, ut infla-
 mationem demonstrabit, adeoque motus aut natus
 symptomatikus, et natus, quod criticus, et
 proficiens.

Alia prognostica eduntur ex
 urinis sudoribus alii excrementis & quae omnia si
 recte servent atque a natura exiguntur ordine, ali-
 boni praesagium erunt sed minus ea quam admodum
 dictum est in semiotica

Capsula

De febrium generica curatione

Febris prout febris est
 ex Gal^o lib^{ro} VII methode medendi cap. XIV humec-
 tantia, et refrigerantia ex postulat in statu mu-
 tabili exigentia, contraria, contrariis curantur
 quod quidem Gal^{us} doctrinali p^{ar}te 2^a omnino Hipp^{ocrate} lib^{ro}
 p^{ar}te aphorism^o XVI enarrant inquit in istis
 humidis febricitantibus cibis confert, quamo-
 do ad in febribus extus, et externa observat.

medicis n. quos calorem extinguunt suat adhi-
benda.

Vnde ad febrem, alia mater, seu
putrida, alia uero inflammatoria, siue hectica
sit, ab auctoribus controversa, nec in quolibet
febrili genere humectantia, et refrigerantia
propterea sunt adhibenda, quoniam in febribus
humoralibus, seu putridis putredo potius
promoueretur, quam auferretur per refri-
gerantia, et humectantia, quae scabulum pu-
tredinis suppeditant. Hinc iterum asserunt
Vulgati Galienus proceptum primario intelli-
gendum de febribus inflammatoriis, siue
hecticis, quae nimirum ab affixis partibus soli-
dis calorem ortum habent, in febribus uero humo-
ralibus, seu putridis refrigerantia, et hu-
mectantia secundario conueniunt, quia pri-
maria indicatio petenda est a causa hu-
morali, quae exanimata dicitur, quae deinde
educta optimus dicitur ad interpellandam febri-
lem corrigendam, contraria auxilia admi-
nistranda, id est refrigerantia humectantia,
et diluentia.

Quamobrem hoc loco dilucidandum
est de an humorales febres in eorum principio
pharmaca purgantia ex postulent, quod quidem
quosdam eorum resoluunt, id est purgantia in
initio febrium huius generis, tanquam minoratina
esse admittenda, etiam si dixerit Hippocrates lib. 1.
Aphorism. XXII concocta sunt medicanda, atque
mouenda non autem iracunda; etenim praeter uer-
tuntur, alia Hippocratis aphoristica sententia nimirum
ad morbi incubant, si quid tibi uidetur mor-
uen-

undā novae, ad a. consistunt, et vigant, ne huius
 & quicquid heri; quocirca habito respectu
 ad causam febrialem illam initio lenitius phar-
 macis diminueret conantur, nimirum manna
 cassia Rhabarbaro, conserva florū faciloni
 & catartaro, alijsq. similibus, nam diminuta
 materia febrili propius, atq. facilius id qd
 remanet à nova coneguntur, atq. expelli-
 t. hinc apud nostros practicos, usus invaluit
 die 3.^a ut 4.^a medicamentū purgans exhibere
 juxta illud Hippoc. in lib.º de tōne victus in
 morbis acutis, hoc si à principio purgare
 volueris ante die 5.^o quintū facito

Aliud &
 extra quæritur de phlebotomia v. ad infe-
 briles phlebotomia purgantia præcedere
 deat, qd quæritur in distinctione resolvunt,
 nam si febris sit acuta, & exuosa, et inflammato-
 ris, atq. caloris symptomatibus conjunctis,
 tunc sanguinis missione, pro subitanea
 prædico exponitur; si v. ab humore putre-
 scentis copia alijsq. excrementitijs vapor-
 fluitatibus primas vias inforciantibus origi-
 nem trahant purgantia pharmaca prius ac-
 quirant, quoniam si vasa recta ingrituantur
 materia putrescent, ac excrementitia intra
 vasa sanguifera alliceretur non absque
 gravi molestia; nihilominus tñ ducta fe-
 brili, ac putrescente materia qd lenitius
 pharmaci vasa recta commendatur iuxta
 vulgatum Gal. præceptū lib.º de Methodo
 medendi cap. 24 traditū huius verbis Salu-
 berimus & in ceteris febribus sanguinem
 mit-

terd non continentib. modo uenit et alij
omnib. quay putrescent humor conuictus,
ubi putrescent nec etas, nec uiles proibent,
leuata nanque, quz nostrud Coquus Regit
Naro, et exonerata, eo quo uelut sarci-
na premitur, haud egre quod reliquid ex-
tinget, et expellit quod malid d. Itaque
Chelobothomia, si iuxta exigentia indica-
tid, et cojudicantid administratur in febr-
bus sedmum leuanda ejusm. afferend. pote-
rit

Vomitum in febribus conueniat inquirem
Quid, quoniam obseruationes apertissime testantur spo-
taneos vomitus, et p. emetica promoto, curare
periculosos febris. Alinc pro solutis quatuor an-
maduerit. Dicit febris causz, nadi a copia laboris
alioridg. apud ptohid origine trahant, superfluitate
aduermentitiz, in stomacho stagnantes comodius p.
vomitum euacuant. id promptior uia sit a stho-
mado ad galea, quod ad intestina, praesentia iux-
ta Hipp. lib. 6. 4. aphor. XVII aduinc in febr-
uitante ubi fastidium, orig. amolite, morsus o-
cis Ventruali, et Vertigo, tunc p. superiora pur-
gari oportere significant. Ideo in his casibus compe-
tit aqua Benedicta Rulandi ad 3j, ad pulu. Ra-
dic. erbe americanz, nadi hypoleucane ad 3j
in iura carnis apudte

Præter hec alia quoq. Me-
dicamenta prosunt ad febres curandas nadi
Diaphoretica, et diuretica, quz promptius iundo-
res, aut uinas conuictant, si prius mala fe-
bris ut p. vomitum, ut p. uessum euacuata
fuerit iuxta Gal. Documentum lib. 11 metho-
do

91

do medendi cap. IX in quib. et. namq. mag-
tis, et humores uergentia considerari. De
aut. et. o. id. quod has uariationes,
et sudor, ut uine indicale, ut continen-
diale ualeat, ut inferius patebit.

Sanctum
propter hec conueniunt et. in febribus Me-
dicamenta febri-fuga. quae innata uirtute
febres expellunt, qualia sunt o. amala
uergit. centaurea minus, gentiana, Dicta-
mus albus, cardus benedictus, flores lamo-
nille, et propter dextera cortex peruvianus
sine china china, De quibus in uariatione
febris in graue uberius dicemus.

Quia
supra in febrib. uariatione confert, et namq.
sola iuxta rectum regimen administrata poter-
atq. quicquid febres uariant. De qua etiam
inferius.



Dissertation Altera

De Febris in specie

Expositis igitur quae de fe-
bris generalem naturam, et uariatione spec-
tabant; partes febres dilucidare operis
pretium d. cum hec uariationes Medicis
occurrant, quando uel p. sit febris eph-
mera, merito ab ea exordiri Debet.

Caput

Caput i De Febre Ephemerâ

Febrix Ephemerâ di-
uidi. nuncupatur, q. d. spatio viginti q. or horarum durare
ne solet. Denominatnem sumit ut ab anti quodâ,
ut ab herba quâdâ, quæ unius diei nascitur, et mo-
ritur, seu viget, et languescit. Definitur febrix e-
phemerâ, quod sit calor perternarum in corde
accensus à spirituum vitalium incendio procedens, et
spatio unius diei natus durans. In qua quidâ de-
scriptione reddit febrix ephemerâ nâre, verum
et, et modus invadendi, et causa proxima desig-
natur.

Causa itaq. immediata, et proxima fe-
brix ephemerâ, est vitalium spirituum accensio, et
excalescentia, quoniam excalescenti vitales spiritus in
corde, et in reliquis corporis effunduntur, per-
ternalem calorem ei communicant. Causæ remotæ,
una putredine excepta sunt omnes illæ, quæ ac-
censione, et fervore spirituum vitalium promo-
vere possunt, quarum nulli potest à nimio corpo-
ris motu, ab animi perturbationibus, à cibo, et po-
tu calido ab ebrietate, ab insolatione, à transitu
ex loco calido ad frigidum, à glandularum tumori-
bus, à prohibita transpiratione, et à quibus spiritus
plus indito calefieri possunt, et consequenter febrem
accendere valent in corpore prædisposito, seu
calido, et sicca intermedia credito.

Differt huius
febrix à duratione Pedumuntur, unde febrix
ephemerâ, alia dicitur legitima, alia iudicia,
scilicet, quæ ad viginti q. or horas tantum exten-
ditur.

Oditur. Quaeque ultra hoc tempus prorogari so-
let, et appellatur ephemera trias. Dicitur, siue
febris synocha simplex de qua inferius.

Signa fe-

bris Ephemeræ varia assignantur, quæ docentur Gal.
in lib. 1.º de arte curandi ad glauconem in febri-
sentibus præcipue sumenda sunt à pulsu, et urina, Gal. in 1.º de
lib. 1.º de arte
curandi ad glauco-
nem in febri-
sentibus præcipue
sumenda sunt à
pulso, et urina,
lib. 1.º de arte
curandi ad glauco-
nem in febri-
sentibus præcipue
sumenda sunt à
pulso, et urina,
quare pulsu, et urina in oib. febribus observandi
dicitur. Gal. in 1.º de
lib. 1.º de arte
curandi ad glauco-
nem in febri-
sentibus præcipue
sumenda sunt à
pulso, et urina,
notat Gal. lib. 1.º de diff. febrium cap. 7.º et qd
febris ephemeræ videtur à causa evidenti, siue pro-
catarrhica ortu hæc, nempe à nimio motu,
ex eritæne, sudore, dolore, tussitæ, insola-
tione, potu vini quælosi &c. Item dicitur
sumitur à modo invasionis, nam legitima eph-
mera sine magno rigore, brevis, et a more
refrigeratæ, panniculatæ, et oritæne in-
tendit hæc, ad diff. febrium putridarum, quæ, ut
his signis innascere solent. Quod signum est calor
qui mitis, suavis, et tolerabilis et non autem
acer, et mordax, quod Gal. 1.º aphorism. com-
mentatio XII calori agutæpidæ assimilat, quod
conferat febri calori ephemeræ parum à natæ di-
stat. Quartum signum est pulsus, qui non mul-
tus distat à statu natæ, ut parum in magnitu-
dine, et celeritate mutari solet. Sumitur ur-
ina, urina saniorum multum similis, solummodo ali-
quantulum tenuis, tenuisq. hypostasis habet, de
modo ephemeræ à urinitatibus non proveniat
in quod casu solet et crassa. Ultimum signum
desumitur à tempore quo perdurat, etenim ultra
viginti et 4.º horas non extenditur, et id quo.

manij; ut et clyster paradi potest ex iule
nulli lacte capillo, et syr. violar., et sacaro
rubro. alio laxata exhibenda sunt medicamen-
ta, quæ spirituum vitalium accensione refri-
munt, et corporis feruore atque operant, neque

℞ syr. de cortic. cit., et
aq. cardillo. ad ℥j, Dia-
margariton frigid. g. x
m. f.

℞

℞ aq. nymphæ, et syr. de
iuno acetosæ. ad ℥j sal.
pernell. g. viii m. f.

Si Capitis Dolores
urgant, propriis frictionibus. et in curbitulis in
dorso oxirrhodina fronti, et temporibus appli-
centur, parata ex aceto rosato, aqua florum
sambuci, succo semperuini, et albumine oui

Causæ Deinde fe-
bris ephemerarum consideranda sunt, ad si
pendent à cruditate, ut potius nimio vini
generosi, optimus erit uomitus provocare
si Ager promptitudine hæc ad uomitus ad syr.
de oxizaccaro ad ℥ij; si uero ad uomitus
Ager ineptus fuerit, et febris à cruditate de-
pendeat, tunc inedia, aut uictus tenuissimo
et clysteribus extirpanda est.

Si febris hæc à san-
guinis abundantia orta hæc uenæ sectio refrigerationis
gratia est instituenda exhibendo Deinde syrupsos refrige-
rantes superius prescriptos. si proveniat ex nimia
inedia ubi est propinandum in parua quantita-
te

te, Id optimi succi, adp̄e jura conscripta, ac
regioni Ventriculi applicati. Det emplastrum de
crysta panis ad abynthio, et mentha in vino ge
neroso madefacto.

Si ex prohibita fuligine vāp
piratne proveniat, porij actij sunt apertien
di fritionibus auribulij, et diaphoreticij ne p̄o
speciebus Diamargaritonij frigidi, pulvere CC
Chylotrophice preparati, pulvere cordi Bene
dicti, Scabiosae ad Syr. card. Bened., cortium a
tri cordillov. ꝑ. Si proveniat à nimio motu, quie
te curabitur, et alimentij facili coctionis, Si à
vehementibus animi pathematibus origine ducat,
ea prœdicia, quæ spiritus irritatos demulcent, et
animi tranquillitatem inducunt sunt exhibenda.

℞ Syr. exilvantij Dom.
Laurent., et Syr. Cort. cit.
ad ℥j, ag. acetosell., et
nymphæ ad ℥j confect.
hyacinthin. ℞ ag. cynam.
℞ m. j. et coctat̄ sumatur.

Si à nimio vigiliis ortus ducat
ad quæ vigiliæ inducunt sunt prohibenda, et de
inde somnus conciliandus ꝑ sequenti emulsi
one

℞ semin. melon. ℞ sem.
passau. alb. ℞ eluiat̄ emul
sio ad ℥iij ag. lactuc. cui
addet̄ Syr. de nymph. ℞j
sal. prunell. ℞j abosacrar.
citv. ℞ m. j. et frigide sumat̄
tur.

Victus r̄o, seu Digesta
pendet ex sup̄o dictis

Caput II

De febre synocha simplicis

Febris synocha simplex,
 seu triplex dicitur, et non putris, id calor
 perternatus accensum in corde et sanguine
 effervescente, et per artelias ad
 totum corpus communicatum. Ex qua de-
 fone patet causa huius febris.

Diff. Synochus non put-
 ris, vel id acmasticus, qui semper augeat, vel
 paracmasticus, in quo semper febris, calor
 que decrevit, et demum omotonus,
 in quo semper in eodem statu à princi-
 pio ad ultimum semper perseverat.

Causa. A sanguine
 immo in effervescente ortu dicitur,
 quod id ad quod motus sanguinis
 ad augere valent, et sunt
 causa huius febris.

Signa sunt
epistolarum, quae de
ephemera simplici disti-
nunt. Unde pulchre
parantur

my. et sepe palpitatio in temporibus. respiratio
difficilis, oculorum, et faciei rubor, siti, vigilie
totius corporis inquietudo, quæ circa per-
cordia, quæ sunt symptomata procedente febre
ad erigunt, ut ceperunt, ut in melius mutan-
tur.

Prognostica febris hæc, quæ eius causa malis
est benigna, ideo, nisi ob infirmis, ut ob medicis er-
rata in sinu cadit, juxta committitur periculo vacare
solet, ut notat Vall. leuior tamen est omotana levis-
ima paragnastica, agnostica, non omnino pe-
riculo vacat, quoniam in heticâ plerumque dege-
nerare solet, dummodo constantia præsidia
non applicantur.

Indicatio sumitur à causa
proxima, nempe à sanguine effervescente,
à qua origine hæc.

Curatio juxta eius causam
Ordinatur, quæ ut evacuetur, ut alteretur, eva-
cuatio respicit causam proximam, alteratio vero
respicit intermedium, ut hinc patet ad sanguinis
turgentiam feruorem, et plenitudinem diminu-
endum, ejusdem evacuationis absolute, quare
Phlebotomia instituenda, si in hac febre ea
indicantia ad sanguinis evacuationem hæantur,
nimis est plethora, nimis robur, etas ju-
vis, tempus verum, et turgentia verum,
verum ante venæ sectionem, sicut et in
auris et lacte, et si violenter gravatur
ut ex decocto co. ut melle violato ad
dandum post sanguinis evacuationem, Gen.

ficiendus & conserv. flor. borag. ad Eij,
et uena brachij Dextr. ut Sinist. apertis
poterit.

Controuersia est an sanguis iuxta
Gal. conuersione lib. 9.º methodi cap. 4.º
usq. ad animi deliquium sit euacuandus,
cui subdubitaturn. Paracelsus dicit, melius
est egrum sanare à periculo redimere, quam
restitutis cruciatibus affligere. Certe tñ
sanguinem in conuenienti quantitate euacu-
ant, nam Gal. in lib. 12.º de plethora cap.
1.º duo refert in Medicis manifestum
periculum, aliq. in acutis morbis inci-
denda ex applicatione huius immoderate
phlebotomiz; quare melius erit bij, uel
ter uenas brachij aperire circa 3.º & 4.º
quod dicitur fabrij euacuando Eijj, ut
sanguinis, quod una uia ad mortis peri-
culum adducit; si oportuerit inuicem uenis
hemorrhoidalibus applicentur, et singulis
si dolores capitis, et Vigilię egrum aduui-
ant.

Conferunt Deinde post sanguinis missionem
Syr refrigerantes, et hemectantes, nimirum de acce-
dine citri de succo alyss, de succo cichorii
boraginis & ad aqua melissa cortium citri nim-
plex & ut

℞ ag. meliss. et syr.
de cortib. citr. aa ʒij
margaritor. frigid. et
nit. purific. aa ʒi.
m. j.

℞

Emulsiões seminū frigidi-
 doliū suppiū deservitē maximopere conveni-
 unt. Gal. commendat aquā gelidā, quā maximē
 vim refrigerandi, et humectandi hēt. Ad exhibē-
 dā et signū cōtionis apparentibz, eo propiū
 modo quō à Rivelio laudatur.

Frictiones, et in-
 cubitus maximopere conveniunt, atq. si nārū
 ad Sudores vergat, Sudor promovendus ē dia-
 phoreticū nempe pulvere C. philosophicē
 preparati, pulvere card. Bened. pulvere
 dictami albi, Diamargaritōne frigido alijsque
 similibz, ad Syr. card. Bened. Syr. de scor-
 dio, Syr. molar, ag. scordoneis cardui Bened.
 administrato.

Vigila in hac febre vitē exactā,
 et cibū in parca quantitate exhibendus, ver-
 gat tñ ad frigidū, et humidū, quare lau-
 dantur jura cōsumpta gallinarū, alimenta
 sint ferula ex ichorio, et endivia, potus
 sit aqua hordei card. Bened. et scordoneis

Caput. iiii. De febris putridis.

Omnibus Ephemeris
 speciebus jam explanatis, putridas explanare nece-
 sse ē, quā nūq. sunt, et huiusmodi dicuntur
 q. ab humoribz putrescentibz ortū hēt, quā
 ut oēs putrescunt, et non, ut intra venas,
 vel extra putrescunt, adeoq. Diverfas fe-
 bres.

huiusmodi producant, prout in valijis locis nunc
videtur, nunc alter humor putredine coniungit
Et sane
pro humores putrescere nemini prorsus du-
bium est, quoniam ad ex balo extraneo calore
incendi, et alterari possunt earumque natura, et
exigita caliditas mutatur, ideo corruptun-
tur, et putrescunt, quales superius definita
fuit putredo quod sit corruptio sine alteratio pro-
pria, et naturae caliditatis a calore extraneo.

Dividitur put-
redo, in fientem, et factam, p.^a et. d.^r infecta
ut ad multum ad putredinem disponitur, adeoq.
in pristinum statum reduci potest, et corruptio-
nis est copiosa, secunda, sine infecta est ad
humorem ex toto putrefactus est, et in aliam
naturam omnino degeneravit. Praeterea in
febris humores putrescunt, tam singuli, quam
coniuncti, nempe humores, specie in venis
distincti, necesse est simul, sed quilibet unus
putrescere potest, adeoq. variis febribus putri-
tudine differre emergere possunt.

Dividitur febris
putrida in continuam, et intermittentem, p.^a quae
continuam affligit, 2.^a u.^o quae quoad determi-
natam habet periodos in quibus intermittit. Prae-
terea dividitur in primariam, et symptoma-
ticam, p.^a quae immediate ab humorum pu-
tredine intra vasa existentium procedit, 2.^a
quae ab inflammatione alicuius partis procedit,
ceterae u.^o divisiones, quae febri in genera-

superius prescriptis sunt, febribus quoque
putridis conveniunt, quomodo huiusmodi
agendum est, et presentis de praeiudicio eorum
diffusa namque intermittens, et continuans
de quibus digillatim sermo instituentur.

Capitulum III

De febribus putridis intermittentibus.

Intermittentes febres huiusmodi appellantur quia non continuo aegros affligunt, sed reiteratis periodicis exacerbantur, et accessiones inferunt, ut singulis diebus, ut de 2^o in 2^{um}, vel de 4^o in 4^{um} diebus, atque adeo emergunt variae species febrium putridarum intermittentium nempe quotidianae, tertianae, et quartanae.

Difficultas semper fuit quae sit causa huius ordinatis periodi in his febribus. ceterum veteres omnes ad naturam peculiaris humorem putrescentium confugerunt, ut proprius peccans humor peculiaris febre producat huiusmodi periodicam causam, quomodo enim ad pituita sit causa febris quotidiana, bilis tertianae, melancholica vero quartanae, ideo ratione propriis naturae periodos habent; pituita enim ut potest frigida, et humida, sed putrescendo accenditur tandem diffilatur, et consumitur, ideo eius accessio durat, et quotidianum paroxysmum, seu accessione habet; Bilis ut potest calida, et visca, facile inflammatur, et ob remittentem facile et diffilatur, ideo non nisi longius tempus

prosequitur, nimirum de 30 in 30, ad acces-
sionem infert. Melancholia, aut. utpote crassi-
or, et frigidior, ideo adhuc longius tempus re-
quirit ad suam exitandam paroxysmum, sine
accessione, quod de 40 in 40 dies indu-
cit.

Atque omnibus addunt disponendum corporis, et
naturae robur, etenim interna corporum dispo-
sitiones febrium, ut accelerat, ut retardat, sicut
et vires debiles, aut robustae id efficiunt; sed
id quod venisimiliter, circa febrium periodos re-
centiores differunt nempe Thomas Willy, Syb-
munde sebos, alijs, infernijs in Dissertatione
de febribus juxta recentiores subiungimus.

Ex quibus
apparet non quare nonnulli paroxysmi diutius
sistunt, plerumque vero subito cessant, quoniam ut hu-
morum copiam pertinaciam, et crassitatem, ut natu-
rae impuissimam 1^o designant, 2^o vero eorum
tenuitatem paucitatem resolutionem, atque naturae
roborem indicant, quae nimirum ut materia mor-
bifica vincit, separatur, et maceratur.

Reducitur in-
super quales expositiones, ut anticipationes
paroxysmorum iudicium deducatur, circa quod
morborum impetum, et motum viresque tum morbo-
rum, tum naturae sunt considerandae; nam si antici-
patione accessionis egro existente debili suc-
cedat, lethali iudicij 1^o sicut et postpositio
et non anticipationis ut postpositio accessionis eg-
ro existente robusto, alijs symptomatibus
non obstantibus, salutare portendit ju-
di-

Odium.

Signa febrium putridarum sunt multa, quae colliguntur ex Gal. lib. 6. i. de diff. febrium cap. 1. et 2. unius, et unus, et de le. uissima. Huiusmodi prothetici initio apparentes febres putridas indicare solent. Insuper calor aeris, et mordax utroque qui ab humoribus putrescentibus exhalat et febres putridas ostendit. Praeterea febres humorales, seu putridae fieri solent cum rigore horrore, refrigeratione, praecursantibus alijsue signis inferius recitandis inuadunt, quandoquidem tam continuas, quam intermittentes febres putridae huiusmodi signa praesensere solent, quia rigor, et horror pendet à motu morbi humorali putrescentis per partes membranas ualde sensiles, et per partes musculosas, ideo tremor ad frigore, id est rigor, et horror ex motu morbi febribus emergit, cum coniungitur refrigeratio extremarum partium ob retrocessionem caloris, ut potius ob diminutionem sanguinis motus, et diminutionem spirituum expansionem, unde fibrae, et uascula contrahuntur, et pulsus parui, et contracti in principio acceptionis euadunt. Foci putredinis sive in minera, aut loco, in quo humores putrescunt, ut intra uenas, ut extra constituitur, tunc uisus diuersimodis diuersa febrium genera emergunt; intermittens febrium focus putredinis extra uenas semper est, imo per hoc diuersant à febribus continuis, cum istae ab humoribus putres-

For

Caput v. De quotidiana intermittente

Haec febris intermittit
singulis diebus. exacerbans quotidiana d., qua-
rarius quotidie desinit. et accedit; à nonnullis
febris quotidiana differat confunditur et dupli-
ci tertiana, etammodo febris quotidiana pecu-
liaria signa, et symptomata conjuncta h^{ab}
Divergia à duplici tertiana

Definitur febris quo-
tidiana intermittens, quod sit calor persternacum à pitui-
ta putredente extra uenas procedens intermittenter, et
quotidie reuocens, in qua Descriptione propter genericas
particulares dantur propriae, et differentiales, et quia à qua-
libet alia febre intermittente differt, minime q^{uod} idem
tantum pituita putrescit d. intermittenter ad diff^{erentia} quo-
tidiane continet, in qua pituita intra uenas putrescens
continens, et incessanter cor laedit. d. quotidie reuoc-
ens, et peculiaris natura pituitae decernatur quae d^{icitur}
de indid^{ic} mouetur, et accessione infert.

Causa interna
huius febris d. pituita naturalis excrementitia putrescens,
quae calor ob putredinem adeptus, cor ponit in calefacto
et; persternacum u^{el} pituita siue vitrea, siue alterius
generis putrescens potius alios morbos, quam quotidiana
producit. Externae u^{el} causae, et remotiones sunt quae
pituita cumulare, et putrefacere ualent, nimirum
aer austrius, et pluuiofus, cibi frigidi, et humidi

more longus, et post hyemale, et Gal. in febre
quotidiana ventriculi pati frigida, et humida intem-
perie decessit.

Diffa febris quotidiana intermitte,
et legitima, et spuria d, p^a quae fit tantum a pi-
tuita putrefcente, 2^a quae necesse a pituita, nervis
et ab alijs humoribus ad pituita mixtijs ortu
ducit, inuss quotidiana, et d simplex, et com-
posita; p^a e in qua unus tantummodo quoti-
diano succedit paroxysmus. 2^a vero in qua sin-
gulis diebus duo paroxysmi, secundum accessio-
nes contingunt, prout duo sunt foci in quibus
pituita putrefcit, et a quibus febrili materia cor-
pori communicatur.

Signa varia sunt, cognoscitur n. p^a
legitima quotidiana ex quotidianis paroxysmis ordinatis
et p^a diebus succedentibus. 2^a absq. rigore, aut horro-
re invadit, sed tantum ad extremam partem refri-
gatione, et ad p^aannulatione, et laxitudine inva-
dit ac plerumq. post ubi succedit, 3^a calor non
d aeris, sed potius vaporosus, q^a humor p^acan-
nemp^a pituita mordax non d, quamvis Gal. heat
quod si magis distincte admota teneatur calor ali-
quantulum mordax, et aeris apparebit. 4^a Egrotan-
tes non valde sitiunt adeoq. eorum lingua, ut len-
tole, et glutinositate torquent. 5^a appetitus d
prostratus, imo vomitus pituitosus, et phlegmaticus
ad ventriculi languorem subsequitur. 6^a urinae pri-
mijs dieb. aquae, et albae, deinde flavae, et turbidae,
morde ad coctionem inclinante apparebunt. 7^a ur-

(ti-
mili)

ne pulsi sunt molles, iniquales, et parvi juxta Gal.
lib. 2. de Diff. febrium cap. 4. Signa spumae quo-
tidiana sunt eadem ac in legitima, plerumque fame
augetur, tunc pituita salza predominantur, cuius
tunc ad rigorem et invadit et eodem Gal. lib. 2.
de Diff. febrium cap. 6. calor audit auris, pul-
sus erunt celeres, et animi acutus.

Prognostica fe-
bris hae ratione lentoris, et crassitiei pituitosi humo-
ris longitudine praesertim solent, ideo periculo non
vacat, quoniam facile vires in tanta disturbanta-
te collabuntur, tenet protrahi solet ultra mensuram,
et obstructione viscerum mesenterij secundum ducere solet,
autem in cachexia, ut hydrore degenerare so-
let; nocte invadere consuevit, legitima quotidiana
intermittens ad spumam, et continua copiosa
tamen minus periculosa est, si n. de pituita salza
et crassa alijsque heterogeneis humoribus citius
haverit ne dum periculosa, verum et lethalis esse so-
let.

Indicatio sumitur a materia pituitosa putrescente
que digerenda, et expurganda est, atque si adit obstruc-
tio aperienda.

Curatio juxta indicationem absoluitur, unde
evacuatio respectu causae, et alteratio respectu
intemperiei conveniunt, hinc p. die expurgan-
da sunt appropriatis catharticis nimirum ex jule
pulli ad casie extracta oleo, et melle violato Syva-
pica Gal. diaphenicon.

Præterea ad pituitae præ-
parationem, et digestionem utuntur Symplicij attenuan-
tib.

lib. nigræ syr. capill. uen. syr. del. trid. Radrubus
syr. de fumaria ad aqua melissæ betthonicæ ca-
pillorū uenerij ꝑ. Preparatij humorū expur-
gantia sunt exhibenda, quamuis recta methodo
signis cotionis apparentibus, nihilominus tūc u-
tū inuoluit apud practico, minoratū purga-
tia subministrare nulla habita ratione ad cotionē
ad humores ut

℞ syr. de citre. Alid.
et rosat. solut. ad ℥ij =
cremor. tart. ʒ. Deco-
tion. sen. oriental. q̄tus

Sufficiat m. et s. potus
Præterea aduersus hanc fe-

bris præcipienti solent medicamenta purgantia ꝑ
epicrasim, id ē ea, quæ parit, et sepe exhibita
moram excrementitia educunt, ut rhubarba-
rum, pillulæ de ammoniaco, queretani pillu-
læ aloe phariacæ &

Indicatio pharmaceutica
ad impletū, chirurgica aggrediuntur, nimirū
uens sectionē id quā dubitatur, q̄ humor
peculiaris, nempe pituita putrescens extra
uenas ē, ideo in hac febre phlebotomia
iure optimo exprobat, atq; uens sectionē
admittunt non ad causā febrilem educendā,
sed ad intemperie calidā alterandā, et ventri-
landā, ideo iudices uenij emorroidalib;
ut cucurbitulæ scarificatæ in dorso ap-
plicant præsertim si dolores capitis, migdali-
aliquæ capitis affectiones adfuerint

Quod

Cum febris hęc diutius pro-
 pagatur, et obstructione seu ducat, ideo ad id obstru-
 entia deueniendū huius generis sunt oīa prædicia absyn-
 thia, nempe aqua absynthij corroborata extracto absyn-
 thij, nino absynthiaud, troiscij de Rhabarbaro de
 eupatorio puluis diarodonij; Posterea aduersus hanc
 febrem ualde protractā præscribi solent febrifuga
 prædicia, nempe amaricantia, et sunt centaureid minus
 gentiana, dictamnij albus cardus benedictus flores ca-
 monille & quibus omnibus palma præripit cortex pe-
 ruianus, vulgo china china, quę hodie apud oēs
 practicos et in usu est dosij et ad Syll. in uino
 abo infusa. deinde, et 4.º horis ante accessione, et
 immediatē ante exhibetur, apud febrifugo ching
 ching febris desigtere solet, ne autē eadē febris reui-
 diat et humoris reliquij, ad euacuantia q̃ equi-
 crasimēd enud accedendū, et præcipue ad Rha-
 barbarū aliudue simile blandū cathartid. utine
 ventriculus semper corroboratur salyamentis, et dila-
 tior, sicut et exhibendo julep cinnamomi, corticis
 citri, mentis, absynthij, ad puluerē stomachico, ut
 Quercetani, et Michaelij.

Digesta sit optima, cibique
 optimi succi, potus sit minus tenuis, et aqua
 reueratid, et diluta, aut potius aqua coniodro-
 uē, et cinnamomi, conferunt iura conjugata
 et carne, et cibi ferā sedē ad aromaticis con-
 jantur.

Caput vi. De Tertianâ Intermittente

Inter febres inter-
mittentes 2.^o loco occurrit tertiana, quæ de 3.^o in 3.^o
die inuadit, adeunt inter una, et altera inuasionem
naly diey intermediat in quo egrotantes febre uariant.
Describitur quod sit calor acutus in corde à bile
extra uenas putrescente dependens intermittens,
et de 3.^o in 3.^o die inuadens

Causa itaq. legitime
tertiana, et flava bilis sinera putredine adsp-
ta extra uenas quemadmodum deducitur ex Gal.
lib. 2.^o de Diff. febriu. cap. 2.^o Sicut et ad iun-
ta symptomata demonstrant etenim in hac fe-
bre uires sunt accensæ, et biliosæ, in estate plu-
rimum crassantur, quo tempore flava bilis predo-
minari solet, semper iuuenes calido, et siue tempo-
ramento inuadit, quibus nimirum et bilis acuta.
Proterea Egrotante hac febre affecti amaritudi-
ne in lingua sentiunt vomitus biliosos, et egestio-
nes rufas hæc, calor acutus, et mordax in ipso
observatur, et tandem medicamenta colagoga
febre hanc penitus soluent.

Ex quib. deducitur
causas externas et oia ea, quæ copiosam bilem
generant illas putridas reddunt, quemadmodum
aer calidus et siue, et spiritus, et ob calida
et corpora uicinia, ubi aromati, et pice-
rati, uina generosa, uinum uigilans, immo-
derata exercitationes, biliosæ et uicines re-
ten-

tentz, et purgatione conuerti uomituz, biliosi sup-
pressionis.

Diuiditur tertiana in legitimam, et spuriam
p^a a qua tantummodo a sinistra putrefacta bile dependet,
et septenis circuitibus terminatur, ex Hippoc. 5. Aphorism.
Iq; 2. q^a qua non dicitur a bile, uerum et a putrida alijsque
humoribus heterogeneis, ad illos mixtis origine trahit. In-
ter tertiana, uel dⁱ simplex, uel composita, p^a dⁱ qua de
B^o in B^o innuitur. 1^a qua at singulis diebus, ut alio
modo reuertitur, uel accessiones semper de B^o in B^o
sibi mutuo correspondent u^o p^a accessio respondet B^o,
2^a 4^a, B^o 5^a 7^a qua febris tertiana duplex appella-
tur

Signa memorat Gal. lib. 1. De Diff. feb. 2.
cap. 2. q^a sunt hec p^a. Dignoscitur legitima tertiana
ex modo invasionis, non inuadit ut uoluntati, rigore, ac
tremore ob effusione flauis bilis p^a p^ates membranas
st^a, et musculos. Unde legitima tertiana rigor, diffi-
fert ab horrore quartana, et notat loco citato Gal.
1^a rigor tertiana sensu punctionis magis acutus, infra-
uolens, uolens, et longioris duratius persistit, de-
cui u^o horror quartana, in quo rigor uidetur ubi
quasi glacie p^afusus. Secundo accessio legitima ter-
tiana ad septem, uel octo, aut et dodecim horas pro-
trahitur, adeoque si maius tempus addit legitima
tertiana non dⁱ, ut dicit Gal. loco citato. B^o ca-
lor dⁱ auis, et mordax, ut p^ate a bile putrefacta
procedens. 4^a pulsus sunt uales, frequentes, et
magis, quamuis in accessionis initio parui debiles,
et contracti obseruentur. 5^a uomitus biliosi in ac-
cessione in principio aliquando contingunt, sicut
et.

et alii fluxus bili. 6.° unius tenues, et
flavus ad nullam hypostasi, ut in parva ne-
bulosa, progressu u.° tepidus humorum coctio-
ne iuncta ad copiosam hypostasi observantur.
7.° sitis vehementi, capitis dolores, vigilie, et la-
gines, seu unus dolor affligunt, oris amari-
tes, et lingua arida, ac sicca adest, quæ dæ-
signa, sunt tertianæ legitime. Quoniam iudicia
hec dæsigna interstidia habet, et accessiones
ordinis protrahuntur, adeo ut ultra decem
octo horas extendantur, nec ad tanto rigore
inadant, et reliqua symptomata mitiora
sunt.

Prognostica febris hæ periculo vacat iuxta
Hipp. lib. 4.° Aphorism. 45 quoadq. aut modo intermi-
serit periculum abesse significatur prout, neg. à me-
dico, neg. ab egrotantibus aeg. ab assistentibus nullus
error committatur vacat itaq. periculo febris hæ
adco ut scribat Hipp. lib. 4.° Aphor. 59 quod septe-
m circuitibus si infra quatuordecim dies vel lon-
gissima et terminatur, ut propter ea lib. 6.° in epid.
factum 6.° cito iudicari scribit, verò si longa fuerit
accessio, nimirum si ad decem octo, et plures horum ex-
tendatur periculosa erit ex Gal. lib. 4.° aphorism. co-
mendatio 42 presentis si ut voluit nonnulli
practici ad tertianæ intermittente associetur vene-
rositas, et malignitas.

Indicatio sumitur à bile per-
trepente, quæ attenuanda, et evacuanda et
a symptomata sunt demulcenda.

Curatior itaq.

legitimam tertiam alterantia, et emacuantia expo-
 stulat, quapropter observandum est si fluxus
 crassitie an u^o multitudine peccet, quamvis
 ad plerumque multitudine abundante solent, ideo
 emacuantia sunt prescribenda, nempe chola-
 gaga, Rhabarbarum, manna Syriacus coctus
 ablutimus, Syr. de cythoreo Micol. & de pny
 si alteranda & Syr. de cythoreo simplici
 De agredim. citr. violar. & et chysteri indic-
 eadi sunt ex lacte jure pulk oleo, et melle
 violato, Deinde minorativa prescribantur hoc
 facto

℞ pulv. Rhabarb. op-
 timi ℥iij Syr. de cytho-
 reo Micol. & manna opt. ad
 ℥ij aq. cythoreo tartari-
 zatus q^{tu}m sufficit, et
 Dissolvatur in aqua et f.
 potus

Si eger promptus
 sit ad vomitum, et oris amarities nausae, et cardialgia
 adit vomitiona conveniunt, nempe ℞ aquae Bened.
 Ruland.

Pharmaceutica indicatne expleta ad chy-
 urgia Deveniunt, ideo à normali uenae sectio lau-
 datur ex Gal. p^{re}cepto, nam sanguinem ventilet, et
 putredinem colibat hinc Detrahatur potest sanguis ex
 vena jeculadica, vel p^{er} trundites ex uenae hemor-
 roidalibus

Deinde ad refrigerandum corpus hu-
 mectantes emulsiones seminis frigida con-
 servat floret horaginy, et violata prescribi

Solent formulæ supradictæ Describuntur Tab. cor-
tione apparente lib. i. de arte curativa ad
glaucomæ abpyrthind comendat, qd magna
habet uim expurgandi bilioſas supfluitates exi-
bitur ut in ſoda pulchella, ut in uino quæ
infunditur. Ceterum exhibetur puluis corticis peru-
uiani, seu chinæ chinæ admodum ſtato potius vi-
mum in febre quotidiana, conueniunt etiam
Decocta amaricantia ex radice gentianæ, floribus
centaurij minoris, dictami albi, et carduo B.
ſi uigiles ſint enormes, et ſiſi urgeat conueniunt
emulſiones ſeminis papau albi.

Diſta ſit tenuis
inſuſidans, conueniunt iura conſuſata, et ſen-
cula ex cytholio, ac endima, potius ſit aqua
ſimplex, uel card. B.

Caput viii. De quartana intermittente

Febris quartana
ethymon à ſua periodo Deriuitur. D. quartana q. de 4.
in qua inuadere ſolet ad eam egrotantes hæc febris correſ-
ti. Quæ hinc die febris uacuoſa.

Deſcribitur quartana qd
ſit calor perſeuerans in corde accenſus, ac p totid cor-
pus Diffuſus à natâ melancholia extra naſa puz-
treſcente Deriſcens, et de 4. in 4. intermittenter
inuadens, in qua Deſcriptione, et cauſa febris
et inuagiorij modus Deſignatur.

Cauſa proxima
quartana intermittentiſ d natâ melancholia puz-
treſcente

ordine a Septu extra uenas; sanguis remotus, et ex-
ternus sunt oia ea quae melancholia ad angustias mouet,
et ad auctam putrefacere, quales sunt suppressiones he-
morroidum, et menstruum, cibi crassi, et nigri, aer
per spissos, carnes salites, legumina, cystaneae, uinum se-
culentum, et mustum, aliaque impurum chylum genera-
tione, qui per uasa mesenterij transiendo restagnat in
glandulis, et uiscera obstruit; angustia quoque huius fe-
bris praesentis anni tempus autumnale, etas congesti-
stemp, aer frigidus, et siccus, animi solitudine me-
lanchia, quae oia actionum uiciorum abestantia, uas
sordidum humorem generationem promouent

Diff. febris
haec ut dicitur legitima, et spualis, p. a quae a simpli-
i melancholia putrescente dependet, 2. a quae ne-
cedit a melancholia, uero et ab alijs humoribus
ethereis, in melancholia semixti origine
habet. Atque spualis diuiditur in simplicem, et
compositam, quartana simplex est quae solam
Odia 4. in 4. diuidit, 2. a quae est singularis
Odiab, ut biduo contingit, attamen prima
acceptio correspondet quartae, 2. a quinta, =
tertia sexta, et sic de alijs, atque appellatur
solus quartana duplex, et et quartana tri-
plex si plures fuerint acceptiones

Signa quartanae
innumera sunt, p. a quae 4. in 4. diuidit, 2. a quae
te inuadit. 2. a quae horrore semper inuadit 3. a quae
sua quodam interij frigore, et tremore, uel oscillatio-
nibus, et punctionibus, humoribus melancholicis
ut ad stomachum, et ad musculos artuum confluen-
te. 3. a corpus, et praecipue caput humilis, et au-
tus dolore grauiore, et opisthrogo affliguntur
cone

nonne magis morbosus, quae tenax, et morbosus
ca. d. 4. color in hac febre nimis morbosus
et ardens non d. 5. gulfus d. h. radii, t. h. d.
et inordinati sunt ob magis lentum. 6. urinae sunt
vae, initio. n. sunt aquosae albae, et tenues, ac sine
hypostasi, in augmento tantum crassae sunt
coloratiles fiunt, et ad quaedam subsidentia.
7. fames adest immodica, alui stipticitas hy-
pocondriaca durities, lienis, et hepatis tumores
totius corporis emaciation, color cutis nigrescent

Prognostica quan-
tana febris saevissima d. nonne intermissionis
et potissimum q. a. egros ab alijs morbis liberat,
ut a morbo sacro, quemadmodum legitur apud
Hipp. lib. 6. eadem; similiter etiam quanta-
re magnae ex parte breves, autem longe, et
maxime, quae hyemem attingunt ex Hipp. lib. 6.
2. aphorism. XXV, quoniam estate non pre-
dominantur humores crassi, et lenti, sicut au-
tumno, et hyeme; longissima solet d. h. febris
adeo ut anno durare solent; si senex inva-
dat non omnino secula erit sicut etiam in con-
solidis, gracilibus imperillis, et quae vixerunt
vires patientur periculo saepe frequenter ex-
pelitur, et multoties lethalis

Indicatio sumitur
ab humore melancholico putrescente, qui ad sitim, et
et tenax, coctionem, et attenuationem exprostat de-
inde emaciationem ac tandem praesidia deobstru-
entia, et febri fugam amarificantia febre hanc
quae medicorum opprobrium diu solet curare con-
sueverunt

An-

Curatio & Indicationem

Dirigenda est, quae per subtractionem humoris melancholici purgantis absolvitur, atque multi practici ajunt initio huius febris totum opus nare committendum esse, ne quartana levissimum sit. Ceterum tamen ad minuendum melancholiam purgantis purgatio blanda institui solet juxta Galenum qui lib. 6. c. 11. De arte uenaria ad glaucum huius quartanae initio curatur, et suaviter tractanda est, nec forte cathartica esse exhibenda, sed levis, et blanda, quia melancholici humores rebelles sunt, et rationi resistunt, quocirca primum clysteribus ex oleo, et melle violato ad capiam extracta, vel Diaphenicone, vel Diacatholico, et primum et syrupis preparantibus nimirum fumalis simplicis, buglossi, capillorum veneris, ciculorum, boraginis & conveniant ad blandam catharticae hoc pacto

℞ Syr. De furn. major.
et rosat. solut. ʒij. De
coct. Sen. orient. ʒi. fibrar.
helleb. nigr. quantum suffi-
cit m. s. et f. potus

Ex purgatis melancholicis humoribus, specifica exhibenda sunt, nempe theriacal et bal. Diatrion pipuleon, Diascordium, myrrha, centaureum minus, gentiana & quae omnia ante accessionem vel in vino infusa, vel in aqua pillulari sunt exhibenda, sicut etiam cortex peruvianus, seu china china eodem pacto, ac surpeditum dictum & sumministrari solet, conveniunt etiam omnia debilitantia, et appetitiva nempe gummi ammoniacum ad ʒj. dissolutum in

in aqua cantuarij, et abjunctij, sicut etiam Cha-
barbadus per epuratum id est purum, et sepe ma-
strando assumptum.

Laudant et in quartana vomitum
bis vel ter in hebdomada, sine simplici irritamento, quibus
vel perennat, vel carter, aut etiam levi medicamento eme-
tico, Galenus pariter commendat medicamentum et herbas
cicendia, nimirum succi cicendia myrris, seminum
castorei, ad partes aequales, redigantur in melle
in forma pillularum, alia plura specificia aduersus
quartana legi possunt apud Serapionem, Rhazes aliosque
practicos.

Dicta in hac febre non ualde tenuis sit
gula morbus longus est, uerum oportet ut sit optimi suc-
ci, et facili coctionis sicut sunt oua sorbilia, et ac-
centia, carnes vitulinae, et pullorum, panis probe
fermentatus, potus sit uinum album, et tenue.

Aliae febres in-
termittentes, ut quintanae, sextanae, septimanae
aliquae ab Hippocrate per epidemiorum sect. 2. de re-
mitte eodem prorsus modo, ac quartana curantur et
euacuantibus per epuratum, per diuersos Deobstrue-
ntibus, et amariantibus ad haec febres uiscerum
perpetuas obstructions, et infarctus seu ducunt
Præterea si huiusmo-

di febres intermittentes sint compositae nimirum
duplices, uel triplices tertianae, uel quartanae, ma-
gna indigent attentione ut Debellentur tam et
in uictu prescribendo, quam in medicamentis
administrandis, atque haec de intermittentibus per-
trahitur, nunc de febribus continuis agendum.

Caput. viii

106

De febribus putridis continuis.

Febres continuæ = putridæ ab intermittentibus. Differunt ob continuam afflictionem quod ægrotantibus inferunt, et quatenus in eadem exacerbationibus periodos quasdam habent quæ remittunt ac cedunt, semper tamen ægri febriunt, hinc emergit diffinitio nimirum quod febres continuæ putridæ, et sunt continuæ continentes, et febres synochæ putridæ, febres ardentes, aliæque febres inflammatorie dictæ, uel sunt continuæ parietales, quæ v. ad continuam accensione seu durant.

Febres itaque continuæ continuo ægrotantes affligens originem trahit ab humoribus intra uenas putrescentibus, et intra uasa minima, uel maxima, quocirca fons, siue munda putredinis in febribus continuis et intra uasa sanguifera, aliter si extra foret, putredinem uapores cor non continuo inuaderent, illudque in calfacto et non reponerent. Hæc febres itaque quæ hanc diffinitionem habent, quæ deinde sunt, ac supra definitæ, atque ut illæ clarius innotescant diligentius examinemus, et primum de continuis continentes, Deinde de continuis parietalibus de morbo nam instituemus.

Caput. ix

De febre synocha putrida

Constat ex superioribus dictis febrem synocham duplicem esse generis, et ingentem, et putridam, quare uel de prima de

penitus

penitus dicimus, quales prout d. de ha
remone agere

Describitur itaq. febris synocha
putrida qd sit calor stagnans in corde
accensus a sanguine putrescente, ut in venis
oibz, et magnis continuis continenter affligit,
in qua descriptione causa boni putredinis,
et invasionis tenor explanatur

affine conflat cau
sa proxima huius febris a sanguine putrescente,
a quo continuus vapor exalans, et cor attingens con
tinuis exalescit, Controuersia aut. d. inter
veteres an in hac febre universus sanguis, an a
una eius portio a sanguis pro 4^a substa putredine
conspiciat quod controuersia resoluitur in hac febre
tantummodo sanguine pro 4^a substa putredine in
bile, quemadmodum in alijs febribz continuis pe
culiari quog. humor intra vasa putrescit. Causae
remotes sunt nimis motus ubi calidi medicamen
ta calida, potus vini generosi, aer feruidus, nigi
lis nimis, etas iuuenilis habitus plethoricus aliique
qd quia sanguine ad augeat, et putrescere possunt

Sumuntur
tur a tenore, unde ut d. omotono, vel agmastica,
vel paragmastica; similis synoco putris solet ad colli
quationem ob vehementem calorem potibus solidis im
pressis, unde illi collignantur

Signa sunt qd he
febris sine rigore, vel horrore invadat, nulla
habet accessione, q^a febris continens d. calor d. aris
pulsus sunt magni, frequentes, et celeres, urina
rubra, et multoties crassa, dolor capitis, latitu
do

do tensiva, venalis surgentia, genalis rubor,
respiratio frequens, sitis magna, vigilia, delirium,
aliaque symptomata hanc febrem comitantur.

Prognosis
Atia à symptomatibus, et à viribus. Videtur
periculosa tunc si nulla fiat intermittenti-
tia, et plerumque, vel in ardente, vel in hec-
tica commutatione, periculosa est. Si pustulae
nigrae in oleo, et sanibus evanescent

Curatio
Instituta per causas ablationem, ut intemperies nimis calida
correctionem. — Quamobrem injectis primis
laxantibus, Symplicibus, unguentis brachij, scilicet sec-
cunda si febris haec neg. à suppressione men-
struorum, neg. hemorrhoidum origine fiat, in quo
casu tunc vena per pedem aspicitur, et secta
venae Symplicibus refrigerantibus ad Diamargaritonem
frigida, et perfricta nitrosa sunt prescribenda,

Si humores ex-
crementitij in primis viis restarent laxativa
pharmaca erant prescribenda, nempe Symplicibus
Rosarum solutivum ad decoctionem tamarindorum
vel Rhubarbarum infusum in sero caprillo, aut a-
liud quodcunque lenitivum catharticum. Propterea
Medicamenta ad quae febris calida tempera-
rant, et sanguinis contrarium solvant sunt
continuanda ut

℞. ag. melissae, et appo-
cortice. citr. aa. ℥ss. diaz
margariton. Ing. et nitr. pu-
rific. ad ℥ss. m. j.

Con-

Conueniunt et. semib.
sem. nelson. et papau. alb. superdij. De-
scripte; accidit plerumq. febre hac copio-
sa hemorrhagia, ut sudoribus terminali
quale hemorrhagia contingente totum opus
narr. mittendum d. hummod. eius limi-
tes non exeat. Si u. contingunt sudor.
et sint diminuti Diaphoretica sunt exhiben-
da ex C. C. preparato, et puluere C. B. ut
scordij, Diuretica quoq. expurgatione maris
febriq. p. urina efficiunt; conueniunt et
frictiones, et uicribitalis ad uita mouenda
eiusq. poros aperiendo, ut febris hanc d.
prohibita transpiratione fuliginis fre-
quenter ortu heat.

Dicta in hac febre
que aucta d. det. et tenuis, unde conue-
niunt iura conscripta, et potus vit. aqua
hordei, ut C. B.

Caput x

De febre ardente

Contingit plerumq.
febre synochica in ardente commutari
unde febris ardens explananda succedit
que a gregij d. carson, et sonat incen-
dium, quandoquid ardentissimus calor ob-
seruatur in hac febre dari hanc febre
observationes testantur et febris ardens a tertiana
continua degeneratur, presentia q. febris

ardens nulla pro se sola solet accensione que re
ijodica, et ordinata d' in febre tertiana, ut scrip
sit Gal' lib. 2.º de Diff. febrium cap. 3.º

Describitur

itaq. febris ardens qd sit calor proternarius in
corde acrius d' flava bile putrescente, et in
omnibus, vel in magnis uenij proadens continuu
affligens; in qua Descriptione causa febris ar
dentis innotescit, quæ putrescent flava bilis est,
pariter innotescit foris, sed minima febris arden
tis in magnis uenij constituta, quoniam flava bi
lis extra uenas putrescent tertiana intermitten
s d' producit, intra uenas uº sed paruas tertia
na continua, in magnis denique uenij putre
scens febris ardens generat; quoniam foris pu
trescentis in ardente sunt uenæ magnæ circa jecur,
vel et cor locatæ, atq. inter synochas continentes
que febres nullo foret Diffa, hinc minus no
d' vi ratione correpti circa thoracem magnæ ex
tendit, et ueluti formæ præsentunt, propter bilem
circa præcordia in magnis uenij extrahentem
et putrescentem

Causa proxima, et interna huius
febris d' flava bilis in magnis uenij putrescent
dummodo sit legitima ardens, nam iudicia pro
ter flava bile hæc aliqui putrescent salis p
mixta; causas uº remotæ, et externæ adstru
untur oq. illæ, quæ bilem d' augent, et accen
dunt potest, et accendunt, ubi calidi ex
ercitia immoderata uigiliæ nocturnæ d' quib.
adduntur Dispositiones d' etas juvenilibus inter
pudicæ calida, et siue regio calida, et huius
qd-

Itaque. Differt sumitur à causa, quare febris ardens
est dicitur legitima, siue exquisita, et spuria, p.^a d. quod
omnino signa febris ardentis hinc, et de sola flama bile per-
trejante in magis uenis magnis dependet. 2^a quod signa
febris ardentis non habet, et propter bilem et à valga pitui-
ta putrescente procedit.

Signa sunt, pathognomonica:
1^o duo statuuntur à Gal.^o lib. 6. 2^o de crisi bus cap. 1.
et 2. 1^o est calor exarsens, et siti inextinguibilis, quod
signa sunt in alijs febribus repellantur, non adeo tunc in-
tensa sunt, et in hac febre ardente, neque 1^o in
omni ardente inueniuntur, sed tantum in legitima,
non in spuria calor bilis à pituita frigiditate re-
primatur. Præterea animaduertendum est in inter-
stibus adit inflammatio, alio ardentissimus calor
sonet signum inflammationis non 1^o febris ardentis.
Vtenuq; animaduertendum circa sitim quod descri-
bit Hipp.^o lib. 6. 4^o aphorism. 54. quibus tussis
siccæ leuiter irritantes in ardentibus fiunt,
non multum siti inestantur, non ut scribit Sennu-
ty in cap. 1^o de causis humor et de iacentibus
sitis facit tunc tussis exillans febriatantes
minus viticulosos reddit. 2^o signum ex inuagione
Reperitur, non inquit febris hæc ad intensissi-
ma extenuatione ad similitudinem magnæ flammæ.
3^o Est pulsus ualde celer, frequens, et durus ple-
næque inæqualis, et intermittens et ob spirituum
Defectum, vel ob uirtutis oppressionem. 4^o Quod
uina, quæ inter initia tenuis, quandoque per-
moda nulla, et leuissima hyposthasi in uenis
sufficie guttæ oleaginosæ, et adipsæ suffu-
santes obseruantur. Alia signa Reperuntur
ex

ex Hipp. lib. 2.º de ratione victus in acutis
 dicente: sit autem lingua aspera: siccus, et natus
 niger, et de circa ventrem movetur dolet, et
 alii ejectiones natus liquidus sunt, et pallidus,
 sitis velumens, vigilis protractis, aliquando etiam
 mentis emotiones, et deliria

Prognostica ex Hipp.

deducuntur lib. 2.º aphorism. 119 dicente acutius mor-
 bus non omnino sunt capax iudicationis, vel ad salu-
 tem, vel ad mortem, quare ex Gal. morbi omnes qui à bi-
 le sunt acuti de seclit, ideo certa prognostica institui
 nequeunt in hac febre, propterea febris hæc nullam
 habet intermissione. ideo periculosiora de ex add. Hipp. lib. 2.º
 aphorism. 46, periculosissimus itaque de cau-
 son propter acerrimam calorem, quod de ad dicit, pro-
 pterea symptomata sunt consideranda, quoniam in istis
 febribus si frigidi sudores suggererint mortem potius
 dunt ex Hipp. 4.º aphorism. 37, similiter lethalis
 erit de egro existens debilis ante coctionem rigor ap-
 paruerit, ex Hipp. lib. 2.º aphorism. 46, inussus lethalis
 erit si interdiola caleant, et reliqua autem inter-
 frigore fundantur ex Hipp. loco citato, sicut si
 crises diebus palio contingant, nam difficile iudicium
 portendant; periculum signum de colligatio, ut notat
 Gal. lib. 2.º methodi medendi cap. ultimo, sicut
 paliter si egro fuerit siti affectus, et deinde in-
 tra defecationem amplius non sitiat, nam vel mentis
 lesionem, vel facultatis extinctionem denotat, hinc
 Hipp. lib. 2.º de ratione victus in acutis dixit sitis
 protractam soluta, malum; periculum sunt inter-
 initia sanguinis stillic in natis erudient ex
 Hipp., quoniam naturam, vel à copia vitiosilen-
 toly

tolis irritata, vel inpeccata Desigant sicut etiam
Tudores, et vomitus, si Diminuti fuerint; pauci-
mus quoque et singultus, omnibus illa inermatio ex
Hipp. lib. 4. Aphorism. 53; lethales et sunt
lentiores circa Dentes ex Hipp. loco citato; salu-
talis uero erit si juvenes invadat, vincta si post Rigo-
rem critici alius succedat, vel si longa et nuda
hemorrhagia superveniat, et sanguis in labijs in
labijs appareant

Indicatio sumitur à colore putre-
scentis quæ alterari, et evacuandi debet, putredo remouenda
vires conservanda, et Symptomata sunt demulcenda.

Curatio ex Gal.

lib. 9. methodi cap. 5. de sanguinis missio-
ne absolutur dicente in ardentibus febribus in
maximis doloribus, et inflammationibus melius
prostantibus invenitur subsidium quod sangui-
nem mitti de usque ad armeni deliquit, tunc
subducit eius sectatiles. 9. sanguinis missio est
enim, ex unitis subsidij quæ ex uno corpore
educunt illudque cito refrigerat, et putredinem pro-
hibet, unde adeo et necessaria phlebotomia
in febre ardenti, ut nuda sponte sua pro-
prio ex nuda hemorrhagia ardenti febre eli-
minare solet

Atque tunc oportunitas phlebo-
tomiae in legitima ardente à prima die usque
ad quartam provocatur, plus deinde provo-
cari malum est, nam calerrimum expositum auxi-
lium, quoniam sanguinis sit modum data, ne
vires succumbant post habitam Galeni doctrinam,
quod ad 3. ut vi sanguis extrahi po-

tegr

test ad uenas jacobaeas dextri, et sinistri
brachij. Et modo suppressiones sanguinis, et
ut dicitur, ut y hemorrhoides non prece-
pint in quo casu uenas pedum agitantur, et
liridines applicantur; pinguetudo u. dant sy-
mples humectantes, et laxantes parati ex de-
coctione melle violato, et capsia extracta. Exo-
relata alio sanguis educatur post cuius e-
ductionem zgni Syrupus de aqua dicitur citri, et
conserua Florid boraginis exhibetur

Sanguis e-
ducta medicamenta humectantia, et refrigerantia
prescribi. Sunt qualia sunt superius enallata neque
syr. de aqua citri. de nymphis de succo bora-
ginis, emulsiones seminis frigidulæ & imo tanta
indigentia refrigerandi, ut nonnulli acrius qd
zgni inspirata solent, in frigidant folijs endiuæ, lac-
tus, uitis, salis, uiolæ, rosæ aurantiolæ limo-
ni alijq. similib. et artificiales quoq. fontes spo-
rati solent ad eundem scopum absoluerunt

Quinde pur-
gantia administrari possunt, quæ non sint calida,
sed potius medicata, Et modo symptomata no-
inducant, ut hæc Hipp. in libris de ratione uictus
in morbis acutis, et præsertim de lingua appeda,
et sitiolata non sit, nec uisus sint acutus, et
hinc indicanti b. præmittentibus ad putrescentem
humorem biliosum euacuandum præmittunt prius
Syrupos alterantes, et preparantes neque de-
succo boraginis, uiolæ, uicoli, nymphæ &
deinde purgant sequenti potione ut

¶

℞ Decoct. pulsp. tarra-
 min. et tartar. *℥ij* Syr.
 de ichor. Miro. et flor.
 yssior. ad *℥it.* m^{ss}.
 et f. potus
 Corpore euacuato alterantia,
 et refrigerantia sunt continuanda, atq: si ger-
 sit debilis parati volent electuaria ex pectole
 caprom, et

℞ pulsp. pectoris capon-
℥ij, margaritar. preparat.
℥ij semin. melon. Syri-
 sacar. cand. aqu. Rosae.
 Dissolut. guttund. v^{ss}ffius
 m^{ss}. et lig. artij. f. ele-
 ctuaria

Vel exhibeantur roborantia in
 foa conditi cordialij ut

℞ julep. de corticib. utr. et
 cinnam. ad *℥ss* ay. cortic. utr.
 ad electuaria *℥it.* confet.
 hyacinth. et alkib. ad *℥i.*
 m^{ss}. et colectim sumatur

Radonfelo prouidua si rana addu-
 Oley uergat sunt prescribenda parata ex pulue-
 re Radicij tormentillz Dictami albi cand. Bened.
 CC preparati lapid. Rasoar, magister. cordial.
 diapiarganton. frigid. Et

℞ agu. card. Bened. et Syr.
 de scord. ad *℥it.* CC phy-
 losophy. preparat. et ma-
 gister. cordial. ad *℥i.* m^{ss}

Gali

Gale. commendat potus ag-
 que gelidæ ad extenuand. febris calorem temperand., et per-
 trahend. produend., sed multo sunt consideranda et ad.
 Gale. ad recte aquæ gelidæ administrationem, p.^o enim eius
 indicantia sunt calor exaltatus, et sitis inextinguibilis, si-
 quid indicantia sunt vires nonnihil robustæ naturæ
 caloris robur, et propterea humilis coctio; abesse autem
 e^a indicantia, quæ sunt interna inflammatio, quæ in prin-
 cipio p^o aquæ gelidæ potus inuaderet, namq. impe-
 ditur, viscerum omnium obstructions, et infarctus, quæ
 aquæ commata inhiberet, et summa humilis cruditas, quæ
 p^o aquæ potus magis redundaret, quam nunquam
 Gale. aqua gelida exhibenda arguit signis coctionis ad
 apparentib. et lib. 9. methodi medendi 19. 5. quæ
 in indicantibus jam enarratis existentibus conservat flor.
 flor. boragin., ut radices scorzonidæ exhibeantur, et de-
 inde largissimæ aquæ gelidæ potus exhiberi debet; tunc
 opportuna et hora quiescat febris, nimirum non in
 principio neq. in statu, sed potius in declinatio-
 ne. Quamvis et nra state consuetudo jam invaluit,
 et interdum ad summa utilitate, et egrotis laumi-
 ne dicta aqua febrientibus, alijsq. egrotis ad-
 ministrare, tam male, quam neppere, et post u-
 num, vel alterum die, ubi ualde tenuis exibat,
 ne alimenta exibita aquæ comestis, et progre-
 ssu impedire valeant, et in praxi arguendi so-
 let.

Ung. crystalli montani in hac febre et
 commendatur, quemadmodum pulvis oculorum cancrorum,
 et boli armeni ad Symplo. de acedine citri de
 myrrha de succo boragin. ad nitra fixo, et an-
 cana duplicato myrriditij est.

R.

ff. ag. meliss. et syr. de
 agred. citr. an. Sic. cristab.
 montan. 3. Carcan. Du
 jelicat. Myrsith. g. viiiij
 Conueniant et. externe epithemata
 frigida supra hepar parata ex succo endiuiz. et uio-
 rij, uel f. inunctio ex unguento refrigerante Gal.
 uel unguento rosato; si adsint uigilie applicentur
 fronti oxirodina supeliaz prescripta, uel epithe-
 mata ex succo sanguini solani unguento popul-
 on, uel si uigilie fuerint immoderate fiant em-
 plastra temperata ex Si opij thebaici ad suf-
 ficienti quantitate unguenti populei; et ad fuerit
 Oculitibus badi tunc uicribitalis scarificatis in
 scapulis, et quamplures practica laudent etiam
 emulsiões semina papau. In g. uno laudent
 opiat.

Quid sit refrigerans, et humectans, et
 tenuis, quale conferunt iura conscripta capro-
 nis, et ferula et lactuca, uiclio, endiuia,
 ex pane cocto, et potius sit aqua limbeda,
 uel potius ag. C. B. et mononod. et calida
 oia prohibeantur in hac febre. g. calida
 adaugent.

Caput xiiij. De febre emitritea

Emitritus g. sic latine
 semitertiana Quid quoniam iustar tertianis alterius die-
 bus exacerbatur, in reliquis u. mitius procedit; con-
 hatur febre hanc composita et ex tertiana, et quodiam
 na

nam sicut scribit Gal. lib. 2.º de diff. febrium
cap. 2.º, Adhuc inter febrium complicatarum spe-
cies reponatur, et multis modis contingit ex
Cord. Gal. lib. 2.º p.º prognosticor. commentario 22.º
p.º. n. ad complicatur tertiana, et quotidiana u-
traq. intermittens. 2.º in utraq. continua. 3.º
ad tertiana continua, et quotidiana intermit-
tens. 4.º tandem in tertiana et intermittens quo-
tidiana u.º continua in qua ultima species ut
remittere collatur q.º in ista omnia signa
habentur relata ab Hippo. lib. 2.º p.º epidemior.
nimirum qd febris semitertiana, sit acuta, et or-
ificata, horror. n. et frigus in hac febre ex
tertiana intermittente habetur, acuties u.º et co-
tinuitas ex quotidiana continua.

Reperitur itaq.
febris semitertiana qd sit febris composita, ex
tertiana intermittente, et quotidiana continua
a causis heterologenis nimirum a pituita intra
venas putrescente, et a flava bile extra ve-
nas putrescente procedente.

Causae itaq. semiter-
tiana facile deducuntur ex illis qd sit pituita,
et bilis putrescens una intra venas altera extra
venas. Remota u.º sunt omnia ea quae bile, et pitui-
ta augeant, ad putrescendum valent.

Diff. sumuntur
ad majorem, vel minorem afflictionem, unde Gal. loco
citato illius diff. assignat qd paroxysmos in
quibus rigores duplicantur, et ad equalitatem
vel sine.

Signa emittentes sunt alijs febrib. co-

mor

me, nimirum tertianis, et quotidianis simul
conjugatis, praeputa u. ab Hipp. lib. 6. p.
Epidem. Sect. 2. memolant. his verbis evant
aut. plurimum ipsorum affectiones huiusmodi:
febres omnino continuae aut non intermit-
tentes in totum, modus aut. huius tertianis,
una die semioles, altera magis exacerba-
scentes, et in summa acutiores, et ingreves-
centes.

Prognostica ex Hipp. lib. 6. p. 1. epide-
miolus Section. 3. a sumuntur dicuntur, et
in semitertiana appellata contingit quidam,
et auctos morbos fieri, et hoc per se est
maxime lethalis; periculosa et. ut scribit
Gal. lib. 6. 2. de Diff. febrium. ap. VII. tunc
q. auctus, et continuatus sit, tunc etiam q.
ab humoribus heterogeneis dependet et a qui-
bus eger diversimode affligitur; pericula
ita etiam sunt si inflammatio interna ei con-
iuncta fuerit, quae frequenter comitatio
solet in qua casus inter malignos, et leth-
ales febres collocatur.

Curatio perficitur remedijs
bilibus simul, et pituita respicientibus, unde ab
humoribus putrescentis evacuatione incutenda si pur-
gationis indicatio eiusque coindicantia adfuerit, ideo
que medicamentis catharticis lenitius vel epe
quodam superius praescriptum fuit. Nonnulli vero
secant, et praecipue si adsit inflammatio interna,
clysteres refrigerantes inducunt, et Symplos al-
tantes propinant. Alexipharmaca quoque purga-
tia conveniunt, et sunt contraria vincetoxica,

pinguella, tormentilla, scabiosa, C.B. Vitamur
 albus & quatuor pulueres, vel decoctiones presen-
 ti possunt, quoniam febris hęc interdum malignita-
 tis caractere hęc adiuncta: comendatur vitæ
 aqua theriacalis Symplicius de scordio lapis bezoar,
 magistellus cordialis, Diamargaliton frigidus, ni-
 trum purificatum, aurum duplicatum, flores salis
 armoniaci aliq. similia.

Digita sit tenuis ut prote-
 ges convenit in morbis acutis, conspiciuntur iusta
 conspecta, ad quibus inagatur C.C. limatum, et ca-
 sulat habetis, potus sit aqua C.B. vel decoctiones.

Caput XII

De febribus continuis peryodicis

De febribus continuis peryodicis
 febres continuas alias et continuas, alias et peryo-
 dicas, quatuor primis explanatis, nunc continuas peryo-
 dicas explanando succedant, quæ tales dicuntur,
 qd. huiusmodi febres quamvis continuas sint. sed pe-
 riodos quasdam, seu exacerbationes habere solent, et
 in qd. m. statutis temporibus sicut in intermittentibus
 coordinate contingunt accessiones. Atq. triplex sunt
 juxta nomen fabrii intermittentiæ, quibus dat
 quotidiana continua, tertiana continua, et quar-
 tana continua. De quib. sigillatim agendum est.

Et tunc quotidiana
 continua singulis dieb. exacerbatione habet, et in
 pituita putrescente intra vices originem habet,
 et peryodica ratione humoris peccantis et putris
 gus

suapte natura de die in diem mouet., & con-
tinua q: sunt putredinis intra uasa sanguife-
ra constituta quomodo dicitur ex his cau-
sas proximam quotidianam continuam ad putredinem
intra uasa putrefactam.

Signa Quotidianae a quo-
tidiana intermitte, et a continua febribus,
prosequuntur. Signa & quotidiana paroxys-
mus ordinatis in diebus superueniens. Unde ac-
curate attendenda & nunc hae febres quotidia-
na continua sit duplex tertiana ad pluresque
hae febres & Medius confundant. Vides quotidia-
na continua signa quotidiana, intermitte-
ntis signatur, et p. absentia signatur. Dupli-
ca tertiana designantur designatur.

Prognostica
febris hae & longa quae periculo non uacet,
uixit obstructions seu ducit, unde commu-
tati uolet ut in cachexia, et in hydropi, atque
si senes inuadat acutissima hyemali, necesse est pe-
riculo, & lethali esse uolet.

Curatio absoluitur p.
ea quae superius in quotidiana intermitte apposta fue-
runt, cumque tales conueniant sunt quia febris quo-
tidiana, humores crudi preparandi, et deinde ex-
uandis & superius enervata cathartica lenitima,
uentriculus roboretur, et uigilet. in hac febre uide-
bit pars propria affecta quae circa tunc internis
medicamentis aromaticis amalis, et febri-fugis, tunc ex-
ternis purgatiuis aromaticis adjuuandis & nimis
ad aqua thaliana syrupo de absinthio de

man-

insidatid. et humentatid exhibenda sunt necno
ad nitrosid. et prosidid subamara ad bile oppu-
gnaid. etelid et supariis dictis colliguntur

Quartana
continua ortid dicit a melancholia putrescente in
tra uenas De 4.º in 4.º uno die affligens iuxta
humoris putrescentis naturam, qualem uis causa melan-
cholia putrescentis et quod continens vapores ad cor
Demittens continuitate dicit dicit

Signa et quartana
intermittente Desumuntur ad quod maxima sit
affinitate, qualem De 4.º in 4.º uno die exacerbatur
et continuatur

Prognostica quamvis febris hęc sit ca-
rissima periculosa tñ d. ob continuitate, et signa
coram obstructiones quod dicit dicit

Culatio Diligite
¶ ad quod in quartana intermittente dicta dicit
Dico amaliatid. et Deobstruentid. et potid Dige-
stionid maxime pulis conueniunt, locid et. habent
lenitid purgantid et potid quod marano tenent
et melancholia et quod uapores euacuant, quod
practicos et. d. in usu cortex peruvianus modo
superius exhibitid, etiam prosidid exhibent iuxta
Diversitate symptomatum, et uis et groatid

Sub genere conti-
nuatid febriid continuatid febris epizoda ita dicta q.
in ea egrotantes simul algent, et calent, et statim
it. a sal. origine hęc a bile, et pituita pu-
trage in ualidis fois putrescente, quod non pi-
tuita frigis non a. bile maximid calidid pre-
sunt, quamvis Felix Platerus heat ee inter-

mittentes in qua accessiones sunt p. subintranti.
 D. et aggluina De Leboa appellat et duas inter-
 mittentes se mutuo exsistentes nunciat p. anacati-
 ca, et b. hald. febra, actiones p. frigus, tunc
 2. calorem intemp. emergele.

Signa huius febris
 manifesta sunt quoniam continuus calor, et ca-
 lor hanc febrem copulat, et praeterea alia gra-
 uia signa, quae istis febribus solent ad comu-
 nia.

Prognostica febris haec p. niosa d. ob hu-
 mores heterogeneitate, et continuitate, quae
 eandem ducit, praeterea si inflammatione inten-
 sa conjuncta heat, sicut frequenter continge-
 re solet.

Curatio Dirigitur p. ea praesidia quae
 morbi acutis respiciunt, considerari aut. con-
 tet an addit interna inflammatio, quae existente
 secunda d. uena, et deinde alia exhibenda quae
 internam calorem temperant; si u. nullus suspex-
 tus inflammationis adsit tunc ad heterogeneos
 purgandos humores lenitudo cathartica ex Dia-
 tartalo Etni castelli ad 3ij exhiberi potest; =
 à nonnullis applicant. vesicantia quae putre-
 scentes humores euacuant, ac deinde Diapho-
 retica, et alexipharmaca dunt ad in usum pro-
 gressu. q. febris haec solet et maligna, et acuta,
 Oides d. d. d. et tenuissima.

Caput XIII

Caput xlii De febris malignis

Sub genere continuata
febris maligna quoque febres respondentur, quoniam in
rigore loquendo nulla datur maligna febris, quae
periodice intermittens sit, atque sicut datur maligna
febris, quae periodice et ordinate remittens sit.
Ceterum maligna febris dicitur appellatur quia
per symbola, adeo ut per ipsum malignam febrim
calor. consistat subdolo, et modo procedendi
dolendo; et plerumque febris maligna non semper ocula-
tatur, sed quicquid datur symptomata, quae illa
certe designant, quomodo Medici sit suffici-
enter instructus ad illius gerendam cognitionem
quamvis invaluat abusus apud Medicos, ut qua-
libet febris acuta maligna nomine appellatur et
deinde populari auctoritate in illius curatone capient.

Definitur febris
maligna quod sit calor perstans procedens
ab intensa putredine ac corruptione humorum dege-
nerante in venenositatem subitaneam virum lapsam,
et symptomata in proportionem secundum ducens. Ex
qua descriptione deducit causa febris malignae
ad, nempe humorum corruptio degenerans in viru-
lentam venenositatem, quoniam putantur hae gene-
rales rationes in humore corporis humorum veneno-
similes, colliguntur scilicet signa febris malignae
quae sunt virum prope lapsam, et symptomata
in proportio, quandoquidem lapsus virum in
veneno, et humorum virulentia dependet pro-

certum si causae tales enervantes non praesententur
sint neque ut diuturnae vigiliae, ut vehementer
dolores, vel immoderate evacuationes, ut im-
moderati labores, etenim si nullum istorum pro-
prietat, procul dubio vixit prope lapsus
a virulentia diathesi humoralis, sed a venenosi-
tate dependet; improprio symptomatum facile
distinguitur ex eorum incoherencia, et dissimilitu-
dine simul si aliter sit vehementer, et lingua hu-
mida, calor exiens absque siti, lingua optima,
et aliae iradq. febrii pusilla, ac mixtae appa-
rent, et vehementia symptomata ad comitantur.

Causa febris

malignae in rigore malignae et humoralis talis corruptio,
et a statu naturali recessus, et ad corruptionem indu-
censitatem heat, adeoque humores toto genere in-
fectos, atq. ostiles reddit; quomodo malignae febres
sepe tempore subsequuntur ad latente cacochymiam,
sive ad humorem excrementitiosum abundantiam, imo
potius ad cacochymiam, sive ad malum, et corruptio-
nem humorem exiens. Pidea varia febrii malignae
symptomata demonstrant corruptionem humorem
qualia sunt febris virulenta, sudor, frigus, ven-
nae pustulae nigrae et aliae erumpentes, dejectiones
fidae, et corruptae, vomitus, aliaeque accidentia
humorem corruptionem designant. Pidea Galeni in
suis libris de locis affectibus aperuit generaliter
pro in humore corpore venenoso, et aliquid
veneno simile idque, et ex intensa corruptione,
vel ex natura humorem misela procedente pro
practici sepe eas discernunt. Causae remotae
sunt ad easque humorem putredinem, et cor-

rupt-

ruptione promouent, quodammodo sunt aer de-
pravatus, et alij effluuij Refectus, cibi, et
potus et corrupti, alijsq; rebus quae referuntur ad
Pneumonia, Sennerto, alijsq; Practicis. Diff. huius
febris sunt variae, quoniam ut dicitur febris rigolosa ma-
ligna, et larga maligna, p. a. d. quae grauius habet ad-
iuncta symptomata qualia à uerbo intus genito ema-
nare possunt. 2. a. quae non tam grauius accidentia seculum
ducit, adeoque potius à simplici corruptione procedit.
Utriusq; diuiditur in contagiosam, et non contagiosam
1. a. p. a. d. quae ex uno in aliud individuum per conta-
gium migrat, et quamlibet aetate, quemcumque sexum
inuasit de uolet, 2. a. quae alijs non communicat. Pandit
tunc principalia symptomata quibus apponit di-
uidit in febris sinapale, petechiale, parotidib.,
morbillis, aut uariolis conjuncta, in sudatoria con-
uulsiva, Deliria, extremarum partium frigiditatem
perentem secundum duos, et apud practicos fere
enarrat.

Signa malignae febris, praecipue patho-
gnomonica febris ueritatis sunt delirium, vi-
rid lapsum, et symptomatum impropertio, lap-
sus et uirid, ut à uerbo, ut à corruptione
humorum dependet, nam ab his cor leditur
spiritus vitales opprimuntur, et uirid robur colla-
bitur. Symptomatum impropertio potissimum
consistit in eo qd egrotantes morbum non pre-
sentant multis praesistentibus signis illud Regi-
gnantibus. Hinc uera malignae febris natura elu-
cescit, quae in fallacia, et deceptione conui-

Atque ad id medicas, velut et egrotantes
 ipsos in morbi passionibus percipiat. Secundum
 signum est quod haec febres in principio vix se ma-
 nifestant, quales initio non cognoscuntur. et à pe-
 ritij medicis quinque initio videtur. et febres
 pauci momenti eorum tunc malignitas, et veneno-
 sitas profunda latet regi: aliud medicis, et egro-
 tantibus signum tradit pro eius cognitione. Id est
 Galienus aperit velut ante oculos hanc febrem lib. 6. cap. 3.
 De crisi cap. 4. Dicitur debiles, et pusillas
 febres quandoque ad valde malignas; sed non
 semper pusillas febres initio malignas censeri
 debent, sed multa alia individua aculata cetera
 placita debent ut febres malignas cognoscant.
 Tertium signum datur à pulsu, qui valde frequens
 parvus, et debilis est; plerumque à nati statu parvus
 cognoscitur, interdum pulsus sunt celeres, inaequales, et in-
 termittentes propter venenatam, et malignam materiam
 ad sanguinem commixtam et infestam, unde valde so-
 lent ad pulsus in febribus malignis. Quartum signum
 datur à urinis, quae valde et fallaces sunt,
 quando initio à statu nati parvus, aut nihil rece-
 dunt deoque sanorum urines sunt similes, quales di-
 cebat Hippocrates lib. 6. 12. de acutis in acutis ali-
 ne coctae malae, et co. 1. quod humores venenati, et con-
 creti adhuc latent nec per sanguinem diffusi sunt;
 plerumque alius solent ad tenues, crudos, et aquo-
 sos, multoties crassos, et turbidos, plerumque sunt
 nigros, aut limidos; et plurimum tunc in febribus
 nigrosae malignis ante coctae sunt, et naturales
 in quibus nihil deceptio consistit. Quintum
 signum habetur à calore qui mitis est, et fere
 naturalis

natij, imò plerumque egi tepidi, ut tunc ali-
 qualiter frigidi observantur, nam venositas humo-
 rum natum calorem reprimunt, quale pressumum
 signum est in febribus externis, etiam tepor, ut
 frigiditas est Hipp. lib. 4. aphorism. 6. m.
 signum Desumitur à facie tetra, et à statu
 nati nimis mutata, itaut Hipp. in libris quid-
 em facies appellaverit terribiles. 7. m. signum
 est sitis quæ multoties vehementer interdum, mitis est quale
 dicebat Hipp. sitis posternam soluta malum; et sitis
 et absentia ad linguam arida malignitas humorum innotescit,
 nam et mentis lesione, et facultatis extinctione desi-
 gnatur; si uero sitis fuerit vehementer et extra hypochondria
 procedens et puerilis censetur ob internas phlo-
 goses, aut inflammationes quas arguit. 8. m. Desumitur
 ab anti laxitudine nulla propria causa quæ illud in-
 ducere potest adeoque à venere pendet; nonum signum
 est capitis dolor continens, et gravatius, quoniam ple-
 rumque ab Agri non pascitur, ob mentis lesione. X. m.
 sunt vermes, qui in his febribus, ut si os, ut si al-
 iud enaculi solent legitime malignitatis, et putredinis
 partus. XI sunt vigiliæ immoderate, aut et somno-
 lentia, et torpor, 9. m. maligna, et venenata materia
 dependunt. Extremum signum sunt exanthemata, seu
 maculæ pustulæ, vel patet in uero erumpentes,
 sicut variolæ, morbilli, parotides, quæ quovis tempo-
 re morbi apparet solent.

Extrema signa Desumunt
 et omni operatur in corpore lesione ad antum, quæ
 vitalis, et natum, aliquando sanguinis stillitudi-
 nales et solent ad signum malignæ febrius d. m. d.

alia parva symptomata, fuerint associata, in
 oculis caligines, auribus obsonantia, propitius anxietas
 res, inquietudines, vomitus, alui fluxus, cardialgia, & similia.
 per, aliquae accidentia et malignae febris demonstratio
 conueniunt

Prognostica febris malignae perniciosa, et
 lethalis est solent, quoniam non duntaxat inter morbos acutos
 uelut et peracutos, et perperacutos accedunt, denique
 ab humorum corruptione, et uenositate procedunt,
 quamuis Gal. lib. 6. p. prognosticon. commentario XIV ma-
 lignos morbos appellet eos, qui uitae periculum minant, sed
 in salutis non dimittunt, periculosissima tamen est febris
 haec, cum conuulsio symptomatum, quae quo grauiora
 sunt eo exitiosius euentus portendunt, itaque semper
 de euentu malignae febri timendum est.

Indicatio. sur-

mit. a causa, quae ad toto genere sit persternens cor-
 rupta, et uenenata sui evacuationem indicat, quem-
 admodum malignitas, et uenositas exposita correcti-
 one et medicamentis alexipharmacis

Culatio. itaq.

Indicatione Directa Diversimodis efficitur semper.
 ubi uires sunt conseruandae, quale medicamentum quod
 illas exolunt sunt dampnanda, n. n. Vnde primari-
 bus corpus purgali. Et iuxta Hipp. purgati-
 lib. 4. aphorism. 20. medicare in ualde acribus et
 mara turgat admodum, tunc alia in huiusmodi
 morbis malum est, hinc nulla expectata coctio, et
 nulla adhibita humorum preparatione illi sunt ex-
 uacuandi. Sed et illa loca, quae promptitudo, confe-
 rentia, et tolerantia subsequitur, quare uel per vo-
 mitum, uel per alium purgatio institui debet iuxta gra-

evacuando per vias intestinales, Deinde per humores eva-
cuatione usque ad applicationem solent, vel brachia, et femo-
ribus, perque si torpor, tumor externus partium, aut
caliditas, vel somnolentia, vel exanthemata ali-
aque accidentia supervenerint per ea empyria usque ad
humores maligni Denarioli solent.

Præsentantur
alaxipharmaca quæ suapte natura venenâ infringunt, et hu-
mores corruptione inlubent sicut sunt confectio hya-
cinthi, et altheæ. Diacordium, mitridatium, antidotum ma-
gis Matthei, bolus armenus, orientalium, terra sigillata, lapis
bezor, et semina citri, C.B. tormentilla, gentiana, c. jerva,
vinatoxiu, carlina scabiosa, aqua theiacalis, diamarga-
riton frigidum, margaritæ orientales, aliæque infinitæ
quæ practice notatæ, quæ ut in fœda pilulæ, vel
in syrupo et in fœda pulveris etibet solent ut

℞ pulv. c. jerva, et carlin. ʒi.
℞ nitri purificat. ʒi. Diacord.
Traiectior ʒi. m. ʒi. pilulæ,
et insistentur.

Vel

℞ quæ cortic. citri ad albosacc.
℞ Syr. Diacord. ʒi. magister.
cordial. et diamargariton. frigid.
ʒi. m.

Vel

℞ pulv. lapid. bezor ʒi.
C.B. ʒi. et margaritar. press.
C.B. ʒi. m. et sumat. ad
jule confectio

Deinde epithemata cordialia cordis
manib. a pectore applicanda perque si lipo-
thymia, vel cincope insidant, quæ parant. ex
a.

aceto Rosato, et theliaca, aut autem
ex cynnomo, galyschylly, Rosij sicis, iorkibuy
atru, et lign. al. in ligno vino gastero decocti,
ut prescribantur pharmacopoeis hoc pacto

Epithematu cordialis
in foa

Symptomata egrorum affligentia sunt
demulcenda, quare somnolentia egrorum affligente
propter uscantia brachijs, et femoribus applicata
comendantur Galli columbini, et Galli p. medietate di-
secti actule coronati applicandi ad aliquandudum
qd cerebri medullis adhaeserit, si Delirium unum ad
uigilijs infestauerit, unguentule scilicet dorso,
et ordinata fronti applicanda sunt, nec non sa-
ne sinuisti applicandi solent ad bilis feruorem
deperandus, si spiritum extremum frigiditatis ad-
fuerit unguentule ad magna flamma, et frictio-
nes conveniunt sicut et inunctiones membrorum
frigidorum cum oleo amygdalarum dulcium, et
Sale nitro, atque qd. spiritus theliacalis cum
pholatus exhiberi debet; ad vitium molestem depre-
canda acida prescribi solent, et prescribuntur
tincturae Symplicis in dysenteria de febri-
bus juxta receptis describendis, et de sym-
ptomata juxta necessitate, et urgentia placet
ita sunt.

Visita sit tenax, conveniunt jule-
concordia, et potus sit aqua saporata, vel
C. B.

Capitulum XIII

Caput xiv De Peste

Pestis scilicet ad febrem
conjuncta creditur aduersus nonnullos putantes
proe illa sine febre ianadere, denique idper in
peste aut humore corruptio hetur. Deo inter
febres malignas pestis exponitur quae ab illis
soluim differt tunc uehementius symptomatibus
et prope contagio. Contagium itaque febris pes-
tulentis character est, et nil aliud sonat nisi con-
tactu, quoniam unum corpus peste affectum efflu-
uia pestifera emittit in corpora sana, quae si-
mili affectione inquinantur; effluuia autem illa
pestifera sunt mixmata quiddam uenerosa ad
morsum actiua, et efficacia quae uenerum pesti-
lentia undequaque diffundunt adeoque sapient
natura principio primi ueneri. Contagium tri-
plici modo communicatur ut scilicet per aera inter-
mediis per quae dicta effluuia diffunduntur
uel per fomites si scilicet ea effluuia existant
in ueste in lecto aliisque rebus, quibus pes-
te defuncti ut sunt, uel tandem per contactum
quando unum corpus peste affectum per fricandum
contactum aliud efficit.

Quamobrem causa proxi-
ma pestis est intensus gradus putredinis degenerans
in principium uenerositatis quod uenti humores inficiunt
et summissima symptomata infelant. Causae uero remo-
tae, et externae sunt quae quae malignas febres in-
ducere solent, et praesertim pestifera effluuia, seu
mixmata uenerosa quae aliunde transferuntur uel

et fomito, et ex aëre, ut si fuerint contactus alio-
rum corporum peste affectorum, et videtur apud Avenar-
tum, Cernium, Pinarbroachium, aliosque, qui fuisse pestis cau-
sas enarrant.

Diff. Pestis uariis sunt, ut in sunt en-
demicæ, et epidemicæ, et sporadicæ ut alibi. Videtur et de-
sumuntur et ab invasione, et symptomatibus comitatu, quæ
ad n. ad animi deliquio intelimunt, alie ad sudori-
bus, quædam ad interitum siti; alie ad ingenti frigore
extremarum partium, alie ad uermibus, alie ad bubonibus
torquere solent.

Signa pestis uaria sunt, p. et contagia
ad eod. morbo iidemque symptomatibus ad mortem
frequenter ad uelentibus plerique aliam regionem
incolas afficiuntur. Secundum et subitaneum uisum cap-
sus ad ueneno pestifero procedens, quæ comitantur
hypothymia, sinopes, aliaque lethalia symptomata. Tercio
signum sunt exanthemata bubones, alique caractere
limbi nigri gangrenosi, et pestiferi procedentes ex
corrupto, et ueneno sanguine, aliqueque fluxu
p. ad ualida emunctoria corporis transmissis,
ideoque ex actionibus huius animalibus vitalibus, et
natiuis aliqua signa reperiunt. quæ cum ad so-
lent signis febrium malignarum ut fuisse enarrat
de uitatis antitheticis.

Prognostica pestis morbus letal-
is et quoniam integras depopulat regiones, et pro-
uincias, et absque ullo medicaminis freno, uel
cohibiti, uel demulsi potest, etiam innumera
administrentur. pessidit ea frustranea expectant
aduersus pestiferam hanc, quæ dei flagellum plerumque
censetur.

In

Indicatio ut d. ulati-
ua, ut preservativa, p.^a maximi momenti d., et
Reparativa d. corruptione humore, et veneno intus
admisso, quod quibuscumque medicamentis alexipharm-
aticis expugnandi Debeat solentque ignoscatur ad
id dependeat d. valida veneni indole, Ideo gurgi-
bet alexipharmaca administrandi Dunt. si. Bubones
carbunculi ut antrales ad pectus applicent. prius
sunt appropriatis pinguibus preparandi, et maturan-
di. Deinde aperienti; aut si natura defuit id j. ex-
trahendum, vel igne actuali, ut p. coactum aper-
iri solent.

Controuersia agitat. nunc purgatio, et cre-
ta sectio laud habent, et quod ad purgationem nunc
pectus d. mala virus totum procedat purgantia
neque ut vomiticia, ut cathartica laud habere
solent; quoad vasa sectionem penitus interdici De-
bet. sanguinis massa corrupta d., et venenata la-
ce infecta.

Tandem d. indicatio preservativa in
pectus et si valis medicamentis alexipharmacis
expleri debeant tunc experientia testis illa frustu-
nea acedat solent, unica enim pectus preser-
uatio paret d. magistratu qui rigide suspectis
orale Debet comari, et mercuria ex loquor
et affectu ad p. fomite mercuria. Et p. corpora
pectus infecta, vel ex aere sentit, ipsa nunc
pectus affluunt, sed venenata miasmata ex re-
motis provinciis ad vana regiones Deuenerunt,
ut videtur d. apud citatu sennartu, et Diemer-
broecku.

Car

Caput ultimum

De febre hectica

Quibus febribus spe-
cialibus velut ephemeris, et putridis, sed et planis
3.^a Dilectanda succedit velut febris hectica ita
appellata non sub 4.^a in partibus solidis adhe-
ret, qualem describit, quod sit calor perpetua
tudo in solidis partibus corporis radicatus, et effi-
sus; Dicitur calor factus, et habitualis non ex Gal.
lib. 6.^o 4.^o methodi cap. 1.^o inter febres factas ap-
pellat. 2.^o independentem ad causam humorem.

Causae huius
febris sunt pro cathartice, quibus nimis maxime
calor exitali potest in partibus solidis humorem ad
substantiam conuertere, quod ex Gal. 6.^o 4.^o 1.^o 2.^o 3.^o 4.^o
illam causam quod est febris inducit, quod sunt
nimis calida, et sic ad alij constitutione in ea,
immoderate vigilie animi sollicitudines, maxime
tristitia studia habitus graues et stipes. lib. 6.
2.^o 1.^o 2.^o 3.^o 4.^o 5.^o 6.^o 7.^o 8.^o 9.^o 10.^o 11.^o 12.^o 13.^o 14.^o 15.^o 16.^o 17.^o 18.^o 19.^o 20.^o
ad hectica conueniendae, qui partem angustam
habet, collo, et non graue, caput paruum,
et male formatum habet, et quod scapulas habet
prominentes ad modum alarum exprorectas, pro-
pterea diuturnae succurationes, alacra in in-
terius partibus velut pulmonibus, tholace, heni-
bus, utero, alijsque visceribus, ad quibus nimis
continuis calorem cordi superaddit, ut scri-
bit Gal. lib. 6.^o 1.^o 2.^o 3.^o 4.^o 5.^o 6.^o 7.^o 8.^o 9.^o 10.^o 11.^o 12.^o 13.^o 14.^o 15.^o 16.^o 17.^o 18.^o 19.^o 20.^o
tota ephemeris, et ardentes febres, multi-
quatus pluresque in hectica conuertuntur, ut

Observationes testant. Unde controuertit. inter Medicos nunc doli possit hactenus febri abque causa prolatariis id enarratis, quod communiter resolutur negatiue. Quod modo hactenus febri hereditaria non sit, quae sane contagiosa et in plerisque ex uno in aliud corpus trans-migrare solet, et integras familias contamina-re.

Diff. febri hactenus triplici generis statuunt. à Gal. lib. 6. de morbo cap. 1. 1.º species aut gradus et ad solam solidam carnem substantia conjuncta. 2.º gradus et quod ad ipsam substantiam jam ex-actam. 3.º demum gradus ad fibrosam carnem, et musculosa substantia id solum conjuncta et quomodo corpus apparet ueluti scaletum cutis uestitus. Præterea dicitur. hactenus febri in primariis, et secundariis, 1.º quod nullum aliud sequitur morbum, sed immediate et peculiari causa prolatariis dependet, 2.º uero quae immediate à particularibus uisceribus, legione, seu ulcere dependet sicut et hactenus illa, quae ad empiemam, et phlegmonem, singularem uel morbum subsequitur.

Signa hactenus febri sunt uaria quae à Gal. lib. 6. 1.º de Diff. febri cap. IX referunt, et resumunt. 1.º à modo invasionis, nam febri hæc sine signis manifestis inuadit et sine horrore, li-gore, pammittit. 2.º signum est calor qui pusillus est, et mitis, sed aliquando feror progredi et uisceribus inuadit. 3.º adnotatio incompres-sa quod signum proprium est. quod egrotantes una uel altera hora post assumptionem cibis stantant sed quasi febri accessione uicissim, ad

ad +3 in reliquis huiusmodi febribus non
piant idque dependet juxta Galen quoniam
auget calor post partum exemplo affusionis
aquae supra calidum q. nutrimentum subtile di-
pergit. 2. caliditas et quasi caliditas solidas
partes. 4. et universa corporis emaciatione suc-
cessiva ad diffundendum febribus in quibus
protinus contingit. 5. sunt pulsi dum par-
vi tenues et debiles, plerumque post partum
celeres et frequentes evadunt, nam matutino
tempore quasi nates observant. 6. m. urina
inter initia similis urinae sanorum d. progres-
su u. temporis attenuant. Decolorantur ha-
bentque in superficie aliquid supernatans
simile araneae telis, et g. u. u. roris soli-
quationis, et condensationis subitae adiposae. He-
tic febris gradus cognoscant. ad majorem et
minori corporis emaciatione, unde primus
hectic gradus diffinitur cognoscitur ad insi-
sibilem emaciationem hanc conjunctam, tertius
u. gradus omnibus se innotescit ob extre-
mam emaciationem quod dicitur dicit, unde
sunt faminae maxima adest fames, et
velut skeleton, seu aridus truncus consistit.
Secundus tandem gradus prout a 2. u. u. d.
et ad tertium accedit modo magis modo
minus dicitur.

Prognostica p. hetic gradus
dicitur curabilis, incurabilis u. tertius, 2. u. u. medio-
modo ad hanc dicitur utraque quale quod dicitur dicit
solum p. gradus d. facilius curabilis, sed diffi-
cilius cognitionis, tertius u. d. facilius cognitionis, sed
difficilius curabilis ob extremam maciem, 2. u. u. gra-
dus

Quo medio modo se habet ut supradictum Dicitur. Symptoma
tomata. Superuenientia sunt contemplanda, et pro-
prie alii fluxus, et capillorum defluunt quod so-
tabo laborantibus accidat lethale. et Hipp. apho.
XII si uero hectica febris ab ulcere pulmonum ortu
trahit spiritus et observandum, nam si carbo nigrus in-
jectus grauis oleat legitima arguit phthisin, et cer-
tum mortis indicium est.

Curatio neque purgatio, neque
uens sectione proficitur ad hanc febrem immaterialis ce-
seat. neque indicium plethorae, et iacochimis prose-
fatur, quamobrem uolens ad alterantia, et humecta-
tia propidia recurrunt illud in quocumque sp. uer-
to instituit, siquidem, et humidum, ad retunden-
dum hectica calorem qui tunc sit boni, et acqui-
si uacui, faciliusque digestionis, aer sudor, et tunc
pollutus et eligendus quale sal. ad stabiliendum, et
succurrendum acribus et Roma suas egrotantes phthisi
laborantes mittebat a uentis austrinis sit liber q.
austri caput grauant, et fluxiones mouent, propter
sit uinum, alia dulcia, et reue, et aqua hordei
aut chini; alimenta sint farra, extrema vitula
cuius spicas uacatiles.

Laudant. quoque iula coagulata,
et contrita pullula, testudines, ceruina, uiperula,
cuius farro, et seminibus melonum, laudant. pa-
riter aqua stillatilis capoli canisoli, fluminali,
aqua caprocephali, oua uorbilia, testis gallorum
peres uitalis, et stivana, siue liquores farri.

Præter hæc comen-
dant. iula coagulata palata et radice chini
mole Ludouici Septalij. et

¶

¶ Radic. chrys. sect. Si:
radic. borag. buglossi, et
pimpinell. a Siv mali apij
n.º 1 baccar. cacao B. infunde
in lib. i. q. fontis p. plures
horas. Deindd adde carnij
uaccinæ, ut caponum Siv, et
vazij utrius recte clausij p.
guing. holas bulliant Deindd
colent.

¶ Siquid ad Gal. lib.º 5.º method.
cap. X. lac humanum, ut asinum, ut et capri-
num qd juxta Rhodum qd indicationes adimplet
denim calidum temperat, visum restituit, corpus
humectat, et impinguat; Sed multæ sunt res
ad hanc conditionem ad lac exhibendum qd referunt.
Ab Hipp. lib.º 5.º aphor. 64 dicitur lac dale
caput dolentib. malis, malis, et febriant-
tib. et quib. hypocondria suppurata murre-
rant, et vitiosissimi malis et quibus in fe-
brib. autis biliosis sunt dejectiones, et quibus
sanguinis multi facta dejectio, convenit et
tabidij Dale qui non ualde multum febriant,
et in febrib. longis, et calidis, si nullus et su-
peradit, adfuerit, et propter naturam conjugatam.
Quapropter juxta Hipp. ad alvi fluxus, et
spitij dolor, hypocondria suppurata, et ob-
structa, stipticitas, flatus, auditus, febri-
magna, aliæ similia lac prohibent; si u-
nullus et istis adfuerit tuto exhibeat matuti-
no tempore, Sugitur in mammis, sed sub-
tilioris viis potius evolat, quam aliter
trahatur aborret, statim fac in mammis
Sui

fuerit exiguus Deglutit. Et, ut tanto saua-
rius in ventriculo coagulet. viij. Dosis ad huius
paulatim augendo, abstineat a lacticiis, et vi-
no, ut lac in ventriculo augeat, et longius corrodere
pat.

Laudant. et inunctiones spiritus, et lumborum
et sanguine testudinis mixto ad unguento rosato,
vel oleo seminis maceratis recentibus expro-
bo; si autem hactenus febris putrida fuerit associa-
ta, tunc et ad febrem putridam attendendum est
ad medicamenta antifebrilia, et per costam
perueniendum, quo in casu si indicatio adest le-
nitius cathartico ad putrescentes humores e-
vacuandos utendum est. Si vero hactenus febris
phlogistica conjungatur, tunc antiphlogistica, bal-
samica, et ulnaria medicamenta exhibenda
sunt, ut videmus in Dissertatione particu-
larum morborum.

Vieta Reducit. ex Distingui-
mus conciliandus est, unde si arget Dystilla-
tio, et tussis conveniunt pillule Dystylace
sylvij ad gr. ʒ, ut Diacodia liquidum ad
coctum unum; reliqua observant. apud
practicos.

Ag. hec de febribus juxta Veteres.

Ad laudem Dei, Deiparæq; amen



Dissertatio

DISSERTATIO ALTERA

De febris iuxta Recentiores

Recentiores de ac Ve-
teres, et quid d' accuratius de febris natura causis, et cu-
ratione sermonem instituerunt, rejecta namq. Antiquorum
Doctrina de elementis, temperamentis, qualitatibus, calore
innato, 4.^{or} humoribus. De putredine, aliisque futilibus
Galenicorum negamentis, alia progrediuntur via ad
aerodimili pro arduo, et difficili hoc febris negotio
explicando, id qd nos per varia capita expediamus.

Caput I.^{um}

Quid, et quotuplex sit febris.

Febris est morbus Thomas Vili-
s febris, seu purgamento ortus. Duell Decernit, et
febris ad feruorem confundit quoniam feruor in aliquibus
hominibus ad eandem purgationem contingit, hinc februa-
rium mensis ita d. Romani dictus d. 9.^a in extre-
mo anni populus februaris. id d. purgaret, et do-
mus, ac vias lustrabat pro sacrificijs celebrandis iuxta
illud omniuj. 2.^o fortolud.

Febris Romani dixerat piamina Librey
6.^a igitur in febre effa
seu feruor ad purgamento sanguinis actus,

1000

et Diverſimode ſequeſerunt. Quodlibet Recentioſ
Thomaſ Willy ſequenteſ dixerunt febreſ Definien-
teſ qđ ſit immodica, et indabita ſanguiniſ ſerme-
tatio qua motuſ eiꝝ et cordiſ inordinatē ſturba-
t; nomine tñ fermentationiſ intelligi. Det motuſ inter-
ſtinuſ particulatim aliuſque ſignoliſ ad eiꝝ motuſ
tionē in aliud; ſupponit namque Thomaſ Willy
ſimilicōdē hypotheſim, nimirū in ſanguine lacte,
uino cereuiſia aliſque ſignoliſ fermentēſ centriſ
particuſ ſalinaſ ſulphureaſ, ſpirituoſaſ, ſlegma-
ticaſ, et terreaſ ueluti conſtitutioſ in ſe, et ex hor,
principioliſ mutuo complexū apprehenſione, et ex
qualibet eorū interna conuulſione motuſ inter-
ſtinuſ ſeu fermentationē amargē quateniſ
in ſanguine ſpicioſa eiꝝ portio motuſ conuulſio-
nē conſpiciant, et eiꝝ ſanguiniſ ſulphur nimis
euectū, et exaltatū, uel particuſ ſalinaſ nimis re-
ſoluta, et amoleſ reddita motuſ celeſtiolū ſubueſcit,
reſiquaſ ſpēſ ſanguiniſ exagitant, et equilibriū
reſiquaſ particuſ non ſervanteſ uariaſ fermenta-
tioneſ, et fermentationiſ ſpēciſ exitaleſ uolunt
nimirū ſanguiniſ nimiaſ exaltationeſ expansioneſ
rarefactioneſ reſolutioneſ liquationeſ, coagulationeſ,
et precipitationeſ, juxta quā Diffaſ fer-
mentationiſ Diverſaſ et febrileſ ſpēciſ utitur
Willy explanare conat.

Alij ad explanandū na-
turaſ febrilē, et ſi nomine fermentationiſ ſpon-
tant ſequunt. Tñ ad Chemilleroſ aliſq. multiſ ſci-
ſſimūſ ſacheniſ hypotheſim dē alkali, et acidoſ
dicenteſ motuſ ſanguiniſ ſturbatū omni propterea
principia conſtitutiva maſſe ſanguineſ namq. legē
ele

exdentera ad. rone qualitatis, et quantitatis, vel
motu squabili mixtionis ad invicem cementis, quae
principia ut sunt acidum, et alkali id eo quod ipso
in hunc luctu febris consistit. et hunc hoc quidam
anthology pro quod non intelligit. liquor quidem
accipiens, sed acidum quod sanguinis aliorumque mixto-
rum principia canet. et veluti ignis seminali semina-
tum suavit particulas magnitudinem non figur-
na sunt motu, et quiete, ita modificatus, et re-
percutit et compungit, seu moleculas angulis soli-
dis autis plenitas. Per alkali nomen Barbardus
intelligunt corpuscula, seu moleculas undequaque
polis. Dicitur et figurae pingidit, sequens virtutem
acidum, ut ait Conspex salis, ab add. m. acido mo-
tu, et configuratione legi. Dicitur alkali supponens,
et itaque alkalinae moleculas poli mava et
thea referre sicut si acidum ad alkali commiscet
ob intrusionem angulorum solidorum acidum intra poros
alkali, etiam ibi existens expellit, et eo pacto subse-
quitur. Ferma, seu fermentatio navand febris con-
stituent, hinc apud hos anthology admittit. aci-
dum volatile, et acidum fixum, alkali volatile, et
alkali fixum, et ipsius alkali supra acidum, et e
et fuge apud ipsos videtur potest.

Alj. ad Paulo
Barbetta Describunt febrem ad adunatam sanguinis cir-
culationem in cor, pulmone cerebrum totiusque corporis
partes; et Barbetta conjunctis sylviis De febribus quod
ait febrem tunc adesse ad pulsum pluri solito fre-
quentior, et aliorum evadit; pulsum vero violentum,
et frequentior dicitur ad motum cordis, et sanguinis
adunato, adeoque ad circulationem adunatam sanguinis

et. ejusd. sanguinis fermentatio indebita suppo-
nunt.

Alij ad Franciscum Licij in suo tractatu
De febribus cap. 2^o asserunt febrem & affectus
ortus et cordis irritatio, quae irritatio procedit
ad fermentationem humorum disproportionatam ad
pulsum ubi, et inordinatam; nec lesionem actionis ra-
tionis includendam ad in febribus Descriptionem car-
et utatur Licij, quoniam subiungit experientiam
constare quosdam actiones in quibusd. febribus
potius ad febrem parvam, quam ad febrem, quae pro-
pter humores crudos, et lentos, fiant, qui fermenta-
tionem febrem attenuant, et resolvunt; hinc affert
multa Hippoc. loca nimirum ex lib. 5^o aphor. 5^o
Odiatis si ebrius quippiam De repente obmutescat
convulsus molatur nisi febrem corrigiat, et lib. 5^o
aphor. 17^o convulsionem utat febrem superuenientem
morbum soluit, et sexto aphor. 40^o quibus ad hy-
pochondriacum dolor sine inflammatione febrem su-
peruenientem dolor soluit. Cor autem in febrem irrita-
re opinatur non quoad eius parandissimam, sed respec-
tu ignis vitalis in corde residentis, ad cuius lesionem
sedunt et pulsus ad reliquis actionibus vitalibus.
Rursum ad d. d. d.

Secreta Ioanne Iones Cornelio Bontecio alijsque negant fe-
brem consistere in sanguinis circulatione adacta, al in in-
debita fermentatione ejusd. sanguinis, quod quidam affectus
febrem ad asserunt sicut & ipse calor et edes qui etiam
affectus febrem decernit; statuent quidam febrem omnem
ortum, et essentia procedere a sanguine, aut lymphis,
vel utriusque simul circa extremas arterias latus propa-
gines glandulasque et ductus excretorios ad hunc reser-
vata

tiā, et stagnatū, et quidā tali, quē motū reli-
quid sanguinis remoretur; in motū itaq. Diminuto, seu
potius in stagnatū, et adhaerentia sanguinis, aut
lymphę, uel utriusque simul raris febris consistit; hæc
aut. stagnatio, seu adhaerentia, procedit à cruditate
lentore, et glutinositate lymphę, et à sanguine
gruescente, et coagulato aut et. à corrugatione, et
crippatura arteriolarū extremarū. Ductus excreto-
riorū, et glandularū facta à salibus acerbis reso-
lutis motus contractus conuulsibus

Ex relatis opinio-
nib. colligendū ē in quibuscumque febribus præternaturaliū san-
guinis torore, et uasim jam mutati siue q. sanguinea
massa indubite fermentescat, siue q. aucte circulet;
siue q. restagnet, et adhaerescat sanguis in extremis
arteriolarū uasculis, dapp quidā febris in sanguine
siue minus agitata, siue quiescente consistit, ad diffam
alterius opinionis uelut Ioannis Alphonsij Bonelli Gui-
lielmi Cole, Riccardi Mortoni aliorūque, qui febris
narā non in massa sanguinea turbata reponunt
qd uarij experimentis decernere conat. utatur Bonel-
lus, sed affirmant potius qd spiritus arteriales, seu aui-
uerruosi soliti redditi acridi, et nervos cordis irri-
tando sunt causę productiue primę, et medię fe-
bris, imo Riccardus Mortonus non solum febrē, sed
quod plurimos morbos à turbato spiritu torore ob-
seruatus fermentū originē ducere test.

Quamobrem colli-
git. febris narā, seu causā statim non ad calorem
præternaturalē, ut Veteres asseriebant, sed calorem præ-
ternaturalē et potius febrē h. non omnē effectū, quon-
iam dant. febres algidę, quę spectant frigoris, seu
se-

ferunt, et multi in Atmelleo observant; id
prout Elmontius demonstravit inquit de
quod pluribus authoribus habentibus de febribus. Disse-
renter allegant, sed tunc unio unum tantum calorem
perpetuo ostendentes in omnibus febribus. propter repugnantiam;
quod quidem absurdum est in praescriptis rationibus ostendit
L. 1. m. g. si calor

est, febrius proprietas, ut etiam calor competeret omni soli,
et semper febri, sed Q. D. facto non competit de febri, in
nonnunquam occurrant febriatantibus in quibus calor, neq.
a seipsis, neq. a Medici animadvertit, imo potius vehementer
frigoris, ut accidit in febribus algidis, et castrensis; nec va-
let dicere, calorem tunc esse internum, et latentem, non
foras internus debet manifestari, ut ex sit ardenti, vel
lingua arida, et lingua accensa, et frequenti re-
spirante, quod quidem non contingit. Non competit et-
iam in manibus hypochondriacis, et stercoribus ple-
nisque intestinis observat. calor sine febre. Mei do-
nigues competit semper ad in infinitum febrium intermit-
tentium principia paradoxum. Sed minus frigoris exorta-
tes dixerunt. 2.º Dant. febres sine calore dicit in qui-
bus pulsus non percipiunt, et caloris vestigia nulla
existunt ob venarum sanguinis massam coagulata. 3.º
Dant. febres malignas, et pestilentes, in quibus calor nec
acer, nec mordax est, sed mitis, et blandus itant mix-
tum differat a statu naturali. Ex quo concludimus ad Recen-
tioribus calorem intensum esse febrius effectum, non autem
causam ut Villij, Sylvij, Lij, et alique recentiorum res
dearment Hipp. Doctrina lib. 1.º De veteri Medicina
sequentes ubi inquit quod non propter calorem singulis
febricitantibus habet, sed inest in unoquoque corpore, et
amabilem, et acidum, et salum, et alia huiusmodi

et quod munda, et effera exolit calor.

Quod spec-
tat ad febrium diffas, recentiores et differentias
à Galenico adductas admittunt, sed ille diverso mo-
do aliisque conjecturis explanant, quinimo multas
alias febrium diffas adiungunt, ad tria divisionem
quod principalem Galenicam appellant nempe in exu-
mias, putridas, et hecticas et amplectantur si putri-
da de medio exigantur, et eadem loco febres feruien-
tarias dicitur subrogentur, putridas quidem, seu hu-
morales febres non dandi accurate demonstrat (Fru-
ijus Bicus in suo tractatu de febribus in quibus pro-
bat infrascriptis rationibus).

Quod igitur febres humorales sunt
plures humorum numero nimirum praeter quotidianas, tertiu-
nas, et quartanas dantur quintanas, sextanas, septimanas
quae à nullo ex quatuor humoribus per se de se possunt deo
summa mensura dantur contra placitum Hippocratis et negantur.
Insuper praeter assignatas quaternarias humores numerum
datur et salivam lympham sucum pancreaticum, sucum
nervorum, qui à statu naturali recedunt quas febres
producant assignatas tenentur. Utinam febres putridas
respuantur quod implicat admittere putredinem in humo-
re corpore febre affecto praesertim in salubribus
febris ut utatur Bicus affirmat, quoniam in qualibet
febre putrida patiens interire debet, denique humo-
res nullo pacto reduci possunt ad pristinum statum quia
à privatione ad habitum non datur regressus, quia
in corda potest sanguine putrescente in febre sy-
nocha hominem febriente munda potest, et evadere
in febre acuta plures evadere debet; jure op-
timum itaque dicebat Aretaeus putredo non incidit
in

in animal uivens, atq. si inuadat statim iugu-
lat. Anusq. si putredo dicitur natum caloris corrup-
tionem, quo pacto ea quae putrescunt calidiora
fiant nullo pacto argui potest, nam loco caloris
aduenti frigiditas potius aduenire debet.

Quamobrem ap-
pellantur à recentioribus prae fatis febres putredinis
Galenicorum febres fermentatiuae quatenus in illis
sanguis indebitus, et praeternaturaliter fermentatur, et
aperiuntur. Eiusmodi alijque; maxime n. san-
guinea utpote ethiologica diuersis partibus
constat, et quoniam ex aliis dictis quod plures hu-
mores à sanguine decernuntur, et plures alij in
sanguine infirmantur, praeterquam quod alij prae-
ternaturalis succi salini, acidi, aerey, docentes liquantes
uel d. c. coagulantes tanquam exoticas fermentas
intra sanguinem infirmari possunt. Ideo nil mirum
si à uariis indebitis sanguinis fermentationibus prae-
fatis febres apud Veteres putredinis, olim appel-
latae, et apud Recentiores fermentatiuae nunc
appellantur quoniam Thomas Willis in suo tra-
tatu De febribus cap. 5. dicit nec tunc conditio
fermentolus nascimur, et nutrimur, sed et fe-
briatamur, et morimur, quibus et n. morbus
uirtutis uivendi fermenti suae edidit tragedi-
as.

Admittunt praeterea alij à Galenico assignatus
Diffas, quae nullo pacto in praei negari possunt. I. febres
diuidi in intermittentes, et continuas, quae curantur, et ad
plures, uel copiosas dicuntur minime quotidianae, tertian-
ae, et insuper diuiduntur in febres synochas, seu co-
tinuas, continentes, synochas, seu continuas periodicas
quae

gas in benignas, et malignas subdividuntur; quinimo
 non Sylvius De Febre Core Symptomata Dicit
 Odit in algidas, ardentes, siticulosas, famelicas, aridas,
 terminales, seu colicas syncoptales, profusas, anhe-
 las, asthmaticas, tussiculosas, catarrhales, artitricas,
 Delirios, emeticas, Dijsentericas, Sudatorias, mitidien-
 tes, putatorias. Undeque occurrunt procul Dubio
 adhuc intermittentes febres species a Symptomatis
 gravibus, molestisque tales appellandis; adducunt in-
 super alias supra relatas, ut ipsius in eis immor-
 tandi necesse non sit.

Primalia itaque febres Dicit
 a sensu appetitu, et robore magis obvia juxta Laurentium
 Bellinum. Et ut ex antea. febres Dicitur in continuas,
 et intermittentes, et his rursus in suas species subdivi-
 di possunt, ut superius ad Galenum enarrauimus; huius-
 que Diffinitio nunc explananda Dicit easque auctores
 juxta validius eorum Systemata Diversimode ex-
 plicare conat.

Et certe Sylvius De Febre, qui duos
 triadmiratus humores constituit ex bile, succo pan-
 creatico, et succo salivari, eique multum tribuit
 in quibuscumque morbis, unde appellat febres omnes
 continuas easque ad bilem, aut lymphas (sub qua
 succum pancreaticum, ipsaque valens comprehendit,
 quatenus ad ipsam Defluunt ad eam aut attingunt
 vitiatas namque bilem, et lymphas, atque in Dextro
 cordis ventriculo Effervant febrilem excitant, unde
 continuas febres producat. frequentior. Sed Sylvi-
 us De Febre febres omnes intermittentes causas
 et putat causas pancreaticum aliquam sui parte

in uno & pluribus pancreatibus ductibus. lacrima-
liber obstructis stagnant. ⁱⁿ duodeno vero facta
anomonis illa autem penetrant per visum per-
tuit obstructa in intestinum duodenum ad-
venit, et ibi vitiosa et bile, ac pituita inte-
stinali effervant exitat, et proloxyimus febri-
constat, quatenus mixtura et succo pancreati-
co succo biliari, et pituita exurgens, ac ad
extremum ventriculi conditum obelata subequenti
calore febri modo majori, modo minori cau-
sa d. ut prius et eodem in nigela in inte-
stino duodeno singulis rigor, horror, pannicu-
lato obitatio aliaque symptomata. febri in-
termittenti et exoliant.

Causa febri compositarum
et continuarum, et intermittentibus quales sunt febres conti-
nuarum paralyticarum, seu remittentium et utraque supra as-
signata, quatenus et una pro peccat bili, et lin-
gha, et et alia peccat succo pancreatium, et i-
ta frigoris in principio paroxysmorum causa tri-
buit. ^{et} succo pancreatium autem quatenus et ali-
quando tribuit. lingua autem et accidit in febri-
bus quotidianis aliisque continuis, et frigore inua-
dentibus, calore vero perternatibus causa refert syl-
linguam de lebo bili tona viis salis lxxiii. et portio-
nis oleos ad autem lymphas, et succi pancreatium
effervant exitanti, et apud ipsum prolixius videtur
potest.

Thomas Willy continuat febri causa
adducit et spiritum sanguinis exaltationi, et sal-
silibus aectioni, et salis fluvi aliisque salis

uitijs, quales congelat sunt uanis, effervescunt in
 massa sanguinis exstant. et ob spiritus exaltatos, et
 ob sulphur ementis, et ob sales resolutos, sic
 sanguis indebitis fermentescit, et q.^a uitia sanguini
 intraneis et febres continuas emergere solent. Intermit-
 tentis uero febribus causa est idem Thomas Wilij tribuit,
 Sacco nutritio uitioso, qui sanguini non assimilatur
 cum partibus sanguinis commixtis sint adhuc ad eis
 sine tumultu, et perturbato circulantur. Donec ipse
 ad turgescendum crassus massa ducta, protinus
 ebullit, et feruore conuulsi: ad eundem solum modum
 ac cereuisia nouella utriusque infusa quae si strictius
 occludatur, ut nihil exeat, postea sine feruore, aut
 impetu in uasis illis continetur, postea ad fluxum
 uisum solutis liquoris massa turgescit, insigniter fer-
 mentescit, et propter fermentatum impetum usque uisum
 uisum facit, quibus suppositis non inconueniens
 idem author ex indebita sanguinis fermentatione
 exstant ad sacco nutritio, sine chilo sanguini inco-
 gnito reliqua febrium symptomata et planat.

Causae secretae

causa proxima omnis febris, et ex dictis colligi potest,
 apud spem procedere potest ab obstructione ad sanguinem
 crasso facta in artibus extremis, obliuio et ad
 lymphas in glandulis et lymphis crassascente, sine
 fauit, sine non fauit ibidem inflammatione. 2.^o ad
 fluxum obstructione glandularum tubulorum, ac uasorum
 Gynthariorum et pectoris in uentriculo pancreas in
 testinis mesenterio aliisque uisceribus ad chylum ef-
 ficiendum, et diluendum, quod tunc nulla habet par-
 tem affectum inflammatio subsequitur. 3.^o ab ob-
 structione capillarium articularium sine hinc

sive illius pte d sanguine gravata, et sta-
gnante, unde eius circulatio impeditur, et in hac,
ut illa pte inflammatio, aut abgessus subsequitur.
4^o a visceribus, ut aliarum partium nobilium obstruc-
tione, unde pus collectiones, suppuratones, et lacer-
tiones ulcera, et tubercula subsequuntur.

Quale ad 1^{am} causam refert citatus Serapion de febribus ephemeras
sive unius, sive plurius diebus synochas appellatas, fe-
bres ardentes aliasque continuas continentes vulgo Dic-
tas. Ad 2^{am} refert de febribus intermittentes, sive
legitimas, sive spurias, sive simplices, sive compositas
nempe duplices, et triplices. Ad 3^{am} refert omnes
febres malignas pestilentes, imo quas pte aliisq;
internas inflammationes sunt et de febribus continuas
periodicas, nempe quotidianas continuas, tertianas co-
tinuas, quartanas continuas, imo Adrianus Spigelius
censet quas continentes non vacare internas infla-
mationes, ad eundem causam reducit febres lyncias ali-
asque variis nominibus appellatas. Ad 4^{am} tandem
causam refert de febribus hecticis lentis, tabificis
sive ad manifesto abgessum, vel ulcera in aliqua
corpore pte sive non. Sed potius ad crassitatem glu-
tinositatem, et visciditatem, lympharum, aut sanguinis, in
hac, vel illa pte, qui proinde stagnantes suppu-
rant, et in hoc modo putrescentia male exercentur.

Ab eodem in
rico Serapione nil dixerunt Joannes Sones, qui in suo
tractatu de febribus intermittens supponit febres
de sanguine, vel lymphis, crassitie, et stagnatione
procedere, proinde febrium intermittens causam
his verbis manifestat eundem quidam morbum, a san-
guine

quing, et hili *Disproportione* ortu d' *omni* febri
 intermittenti *habitu*, et *proxima causa*; nec *pro-*
ciali, et *Determinat* receptaculo tanquam mine-
 ra sita in *arta* *ita* *corpore* *id.* *materie* *con-*
stat *statuit*, quod *progressu* *temporis* *ad* *eadem*
devenit, *ita* *potius* *in* *hij*, *vel* *illij* *glandulis* *ducti-*
buz *excretorijs*, et *quandoq.* *in* *paucissima* *opia*
subijit, ut *indiqua* *data* *sit* *accusatio* *quibus*
neque *microscopij* *maxime* *febri* *exiguam*, *sed*
quancunque *corpore* *forte* *et* *potius* *minerali* *fe-*
bri *ascribat*

Ita *santer* *vitae* *hujus* *ingenio* *ex* *jux-*
ta *hanc* *hypothesin* *et* *de* *stagnatione* *huius* *maxi* *ca-*
usae *accusatio* *in* *glandulis* *ductibus*, *interstitijs*, et *va-*
sis *excretorijs* *adherentibus*, *propter* *irritationem*, et *ulli-*
cationem *tamen* *remittit* *contractionem* *variam* *ita* *de*
exitante *ad* *motu* *sturbato* *stagnando*, *explicat* *omni*
febri *symptomata*, et *prae* *ad* *quae* *in* *principio* *febri*
accessionis *contingunt* *qualia* *sunt* *frigus*, *rigor*, *tremor*,
palpitatio, *panniculatio* *difficultas* *respirandi*; *pro* *con-*
ditio *anxietas*, *pulsus* *contractus*, *arteria* *condensatio*,
sputatio *immodica*, *color* *frigidus*, *minutio* *voluntaria*
que *quidem* *relata* *symptomata* *nonnisi* *a* *ullius* *exitante*, et *a*
contractione *promota* *non* *stagnantibus*, et *accusatio* *ma-*
teriae *unde* *procedit*. *Ita* *santer* *vitae* *hujus* *ex-*
planat *religiosa* *symptomata*, *que* *sequuntur* *post* *prae-*
cipuum, et *diunt* *symptomata* *ex* *causis* *febrilibus*
qualia *sunt* *totius* *corpore* *calor* *excedens*, *agitatio*
inquietudo *capitis* *dolor*, *vigilia* *debilitas* *facies*
rubra, *linguae* *aliditas*, *respiratio* *frequens* *sitis* *impor-*
tuna, *nonnisi* *pulsus* *frequens*, *calor*, et *inequalis*
urina *sub* *paradoxi* *exitu* *colorata*, *accensa*, et

latitudo colore emissa; quae sane symptomata non
tamen irritantur emergunt, quod potius sunt
conmixtionem supradictae materiae augentis sulphureae
intra massam sanguineam ex qua indebitae fermenta-
tiones sanguinis subsequuntur, et relata symptomata
exolunt.

Quod si spectat ad febrium causas externas,
et remotas, quod illae, quae supra ex Galenicis semel ad-
ductae sunt, per se magis ad recentiores incidunt, et
motus prohibita transpiratio et una exerta putredine,
quae nequaquam calorem augendo causa febrium
est; siquidem quod sex res naturales et ac-
crescentur neque aer ubi, et potius quod quidem
febris inducant non quod calorem accendunt, sed po-
tius quod tale dissonantia in sanguine inducant, ut
illae indebitae fermentescant, vel ad stagnationem in
extremis vasculis arteriolarum cogatur, et superius dictum
est.

Præterea quod attinet ad signa et diagnostica,
quod prognostica febrium tam in genere quam in spe-
cie eadem profecta sunt apud utrumque scilicet
antiquos, neque apud Veteres, et Recentiores.

Quod si spec-
tat ad curatorem febrium in genere breviter hic
perstringemus, variis in medicamentis utuntur. Re-
centiores adversus febres indicatæ desuper ab ea-
rum causa proxima, causa autem proxima fe-
bris siue lymphæ, bilis sacrum parvæ naturæ sit, siue
sit quælibet alia materia etherogenea in qua alicui
siue quodlibet sit, quod fermenti febri nomine
ad Boletum appellare placet; ut itaque in curâ
mor-

morbificæ ablatione, vel in viâ correctione
 consistat morbus cum ulatio, ideo fermentum
 febile sine intrinsecâ sit massæ sanguineæ, sine
 extrinsecâ fuerit, et per vias illi communicat ad va-
 rias accessiones exitandas, corrigi attenuati eva-
 uali, et in meliorem statum redigi. De

Ante
 varijs medicamentis a Grohio et prout me-
 dicamentis Digestivis incidentibus, et attenuantibus,
 sine salia fixa, sine volatilia, et ala-
 matica fuerint, utantur et medicamentis eva-
 uantibus vomitivis et catharticis, Diureticis, dia-
 phoreticis alijsque specificis febrefugis, et
 aptiola emunctoria quo natura vergit subacta
 febile fermentum extra corpus eliminat.

Hinc in ge-
 nerali febri curati Decernit Sylius De febre san-
 guineâ nimis rarefactâ comprimendo eamque ni-
 mid affervantem cohibendo, quod sit corrigendo,
 et corrigendo, quod viâ fermentum auct, et auct, et
 vel salis lixivum in humilibus in sanguine, et
 in cordi communicat sine sit Glysteria, sine sit
 bilis secundâ viâ sal lixivum, vel oleum portu-
 ond peccans, sine sit succus pancreaticus acris
 vel acrius, atque medicamentis affervantibus
 abstractiones ductum pancreatici, et attenuanti-
 bus obstruentem putredinem viscidam, quibus autem
 remedijs id Sylius exequatur. apud ipsam nota-
 ta sunt propterea aucta blanda, spirituosius ag-
 locutata, et spiritus sal. Dulc. spiritus nitri. Dulci-
 ficatus, aqua profilactica Sylius, salia fixa
 et

et volatilia, et sal absinth. sal. c. B. tartaro
nitriolato. I. ite sal volatile succini, sal vo-
latile uiperale, sal volatile oleosum Sylvij Ho-
es sal armoniaci arcanum duplicatum Minje-
thij. ite herby, et radices partiularij amari, et
aromaticij prodest et gentiana centaurium Dic-
tamnus albus c. B. Scabiosa, angelica I. atque
et cortex peruvianus qui ex Riccardo Morto-
no lignum vite redit aduersus febrez profi-
guet, sed a morbo des; quamvis Paulus
Barbetta plij fidet abeat salibus fixis ab
Sinthij c. B., et tartaro nitriolato quod ching
ching in febrib. intermittenti bus.

De pur-
gatio, et ueny sectione ex uentibus sunt in febribus
curandis locum abeat, et in quo morbi tepore usui re-
uocari debeant subiungendum. Et p. quod attinet
ad purgationem ea quidem frequenter utuntur in febri-
bus curandis, raro tamen in eorum principio q. ex
Hipp. concocta sunt medicanda non aut. cruda. =
Quoad ueny sectionem uno exopto Elmontio à ple-
tyque recentiorib. commendat. unde Sylvij de
lebor Phlebotomia admittit in febribus con-
tinuis extuorij ad sanguinem rarecentia, et exal-
tatum demulcendum, Thomas Wilij Phlebotomia
amissimam fuit ead. et approbant Thomas
Sydenham, Riccardus Mortonus, Paulus Barbetta
Franciscus Bion alijq. innumeri; quoduis de oc-
culus aselat Phlebotomia parum iuuat, et
pauca uoce re pced.

Do-

Vomitonia pariter
 frequenter approbat. à recentioribus maxi-
 me in febribus in quibus fermentum extraneum
 & sanguini, aique per vias communicat. & in
 febribus omnibus intermittentibus. In continuis
 et sepiissime administrant. Si humores saburra,
 et plenitudo in ventriculo adsit, vomitonia ap-
 tiola in febribus sunt, pulvis radium hypericaca-
 nae ad ℥j. aut julea carnis, et ag. Benedicta
 Rulandi ad ℥ij. aut aliud aliud quodvis
 emetiunt.

Similiter praevalent in febribus alia medicamenta
 nempe Diuretica, et Diaphoretica ex salib. alcalib., et
 fixis, et volatilib. quae mirabiliter moram glutini-
 rosi, et accipientis in glandulis calidius: neque
 excretis visis vas lymphaticis, et tenuissimis ex-
 tremis arteriolarum capillamentis stagnantibus fo-
 ras educunt. Quales totius scopi curantur in fe-
 bribus terenda sunt ad contrahendum edulcoran-
 dum, et solam ejiciendum fermentum febile nempe
 praedictos humores acres, aures, et lentos, exhibendo
 et juxta Boellii medicamenta fluida humer-
 tantia, et Diluentia, qualia sunt jura condita
 emulsiões seminum frigidorum aquae Destillatae, quae
 neque dulcorant, et urinae, sed et transpirationem
 promouent; Adhibenda et sunt contraria salia, nempe
 fixa ubi praecant volatilia, et alkalia, ubi
 praecant acida, et maxime approbat citatus Bo-
 ellius aqua pulvis C.C. valet. Sed imo totius ca-
 vi viscerum aliarumque velut absorbentium, quae
 acedine audissimam retundunt, sicut aqua citatorum

methodus prohibere narrat. sed adeam
breuiter febres in specie

Caput II

De febribus continuis continuis

Veniunt sub no-
mine febrium continuarum continuis. Quae
illae febres quae una accessione perdurant
sine intermissione sive agmasticis, sive
paragmasticis, quales sunt quae febres eph-
emerae, synochae simpliciter, synochae putres, seu
fermentatiae, febres ardentes, febres hecticae,
vel si quae sunt sunt aliae et eodem tenore
sed continuantes; eadem itaque causas, et cu-
ratrices enarrabimus omnes signis, et pro-
gnosis, quae ex alibi dictis et Gal. Repe-
ri videntur.

Causa itaque febrium ephemerarum ex
Thoma Willy de exaltatione tenuioris portionis sangui-
nis, vel ex Cuius serata de pauca, et facile a mo-
uibus stagnatio sanguinis, aut lympharum. Ex Francisco
Sicco de leui irritatio cordis quae motus sanguinis
perturbat. Cuiusque supervenit effectus; hinc causas re-
motae arguentur. Quae sex res nonnally pericula usurpa-
te, et proxiime prohibita respiratio, et insolatio, ac
glandularum tumores.

Curatio ephemerarum dirigitur jux-
ta varietatem causarum externalium quoniam huiusmo-
di febres ephemerae sed a causis externis, sunt pro-
catartici ortu ducunt; ubi igitur actus externus illa
producat, atque perternatam effervescit in
qui-

juine, et uno corpore induta fuit sequens
 mixtura ex Sylio de Leboa prescribenda erit
 ℞ ag. C.B. et aceto. ad
 ℥ij. Syr. papav. rubr.
 ℥ij. Syrup. nitr. Dissolvat.
 ℥ij. m. f.

Et ex eod. Sylio si naphed
 obstructio, vel prohibita respiratio, aut conten-
 to ut liquo ut Stagnatio dubitet. prædicta mixtu-
 ra utiliter adungi potest sal. volat. C.C., et sal.
 armon. Ji

Si à potu generoso copiose aucto,
 seu ab ebrietate dependat potus astringendi co-
 veniunt, atque singula tinctura Sylvaria dicta
 coquetur in oib. febrib. in quib. egroti nati sunt
 Titianosi sint ut

℞ ag. hor. B. flo.
 ag. rosar. ℥ij. flor. rosar.
 rebeas. Tincar. ℥j. ol. sub-
 ph. ff. adprand. q. tunc suffi-
 cit ad gratam auiditatem in-
 fundat. in nase vitreo clau-
 so in loco calente ad tinctu-
 ra rubentis extractionem, ad
 Od in sing. Syr. de jujub.
 ℥ij. m. f. et de ea egrot. co-
 tinuo bibat.

Dicta tñ exacta commendantur
 quoniam dicta, et quiete juxta Cornelium Celsum
 et magni morbi arant, et eo magis febres
 ephemeræ, quæ simplicium madore, seu levi sudore
 apparente cessare solent.

(Te

Febris synochica dicitur
ex principio dente procedit ab in-
teritue cordis exorta à particulatè sangui-
nis indigrosita fermentatione ad pulsu
calidi, et calorem affligente, ex Tho-
ma Willy procedit à majore sanguinis efflu-
et majore exaltatione particulatè subtilis
sanguinis copientia. Ex Enrico secretis origi-
ne trahunt à tantilla ut sanguinis, vel lymphæ
stagnatione in aliquibus exilissime ductibus
ubi nonnihil remolat.

Sylvius de Febre et
timoribus continentibus febres dicit ad nunc sym-
phas nunc bilis, nunc utroque simul male affectu
constituitur ad cordis dextram ventriculum, ac febres
fiam ibidem et in tota massa sanguinis excitantur. Qua-
propter febres synochicas, seu continentes, vel biliosas
sunt, vel lymphaticas; à bile procedunt febres arden-
tes, quas Thomas Willy à sulphure euncto san-
guinis dependere statuit; à lymphæ glandulosa
que ad cor pergit, et sanguini intermiscetur febres
illæ synochicas amaranant, que ad caput, et artus
doloribus affligunt; ac succo pancreatico sangui-
ni et commixto, febres synochicas emergere ad ven-
tris terminibus copulatas citatur Sylvius de Febre
decernit; bilis autem non ratione putredinis ut indu-
bant Galenici sed potius ut acrimonia solida liti-
na, vel ratione oleosæ subtilis inflammabilis febres
synochicas concitat; sicut lymphæ quatenus acris,
vel acidæ, vel salis multatæ, aut nimia tenui-
tate, aut lentore peccat, ut accidit in febribus
catarrhalibus; hinc et addit Sylvius de Febre salina

his humores vitia quod in visciditate salium
ut plurimum reponit. Ex quibus Deducuntur cau-
se remote habet febrem ad quod sex res nonnaly
que prefata humores triadivrat. vitia possunt

Curatio febrium

Synochalem simplicem non absimilem d'uratione
ephemeralem superius relatam, ideo conveniunt ad
ea, que superius distinximus reprimere, et cotidie
vale nimiam sanguinis effam, ac fermentum corri-
gere, quod prefatas turbas in sanguine excitat

Si itaque febres

Synoches procedunt a partialibus autibus sulphureis, et in-
flammatibus in massa sanguinea effervando excitantibus,
conveniunt ea que istud effervando reprimunt, et ac-
moniam partialium corrigunt, unde propter emulsiões, et
tinctulas Sylvianas superius commendatos conveniunt quoque

℞ ag. lact., et acetos. ℞ ℞ij. syr.
De nymphaea ℞ ℞ij. syr. sal. dulcis.
℞ m. f.

Ad sitim, et linguam molestam aniam
prodessebit macilago seminum adoniorum vel psyllij ad a-
qua rosarum facta, aut sequens emulsiō ut

℞ sem. melon. ℞ij. sem. papav.
alb. ℞ij. eliat. emulsiō ad ℞ij.
aguz lactis cui addidit syr. violar.
℞ij. sal. prunell. ℞ij. eleosaccar.
citru. ℞ij. m. f., et frigida exhibeat.

Hinc si vigilis urgeant pote-
rit ad emulsiōem adjuungi g. unum, vel alterum laud.
opiat.

Ubi oris amanties assistit propter auidiusculam
serius usurpata ad syr. descriptis, et spiritum nitri
vel

sal. Dulcificato, condurunt et. ad quod blande
et aliud biliosas supfluitates euacuant, ut et syl-
uio De Leboe

℞ Radic. uicor. ℥j taraxac.
et folior. actos ad m. j. ta-
marinnor. ℥j. tartar. uin. alb.
℥j. coquant. in aqua hor-
dei, et ad sufficienti deco-
ctione dissolui. ℞ De uicor.
Mcol. ℥j. Rhubarb. opt. ℥j.
m. j. et f. potus.

Aduersus Capitis Do-
lores pulsationes, et protractas uigilias et eod. m.
syliuio De Leboe comendat. sequens epithema
lineis madefactis fronti, et temporibus regionis
applicandis ut

℞ ag. betton. ℥j ag. ros. alb.
℥j acti calendulat. et rosat.
℥j op. thebaic. ℥j m. j.
Vel hoc linimentum temporibus regionis
applicandis.

℞ unguent. popul. ℥j op.
thebaic. ol. rosac. Dissolut.
℥j m. j. pro linimento tempo-
rum

Alijs ingruentibus symptomatibus ha-
ud dissimiliter occurrendum, et dicta ead. m.
qualis supra prescribi debet abstinendo à uino

Febres synochales putres
seu fermentatiles sunt affectiones quædam provenientes
à sanguinis effa exitata à partibus sulphureis, et a-
cribus in eod. m. sanguine luxuriantibus, ut et apud

Sive

Secreta procedunt ab aliquali sanguinis aut lymphæ
 stagnatione, sed non tanta et inflammatione promo-
 uere ualeat; quamvis Sylius de Leboa has easdem
 febres synochiales putres dictas sicut et aliam co-
 stituentem febres à bile secundum eius salinam lixiuam, et
 secundum eius oleosam portionem putant, et à lymphæ
 acris, ut acidam sanguini ingesta præcedere affirmat.
 Hinc causæ sunt etiam eas quæ bilis acris, et infla-
 mabile, aut lymphæ acidior, et muraticæ reddi-
 re ualent, qualia sunt etiam errata in sex rebus
 nonnalibus.

Curatio non secum ac in antecedentibus
 eodem modo instituitur respectu abeundo ad sanguinis
 effusum, et caliditatem temperandam, ad quæ indica-
 tionem explendam etiam prædicta superiora præscripta
 prosunt, ideo ad corrigendam bilis acrimoniam salinam
 lixiuam sequens mixtura ex Sylio præscripta in die
 usurpanda.

℞. ag. acetos. et frag. ʒiij
 Syr. de aced. citr. ʒij. Symp.
 Sal. Dulcis. ℞i. m.

Atque ad corrigendam eiusdem bilis por-
 tionem oleosam inflammabilem subsequens mixtura ex
 Sylio præscripta optima sit.

℞. Decoct. Radic. plantag.
 fol. selperruin. et portul. ʒij.
 Syr. portul. ʒiij. ol. sulph.
 ꝑ. ad spandam quantum sufficit
 ad gratam aciditatem m. et de
 eo Ager continuo bibat

si urgeat alij molesta ariditas
 lingue, uigilia aut dolor capitis, superioris præ-

scrip-

scripta providia in epid. in distomatib. tuto
prescribi potest, imo si neccitas atq. indi-
catu purgandi adfuerit, et nulla adsint in-
dicantia, alio ad blanda cathartica superius ad-
ministrata deveniendum

Multoties febre synochica
lyphatica glandulosa à lymphis vitata pro-
cedit, quæ ut ait Sydenham de Febre aliquan-
do ad levi rigore innadent, in quo casu ad a-
crimoniam lymphæ auro salis temperanda sequens
mixtura laudat. ex rebus nonnullis aromaticis
et aurijs simul associatis ut.

℞ ag. f. nuc. ℞ ag. theliac.
℞ syr. de betthone schizpan. ℞
Spir. sal. dulc. ℞ ol. mac.
Stillat. g^{ss} iij m^{ss}

Atq. si catharralis fuerit syno-
cha febris ob glandulas hepatis affectas suffumi-
gia ex succino, et gummi nino optima erunt, si-
cut et folia mentia majorana, et betthonica digi-
tis attrita, et modicis intrusa ad modum erunt ly-
phæ aductionem moliant; quodammodo utilis e-
rit oleaceum spiritus sal. armon. qui lymphas ob-
struendo attenuat, eius acrimoniam temperat, et capitis
dolorum demulcet

Ubi ventris tormina, et dolores af-
fligunt, quoniam in intestino duodeno supponit
pituita intestinalis visum ob commixtionem ad succo
pancreatico audienti in flatulentos alitus rejicit
id præfata symptomata inducit, ideo sequens
mixtura ex salib. volatilib. oleosis, et oleis
latib. coactum agnoscendo commendat. ut

℞

℞ ag. menth. et fennic. ad
 ℥ij. Spir. nitr. dulcis. ꝑ. x.
 Spirit. sal. arm. ℥j. ol. anis. ꝑ.
 vii. laud. opiat. ꝑ. ii. Syr. fennic.

℞ij. m.

Febres ardentes, seu
 caesones, quib. accensent. febre coliquatione, febre
 illa stode dicta in quibus igni exadenti sudore
 fundunt. febre astode, in quibus igni ualde
 jactant, et inquieti sunt, febre vinosa, quae
 quodam ex Biente ad ardentes, et solum in rectis
 inter malignas accensent, ac tandem ad febre ar-
 dentes reducunt et hujus.

Causa febrium ardentium
 ex Biente deueniunt. uehementes cordis irritatio-
 nes à sulphure congreuabili, et sale uolatili exi-
 tat, ut ualde exarant, et uiti magna. Thomas
 Willis à magno uenti, et exaltati sulphuris incen-
 dio, et deflagratione ut intensissima fermenta-
 tione eam despondere statuit. Sylius de Labod à
 bile sua intensa acrimonia salina lixiua, et
 portione oleosa inflammabili intra sanguinem
 reuoluer interfusa, atq. in dextro cordis uentri-
 culo igne ualde exulente accendente ex qua
 intensissima effusio exitatur in reliquis sympto-
 matibus quae facile juxta dicta hypothese
 explanantur.

Curatio habet febrium ardentium co-
 sistit in reprimenda immoderata effusio san-
 guinis, et in correctione ac temperatione acrimo-
 niae salis lixiui, et sulphureis oleositate inflammabi-
 lity in sanguine deflagrantis; ad qd. absoluentur

conferunt ea adiungendo idem spir. vitr. Dulcis.
Spir. rect. dul. ag. propt. Symp. emulsionem sem.
frigida, tinctura Symplicum rosacea juleo con-
supta, aqua destillata extelag. Diluentia, et
aqua coij gelida qd vires exhibita sudorifica
prodest; imo ad alkalica b. l. d. farrantur. Por-
mande commendant. mineralium sulphurata pro
exteriori laudat. sulphur vitriol. ad gr. vii. vel
sulphur fixum antim. in hac formula ex Bo.
pro sacro.

℞. ag. nymphi, et syr.
viol. Ca. Si. sulph. vitriol.
gr. vii. m.

Si ualde molestus sitis supra
ascripta emulsionem, et tinctura Symplicum uir-
nali poterunt; siquid si in principio huius
febris indicatio emendanda suscipiat, id est qd
vomitus et diarrhoea juxta naturam exigentiam
et humorum uergetur. Sufficiendum d. Atq. et
in principio huius febris et Symplicum De Labod.
alijque recentioribus Phlebotomia commendat.
quo principio transacto, ut subiungit Compe-
ny vacuus plus Detrimenti, quam utilitatis affert
Deo accurata attentione procedendum d. in
febris ardentibus in quibus pro nimia et
ferua sanguis uergit, vel ad sui dissolutionem,
vel ad sui coagulationem, ut apud citatus sacro
in suo tractatu De febris Symplicum ex plana-
tur.

Febres hecticæ et habituales, et maras-
mose dictæ procedunt juxta. Transactum sciendum d.
mag.

massa sanguinea soluta, et colligata (non) extrin-
 seque fermenti soluentis, et liquantis intra sanguinem in-
 gressi; hoc idem prius suggerat Thomas Willis qui pa-
 riter, fusionem, et dissolutionem supponit ad in san-
 guinem. Ca. 13. Cuius secreta stagnantes sanguinem, aut
 lympham in hac vel illa parte corporis, et suppuratione
 vel purgatione subeundo febres hecticas producere de-
 cernit, id quod fuit ad mentem fluxum de laboro asper-
 ti vitio, et salivam augentem chyli vitium, qui ad san-
 guinem commixtus in dextro cordis ventriculo lentius ef-
 feruescentia coactat, id eo in febribus hecticis adeest hu-
 morum omnium viscosa tenacitas in salivam et succo pancre-
 atico biliari lympham in tota massa sanguinis, ideo
 impræditur vitium, ab inutilibus secretis, spirituum omnium
 generatione sanguificatione. Huiusmodi febres hectice
 una et altera hora propositis exacerbantur non
 viscosæ salivæ ac tenaciæ chyli in quadam una et
 succo pancreatico, et biliari similis viscosiæ æstimatione
 subeuntibus, atque secundum præfata hypotheseos de
 lentore, et glutinositate sanguinis in hecticis expla-
 nantur ea symptomata febrium hecticalium.

Curatio febrium
 hecticalium instituitur. Ad prædictam administrationem sex res
 nonnullas, nec solum solliciti ad dandum in calorem
 refrigerando, qui vitio diminuitur, sed præ pri-
 miis ad massam sanguineam, et ad humores vitiosos re-
 spectu abeli det, quoniam falsum est has febres in-
 malis esse, atque a nullo humore vitio originem du-
 cere, nec propterea in eis vitio purgatione insti-
 tuenda, quæ plurius adguind aliosque humores labefac-
 tat eorumque crasim debilitant.

Et quoniam res ad hanc

uio de Leboe Linnio secretat alijsque opinamur ad
 quine alijsque humores inactius potius lentos, et gluti-
 nosos, quam tenues, et dissolutos existere, ideo a lento-
 re, et glutinositate indicatio sumenda est, et praesidia
 dirigenda sunt aduersus crassitatem, et glutinositatem suc-
 corum tollendam, ideo et Symplicia de Leboe conueniunt
 ad aromatica benigniora, et salia volatilia oleosa
 quae viscositatem succorum alterant, et attenuant, sty-
 lina iula conserpta inspissata seruanda reperiuntur
 aqua apocrophali, lac humanum, asinum, caprinum
 hyssopum, salugini, et sanguinis acrimoniae temperandae
 et sic inserviunt nequaquam uero inducta glutinosi-
 tate, et lentore auferunt ne suppuratio contin-
 gat; quales utilissima praesidia in his febribus sunt
 antiectiones Petri Potelij ad g. v. pulvis pectoralis
 Michaelis, bezoarticus Louiae et ibidem Diaphoretici-
 ad tincturae antimonij et eius sulphuris spiritus ui-
 ni abacta apud Thomam Willy Descripta in sua
 pharmacopoeia, sed frequenter in usu est praesidium
 antiectionis ut.

℞ pulv. antiectionis Potelij g.
 Balsami peruviani ℥i conser-
 uos Rubear, ℥j n. p. et q.
 multos dies macerat.

Si autem febris haetica ab inter-
 uis alacris pulmonum renis, pancreatis, et oligi-
 ad ducant, propter laudatam commendat balsamus
 sulphureus anisatus ad decocto stoma-
 chi uel ad potionibus vulnerarijs quas afferamus
 in cap. de phlegma; et talia si febris haetica in fe-
 bribus fermentationis associant, pulvis cort. peruviani
 atque styracis et ad stimula febriem extinguenda, et

apud Riccardum Mortonum in sua physiologia
videli potest.

Caput III

De febribus synechis, seu continuis

Loerydij. Hujusmodi febres sunt

quotidianae, continuae, tertianae, quartanae,
continuae, quae quotidie, aut 3.^o, aut 4.^o die novae
exacerbationes habent; Sylvius de Leboe has fe-
bres et continuas, et intermittentes simul con-
currentibus et positas et existimat, et suis prin-
cipiis inquit causas et ponit Lyfched acrio-
re, et bilis et una pte, et succus pancreaticus ex
aliis qui novae exacerbationes facit.

Sed quoniam sit

causa accessionis, vel periodi in his febribus no-
tas quidem talis diffinitio est, ad quod solvendum ut
ait Boellus cognoscimus inutilia ad Galenicorum
argumenta de suis humilibus qui propria sua
statuta accessionibus in febribus existant. Pro
nunc animadvertere sufficit in febre conti-
nua novae accessiones seu novae effusio contin-
gale, q.^a novae lypha, vel succus pancreaticus in-
tra sanguinem ingerit, vel novus alius fermentus
febrile intra sanguinem communicat; sed cur ali-
quando quotidie, aliquando de 3.^o in 3.^o ali-
quando de 4.^o in 4.^o hujusmodi febrile fer-
mentum intra sanguinem interfuit, et novae ex-
acerbationes, seu accessiones faciat in cap. de
febribus intermittentes afferimus

Febres con-

quotidianae, continuae, quae singulis diebus ex-
cer

curbat? id quod singulo procedunt juxta
Franciscum Piccolum, Hilos, et vnde parti-
culis potissimum juxta vasa lactea, et glandulas
mesentericas lentibus quae ob cruditatis vitium sa-
guini committit. Quae pro portione febri mentatio
ad, vnde febri exitant. Hoc idem mihi indu-
cat Thomae Vili. Sylius de Febre habet
omnem synochalem febri primariam causam, siue
quotidianam, siue tertianam, siue quartanam vnde
his verbis manifestat febri quae ad calorem
insigni sunt quae moleste causam exitit bilis,
et acrimonia, et inflammatio nimia peccat.
Eandem febri quae ad frigus vel, vel hor-
rore moleste sunt ut quotidianam, vel quartanam
continuas, causam primariam est. mihi Sylius
et in primis succus pancreaticus acrimonia
auida peccat, et tunc continuo tunc per se tertio
ad novum paloxismi productionem aliter an-
dignos ex intestino duodeno quagnum ver-
sus propellens, atque frigoris idem indugens.
Attenus Sylius de Febre quid. verbis ac-
to exrenis, hanc difficile est saltem causam
et symptomata explanare

Febres tertianae continuas
a Dyscrasia sanguinis sulphurea, et oleosa procedunt
vnde cuius querit. obages, et textura ejus. ne sangui-
nis qui in continua effans abit, atque sanguini
intervalla. Sed bilis sua acrimonia biliosa, vel oleosi-
tate inflammabili interfundit. nona accusio exitatur
ut inselut Sylius de Febre; quod juxta Pro-
prium Piccolum Joanne Jones aliosque non solum in
perfluitatib. biliosis huiusmodi febribus accessiones
pro

procedat quodquid sufficit ut, quolibet mora crassa thelogena augeat subito et suis lateribus, quibus continebatur emergat intra sanguinis massam intermiscatur, quae sufficiens sua irritatione nervulū, et membranam ad rigorem tremorū, et frigus in principio accessionis inducendū.

Febres quartanae, continuas à Dyscrasia sanguinis salinis acidis, et lenta procedunt, adeoque sanguinis salinae particulae fluore adepto, acrole adipiscuntur, et sanguinea massa spissa vel sulphurea depresso acidis austellat, et lenta constitutione subit, quae artificiosa ad continuandam illam efficienda, et g. a. intervallo massae sanguineae accedit, et coniungit novum fermentum acidum sine vitae succus pancreaticus juxta Sydenhami sive succus nutritivus degeneratus juxta Willii sine vitae quolibet alia mora crassa thelogena augeat, hoc inquam Od et suis foris erambit ut in sanguinem insinuet, pro nova accessione promovenda in hanc principio interduci frigus, sive horror exitat ob irritationem fibrarum nervulū, et membranosam, et supellicij dictū.

Culatio habet febrium ed. no facto ac in alijs dirigatur, praemissa et Digestivis attenuantibus, et purgantibus praedictis ad lentius purganda procedendum non neglectis emeticis Diaphoreticis, et Diureticis juxta naturae exigentiam, et humoris urgentiam, hinc febrifuga remedia sunt usurpanda, praeprimis Diluentia humectantia ut emulsiōes supellicij Descriptae, aquae Destillatae, et Decocta amaliantia C.B. = certantibus minoribus gummi Dictamni albi carling aliorumq. vegetaliū, aqua thelicensis aqua melissae aqua corticis citri, vel salibus fixis certantibus absinthii =
tan

tartaro vitriolati nit. fix. aurum. Duplic. Minie.
flos sal. arm. & ut Symplic. de corticib. utri
de nymphæa, de scordio de carduo benedicto, et
ut et pulvis oculor. & Diamargaritonis frigidi
magistrij cordialis sal. prunell. et aliquando etiam
pulvis corticis peruv. proficuum est ad hoc quod oia
appropriatis aquis distillatis Symplic. julepis, de-
coctionib. et jugulis accommodari possint methodo
superius in alijs febrib. prescripta.

Caput II. De febribus intermittensibus

Febres intermittentes, quæ
certis, et determinatis temporibus, affligunt, ac periodicè
revertuntur. relinquunt patientem febre vacuam.
Hujusmodi febres tunc periodicæ vel dicuntur quoti-
dianæ, vel tertianæ, vel quartanæ, vel quintanæ
vel sextanæ & vel et febres anormales, seu erraticæ
quæ affligunt, et revertuntur absq. et ordinata pe-
riodo.

Causæ huiusmodi febrium intermittentium remotæ ac
hij febribus causæ sunt, internæ, et proximæ superius
suprà explanatæ, sunt, etenim ex Thomæ Alb.
hij & succus nutritivus sanguini non continenter peren-
diter sanguinem massæ interfusus, qui quodam
quotidie sanguini ingelat. non tamen quotidie accessionem
febriß excitat, sed juxta turgescentiâ, quod pro-
pter non assimilationem ad sanguinem in massâ san-
guineâ inducit, idcirco valias affertur promouet
exemplo cerevisiæ in utrobq. turgescentijs, et efferve-
scentijs.

Sylvius de Febre, et superius dictum d. vacu-

aut pancreatium acida animonia succedit fe-
brilis oculo intermittens causa dicitur, qui
tunc obstructionis in una, vel pluribus pancreatis
ductibus à pituita viscida inde audior, factus
videtur ut sibi aperit penetrando per dictam pituitam
obstruentem, unde iuxta ualidius eius egressus ex
pancreatis ductibus, et iuxta ualidius commixtionem
per se ad succo bilium et pituita intestinali. Diver-
sa periodos Diuergasq. accessiones parit.

Ioannes Co.

res etheregenas, et crudas materias non alijmili
chilo, aut lacti ad hoc ad accedendum promptissimum
in his, vel illis glandulis, uasculis artiosis, aut
lymphaticis stagnant. Deinde sanguini inter se
febres intermittentes parat dicitur, quae tunc ad
intermittendum reuertuntur, quando materiae con-
ta etheregenae, et cruda sanguini commixta post
excitatum accessionem febrem quae cocta, et subacta
vel sanguini assimilatur, vel si nequit assimilari, ex-
tra repellit, vel diuisi, et diaphoretici, vel per alias
actiones uias; Quod uero noua materia cruda etherege-
na a se congelet, et sanguini communicat, noua
accessio repetita periodo superuenit.

Sed progredi-
amur ad arduum illud in febribus mysterium expla-
nandum, nimirum periodos, et accessiones ordinatas
febribus quotidianis Quod 3^o, et de 4^o in 4^o re-
uerentes, cuius phaenomeni latent adhuc (sunt
uerba Borelli) intimae propriae, et immediatae cau-
sae, quales contenti erimus coniecturis illis ga-
uentalibus quae subodori potuit; cum et n. Borellus
febres non in sanguine existere, sed in succo

uer-

neruo arioli. et in systemate nervoso; ^{ad} di-
di tñ, et ordinatē febriū accessiones procedit
a mārā glutinosā glandulā nervosā obstruente,
nec non a mārā acri salinā nervos ibidē irritante,
nec proinde, subiungit Boerhaav, eadē mārā crūdā
nec eadē glutinositā in omnibz febribz eodē
modo Operari dat, sed modo magis, modo minus,
officiū tñ nervosū obstrui, etungi dant a
mārā viscidā acri salinā, et paradoximus fe-
briū reuertat; si itaq. hoc sit transactis hodie
viginti quatuor, vel quadraginta octo, vel 72
hīs conjungat ordinati paroxysmi quotidiani ter-
tiani, et quartani, et fuisse utatuz Boerhaav in
suo tractatu de motu alicuius, prosequitur.

Exptēda quid circa
has febriū periodes dixerit Wilk. ut Sydenh.
illz remittendo ad suū nutritiū, qui salguis
ad turgescentiā pducit juxta sanguinis
dispositionē quā vel quotidianā, vel tertianā,
vel quartanā accessionē patit. Sydenh. u. Re-
uertit ad suū pancreaticū aspectū, et quo-
tidie, vel de 30, et de 40 in 40 ad bile
cōmixtā effuso febrile subeant, et ex succo
dicti sat innovecere potest.

Joannes Jones dicit
mārā illā crūdā in angustis glandulā a-
liolūq. vasculolū ad turgescentiā propensimā
ad augendū exitū febrile accessionē, ac
proinde subiungit mārā illā febriū in jidm
lois hīs in eadē quantitate congesta eodē
calore tota, et jidm in instantiā repleta,
conjugimili teporis intervallo augiet, et ad mārā
iū

intra sanguine interfundit. Ideo ordinatas
 accessiones salit quales si. long, seu minores
 mutet, mutet. quantitas, et mutet. alij cir-
 cūstantis, mutabit. et. intervallū auditatis, et
 interruptionis intro sanguine, et consequenter mu-
 tabit. periodicus de quotidiana in tertiana, et de
 tertiana in 4^{ta}. Hoc idē induere videt. Lauri-
 tius Bellinus qui maras lentos, et acris in ex-
 tremis artibus hīc lentos febriū intermittere
 hūc causā eandē. accessionis efficiant. Signi-
 gnat id ex artibus malis lentis, et acris intra
 venulas, et arterias truncos libere devehitur,
 quod idem dēno in i. d. arteriis adhaesit,
 vel ad. ut diversa mara lentos, et acris no-
 vas accessiones ad i. d. symptomatib. praestit.

Curatio febr-

In intermittenti instituit. maras febrile corrigendo
 Operando. et expellendo, atq. hanc indicationē ex-
 plent medicamentis attenuantib. acaliditibus salinis
 fixis, et volatilibus. Sylius totus de correctione
 succi pancreatici audiolis, et in tollenda obstructione
 a pituita viscosa facta in ductu pancreatico Jones p. d.
 remedia comminuat, et attenuat maras cūda fe-
 brile suadet, ut potius excretio facile evadere que-
 at, nec non medicamentis terreo salinis, et adstringentibus
 sanguine massā combagat nimis laxā ad suū pristi-
 nū tenore restituere conat. hinc si purgandi nece-
 sitas urgeat nequaquam ex Sylio praescribitur

℞ mass. pillul. fixid., et tartarear.
 guercetan. ʒ. Si trochiscor. alkal.
 dal. et nervur. dalus. ʒ. ʒ. ol.
 succ. g. ʒ. ʒ. m. p., et fiant pillul.
 et incantentur

Vel

℞ ag. uicor. tartarizot. ℞ij
pulv. alabarb. optim. ℞ij
De uicor. Nicol. ℞ij m. s.
Vindid supra asserit remedijs attenu-
antib. dedit et

℞ tart. citriol. ꝑ. m. sal. pva-
nell. et oulor. ℞ij ℞ij sacchar.
alb. ℞ij m. s. et sumat ad
jugulo carnis
Fidelius Decher in notis ad
praxim Barbette sequentia aucta comendat et per
missa pny purgatne ead. ualde utilia ducit
et febris intermittente affirmat. b. q. aut ter
atibatur ut.

℞ ag. c. B. ℞ij thieriacal. ℞ij
sal. alpinthi. ℞ij spir. sal. ar-
mon. ℞ij syr. papau. rubr. ℞ij
m. s. quo aucta multum dale
egros affirmat
Franciscus Lier sequentia et Jacobo
ochid id quartanis comendat.

℞ ag. card. bened. ℞ij alom. crud.
pulverizat. ℞ij ol. Salph. ꝑ. ad pa-
nd ℞ij sal. centaur. min. ℞ij m. s.
et f. auctus iatide asperumendus
Verutamen inter oia presidio febr-
luga sedmosile ad nra etate comendat. cortex
peruu, unda attente legi merent. ad q. Riccar-
dus Mortonus, Iouney Ioney Thomas Tiden alijs.
circa eius electione exhibitione, et circustantias a-
nimaduertant, quoduis multi practici magni fa-
uunt subfugid Ruerianus et antimonio, et res-
cur

culio confectus De quo. Admirabilia ipsemet
 dicit in suis cartulis. Sed Franciscus Bizio ex
 relatione Florentis asserit illud promissum non cor-
 respondere, quinimo pro illo substituit potius di-
 ut pulchre cornuclum; quod alios practicos
 alia proposita febrisfuga commendat. Sed apita-
 tissimum hodie d. febrisfuga ex cortice peruviana
 no sua china china descripta in quo exhiben-
 do et. tunc procedendum in febribus continuis
 in quibus non adeo tuto exhiberi potest sicut
 in febribus intermittens. ut rite animadvertit
 Bernardinus Ramazzinus.

Caput v

De febribus malignis, ac pestilentibus.

Febres malignas, et pesti-
 lentes, imo, sepe ipsae distinctas affectiones et multi o-
 pinantur. necesse aut. non nisi secundum magis, et minus
 eas differre. fatendum est secundum gradus venositatis
 contagii, et aliorum symptomatum ornatum discriminari, hinc
 sepe sine febre et poe negant Alexander Massalius
 Petrus Salinus alijque aduersus Cardanum Mercuriale aliosq.

Causa proxima febrium
 malignarum, et pestilentium est Pueris et solis d. cordis irri-
 tatio à partibus virulentis malignis, ansericibus, ac ven-
 eris proed. q. et sanguine in colligamen-
 ta icolora acria, et contagiosa mutant, et dissoluant,
 unde massa sanguinis dissoluit, et colligali decernit in
 multis utiq. in multis tardius juxta diversitatem vene-
 ri, et contagii sanguinis, ac cordis disponendi. Hoc id
 prius sepebat Syllius de Lebo qui asserit sanguinis
 coagula, seu textula in febribus malignis, et pe-

habet suam naturam cohibere, et pro-
prie dissolui, et tenuius reddi; principaliter autem dis-
solutionis sanguinis causa reponit in sale volatili a-
cerimo lixivioso à bile fortasse petendo, quod abun-
dantius est salibus acerbis fixis, et volatilibus, sive dicitur
bile ipsa mutari à veneno pestiferi, quod extrinsecus
corpori advenit, ut plurimum asserit, unde juxta hanc
Scientij, et Sylvij opinionem recte explanantur omnia mali-
guantia, et pestiferitas febrium symptomata in Sylvio
et prope consentiunt Viembrocchio Barbetta Tho-
mas Tidenius alijque.

Cum tunc obstant Thomas Willis
et Ennius Sireta ille a se habet febrium causam
proximam ad potius sanguinis coagulationem, à septu-
ando, et styptico promotam, qui venerosi fermenti
visum gerit, atque adeo juxta sanguinis coagulationem
omnia febrium symptomata a se posite explanat.
Ennius Sireta accusat sal acidum corrosivum, effundit
instar asperum quod in sanguine, ut lympham generat
et multum ex partibus acidis, et obosis congestis
vel et Cephalis adveniens sanguini, ut lympham co-
mixtum atque perendi motu in eodem sanguine, aut
lympham circumlatam, atque per unum corpus dissipatur,
restagnat ubi et adhuc restat sanguis, aut lympham
in arteriis latis capillariis extremitatibus, vel
in nervis, et ductibus excretoriis glandularum,
ubi ob fluiditatem crassitatem lentam, et coagulationem
varie inflammatur dissipatur, et abscessus
in hac vel illa parte, in hoc aut illo viscere ena-
sunt.

Et quatuor prefati auctores valde sunt in-
apropinquanda causa proxima febrium malignarum et

Quoad purgationes in his
febris. Subjungit Barbetta attellus arg. & Reguianus
nec perpetuas leges nobis prescribere oportet vel per
in principio cathartica idministrare. Ideo. juxta
indicationes negotii regale oportet, sicut et hoc de
Oscaruit Sylius De Laboribus De vomitibus super-
stantibus; una sectio tunc ut talis respectu consuetudinis
exprobanda & quodvis ratione symptomatibus
urgenti aliquando pro veniente possit.

Verum quod
guinis coagulatione maligna, et periculosa febres
provenire defendunt ea laudata remedia ap-
probant exerts acidis, quae coagulantes sunt Ideo.
eandem indicationem deferendum est adjuvat a sanguinis
coagulatione, cumque Resolutioni attendendum est, et
correctioni. fermenti in sanguine luxuriantis,
hinc propter alkalia fixa respice sol. C.B. sal
centaur. min. tartar. vitriol. flores sal. arm.; sal
tartar. volatilizatum, praestant et. sal. volatile
et spiritus, et sal. volat. C.C. sal. volat. succ., sal
volat. aiphar. spiritus C.C. liquor. C.C. succinatus
spiritus theiacalis adpholatus quae appropriatis
vehiculis exhiberi possunt nimirum syr. de scordio
C.B. Continuo citri, nam non solum coagulatus
sanguine attenuant, velut et. acidi fermenti co-
gulantis ferociam demulcet; sicut et. proquant
tamen in his febribus, quod in his quae inflamma-
tiones, et abscessus internos conjunctos abunt sa-
guis lividus, sanguis leprosus ocul. Et pharmaca
necnon alexandrina stibium Diaphoreticum, myrrha
adphola alias. commixta ad extracto C.C. et. C.B.
Flor. hyssop. & quodlibet formulae, et modi exi-
bandi agnus citatus Sylius Willy, ac demulcentia

Vag. li.

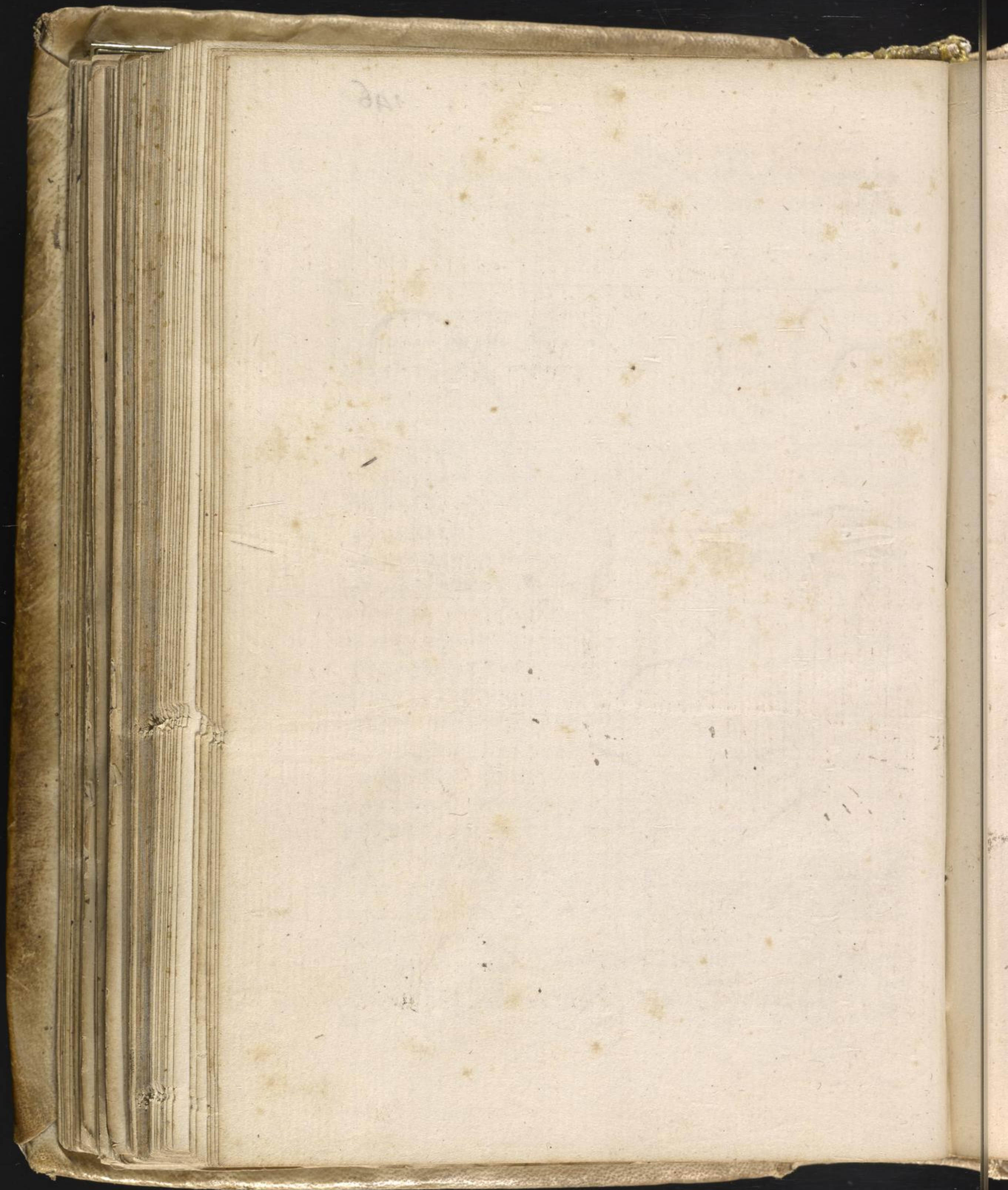
Valchimidid, Alioque

Etque hae
 Coe Febr:
 ou

Ad laudem Virg. Beatissimae Vir-
 ginis. Cumq. Sanctorum, Soc-
 tarumque. Amen.

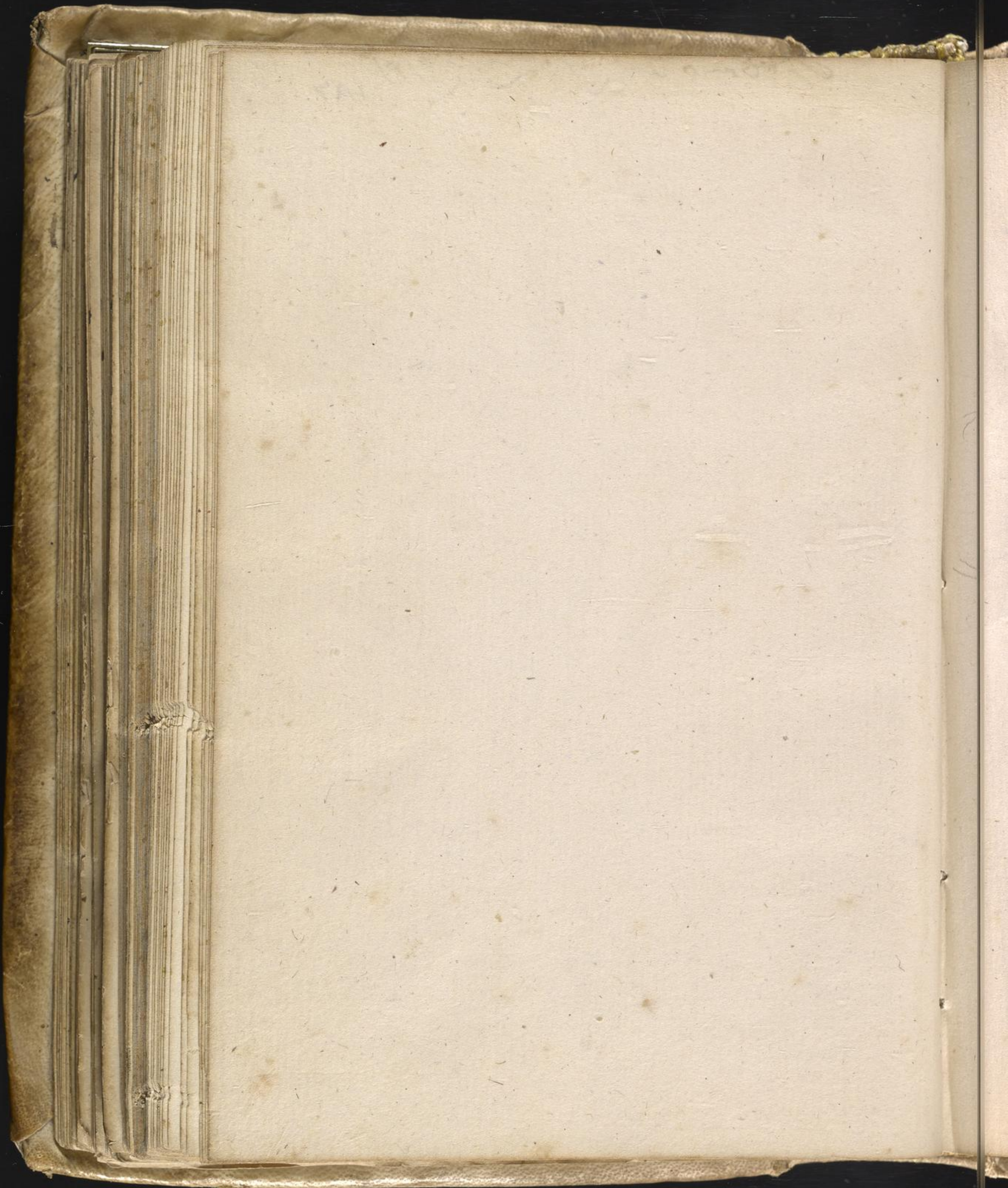
[Faint, illegible handwriting in a cursive script, possibly 17th or 18th century. The text is written in dark ink on aged, slightly discolored paper. There are several large, decorative flourishes or loops interspersed throughout the text, particularly on the right side. The handwriting is dense and fills most of the page area.]

146

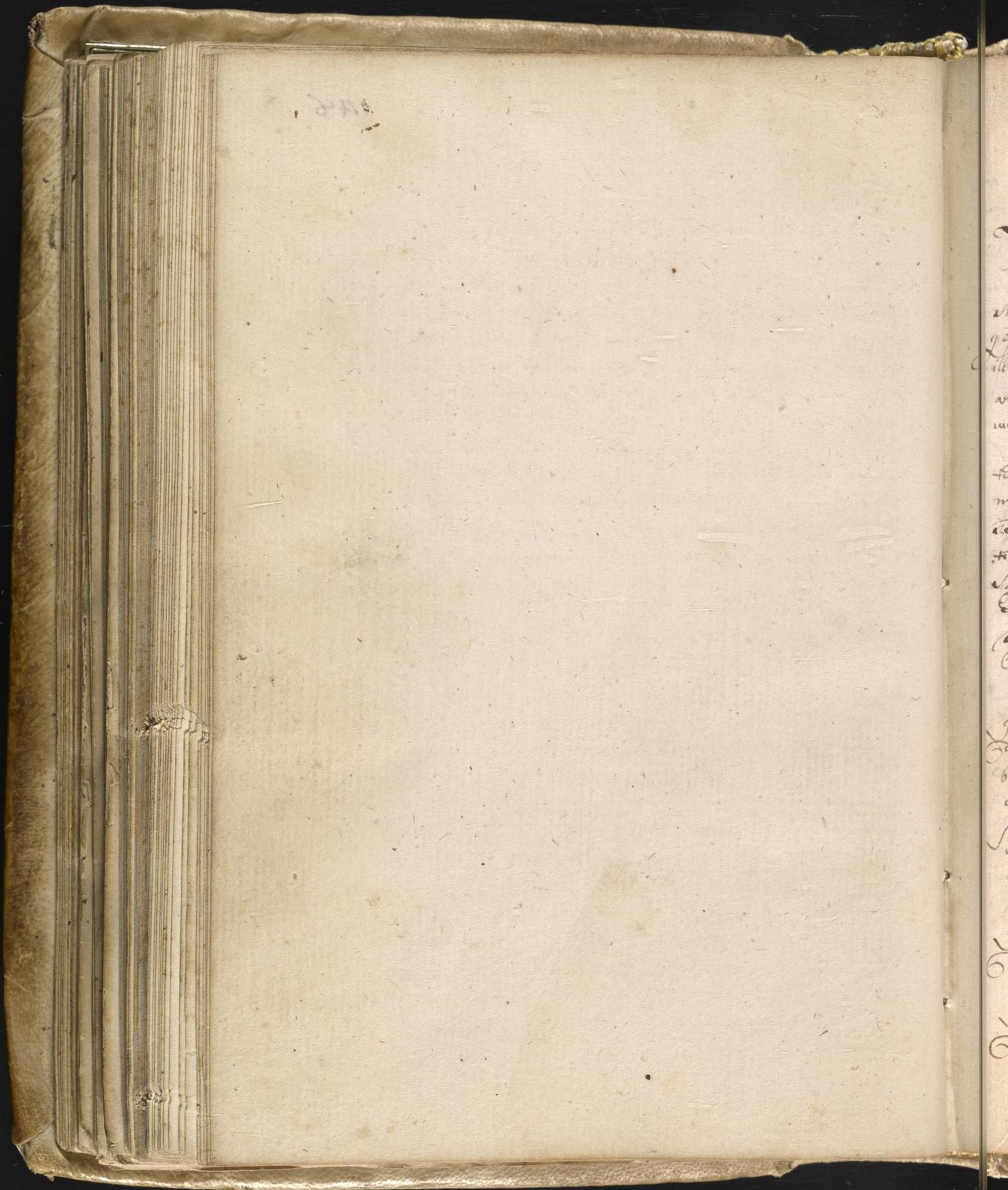


Homologues

1A7



146



Regula pro recta methodo phy- losophandi

Philosophus, jargo
Methodus philosophandi imprimis philosophaturus una heat Ma-
gistrandi rationem, q^a Philosophandi armodum sunt rationes juxta
illud ejusd^e Aulij: Amicus Plato, Amicus Socrates, sed magis
amicus veritas. Et merito q^a ex lib^o 3^o G^ore cap. 3^o Super da
vincit veritas.

2^o Philosophus oēs estimet, Platonem, Democr-
itum, Aristotem, Cartesianum, Ceterosque. Sed nullus heat, ut Do-
minus, quod quo impetu sine ratione sequatur. Oēs appetendi,
sed nullus adorandus, et tū in obsequium Christi, et fidei cap-
tandus d. intus. Itaque dicat ut Horatio

Nullius addictus jurare in verba Magistri
Et ut Lucretius lib^o 3^o

Floriferis ut apes in saltibus oēs libant
Oa nos itid^e Depasimur aurea dicta

Nihil refert scriptorū d. sanctū,
q^a inquirat veritas, non sanctitas, ut Egrotas inquirat Me-
dicū sanantē, non Oculatū, ut Meditantiū p^operat. Sic ven-
ba Augⁱ lib^o 4^o De doctrina Christiana cap. xi: quid propt^{er}
sanctū aurea, si aperire non potest, quid obstat lignea si
potest, quando g^o gurgimus, nisi paterd^e qd clausū d^e r, et alia
verba in con. ego solū dist. q^a ubi ait: Ego solū scripturatus
libri didici hunc honore referre, ut nullū eolū Autho-
re errasse aliquid firmissimē credā. Alios ita lego, ut
quanta libet sanctitate, et doctrina p^oponant, non i-
deo verū putē qd ipsi ita dicunt, sed q^a mihi qd ra-
tione p^ostuat d^e potuerunt. Ita sanctus, et notand^e
ly quātalibet sanctitate. Abstrahenda d. n. sanctitas a
doctrina, ut inquirimus veritas.

3.^o bonus Philus fiat an-
te oculos mentis scripturę cap. 19 ecclesiastici, qui utō cre-
dit, leuig & corde; nō p̄tatorū d̄ p̄terit ut audiunt, ut
p̄uelli. Et nimia ueracitate factū ē ut ip̄e quęrant. cōtra
corde, quę non sunt u. g. uer aliud ob̄tet nō magis trahat fer-
uor; quęramus sicutinū sanguis adamantē frangat; quādo-
dō p̄p̄uallus, quē uocant remora, uerā nauis remoretur;
uer sanguis ouis ad p̄uentiā interfectoris ebulliat; quomo-
dō Paracelsus unguentū armatū saucios, procul ab̄gentes ad
sanitatē reducat: Quę et similia p̄sent Docti.

4.^o bonus
Philus suę assertiones ad conformandū fidē. ad u. ueritatē
uelitatē non opponat, coiter Phila nequit repugnare
fidē ut d̄ in cone. Later. sc. 6.^a ubi damnat. Phi-
losophastri d̄ centes animā iuxta fidē ad immortalē,
mortalē iuxta philosophiā. Itaq. audiendi qui d̄iunt se
philari p̄p̄ia fidē. q̄. ut philari p̄p̄ia uelitatē. Salu-
mur fidē ad supra Philam, sed nunquā Philosophiā p̄tēst
ad a. fidē.

Candidi Philosophi qui deposito citandi
studio oīque effectū in bonū, et Magistros uni bonū, et
uelitati incumbunt; proprio uocabulo dicuntur Philē electri-
ci, siue electiui à uerbo gr̄cio eligo, id ē eligo. Sed et itaque
electiui Phila instar. Atq. oīlis uelatis Personis non respici-
ūdy, sed cōmū momenta p̄timan, et inde eligdy qd d̄
optimū, et ueritati uidet. consentaneū. Hoc certe monet Pau-
lus p̄. ad phil. 5.^o d̄ probat qd bonū ē. Candendū uer-
bū Aug. psalmo 140 Dixit hoc Arley ad iungē illud d̄iū
~~Exprobat agorū~~. Qui ē Arley Dixit d̄iū, et quid
infans contrariet Arley. Itē Aug. Atq. quē in hīs p̄p̄
amirandis habuistis, et Arley dicunt, et Arley efficiunt;
nūc mentē à p̄p̄iūis p̄p̄urgatā, uelā uentis p̄andū.

Par

ARTS I^a

Philosophia naturalis

De Corporib: in unum

Primus Labor Philoso-

phorum & videtur quod sint p^a stamina, seu partz, et ca-
 odies, quibus Corpora componantur, et in quaz ultimo re-
 solvantur, seu quod sint p^a principia. Ad id.

Dissertatio I^a

De principijs physicis

Principia aliquando

sumit^r pro utilitate inconvertibili u. g. totum & maius
 sua parte. Aliquando pro causa efficiendi, ut Deus &
 principia rerum ordinis. In istis sumit^r pro partibus compo-
 nentibus, ut anima et corpus sunt principia Abi. Pro-
 prio vocabulo dicunt^r principia physica, seu naturae, et
 compositionis. Semperque offerendo n^o plurali, q^a nunquam
 pars est una. Diciturq^{ue} compositio, quasi plura simul
 positio.

Conferunt^r Philⁱ p^a de p^a potentia,
 et ultima resolutiva, quibus unumquodq^{ue} componitur
 ex iis, in quaz resolvit^r compositio gradat^a Synthesi
 ut

ut resolutio dicitur analysis. Unde methodus Synthetica non
cedit p^o compositionem res. Methodus analytica p^o res-
olutionem. Unde bene definiuntur principia physica:
sunt quae non componuntur ex alijs, sed ipsa componunt
omnia corpora. Dixi non componi ex alijs, q^{ia} dicitur ad sim-
plicia, et inposita, ut non sint p^o principia, sed
principiata. Hinc sunt ingenerabilia, et incorruptibilia,
(non dico increabilia, vel non annihilabilia) q^{ia} non
habet partes quibus associatis generentur, quibus disso-
luti corrumpantur. Unde quae Deus in mundi exordia
creavit pro primis corporum seminibus, nunc persuevant
immutata, et Mundus in quantum ad materiam semper
est idem, s. p^o principia in circulo generationis modo sunt
sub una appellatione, modo sub alia juxta illud Eccl.
p^o nihil sub sole novum; nec valet quicquam dicere ad
hoc ceterum d. Idem praecepit in saeculis, quae fuerunt
ante nos.

Dixi 2^o principia componere omnia corpora,
q^{ia} res spirituales, Angelus, et Anima sunt substantiae simplici-
es, carentque partibus, sed principijs compositionis.

Cantant Phisici ex Persio Satyra 3^a

Quid nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti. Si
non natura aliquid faceret ex nihilo, diceret. videret quod
est proprium Divinae Omnipotentiae; itaque omnia generat ex prin-
cipiorum seminibus. Insuper si in nihilum reducere aliquid
diceret. annihilare quod est proprium Dei. Hinc in cunctis
corruptionibus principia semper manent, et sic attenuata di-
sparuant.

Plutarchus lib. 9^o p^o De plantis cap. 2^o ex men-
te phisicorum notat Odissam esse inter principia, et
elementa, q^{ia} elementa componuntur ex partibus similibus
(quae quia divinae homogeneae) ut aqua conjunguntur
aqua, et ignis. Sed principia excludunt omnia compo-

sitione et partium similitudine. Ita Plutarchus. Quæ
componuntur ex partibus dissimilabilibus, græcæ ætherogæ-
neis appellantur Principiata, et mixta. In his quæ
diximus concordant cum Phil.

Scholastica ex Aristo
lib. 1. p. 1. phys. tex. 49 principia definiunt: sunt quæ
non componuntur ex alijs, neq. ex accidentibus, sed ex seip-
sis esse fiunt.

Definitiones poemæ uellinæ. sed nos
maiora uocant et non tragedias exitare in nugis. Itaq.
surgendum

Quæstio p.^a

Excluduntur elementa, et substæ
chymicæ à n.º principiorum

Caput i

Excluduntur elementa

Incipiendum à Læcio-

ribus. Crediderunt Aliqui antiqui unum ex elementis esse
principium physicum. Anaximanes dixit ætherem, Heraclitus
ignem; Thales Milesius aquam. Hanc sententiam renouauit Ioannes
Baptista Helmontius, (alijs Vanhelmontius) Medicus Bruxellen-
sis, Artib. et Gal. juratus hostis; obiit anno 1649 ætatis sue
67. Eius auctusit David Vannerbetta duobus libris de princi-
pijs ætheris.

Dupliciter arguit Helmontius. P.^o ex artificio sibi noto
de corpus transmutat. in tantummodum Salis, qui beneficio iugis
liquoris, quod uocauit Alchæst suam fixitatem dependens, trans-
mutatis uidetur in aquam corpori resoluta respondere tantum.

V.

Unumquodq. aut. coponit ex ijs in quo resoluitur Helmontius
¶ alchemia intelligit fluida substantia in aqua, quae ea
mixta in aqua Denique resoluntur; unde jactabat Vul-
gus erant & ignis non & aqua.

2.^o accepit Ducentas
stade libras in fornacem cinatas; ijs. in uas fictile immisit,
truncus Salinis quingulis libras implantauit tunc juxta neces-
sitate aqua pluuia, uel stillatitia irrigabat; et ne pului
uo litans (ut misceletur lamina ferrea labrum uasij tegebat.
Denique quinquennio arbor nata ponderauit, et ponderale uidit
libras 169 (non computatis folijs) 4.^o autumnus Delapsis
itadq. siccata terra uasij repositus sunt ex his libris Ducentis
Duabus uiriter unius minus. Itaq. libris 167 noua arbor ex
ex sola aqua sunt coposita. Ita Helmontius.

Empedocles
Agrigentinus, seu Agragas, uir & Sicilia patria summi
tyranni Thalacidi, peruenit ad coponi ex 4.^o elementis
Terre, Aqua, Aeris, et Ignis; iuncta lite, et amicitia, quae
illa separet, uel coniungat. Huius sententiae iungit manus Dux
imperitiae p.^o q.^a corpora diuidentur mixta q.^a in eis fit mixtio
elementorum. 2.^o Quod liquidum uiride comburitur aliqua pars
flammeat, alia abit in fumum aethy, seu aeth., alia in
uiscum terra, alia in aquam ebullientem in altera ex-
tremitate liquidum.

¶ Quid istae sententiae cadunt uno picto.
Elementa. n. suae hinc parles (et heterogeneae, ut p.^o 6.^a uidebimus)
nequeunt ad principia, quae Deum carere partibus. Quodamque
na sunt illi elementorum minati, et nisi curras ad atomos mille dif-
ficultatibus et implicatibus.

2.^o si unum est principium u. g. aqua
mixtorum uarietas heri non potest. Immo ne quid unum princi-
piatum: na sapit u. g. sola aqua non d.; adeoq. requirit contrin-
cipium. Similiter si oes heterae Abundantiae sunt unigenae, uniformesq.
u. g.

u. g. à non solum uarietas uocum huius non possent, sed ne quid u-
na uox syllaba.

3. si 4. elementa essent principia tunc
in oleo u. g. cubus inflammabilis deberet adesse 4. portio
aeris. Credit qui uoluerit. Insuper Odum in igne nascitur, carbō,
uel uini aqua unde illuc adducitur, et de ex linguis aquae
moleculis in flumine rotatis lapilli conuegiunt, et rotundantur,
ignis unde illuc uenit? Sed satis Odum ad clarum.

Helmontiana fundat in falso supposito de altitudine, quod
liquorem pure Helmontij credimus impostulā ad totā suā
mechanicā, reducendi de corpus in tantū de salis. Itaque
ex factu, non ex ueritate scribit in lib. titulatō: Mixtionē
elementariū figmentū n. 17. Noui aquā, cuius medio oīa
in succū distillabile mutantur, sed ea manifestare non
libet. Inquit tū: qui uero credit, leuissimū de corde.

Experimenta
mentis de salis, neg. ad id, qd in uariis terrarum par-
tibus uides plantas, et uicinas miras in modū exiguū,
sed in primis non bene concludit. ualiter ea uideri et agni,
nā cetera corpora u. g. argentū, neg. ex aquis fiunt, neque
creuant intra aquā. 2. probat quod oīa conuadimus, uer-
tabilia maiori ex parte humido fictis, et substantiis. C-
terū nulla aqua, et si pluuia, uel stillatitia pura ē, sed
mixta, et conspurcata inuisibilibus minutis ethe-
rogenis. Atque corrumpi solet, quod non caderet in cor-
pus simplex. Itē aqua pluuia, idē plantae propensius
amant, quā fontana, qd pluuia multo spiritus nitrosos,
et igneos ex aere defert, quibus fontana destituitur.
Deniq. aqua pluuia facilius uerminat, qd animalum lon-
gioribus ex aere deumptis abundat.

Simile argu-
pro sententia Empedoclis neg. concludunt. Corpora diuer-
tia mixta, non qd in eis sit mixtio elementorum, sed

quia

q^a continent partes heterogeneas. Si n^o q^a minutis cent u^o g. in
pane homogenea, aut aliqua uertunt^r in sanguine, ut nutrant
alios uiuant^r in ea que nominare non s^o. Hoc semper di-
cebat Anaxagoras de in oibus latere, et ad quamlibet ed
ueluti Panpermialem j^a diffaminabilem uelut omnem. Que no
intelligit Arley, irripit, et mysticam uocauit fabulam.

Ad 2^{am} Analysis, et Reso-
lutio ligni uiridis non obseruat^r in ceteris: Sic ex lignis sicui
nulla aqua sumunt^r, ex lapidibus nulla flamma. Dicit^r
Odo nigra neg. concludit pro capto posito q^a flamma non e-
rat in ligno, sed fit ex attritis ligni partibus. Sumus non d
aer, sed textura corpusculorum minus Odiaisa, que in aer
addeperdunt^r, ut puluis terreus intra aqua. Denique
aqua d^r quid mixtura ex humore ligni nutritio, ut u-
ni, neque d^r pura aqua, sed mixta ex sale, et uiscid.

Caput II

De opinione Chymicorum 22

Theophrastus Paracelsus
alias Bombast (d^r et alius Theophrastus cretensis Arley
Discipulus, Eterodoxus, et Medicus Cheticus, q^a alijs longa
uita ad promissum obiit anno 1541. Ad Helmontio
alijsque caput extitit noue medicinae et Sal^m quod proficere
qui se uocant Chymistas, et Chymicos a grecor^{um} Chymos i fundo,
suo Distillo, q^a op^e ignis multa distillant, et fundunt, quid
onerata pharmacopola, sed non protrahit uita uolum^{us}. Ibi
Chymici ad suo Paracelsi tria statuunt principia, Sal, Sul-
phur, et Mercurius. Istud nomine non intelligunt, quae
Nulq^{ue} intelligit, sed similis substantia. Sal in corporibus d^r pars
solida, lapidea, et terrea, que in ignis non fundit. Sulphur
d^r pars oleosa, et inflammabilis, que sit quasi gluten coponen-
dis corporibus. Mercurius d^r substantia subtilissima de pe-
netrat

netrang, et in auras manens iatola facile.

Probat

q^a corpora id corrumpunt, p^{te} subtiliores evapores in auras; e^u Mercurius p^{te} crasse remanent in uelibus; e^u Sal. Alia sunt ueluti gluten, seu uinula salis, et mercurij; e^u Sulphur. V. q. lignum ad comburit^r mori uis diffilatur ad fumo. Sulphur & pabula ignis, sal remanet in uelibus.

Paracelsus h^{ec} principia tolerari p^ont, quando ad Pharmacopolas, qui illis contentis ulterius non inquirunt; non quando ad Physicos. P^o q^a A mixtis non tantum h^{ec} tria extrahunt, sed et. Pra. quando Chymici appellant caput mortu^u, et Terra Damata, quatenus actionibus ignis desitit. d^q inflammabilis, et nullius uirtutis, et aqua, seu potius phlegma extrahuntur; sic in resolutione ligni uiridis aqua manifeste se prodit; et ex uelibus p^{te}ter salia eliat magna portio Terrae. Ergo principia sunt quinque: q^a tribus Datis sunt iungen- da caput mortu^u, et phlegma, si dicit Phosphorus. Duo posteriora ad ineptia reponimus Phys^{ic} inquirelle ultima resoluentia, siue aptia, siue ineptia opinio- nibus inutilia. Alie coherentius Aliqui Chymici uero Thomas Willis cap. 1^o, et 2^o De fermentatione n^o principia ad quinarium extendunt.

2^o multa sunt corpora intransmutabilia, in quibus Dictae Subst^{ae} non inueniunt^r ut arguit Helmontius lib. 1^o titulato: cause & et initia naturae n^o 22. Sic ex crystallo, arena, et si- libus nunquam extrahunt^r. Nominatim in auras p^{te} ad eos stringunt^r, ut in igne et si uolentissimo ne qui- d^u sui pondus quidquam pereat.

Cuncta adeo miris

illis compagibus haerent

Santus

Santus est ut in illa principia
resolvantur, quorum mercurius & fugitivus, et sulphur
inflammabile.

3^o principia videntur & irresolubi-
lia, ut non sunt prefata q^{ia} sal u. g. corpora moleculis
suis moleculis compacta. Imo pariter etheregenis, et pro-
bat nobilis Anglus Robertus Boyle lib. 6^o ad tit. Chymi-
sta Septimus; Vbi p^{ro} Chymico debellat. Sic pro va-
rietate vegetabilium & diversis eorum salibus ad diversita-
tem operationum pro diff. Morborum, sicut Medicis,
et Pharmacopoeis.

Ex his resolvit ad objectionem. Nam
imprimis non illa tantum tria eliduntur à mixtis. 2^o
non in omnibus inveniuntur. 3^o sicut resolvit in cor-
pora simpliciora. Satis in Philosophis (Surnuloribus).

Quaestio II

De Cartesio, et systemate eius

Nunc incipiunt mysteria.
Renatus Des Cartes, vulgo Cartesius, natus est in Gallia
anno 1596 Adolebens in Collegio Alexiano sub tyrou-
nio Jeuitarum Physicis scholasticis operam dedit; quod a-
nimus non expleto, more Nobiliū militavit in Ger-
mania, et Pannonia nullo accepto stipendio. Cum
hyemaret, in Hippocraustis Germaniae, rediit ad cogita-
tiones philosophicas, et novae Physicae fundamenta jecit.
Relicta Militia eymandus in Hollandia concessit, ibiq.
speculationibus ultimam imposuit manum. Fama, et
libris notus rogatus inceptis Christianae Suevicæ Reginae
vulgo Sto-1660 venit, sed exitus infortunato; nam post quar-
tum mensem vena sine fructu secta morbo interijt
anno 1650 etatis 54.

Of

Nulli sibi fuerunt Magistrum,
et Dictatorem, qui vocantur Cartesiani; quorum plurimi De
lapso nouello Mediorum. Quae de Arte praedicant Scho-
lastici, Cartesiani ad Cartesium Detorquent, appellantes Virum
incomparabilem; Hocem immortalem, Philosophum, et Catonem de
celo lapsum. Haec et similia ambelloz passim audies in ore
istorum, qui diu solent Phyl. unius libri, et quasi parum set
dictum, addunt ad Cartesium natam, et tumultuam Phylanem,
qui Mundum in tenebris iacentem illustravit, ad eodem natam,
et tumultuam Phylanem. Natura illic, et pro quod laetitia.

Sed sistantur de Cart. actum de arte
Medica, quod ipse facit magno odio prosequatur de Cart. ver-
bo huc sunt ad Elizabetham Principem Palatinam tom. 1.º ep. 1.
ad male de remedij Pharmacopola sentio et non au-
simus unquam Author id, ut illis unquam utat. Iungo. gri-
stolas 14. et 17.

Diunt quod volunt, non ego credulus ipse.
Ad hoc quod attinet, qualis, et quantus fuerit Cartesius,
mihi ne credatis, sed ex iis, quae dicuntur iudicatis,
tu. ad potestate eligendi quod placet modo coney, non
prejudicia, et thronismi dominant. Iniquamur.

Caput I

Proponuntur hypotheses Cartesij

2 circa rerum initia 2

Nemo juxta
Cart. bene philosophatur, nisi de oibus dubitet. Unde
Cart. initium philosophiae posuit in Scepticismo, sed
in praecone: Dubitandum de oibus. Imo ut melius du-
bitaret praeconit quae quae sanjand, et si fides suppo-
nenday pro animi fragmentis quod omnino

Salus

Causa ad Dubitanda vocat Cart.
à Septimij Pyrrhonianis. 1.^o 2.^a infante nascimur, et sepe Decepti
sumus, & à sensibus nostris, et ut cum in aqua fractus osten-
dunt oculi. Prudentia & nunquam illis confidenda qui nos semel
deceperunt. 3.^o potest evenire, ut somniemus, et se somnium
videre, quod non sunt. 4.^o negimus an non tales nos creave-
rit Deus, ut se fallamur. 5.^o negimus, an non existat
aliquis Deus summus malignus, et potest, oem adhibere
industriam, ut nos se Deiciat. Itaq. nihil certum, oia suspi-
ciosa ut falsa; et quousque quid probetur et circa
existentiam Dei manebit (inquit Cart. in 1.^a med.) obstinate
in hac meditatione defixus.

Id probat existere Deum absq. ullo ordine
ad res in Mundi, q^a existimus in nobis, q^a existentibus ideo
entis perfectissimis, et illimitati, quæ ideo perfectissimas
à nobis imperfectissimis et nequit, ideoq. pro causa habet
ipsa Deus. qui talis ideo nobis indidit, in p^o instanti crea-
tionis.

*Hic praecipit, pergit in
 quirela primigenia Corporis, & naturam in flammis tibiae
 Statuit*

statuit marem, unde ea componuntur ad triam Dimensionem
et longitudinem, latitudinem, et profunditatem, quod sine his nullum
corpus concipi potest. Item marem, et corpus definit ad triam
Dimensionem.

Ad hoc principio sequentia inferunt. Primum Mundum nul-
lo huius extensionis fine. Sed ad infinitum, quod nomen infiniti
solus Deo conveniamus. Movet, quod ubiqueque fines Mundi finga-
mus semper ultra ipsos spatia extensa perimus, et ubi spatium,
ibi tria Dimensiones, mare, et corpus. Item videtur spatia imagi-
naria extra Mundum in quibus nulla sint corpora. Sed ea per-
sunt, si Deus alios Mundos vellet creare. Unde per Aristoteli
n. 22 ait ita Mundum ad unum, et plures Mundi ad non
possint.

Inferunt 2. et 3. Atomistas vacuum ad impossibile. Sed in
vacuo, si daretur, adesset tria Dimensiones, adeoque mare, et cor-
pus. Sed vacuum supponat longum minutum de corpore.

Mare

Dividit in tres species partium, quae dicuntur tria elementa
Cartesiana. Supponit Marem omnino indefinitum fuisse in prin-
cipio creationis. Dividit ad Deum in tenues partes, quae proxime
inter se aequales. Sed congruente ad vacuum vitandum (id est, non
potuerunt ad rotundas, quod globi non condant) erant, itaque
figuram irregularium, sed congruentiam prout eas (inquit Cart.)
nobis fingere placebit. Item quadrata, seu ubique bene assumen-
te, quod partes quadratae congruant. Alii itaque partes motu cir-
culari impressit Deus. nam in aetate motu poterant in Mun-
do indefinito undequaque plene adque singulas areas se ipsas,
et areas proprias intra rotas expresserunt; innumeros, congruentem
motus non aequales, sed majores, et minores; nec effectus sibi
similes, sed veluti ovales, ut sic aptarentur ad vacuum absorbem-
dum. Partes in propriis motibus rotas fractis angulis extabe-
scentibus, et ubique in globulis sunt rotundatae.

Et angulis

Diffractis aliqui sunt exigui, instar minutissimorum nobis;
Alii sunt oblongi, instar exi-

guis

quissimam solidam; nam sunt grossioraamenta. Reli-
qui minus diuisa, et figuras hēntia angulosas, et facile im-
plicant: taliaamenta uocat Cart. maram striatam 1.^a 2.^a co-
lumnay. Oritur ex tribusstrijs, sed spūis contortas, quas con-
traxerunt transcurrentes p angustas spatia triangulalia, quz
in medio triad ang globulorū 2.^a elementi ad mutuo tan-
gentia inueniunt. Eūdem quomodo intra Vortices nata sunt
triaelementa mārē cartesianā. 1.^a elementū consistit ex sub-
tilioribus fragminulis; diciturq. et mārā subtilis, et celestis
quz nihil differt ab ethere omni Philosophantiū. 2.^a ele-
mentū comprehendit globulos. 3.^a maram striatā. Vides ele-
mentū apud Cart. itale pro specie partari; nec confundendū
uulgatij 4.^{or} elementij, aqua igne.

Mārā 1.^a elementū
potest transire in 3.^a elementū si eius minutiz inuicem
implicant. Et 3.^a elementū potest transire in 1.^a si
grossioraamenta magis, et magis attendant.

Quzlibet
parta ex tribus elementis et 1.^a 2.^a 3.^a Cart. diuisibilis,
et frangibilis indefinitē, et sine to. Nam inquit ipse 1.^a 2.^a
philos. n. 2. fidei non potest, ut aliqui atomis, sed mārē partes
existant indiuisibiles. Itē p Cart. non dant atomi deuo-
criticiz, quz supponunt. corpusculā inpartibilia.

Ex his tri-
elementis ad componit Cart. 1. Solidū, et stellas fixas ex 1.^a,
2.^a, 3.^a, sed immensa gloriā spatia ex 2.^a, Aerē ad Planetas,
et Cometis ex 3.^a. Hic inquirunt phantasiz maiores quomodo
in partem hinc phantasia magis laboriose.

Circa genera-
tionē solis, et stellarū ex 1.^a; ita describit 1.^a 3.^a phys. 2.^a 5.^a
Cū sit initio (in uortitib.) paulatim mārā 1.^a elementū conf. potē
2.^a assiduo motu de inuicē magis, et magis attulerunt. Cūq.
major ejus quantitas fuit in Vno, quā necesse erat ad
implendū spatia inter partes 2.^a elementū; quicquid ex
eo residuū fuit ad centra uortitū confluit; Riquē

corporum quaedam sphaerica composuit, nunc solis, et stellae
fixae. Ita Renatus quod, ut videtur stellae, et sol nil a
liis sunt, nisi totidem vortices rotantes circa mare, si ele-
menti in centro cuiusque vortices coacti, et turbantur circa
se ipsos.

In praefatis stellatis vorticibus nullus est ultimus, nec
fines in Mundo statuantur. Deinde ex lege motus corpora
quae moventur circulariter conantur recedere à centro motus;
unde ultimus vortex excurreret ad eos sequentes; et ita de
Mundus Cartesianus diffunderetur, qui tunc consistit ex mu-
tua vorticibus indefinito numero existentia. Atque per Cart. stellae
fixae non equae distant à nobis, sed aliae alijs remotiores
in Mundo infinito, quas non videmus.

Stellae in vorticibus
ferentibus, quoniam circa se nihil habeat nisi globuli, et
elementi, et inde immensum spatium inter nos, et stellae
interspaces, quod vocamus Caelum ex nullo alio constat, nisi
ex globulis, et elementis. Isti globuli in vorticibus rotantes in re-
cedere conantur à centro sui vortices; consequenter hinc solis, et stellae pro-
creant. Lux in praefatis consistit non in aliquo corpore, sed tantum in
rotatione globulorum, qui à centro sui motus recedere nituntur, et ra-
dios luminis efficiunt inuicem se premendo, et impellendo. Unde
per Cart. nullum Caelum solidum ne quidem stellatum, sed omne fluidum.

Circa generationem
Nox ex 3^o elemento, scribitur per A. phis. lib. 20 fingamus terram
quae incolamus fuisse olim ex sola materia primi elementi conflata
instar solis, et si sola esset multo minor; et vastus vortex cir-
ca se huiusmodi, in cuius centro consistebat. Sed in partibus striatis,
aliquae minutae primi elementi sibi mutuo adhererent, siquidem in
marem si intererent ex ipsa prima materia operas in Nox super-
ficiam genitae esset, similis ipsi, quae videmus circa solis apsidem
generari, et dissolui. Deinde partes primi elementi, quae ex co-
tinua ipsarum materia dissolutione remanebant per
globum minus diffusam magnam ibi molem aeris composuerunt. Hoc
Denique postquam iste aer valde magnus fuit, et

Dem.

Odensiores maculas circa Terram genitas in tota cortice
sed, atq. obtenebratas. Quod ipse non possent explicare
solui, simulq. in uortice Terrae continentis minuerat. In
motu s. rotationis ob eius crassitudinem; tandem Terrae ipsae
circa ad maculas, et toto aere, quo involuebatur, in aliud
majorem uortice, in cuius centro est Sol Delapsae sunt. Ita
Cartesius.

Ad sentit de generatione Planetarum, aliorum
u. g. Lunae. Veneris & quos et. supponit fuisse lucidissi-
mas stellas, sed crustis maculosis obductas lumine ami-
ssas (ob malignas maculas repletas) siq. tandem in
coelum, et propinquius soli uortice Delapsae, à quo uorti-
ce circa Solem referantur, et rotant; non amissa tunc
propria singulorum uortice circa seipsos vertente,
ut exigui uortices in magno uortice aquantur.

Itaque
p. Cart. non Sol circa Terram mouet, sed Aer ex Occidente
in Orientem girat circa Solem, in medio Mundi circa se
ipsam turbinate, ut et. Omerant Copernicani. Illud tamen
didit de suo Terrae girare, sed non moueri, ut alibi
explicat, et ideo non Sol, sed Aer reponenda inter septem
Planetas.

Quare p. Cart. de Mundi Corpora in tres
Caela distinguunt (Caelum intelligit certum uortice conglobatum)
Primum Caelum in quo degimus huius pro centro Sole, intra cuius
uortice circa seipsam rotat Terra ad alios Planetas. 2.
Caelum continet innumeros uortices stellarum fixarum, quae
nostri oculis subiacent, et p. Caelum undiq. arundunt. Qui-
quid ultra stellas uisibiles in Mundo indefinito porre-
gitur, et nostri oculos fugit uocat 3. Caelum.

Si aliquis
uortex stellarum si elementi maculas ita repellat ut lu-
men amittat; sique captus à uortice infelicitibus Ode-
scendat usq. ad Saturnum, tunc lumine soli illustratus
uadit cometa. Sed maculosis uortibus itellus p. mo-
tus

ad resolutis, Cometa manens, & dissipat. Ex his ma-
nifestis sunt, & resolutis, potest uenire, ut eadem
Stella modo apparet noua, modo dissiparet, uti qui
observant Astronomi; ut huius infra.

Itaque sunt funda-
mentales Cart. assertiones, quibus alia minora modifica-
uit, ut inde deinceps uidetur. Sed q^a quae proponit uix
aliquando probauit; ideo p. 3. phyl. n. 44, et p. 1.
4 n. 1. candidus fatetur, se ea proponere tanquam hy-
potheses, & iuras supponere, quae assumuntur, sed non
probantur. Addit tamen tales hypotheses ad retinendas q^a
(secundum Achillem Cartesianum) p. eas, et non alia uia ex-
plicantes naturae phenomena, et Mundanorum corporum
origines. Et hinc d. Cartestianus unius, et inuictus A-
chillem.

Caput II

Quae praemittit Cartesius de dubio
rex, sunt uel impia, uel inepta,
u uel sibi contradicentia u

Si Cartesius non uideret
ut dubitarem de iis, in quibus. Hoc Oportet ponit u. q.
uina assertiones philosophicas narrata historialiter, & id quidem
bonum q^a in suis ois probanda, et qui uis credit, huius d. cor-
od; idque a nobis d. d. in meth. philosophandi. Sed qd
uult, et probare intendat dubitandum de oibus, ois et an-
simus, id quidem uanum d. et ridiculum. Itaq.

Quo p. 1. ineptit,
et sibi in limine contradicit Cart. praecipue d. d. henda mo-
dubio, & falsis. Si n. d. sunt falsa, id uelut est ois ad
falsa. Et sic p. 1. uelitas non est id q. cogito y. 1. d. sed
in hac p. 1. ois sunt Dubia, et falsa. Hoc argo utit.
Augustinus in libris c. Academicis negantes ois uelitate,
257.

esse suum. 2.^o Si dubitandum de oibus, quomodo sup-
ponere potest Cart. ad non existere? an qui non existit
dubitabit? egregie Aug. lib. 9. de civitate cap. 26
Mili ad me utissimum d.

Nulla in hoc Academicorum
arguta formido Odientia, quid si falleris? si n. fallor sed,
nam qui non d. utique falli non potest. Ita Sanctus. 3.^o
Si dubitandum de oibus, dubitabit ne Cartesianus, an
sit Sto., et non bestia, an sentiat, an videat. Quis hoc de-
cipiat? si n. supponere potest ad non ad Stoem, quis
tunc philosophabit? Bestia ne, an nihil? Apage deli-
rid. 4.^o ad illud Infantes nascimur, et sepe decepti su-
mus. Ita quidem; et propterea non possumus dubitare,
an simus, et an simus Stoey. An nati, et decepti sumus
nihil? q.^a ubi posuit ad amentati; in tali dubio ubi
probarum, non autem nasamur frangimus, Menas prosterminamus,
conuincimus trucidamus, totamque domum, et civitatem suf-
fodimus. Et q.^a monet posuit ad ipsius, idem ad illas
solio attendimus; sed non laceramus evincimus, vel
occidimus numerantes; nisi velis ut furiosus ligari
catenis.

4.^o praefata Cart. fundamentalis assertio du-
it (saltem indirecte, et in conseq.) in Atheismum, quod
sane nullam pestilentior. Probamus assertum q.^a
praecipit Cartesius supponendum ad nullum ad Stoem. Quis
simus; vel serio, et ad assensum. Dicit Cartesianus (et pro
hoc et propter non d. Deus; vel sine assensu, voce tua, et
veluti joco, ut loquar voce? si p. d. tunc ad minus pro in-
stanti habebit? ut Atque sceleratus, et qui d. ista Phry-
nius p.^a vox d. p.^o salutaris primas. insipientis auditas
non d. Deus. Si 2.^o habitus ut illusor planus, et impostor,
et comparandus Pitagorae.

Quia Theologi, et Phil. sine
crimine, quaerunt, an deus Deus: cur non similis Cart.?
Praesertim q.^a ut illi rationes adducunt pro exist. Dei: ita
Cart.

Cart. sua nona addidit Demonstratione.

Respondetur

Longe Distare Methodus Cartesij à Methodo Ceterorum.
Theologos, et Philosophos inquirentes aduersus Atheos rationes
naturales pro existētia Dei quod est Religio, et tota nostra
clamat. Sed non præsumunt, ut præsumit Cart. Deum serio
habendum pro figmento. Insuper boni Philo., et Theologi.
Deum in multis rationibus Demonstrant præsertim ex Mundi
fabrica perfectissima juxta illud Rom. 1.º inuisibi-
lia Dei ex ea quæ facta sunt intellectus conspiciuntur.
Sed Cart. hanc fidei rationem subuertit Dicēdū Mundi
machinam nata esse ex solis legibus motus, et uortus, i-
nō addit aliud Mundum proe nati ex solo casuali con-
cursum notatum. Atque sunt Cart. uerba in disert. De Meth.
n.º 6.º. Si Deus nunc alibi in spatijs imaginarijs suffi-
cienter ad nouum Mundum componendū materiam copiam crearet,
uallens, et sine ordine huius materiam partes agitarēt, i-
tant ex ea quæ confusa Chaos, atq. Poetæ fingunt na-
scant, componeret. Deinde nihil aliud ageret, quā ordinalli-
ter eam conuersam componeret, ipsa quæ agere sineret. Cui
aliqua intermisisset talē materiam legibus chaos, et uorti-
us subacta; et deinde resumit sine ulla in creationis
miramenta inuidia credi potest eo solo concursu notatu-
re per materiam ad idem corpus Planetarum, so-
lis, stellarum & ex tumultuaria, et casuali partiarum
materiam conuersam, et in hoc se fuit Digressus ad Cuius
Lueretij, quod in hac se impugnant Spīani Atomistæ
non aliter ac De suo Chaos conuenerunt Quidam alij.

In quibus

uerbis, ut uidet huius tria dicit. 1.º Dari spatia ima-
ginalia. 2.º proe creati à Deo Mundum aliud, et in
utroq. alibi negauit, ut supra uidetis. 3.º dicit
Mundum proe nati ad idem corporibus Planetarum, so-
lis, stellarum & ex tumultuaria, et casuali partiarum
materiam conuersam, et in hoc se fuit Digressus ad Cuius
Lueretij, quod in hac se impugnant Spīani Atomistæ
non aliter ac De suo Chaos conuenerunt Quidam alij.

Cart.

Poet.

Ex his accipere quomodo Phylta Cartesij uia ap-
riat ad Atheismum. Requirit ut oia habemus pro falsis, et
fimentis, et Deum ipsum. Explicat Mundum, et oia eius cor-
pora nata ex legibus motus, et uortia. Deo ueluti Deum ad oia
et adeoque per Cart. Mundum. Legantia nihil confert ad probanda
existentia Dei, sique subiacet solida fundamentum Religionis,
ducta ex ea quae facta sunt. Denique sua rationum ex Deo
entis effectissimi, quae tamen Athys dicit ad somnia Cartesij,
et suis maioribus deducta, et quae cond. uidebimus uno loco
nihil probare. Quid ergo hic superest nisi athys. Remin-
dare pro, et uia aperire ad praesentia, postea de sepe re-
stibentior.

Quia ad Cartesiano maram per Cartesij uocatur
a Deo, et ab eodem diuina agit. in motu: ergo per principia
Cartesiana non excludit, sed supponit. Cum hic, et ter

Respon-
dit. non de id licet ad aures. Dicit. Cartesij maram a Deo
creali (at. si dicitur castigandus ob fidei fides), sed a Car-
tesianismo exponit. Deducit Athys, nam ad maram conigitat
in sola trina Dimensione, et trius Dimensiones spationum,
necessario ut fuerint ab eterno, ut cap. 6. uidebitis; conse-
quenter impia bit Athys maram ad ab eterno; nec ad crea-
ta ab alio, sed a se ipsa, tum maram causaliter mota potest
per Penam in Mundi corpora ad se, itaq. nec requiri-
tur Deus ad maram Dimensionem eius. Notatur. Et sic de Cart.
pro triumphabit Athys. Ego qui Phylano, non Atomum
mole considero; de Cartesio nihil mali suspicor, sed timeo
in Deo, et dona facientes, et timeo principia Cart. quae
ui long. salere inferunt; imo illata, uidemus, et dolemus.
Sunt docti qd dico. Infans ille Spinoza, alias Spinozza
nomine Benedictus, sed uelut illatus, ad sua em-
pietate Deum ad Dei nomen utimur; sed in est Athys
us nam Diuina subtilit, et blasphemam per Deum ni-
li

huc intellexit, nisi moram vera indefinita, et combag
 outu utu finitara. Ad qd Deliriu tunc Ouenit aliquan-
 do j^o d^o duas p^{tes} Istq^{ue} Cartesians more geometrico Demo-
 strataz publicauerat; ijs t^{ra} qui se totos faciunt in uerbis,
 ut erat ipse Spinoza; olim Tudeus. Deinde malus Istianus,
 Postremo Darrinatus Atheista, qui in Holandia Reges sit
 anno 1677 notante Petro Poiret, in proemio cogitationis
 De Deo, et Anima, et malo. Ex quibus uerbis uidet q^{uo}d
 uel pietate dignos qui succinunt a Cart. Mathematici Ode-
 bellata Atheismi. Magna sunt Privilegia ignorantie. Vati
 De p^a assertionem in Cartesius.

Dico 2^o ineptit, et sibi co-
 tradicit Cart. in tradendis motibus ad Dubitandum de oib^{us}.
 Ad si seip^{us} interd^u falleret, et ad oculi uent in aqua
 fractis ostendunt; hinc sequit^{ur} sensus, oculos, rem in aqua
 existere, Neque in Deip^{er}le, et Deip^{er} potest q^{uo}d d^o nihil.
 2^o si potest uenire ut tota uita somniamus; hinc se-
 quit^{ur} nos existere, et uenire q^{uo}d somniale d^o q^{uo}d existen-
 tis, et uenientis. 3^o si negamus, an Deus, uel Sensus Ma-
 lignus nos Deip^{er}iat; hinc sequit^{ur} existere Deum, existere
 Sensus, existere nos. Unde Cart. quolibet uerbo se destruit.

Dico 3^o magno rign
 nihil agit Cart. probans existentia sui diuando cogito q^{uo}d su.
 Ad ad id probandum non erat opus tantis quibuslibet. A
 principio Odiu^{er} potuisset Dubito, uel fallor q^{uo}d su. Neg.
 n. qui fallit, uel Dubitat potest supponi non existere. Ar-
 gumentum ut habuisti d^o S^{ti} August. 2^o sub q^{uo}d ego uenit
 totus Cart. anima, et Corpus cony^uat, et male arguit^{ur} exi-
 stentia Corp^{or}is et q^{uo}d cogito. 1^o cogitatio d^o actus solus
 Animus, q^{uo}d et extra corpus cogitat. 3^o ut ueritas
 falsitas, Dubitatio, cogitatio, existentia, ego, et alia
 plura uiuunt immediate et sup^{er}is, et absq^{ue} Magistro,
 ita Cartesio non indigent Phyl^o, at uiuant se existere.
 Bene illud. Melius Dormire quod oled q^{uo}d d^o
 Itaq^{ue} ad Cartesius illud Horatii. Partusiant Montes

negat? videmus.

Caput III Positiones Cartesij circa materiam, et tria elementa sunt imposturae.

Vide p.^o novam Corporis, et materiam
non consistit in sola trina Dimensione. Assertio si probatur
evanescit Cartesianismus. Itaque bene intelligenda, et proban-
da.

Arguendo concedere nos ad novam Corporis, et materiam
quiri trina Dimensione, et minimam u. g. quantulam d
in corde pulvis in atomo sive non admittimus materiam
que a se ipsis inextensa. Sed addimus trina Dimensione
et physica et aliamque, et entitatis physicae creatae, ut d aer,
aqua, lapis, lignum &c. Itaque si sit sola trina Dimensio spacia-
lis, sed localis, et mathematica, quae non d conjuncta phy-
sica entitate cui, ut sunt triae Dimensiones spatiores loca-
les, tunc talis sola trina Dimensio non d corpus, tamen
non, sed pulvis nihil, et inanitas, sed spatiosum nihil, et
Dehinc loquitur Aug. lib. 10. Conf. cap. 1.^o spatiosum nihil.

Atque admittimus, cor-
pus, et locum, inane, sed vacuum. Illud d res trina dimensa,
in qua si adsunt corpora dicitur, et ex se impenetrabilis. Sed
locus d spatium trinae Dimensionis; in quo si adsunt
corpora dicitur locus plenus. Si non adsunt, sed solum ad se
dicitur inane, sed vacuum simile, qui dicitur ad nigra dicitur
aliquid physicum u. g. atramentum. Qui dicitur sola nigra
dicitur potest dici nihil. Sic ante mundi, et lucis crea-
tionem. ubi nunc d aer, erant tenebrae juxta illud Genesis
1.^o Tenebrae erant super faciem abyssi, ita res extensa, sed
trina Dimensio non d confundenda ad sola, et si trina
Dimensione. Unde ad Cart. dicitur, extra mundum, et in
vacuo d. trina Dimensio. Respondetur, d. trina di-
men-

mensurand mathematica, non physica, quæ sola sunt cor-
pus, et mara, et inde tanta certamina fragore, Cartes-
iani Pulchre exiguè jacta copiosa quiescunt.

Et Renatus
palmariter Deigit, et Deigit, contendit cum trina Dimen-
sione et corpus, et locum à locato non Distingui. Hoc pro-
prio.

Nostra assertio multipliciter probatur. 1^o Si omnis
trina Dimensio et spatialis est corpus, tunc mara Carte-
siana potuisset in principio creationis Dividi in partes
rotundas sine timore navis. Sed et si globi non congrue-
rent tunc inter ipsos adesset trina Dimensio spatialis. 2^o
audivisti ex Cart. in Diss. de Meth. n^o 50 Dari spatia
imaginabilia in quibus novus Mundus creari potest. 3^o
Cartesius non dicit Dimensio spatialis est corpus, et mara.

3^o spatia in quibus
nunc existit aer, totusq. Mundus ad sui corporibus, vel
fuerant ante Mundi creationem, et ab Aeterno, vel non
fuerunt? Si p^o dicit spatia sine corporibus, non invidas
in mara Mundi ab Aeterno. Si dicit spatia non fuisse
sed tunc saltim fuissent creata ad ipso Mundo, et cum pene-
tratione naturæ corporis Mundi ad corporibus spatiorum. Sed
si spatia non erant ante Mundum; assigna Deus ubi erat,
si nullus locus erat? Respondet hic Deus extitisse in sup^o
Binè quiddam ubi erat hic in sup^o? an extitisset Deus ex-
titisset veluti in puncto loci inextenso, instar araneolæ in
foraminulo petri? Appare inopia! Cum enim Deus non fu-
isset immensus, sed factus est immensus creatione Mundi.
Deus non immensus quasi non mensus, et in omni loco
excurrere, ad eum locum erant ante creationem Mundi. Et ex
Cart. una triuna sequitur vel Mundi mara fuisse ab
Aeterno, vel Deus ab Aeterno non fuisse, vel non fuisse
sed immensus. Verisimile illud facile annunciat qui
ad parva attendit. In interim ad audire extensionem
spatiorum fuisse ab Aeterno locum, non spatia conueniunt

physicas entitates, sed ut puras inanitates in quibus
corporaliter poterant creaturæ. Sic ad audiendum ante Mundum
fuisse tenebras, tenebre non conueniunt, ut quod physicum
sed pura carentia huius. Et ad audiendum Mundum ex nihilo
factum, uel sine ipso (Verbo) factum ex nihilo, non sonan-
tibus quod nihil est aliquid, ut liquet somniantibus, quos
videt Aug. tract. p.º Joannes.

Similiter ad audiendum a Theo-
logis, et Patribus quod ante Mundum fuisse in seipso,
intelligitur quod non quod Deus locus immensus non
habet; sed quod spatia non erant longiora corporebus ut
aer. Ad si Patres ut significarent nihil reale positum
fuisse ab æterno dicunt quod extitisse in seipso quate-
nus erat in spatiis inanibus, sed solus; ad nam sit
in spatiis, sed simul in corporebus creatis. Veniamus
ad alias rationes.

4.º Si quod trina dimensio est corpus
tunc locus est id in loco u. g. Petrus in suo loco.
Hoc concedit Cart. p.º 2.º phys. n.º 12 sed conueni-
entius uerba appello, imò iudicium Grammaticum distin-
guentia hic aduerbia, ab hic pronomine. Certè nos
adulando mutamus locum, an mutamus nostrum corpus?
Locum attendimus, ut quid immobile quod nos mobile est,
uel acquiramus, uel amittimus. Nescio an Cartesiani
ita se habent ut Deus confundant ad locum, et animam
ad locum corporis, in quo reserit?

Idem si locus idem in
loco, corpus spiritus sit multiplex, quod reserit in tantis
locis hostialiter conseruata. Et si partes organice spiritus
caput, pedes, et sentus identificabuntur in hostia conserua-
ta, quod penetrationes hant eandem extensionem loca-
lem. Quod si idem? quiddam anonymum hoc argum. proposuit
Cartesio in epist. p.º 2.º ep. 3.º his uerbis. Item quantū
à locali extensione apparet non distinguitur; uelut si illud,
nec non cogitaueris quod doctrina mixta ad cathe-
dram

hac fides conuincit, quae credere non iubet spiritus corpus
sine extensione (distincta singularibus partibus) in alio prae-
sens adesse. Huic ergo his verbis respondet Cart. ep. 4.
Conjecturas meas quo pacto spiritus corpus sit in localis-
tina uoce malim exponere, quam scriptis. Atque sit ne
responsio, an fuga; tu perspice. Huic illud spiritus
Joann. 6.^o qui male agit odit lucem.

5.^o Denique ur-
geo argum., in cuius suppositione exultat Cart. 2.
Si Deus destrueret omne aerem, et ad corpus in ista
aula, uel in aliquo uaso contentum, simulque impederet
ad alia corpora in locum annihilati subingerentur,
certe in tali casu daretur intra aulam, et uas trina
dimensio spatialis, quae non est corpus.

Respondet Cart.
1.^o 2.^a phys. n.^o 16, uasis, et aule latera eo ipso fi-
ri contigua, et uide, ut iniuncta se tangant ad abor-
dandum nauis. Sed ad inter duo corpora nihil me-
diati, necesse est se tangant.

Quia uerba, et nullo
ineptie. 1.^o quid contingeret, si toto Mundo annihila-
to conseruarentur soli duo spiritus (soror, et frater), an
in mutuos duplex uenire deberent, ut nunquam pos-
sint separari? 2.^o quid contingeret si ex his duobus
hominibus unus constitueretur in loco, ubi nunc est sol
alius ubi Luna? certe deberent se tangere, quod nihil ha-
berent intermedium. Quales manus haberent? Si hoc phy-
losophali quid exigeretur? 3.^o nemo conuincat quod
et Terra se tangere. Hoc praeiudicium quod Deus destru-
at ad corpus intermedium. Huic contactus, uel fieret
per motum localem, uel sine motu? Nonne 1.^o nemo
firmabit quod in instanti descendat ad Terram,
ut in instanti supponit annihilatio corporis conueni-
at ipso Cartesio ep. 59. spiritus resistit repugnare motui lo-
calem in instanti. Atque potest dici 2.^o quod in-
di-

101
dimidia & celum, et terra & tangenda & non muta-
rent locos, adio digitos, in quibus erant ante conta-
ctus. 4.^o postquam prohibere, ne latera coirent, quod
non negat Cart., ut mox dicam. 5.^o denique, coeant late-
ra, quid inde? In loco ex quo latera movebuntur,
vel a limbo in Mundo cadit? Prina Dimensio si-
ne corpore, quod supponit, facta annihilatio absque
creatione, & quiescentis corporis, quod si negales Divi-
ni Omnipotentis non impugnandum, sed mittendum
ad fatum.

Nihil officit inter latera nihil media-
re. Sed et si nihil mediet, potest tamen mediale
corpus adesse. Quare quod dicebant? Sed duobus
hominibus, altero in loco solis, altero in loco
ceteris alijs annihilatis. Itaque illud & tangunt inter
quod nihil mediat, neg. potest mediale ipsis non muta-
tibus locis, ut & in duobus digitis immediatis.

Opponit Cart.

p.^a 2.^a phys. n.^o 4.^o Sequit corpus sine trina
dimensione, sed potest corpus sine duritie, vel molli-
tudine. Ergo esset corpus consistit in solo loco, vel & spole,
et esset hoc in sola animalitate. Directe respondetur
non potest corpus sine trina dimensione physica quid-
quid sit & trina dimensione spatij, quod & quid extremis
corporibus, ut & sp. & extremis cubis & spheris. Satis
est prima assertione & Cartesius.

Pro 2.^o namque jux-
ta principia Cart. negati negat (sed namque absolute
admittendum naturaliter dicam infra) Apperitur Respondit
ex probatis. 1.^o idcirco non daretur quod in namque ad-
set trina Dimensio, adeoque corpus. Quod & nihil co-
stat, quod in namque adset trina Dimensio localis, sed
mathematica spatij non physica. 2.^o nihil cupi-
unt potest & annihilabile & corpus in nulla conten-
tum, et impedire ad alia corpora accurrant quo capere

Da-

Odaret. Locus sine corporibus, ad eoque vacuum, & in
 vacillans Cartesius latera coere, reprobat, & ipe
 quod sunt probata. Nominativus ex eo qd. potest
 ut. prohibere ne latera coeant, concedunt Cartesio.
 p. 2. p. 2. ep. 67 ad Emericum Morad his verbis: Admittis mi-
 hi vacuum nati dari. Solutus est de potestate Divina,
 quod potest tollere hoc id qd. in aliquo vase; simulq.
 impedire ne coeant vasis latera. Ego aut. notate aliam
 fugam Cartesii ad suum mentis Intellectum ad finitum, et Dei po-
 tentiam infinitam, nihil aliud Od. hac ad Determino. Ex
 his verbis reputant Cartesiani, Magistrum non negare
 vacuum p. Divina Omnipotentia. Sed advertunt qd. in ta-
 li vacuo Odaret. tria dimensio, quod non sit corpus, et
 latera vasis non se tangerent, et si inter ea nihil media-
 ret: et sic propria confessione cuit Cartesianismus. Pro-
 sequamur argumenta pro vacuo.

3.º ut Deus potest
 creare tantillum novae maris, vel non? Si 1.º q. fuit qd.
 usq. potuit, et nec minus potest de novo condere qd. pu-
 det impugnare. Si 2.º q. vel intra, vel extra Mundum
 Od. locus vacuum in quo novae maris est collocando,
 ne ad alijs corporibus penetraret. Aliqui Cartesii dicunt
 simul ad maris creandum locum. Sed dicant locus creandus
 ubi collocaret si in Mundo infinito ubique loci, ubiq.
 corpora? Deinde est admittenda penetratio maris ad
 novum locum creato, qui p. Cart. locus d. Quantas ver-
 tigines!

4.º sententia Cartesiani de rotatione, et di-
 visione maris in tria elementa coniungi nequit sine
 vacuo. Nam maris coniungi nequit Divisa, quia sunt
 minutissimae remulz inter partes; in qd. simulatum
 spatium quid potuit consuevit ad qd. nulla ab initio
 supponat. maris subtilis? Deinde partes congruentes
 sine arbitrio rotationis inire nequeunt, nisi aliquan-
 ti sp. separatis superioribus angulis de inferioribus

res pugnarent, et se attlerent. Itaque uanum nō ē im-
possibile imō hī supponi dēt in hypothēsi Cartesia-
na fortasse Cart. Hic iutabat uerbitas.

¶ Dico 6^o

Mundus non ē indefinitus. Sed uerū finitissimus.
P^o q^{ia} idē aperit indefinitus q^{ia} ubiq^{ue} fines fingant^{ur},
et ultra ipsos eēt spatia extēsa, adeoq^{ue} corpora, q^{ui}
ratio & dictū non contredit q^{ia} extēsis mathematicis
spatialib^{us} non fit corpus. 2^o ul^{terius} Deus uidet fines ex-
tensionis in Mundo creato, ul^{terius} non? Si nō q^{ia} cūcūq^{ue}
fines non sunt, et Mundus Dīi dēt infinitus q^{ui} tū
negat Cart. p^o p^o p^o p^o nō ut nomen infiniti solū
Deo uerueamus. Si nō Deus uidet fines, tūc Mundus
finitus ē, nō quid ē finitū, quā q^{ui} hēt fines? Fini-
tū nō, et infinitū sunt contradictoria, q^{ui} mediū nō
admittunt. Et ita si Mundus in se hēt fines ē finitus;
si non hēt ē infinitus, et uocula Cartesianā indefi-
nitū in casu nō pro nullo supponit ut pulchre R. B.
trō.

Respondent Cartesius Mundus Dīi infinitus q^{ia} ubi
sint eius fines ignoramus, ul^{terius} finitus nō sit, an infi-
nitus non constat.

Idē aduersarij ludunt uerbis
finitū Dīi nō q^{ui} hēt fines et iⁿcertū, ubi sint fines.
Quis nō unquā somnauit. Definire Mundi exten-
sionē? Sciamus in saeculo clausū regimus quanta
sit, an non idē dicimus ē finitū? et q^{ia} ignoscas,
an carolēni, ul^{terius} stilly sint sales, ul^{terius} impales idē
dicāles ē irrepales. Quā sunt ista ineptia Mundus
philosophy nō conspurcantes! Altelū effugiat p^{ro}gre-
dienti non ē melius, nō Cart. p^o p^o p^o p^o nō
scribit Mundus nullo hēre extensionis fines. Et merito
atq^{ue} ultimū uortex exurrelet, adeoq^{ue}, et q^{ui} alij. Nūc
quomodo Dīi nobis nō constaret sit nō finitus an infinitus
Mundus? Dicāles nō finitū q^{ui} nullo hēt extensionis fines?

¶ 4

possent ligna à Dio creata non ad principiatum, q^d p^{er} se
nunquam habuit separatim. Itē mārā Bⁱ element^{is} Cart. q^d
p^{er} se restaurat, et fit ex partib^{us} p^{ri}us itē ad alligatis. Ergo
ad minus Bⁱ elementū extendendū ad principiu^m.

Confirmo
principale assertionē, q^d si p^{er} contrarios sua elementa sunt se
frangibilia in alias minutias, quæ sunt veluti robur alterius
robis grossiorib^{us}. Quia p^{er} continuatā attritionē d^e Mundi princi-
pio facta, 2^a, et 3^a ele^{menta} in rob^{ore} p^{ri}us abundantia in totū
evanuiscent. Bonus Cart. finit restorationē Bⁱ et p^{ri}us, ad
oblitū 2^a. Indulgendū memoriis, quæ sepe labili^{ter} d^e.

Denique
velit, nolit Cart. ad hēnus raptū intra castra Atomistarū;
rogatus. n. an Deus dividendo aliqua partícula suū
elementū finiret aliquando Divisiones? Simens nō in-
videt in stultū loquid^{ur} Ar^{ist} d^e partib^{us} infinitis in cor-
p^{or}e p^{ri}us ex p^{ri}us concedit ex. 6^a p^{ri}us p^{ri}us ad Divisio-
nē p^{ri}us à Dio absolui suū finiri. Imō p^{ri}us 2^a p^{ri}us
n^o Bⁱ lib^{er}is trabalibus scribit. Indefinita quarūdam
particulā mārā Divisionē nat^{ur}e fidei solere. Explet nūc
Cart. 2^a Captitatu^m Maresalpe^m quid sit ex partib^{us}, quæ d^e p^{ri}us
Dividi non possunt, et nisi recurrat ad atomos nihil
dicat. ; inextē^{re} non sunt nō invidat in puncta Zenonis,
vel in mārā Ar^{ist}; Inq^{ue} itaq^{ue} corpuscula extē^{re}
simul indivisibilia, et eū atomos, et Cartesius Demo-
criti p^{ri}us excludant.

Caput IV

Diffillantur uortices Cartesiani, et
quod ne quidem, ut hypotheses pos-
sint assumi.

Sicut ex cap. p.^o con-
stat Cartesiani totus hoc Uniuersus et innumera uorti-
ces rotantis congeries et fabricata. Hi uortices sunt
mani exutendi. P.^o uortices supponunt Divisionem ma-
tellig; adeoque uacuum inter simulas, Quod ad partem
rotarent. Obseruunt aliquantisper separati in an-
gulis superioribus; et aliud uacuum. Quod q.^a Cart.
habet pro impossibili consequenter uortices nati non potuer-
unt.

2.^o audiuisti supra ex Cart. Quod uidere
sine in Mundo; adeoque uidet ultimam uortices. Hu-
ius uortices partem ad mouentur circulariter conantur
uacuum a centro, adeoque tali uortex dicitur ex-
currere. Hunc sequuntur alij, et uide uortices in
summa abeuntes.

3.^o Si Terra ad suo axis am-
biente et uortex rotans ex Occidente in Oriente, ut supponit Cart,
tunc ambulantes supra uortices huius uortices telluris uerum Occi-
dentem, uel manum in ea parte impellentes sentiremus uentum
uacuum, quatenus a fronte sugnaretur, ut flatus aquae sen-
timus manu in impetu fluminis mota. Ad id sit et expedien-
tia uiter et fangis contraria. Dicitur Terra non ad uortices
girantem circa uolam.

4.^o Si Luna et uortex circa seipsam
turbina, ut dicitur uortices Cartesiani; tunc non
sed eadem nobis ostenderet faciem, et maculas, uisus fal-
sitate ostendunt oculis.

6.^o ad plura in orbe notantur.
 -tunc crassiora, et minus apta ad motum impellunt ad centrum, ubi
 est minor motus. Sic in Vorticibus aquarum, lignis, et salem impellunt
 ad medium. Imo Cart. p. 4.^a phys. n. 23. De aqua gravius
 ad terram, inde de aqua q.^a lapis u. g. in aere turbina-
 to positus, ut pote minus aptus ad motum impellit ad cen-
 trum à marea vorticis turbina. Nunc subsumo; atque
 ex Cart. p. 4.^a phys. n. 4. & 5. elem. ut pote crassius
 est & ineptius ad motum quàm p. d. et 2.^a q. ad centrum
 vorticis. Sed confluent non p. d. sed 4.^a elementum. Aug.
 stelli nati non potuerunt.

7.^o Sequitur ex principiis Cart.
 nos qui ad vorticulo prout versamur in magno vortice solis,
 non possumus videre stellas, earumque lumen. P. q.^a lumen
 stellatum consistit in motu globulo 2.ⁱ elem. impresso
 à marea p. in centro stellatum rotato; qui motus nequit
 ad nos perferri, q.^a reverentur à partibus vorticis solaris,
 quo equali, vel majore in quoq. recedendo sonant à cen-
 tro sui motus; q.^a lux stellatum non pertinget nisi ad
 extremam superficiem vorticis solaris, ad eam nos, qui ver-
 samur intra profunditatem vorticis, neq. stellas, neq. stel-
 latum lumen videamus.

7.^o volo fides Cartesij, ut stet promissum.
 Sed in pluribus in locis nominatim p. 4. & 5. phys.
 n. 3.^o, et 4.^o thrasonizat de nihil dictum sine evidenti
 demonstratione. Itaque dicat quibus demonstrationibus
 probavit extensionem localem ad eandem in corpore locato?
 Marea fuisse divisam in partes aequales? Eadem irrotabi-
 les motus, et incluti ad vortices detornatas? Itaque
 nulla p. medium frangi potuit? Vortices infiniti
 quomodo tam belle formati, ut se congruenter ad
 vacuum impediendum? Itaque in 3.^o elem. quibus ser-
 vamentis tam uniformiter excavatis?

Deinde quod
 Lepidus

Lepidus sunt illi crustae, et maligni cortices macularum, ex quibus
 cortices transierunt in planetas! Sed cur tam pauci crustati?
 Alii cortices striatas partem non habebant? rogare
 Deum debemus, ut non mittat maculas soli ita crasse
 scilicet, ut cortex solis crustetur, ne factus Planetam te-
 nebricosum Mundum in tenebris perpetuis relinquat. Rogan-
 dus est Deus, ut cortex crustas non mittat dissolui, ut
 contingit in cometis, et in maculis solaribus, atque subinde
 foras evariatam Terram Tydem, et ad corticem solis egressam
 et ne Terra in stellam mutata, vel oia in flammam
 converteret, vel inurbitas ad iumentis ad Caelum attolleret!
 O Cartesius, uere Cartesius! Et hominem fortunatum uis
 tantum ad prolixum superfluit ad uerba inania.

6.^o tota fa-
 brica Mundi Cartesiani d. e. Scriptura. Nam sap. p. d. Gene-
 sis legimus: In principio creauit Deus Caelum, et Terram.
 Tenebrae erant super faciem abyssi. 4^o Dies fuit Deus Quia
 magna luminaria (sola, et luna) deinde stellas, quas
 posuit in firmamento Caeli. Id credimus scisse Deum
 carum Damnatorem in Centro (sive Caelum Empyreum pro
 Beatissimis super oia Mundi Corpora. Atque ex scripturis. O
 e. d. d. d. Cart. ex materia diuina, et notante nato in
 principio Mundi: cortices soli, et stellati; nullas tene-
 bras super faciem abyssi. Sed immensa stellata, et soli
 lucida: nulla Terra extitisse in principio, sed astrum
 luminosum toto stellatum. Nam post sola, et stellas ex
 vastis progenitae in huius centro non horrida dar-
 tatur, sed luminosa stella continetur. Supra Mundum
 uisibile nihil adesse, nisi infinitos cortices notan-
 tes. Huius credendum scripturis meo, ad Cartesio soni-
 anti?

Sed huius Cartesiani tandem expurgatum.
 nam et ipse sua Phylan tandem aliquando fabulatur

appet.

Questio iii.
De principijs Peripateticorum
et p.^o De Arte, et secta Peripatetica

Scholastici Arlem^o h^ont, ut
uniu^o Phylum, miraculum, et Nomen suarum, quoniam
proverbium apud ipsos: melius errare ad Arte, quam bene
sentire ad Alijs. Quasi ipse solus scit.

Si Scholasti-
ci Arlem^o h^ont, ut bonu^o Phylum, sed instar alioru^o falli,
et fallere potest. Id quidd^o tolerabile est. Sed q^d uelint
illud ad uni^o, et omne Phylum falli, et fallere negid^o
Miraculu^o N^ore, et Nomen suarum, ad quo sentiendu^o
est. Sed ^{eunt} tantantes. Melius errare ad Arte, quam be-
ne sentire ad Alijs, Id quidd^o tolerare non possum^o
ad sit in iudicia g^ori humano, quasi ad solus Arte
= Fallit Filius albi

Non uile nulli nati infelici^obus omi^o

Quis fuerit Arles in rebus
physicis, rebus in deum^o offendemus: et quanta
eius auctoritas apud Amatores ueritatis sequen^o qui credunt ma-
tias ostendunt.

Arles ex Staggro Macedonia^o oppido
dictus Phylus Staggrita Patre^o habuit Nichomachem
Medicu^o anno ur^oit^o 571 ante Christum: fuisse
corpore paruo, gibboso, cruribus et libus, uoce graui,
et lingua balbutiente, refert Laertius lib. 5. Patre^o refert
q^d d^o a N^ore. Utebat^o anulij, coma, et ueste insigni,
obsequitate ne, an ad regenda^o deformitate ignoro.

Adole^o factus
pinguis Parente^o hereditate^o luxulio^o uiuendo co-
sumpsit. Itaque in militi^o ire co^ogit. Sed quid po-
terat

terat ad militiam sperare. Hoc uix sequi palmaris! quare reuer-
sus, ut dimissus egit pharmacopolam. Atque ea leguntur
apud Athenaeum lib. 6. Lepidus addit Laertius ollas plu-
rimas repperat in Domo Arley, quoniamque Odiali illud
in pelui iacentis olei lauare solitus, oleumque uerunda-
re.

Thimaeus Aristoteli apud Tuiad in Lexico nar-
bo Arley scribit Arleus fuisse Stoicum leuem, audacem, te-
merarium. Stoicum qui sero Odiam cepit, indoctum, oibus
inuisum, et ad qui propterea tabernam Medicam lausit, et
in oculo suum insiluit. Insuper uentri deditum, belluo-
rum, coquum qui uices condire, et parare solebat. Stoicum
Denique, qui ad q. et palatum ea referebat. Pape.
Ita Od Arle scribunt Historici Graeci. Scholasticus
tant. ~~post millenium stupore~~ ~~postulatus~~ melius ipsa noue-
re. Ad Populum phalaras!

Post tantam fortunam uis-
situdines se contulit Arley ad Phylam Socrate Magistro,
quod per tres annos audijt. Mortuo Socrate ad Platonem
condi. ~~in~~ diuertit, in cuius Academia per 20 annos
uersatus est. Tardum ingens. Physicorum, et Ammonius
Peripateticus scribunt Arleum fuisse impulsu ad Phylam
iussu Crani. Pitae. Si non mantiant? constat Arle
philosophari ex ipso consilio Diaboli, q. ex optimo
summi Crani. Gentilis a Diaboli fuisse correptum.

A Philippo Macedonia
Rege proprio Domino iussu Arley, ut puerulum Alexan-
dri crudiret, quinguo annis illud edocuit, et liberioris uti-
litate ista tradidit litterarum, ut loquitur Hieronymus ep. 7.
ad Letham, addit Tertull. cap. 46 Apologeticum quod Arley
non tam Alexandrum docuit, quam Alexandro uerendo
turpiter adulatus est. Pyogenes Cyrenus Lepide dicebat. A
Aristoteles prandet quando uult Alexander; Pyogenes
prandet quando uult Pyogenes. Denique malis artibus,
et

consilio Art. Alexandr. fuisse veneno aquae in ungula mu-
li deportato, itaque sublatam. p. Antipatrum Regnum Ma-
cedoniam afflictae referunt Plinius lib. 30 cap. fin., et
Plutarchus in vita Alexandri. Odiū in Alexandr.
invenit Art. qd ex Asia munera miserat Xenocrati,
et Phauloni non igni. Sed interea attendendum erat ad illud.
Causa id signat.

Quicquid sit de hac, quod fides sit
penes Lysitichum, illud certe peracto quinquennio apud
Alexandrum Athenas reversus Artem, quo tempore
in Academia deibat Xenocrates, et dixit tunc de
indiscreto, et Xenocrate loqui. Itaque schola aperuit
in loco, quod vocabant Lyceum, et qd in ambulando di-
sputabat, Peripateticus ipse, ut peripatetice dicti sunt
Peripatetici, quasi deambulatores à verbo graeco peri-
pateo i. deambulo. Scipio qd scribit Plutarchus in
opusculo de diff. amicis, et adulatores. Art. amicos
habuit illius imitabili solito; imo et Demetrio ad
annum 120, et 120 heretici Carystiensi, et Theo-
dotiani imaginem Art. colebant, ut quibusdā co-
llo conveniant.

De mortis quod non consentiant
Historici. Aliqui dicunt Artem morbo perisse annor.
63 Alij dicunt accusatus impietatis, quod deum con-
temneret fugisset in Calcedonem, Injuncta ludibz, ibi de-
perato acronito subdito vita finisse. Sed Nazianze-
nus orone p. 1. Julianus dicit victum pro pudore
quod causam Calcedonensis malis extraheret ne piperet se
in mare propositum, et dixisset si Artem non hiet
Calcedonem, Calcedonem hiet Artem.

Cepit audiri Art. Cepit audiri Art.
Phyta in scholis Christianis circa annum 1252
quo 4. d. pole Albertus Magnus primus inter Latinos co-
mentalia edidit in Artem, quod circa annum 1250
in Hispania introduxerat Arabus Averroes, et

Cordubensis, quod Scholæ appellant Commentatorem.
Albertus sequenti sunt in exponendo Art. S. Thomas
et Aquino Alberti Discipulus, et nrq. Civitatis or-
namentum; 2.º Ioannes Duns Scotus Franciscanus.
3.º Scoti Discipulus Guilielmus Guiliamus, et Franci-
scanus; sed frater fastidiosus, qui multa scripsit
adversus B. Bonum 22; idcirco excommunicatus, unde
sua ipsa Cervicis, an expulset non constat. Deniq.
sequenti sunt Patres Secuti, qui dicuntur Scotisti,
quasi novi, q.º neq. novus, neoteliq. novus facio,
q.º multa nova introduxerunt in Aristotelismo. Et
q.º neq. Scotistæ, neq. Thomistæ ed solent in suis suis
sentis, ideo et dicuntur Neutralis, alias Sualistæ, vel
Molinistæ à Doctis Secutis Francisco Suarez, et Lu-
donico Molino.

Præfatus Duns Scotus immensus exer-
citus Religiosorum, qui divisi in 4.ºs sectas Thomi-
stas, Scotistas, Occurristas (qui et dicuntur
Nominales), et Sualistas, sed Neoteliq. et pro
doctrina, et honore Art. pugnant veluti pro aliis,
et suis, q.ºq. uno vocabulo eduntur. Peripatetici, Art.ii,
Scholastici. Et parva abest quid causa Art. faciant
causa fidei. Imo candidus Gasendus lib. 1.º exis-
2.º adversus Aristot. scribit: novi celebres Philo-
sophi, et Philologi, professores, qui apud se existimant ma-
gnam iri. Deo præstita obsequium si proprio sanguine
obsequas, et confirmas et utilissimam. Ed quæque
Art. opedibus continent. Quid Dixisti Melibee.
Dignus, ut id exiant naxi timensq. matellæ.

Interim
admirandum dignum, qd in Thomistæ, et tunc
passim docent contraria, utque sit utilitas,
et q.º pro se Art. adducunt illis verbis, Ita
Philus; Unde Lepidus Dr. Art. hanc naxi
ce-

verum, q^o quilibet statit quo vult. Interim Arley om-
nibus illud it, adeo obscurus, et tenebrosus d. Unde
q^a scripsit quasi non scripsit, et appellatus d. sepius
Phylantius. Quam congruenti Alexandro q^d libros
physicos in publicum emisit; recte respondere potuit
Arley q^d Plutarcho in Alexandro libros physicos editos,
et non editos id, q^o ipse intelligibile sunt, qui me
audierunt

Alia de Aristotele

Arley in ubiq^{ue} fidei in si-
gnes habuit errores. 1^o in lib^o de Mundo ad Alexandrum cap.
7^o Odouit Quid non id ubique. Imo Averroes apud Sep-
timium Recusit lib^o 4^o de Deo q^o 10. Odouit Immen-
sitate vocat cogitationem pulisem.

2^o Odouit Quid id
improvidus; q^{uod} providentia Odouit pertingere solum
ad celestia, Odouit tantum usque ad Lunam, ut refert
S. Ambrosius lib^o 2^o de off. cap. 13. Nektanz. orone 33
et Laertius lib^o 5^o in vita.

3^o Odouit felicitate
Arley copiosi voluptatibus corporis, ut refert Amb. lib^o 2^o
de off. cap. 1^o. Unde incontinentiq^{ue} ad id se dedit, ut im-
molaret meretrici, q^{uod} concubina Hermia ostiterat
testis Laertio loco cit. Et q^{uod} hoc d. q^{uod} ait Pertull. cap. 46
apologetici: Arley familiaris sua Hermia turpiter loco
exhibere facit. Alia non nomino, ne casti aule offen-
dant.

4^o Odouit Mundum, et cunctas generationes fuisse
ab eterno. Unde lib^o 4^o, et 8^o phys., et lib^o 12^o Meta-
phys. passim inculcat eternitatem motus celestis. Eamque
sententiam fuisse firmiter ab Arle propugnata, notat S.
Thom lib^o 12^o metaphys. lect. 5^a.

5^o Odouit animam

quæ neg. bonum, neg. malum facile potest et uult? itaque
 Arles fuit Athys, sed Latet, et Chanadaling. Unde
 Capucinus, Valerianus, Magnus libellus edidit de
 atheismo Arles, et Melchior eorum Episcopus Dominus
 eorum affirmat ex Arles propositum Machianell-
 mus de atheismo Chanadaling. Legit integrum librum
 X. de his Theologiis. Insuper Auerror fidem Arles
 Achate, inter Arles resonit sequitur Ardechinus p.
 p. 1. theol. tract. 2. cap. 3. ubi et refert tale Auerro-
 is testimonium. Mundum peragant, et regionem in-
 ueni, uarias sectas uidi, sed Septiana deteriora,
 et magis fatua non inueni. O lingua mendax!

Venio ad Patres, qui
 Arlem abominati sunt ueluti monstrum impietatis. Pan-
 go Alebrius. Basilus lib. 1. p. 1. c. 1. canonica allegando
 pro id agnitione Arles propositum exaudire et exila-
 mat: Quæ conuentio Lucis ad Belial? aut quæ pax
 fidei in infideli? scitis Belial figuram ad Diabolum
 juxta illud 2. Corint. 6.: quæ conuentio Christi ad Be-
 lial? Itaque Diabolus Belial nominat Basilus Arlem,
 quod in uerbis sonant fundamenta fidei et bene-
 dictio eius uictoria digniora.

Gregorius Nazianzenus oratione 33. scribit Arles preparat, et angu-
 stis finibus circumscripta prouidentia mortales de
 Anima sermones, et humana dogmata confutat. et
 epist. 6. ad Phylacium ait Arles qui unitatem non probat.

Iustinus Martyr pri-
 mus ecclesie specialis librum edidit c. Philosophia Arles
 in titulo Aristotelicorum dogmatum enegyio. Scribit quæ
 ad principia qd. Arles nihil ueri Dixit. Nota uerba
 signa mystica nihil ueri Dixit.

Hieronymus lib. 1.
 aduersus Luciferianos hereticos Arrianos Septi. Diui-
 nitatem negantes scribit: Arriana heresis arguenda

Quia

ning. De fontibus Artium mutuata d. et lib. 6. Al-
uidia interrogante Syllio Arloj. scribit non Dialectico-
rum tendimlas, neque Arly pinetas conquirimus, ver-
ba scripturalia sunt, iocunda et in commentariis in-
p. psalmus 77 Arlem fuit Patriaria Hereticorum scri-
bens: oēs heretici sunt Arlii. Quil Platonici s. in d. p.
uel deipiunt p. fauindia, et eloquentissimus fuit Plato
uel deipiunt p. Sophistica Dialectica ut Arly. Hui-
usmodi p. p. Arlii in lan. oēs Diff. 37 oem uim
uenerunt suorum in Dialectica Disputatione constitu-
unt heretici, qui non astruendi uim hēt, sed studi-
d. p. destruendi. Sophisma ab Arle eloquentia d. Pla-
tone accepit.

Augustinus fuisse Platonium sci-
unt oēs, et testat. s. Thomas p. 1. q. 4. 64. et 5. 0
Vnde Platonem prestatit Arli, et alio p. p. cuius
si Platonizant ut constat ex lib. 6. 0. s. Academicus
cap. 17, et lib. 6. 0. de uinit. cap. 4. uq. ad 12. Scribitq.
Petrus Consecra Leuita in proimio metaphysicis
cap. 3. 0. Augustinus parit admodum fuisse uersatus
in lectione Arly. Itaq. ex eius confessione Magnus
Augustinus fuit Augustinus s. phoenix, et Gigas
scientialis, et tū adque studio Arly.

Ambrosius
lib. 0. 1. 0. ex Xameron cap. 13 Arlem uocat studio:
ad impugnandū uoluntatis. Calord. n. abstulit soli.
His Gigantibus Arlem fulminantibus iungi po-
test s. Vincentius Ferrerius, qui ad Thomam
Campanella lib. 0. de gentilibus reprobandis
Arlem, et Auero d. appellat phialas in Dei projec-
tas sup. aquas sapientis p. p. tianz, unde facti sunt
amarz, sicut abynthiū. Et prefatus Campanella
Monachus Dominicanus longa industria
standit oēs hereses fundali in Arle. Hinc uim
annus 1209 phyla Arly d. ordinē conu. Seno-

uenij

neque prohibita fuit in Universitate Parisiensis;
 iusque libri publicè combusti. q^a heresibus
 occasionem præbent, approbante Greg. ix. Et ut re-
 ferunt Britanni ad annum dñi 1208, ut fusi^{us} Jo-
 annes Lannoius lib.º De ualida Art^{is} fortuna in
 Universitate Parisiensis.

Scholasticæ prouocant ad
 S. Thomam, et Albertum Magnum stantes pro philosophia
 Art^{is}, cuius doctrina approbata à dñi, bene scripti-
 sti Deo me Thomam. Sed obiectioni responso sequentia.
 1.º uerba ejusdem Thom. p. 1.º q. 1.º art. 6.º bonis
 arguendi ab auctoritate diuina efficacissimus, ab
 auctoritate humana infirmissimus, et in opusculo
 Et ait non recipias à quo audias, sed quicquid bo-
 num dñi memorie commendat. 2.º responso S. Tho-
 ma, iussu Magistri Alberti Magni Ph^{ilosophi}am non
 composuisse, sed solum fuisse commentaria in Ph^{ilosophi}am
 Art^{is}. Quis jurabit eos fuisse Art^{is}? Christiani co-
 mendant. Virgilius, et Lucius, quod fabulas
 non sequantur. Audias Albertum Magnum in fine
 commentariorum ad politica Art^{is}, ubi sic claudit:
 ego non dixi aliquid in isto lib.º nisi exponendo
 dicta, sicuti in oib^{us} libris ph^{ilosophi}is nunquam De meo
 dixi aliquid, sed opinionem Peripateticorum quanto
 fidelius potui, et posui, idem illos laudat, et re-
 prehendat non me. Ita Albertus. In sup. S. Tho-
 mas lib.º 4.º De regimine cap. 4.º Ar^{istotelem} facit
 mendacem, et impotem, q^a male utulit opines
 Antiquorum præsertim Platonis, qui dicere solebat,
 Ar^{istotelem} in nos maluit, sicuti pulli in Matrem.

3.º et si
 transmittamus Albertum, et S. Thomam fuisse Peri-
 pateticos, eorum auctoritati opponeremus, Iustinum,
 et eos Patres stantes in Ar^{istotelem}. Si dñi Doctri-
 na

trina S. Thomae fuisse approbata à Scto: bene d.
et supra caput. Sed cur Scotistae, et Averroistae, passim
impugnant Thomam et in rebus Theologicis?
Cur quæ Academiæ et Scti S. Thomae 3. p. q. 27 art. 1.
Defendant et jurant Immaculatam Virginis conceptionem,
si fuit approbata à Scto jam et Ecclesiæ scriptis, et
hereticis, qui illam negant, qd Dominici non ad-
mittunt, Aliud d. bene scribere De Scto, et rebus
fidei, aliud De Arte, et rebus controversiis inter
Physicos, et Theologos. Alia plurima proponunt Scotistae,
sed nihil ad me, apud quem Scti d. auctoritas
S. Thomae; sed tamen sup. d. vincit amor utilitas, ut d.
26. 3. cap. 3. Claudio verbis Augusti. Sup. ba li
140 Dixit hoc Artus; quis d. Artus? Dixit Sctus,
et apud Inferos contemnat Artus. Satis de
Arte, et Secta peripatetica.

De Principiis Peripateticorum

Pugnandum nunc ad immen-
so exercitu Artorum, qui divisi in Thomistas, Scoti-
stas, Nominales, et Averroistas, p. sub vexillo A-
ristotelis pugnant calide, et uno nomine dicuntur
Scholastici. Numerus tamen non terreat, q. pugnat men-
te, non corpore, nonibus non pugnis. Hic illud: tre-
centi sumus, sed Spartani.

Caput 1

Proponuntur principia peripatetica

Rixosa. Hæc Peripateti-
ca tribus pedibus incedit, materia, forma, et priva-
tione, quæ sunt tria propugnacula, quibus ri-
xit Salus Artus. Si cadunt, actus d. illo. Sed spera-
re p. vident Scholastici. Sed exitus actus pro-

habet. et d. d.

Materiam primam Dupliiter Defini-
unt schol. 1^o negative p^o id qd non d^r dicentes
ex Arte lib^o 7^o metaph. tex. q^o Materia d^r non quid,
non quale, non quantum, neq. aliquid cordⁱ, quibus q^o de-
terminat^r. 2^o non quid q^o materia 2^a d^r p^o p^o a formis
(sub for^o 2^a materia 2^a) non d^r substantia completa, et to-
talis, sed quid incompletum, et partiale. 3^o non d^r qua-
le q^o ex se nulla h^{et} qualitate, adeoque non d^r calida,
vel frigida, humida, vel sicca, levis, vel gravis, agri-
da, vel insipida, non colorata & d^r non quanto q^o
nulla h^{et} physica longitudine, latitudine, vel profun-
ditate, ne quidd^e quantalad d^r in pupilla oculi.

2^o de-
finiant positiv^e p^o id qd d^r ex eod^e Arte lib^o 7^o p^o physice
tex. q^o Materia d^r p^o p^o uniuscuiusque ex quo fit
aliquid, ad ingit p^o se, et non 2^a auidem; et si corrumpit^r
tur aliquid in hoc abibit ultimum. Et sensus d^r materiam
est primam parte equaliter acquisita in generatione totius,
quod ad corruptionem, in materiam tandem d^r resolvit^r, q^o in
detraxione totius materia semper ead^e remanet nascenti-
bus formis.

Materia ad sit quid incompletum, indiget
complemento, ut faciat totum, quod in schol. d^r quid
et unum p^o se. Tale complementum d^r for^o substantia,
vel principium, ut anima unita corpore facit hominem.
alium for^o definit^r d^r actus ^{antius} substantia, unum p^o se ad ma-
teriam constitutus. In ligno vocat^r ligneitas, in igne
igneitas & d^r bella vocabula!

Ut ligneitas in ligno
supponit^r novam entitatem substantialem distinctam a materia;
ita color, sapor, pondus, durities, quantitas, su-
perponant^r entitatibus distinctis a materia, et for^o, quas scho-
la appellat for^o accidentales, seu accidentia, et
qualitates; quae sunt entitates, sed non sub-
stantiae.

stantibus. Qui potest capere capiat. Sed de his in p.
3.^a

Formae substantiales, et accidentales ad producendum,
dicuntur ad sui potentiam. Sed sicut ad gremio ma-
teriz, sicut milites ex equo Trojano. Atque in aliis
jactat, materia ad sui potentiam. Atque de quantitate e-
ductio Aristotelis.

Materia ad sui principium imperfectis-
simum, consequenter ad sui perfectionem appetit formas,
quod forma datur ad usus. Atque de quantitate appetitus ma-
teriz p. 2. Sed quo distadant scholae. Sicut scribit
Aristoteles lib. 2. p. 1. p. 1. text. Si materia appetit formas,
sicuti femina masculum, et terra pulchrum. Addunt
scholastici materiam esse stat sub una forma e.g. ligni-
tate non ad satietatem. Sed appetere et alias futuras,
et perfectas, seu corruptas. Unde sicut comparat
Meretrix omnibus facienti ipsis sui corporis; Materia
ad sui imperfectum, sicut, et ex una via d. Aristotelis,
ut ea appellentur propter nihil, imo juxta Dominica-
nos non habet neque verum, neque existentiam, sicut ut
vocant actum intensionis, et metaphysicum. Sed exi-
stunt per existentiam formae. Quod potentia filia datur existen-
tia Materie; hinc forma appellatur quidditas, et quod
quid. Vnde Boetius lib. 2. p. 1. Metaphys. cap. 7. p. 1.
3.^a text. 3.^a

Docent scholastici materiam et formam, et Pri-
ncipium ad principium in fieri, sed in facto ad principium ad
tantum duo materiam, et formam. Sed de his tot sunt
principia in fieri, quot requiruntur in generatione totius
Generatio in totum, et totum in fieri ad sunt sed tria
requiruntur in generatione quod. Minor patet, quod in gene-
ratione ignis, ut quod requiritur. Subiungit transiit ad
ligni ad ignem; et materia prima, requiritur. 2.^a quod
ad quod transiit materia ad ignem ad ignitatem; et forma
materia

ma substantia. Denique requiritur tunc a quo transit materia,
necesse est non esse ignem; unde privationem.

Probant 2^a 9^a

principia in facto esse dicuntur, quia remanent in toto ge-
nito. Duo remanent a materia, et scilicet 9^a adveniente
scilicet a 9^a igneitate excludit privatio, quia dicitur privari
necesse est: 9^a Duo principia in facto esse, materia
et forma. Hec sunt principia scholasticorum

Caput II

Excluditur privatio a numero annati judi- cia de arte Phia

Aleno negat dicitur pri-
vationes et negationes. Enumerat privationes numeris, quos
potest habere, negat visibilitatem, quod requirit habere. Volumus
tamen a scholasticis privationem inesse numeris inter
principia physica. Probamus 9^a principia physica
esse ad rem, sed aliquid; privatio est nihil, 9^a requirit ad
principia esse majorem, qui dubitat, mittendum quod 9^a
multitudo. Si nihil adducit pro parte componentium
corporum. Atque axiomata ex nihilo nihil fit; nihil
ad nihil devenit, non enim nullae sunt qualitates. Mi-
nor est et aperta 9^a privatio est carentia cui, et caren-
tia nihil est, et est carentia numerorum in enumerando, ca-
rentia tui in domo, vel patria, et carentia rerum
ante creationem, immo et ab aeterno, an ab aeterno existit
aliquid propter Deum? In Aristotele 66^o p^o phys. tex. 79
ait privationem 2^o ad id non est. Item scholasticae priva-
tiones et negationes appellantur entia abasina, 9^a non
sunt entia, nisi per abasione. Augustinus August. 66^o p^o
Odo genesi 1^a a Manibus cap. 4^o ubi lux non est, tene-
brae dicuntur; non 9^a aliquid sunt tenebrae, sed ipsae

huius

huius absentia tenebris dicuntur, et silentium non aliquid
est, sed ubi sonus non est silentium dicitur, et nuditas
non est, sed in corpore, ubi tegumentum non est nuditas
dicitur. Ita sanctus non est aperta.

Respondent
privatio dicitur principium in fidei. Item ad quos.
Principium in fidei, vel supponit aliquid, vel nihil.
Si aliquid, privatio non erit principium in fidei cum
sit aliquid. Si nihil, erit in materia et alia privi-
cia, quod nihil ad nihil descendit. Quod si voluit inesse
ad omnia, tunc dicitur principium, et oppositum ad ni-
hil. Respondetur ad principium in fidei ut, in essentia.

Confirmat, quod privatio, vel prin-
cipium generationis quando est privatio, vel quando non est.
Non est, quod quantitas est privatio ignis in ligno, nulla
est generatio, implicatque principium principiale quan-
do non est principium. Neque 2^o quod fuit, et
non est pro nihilo reputatur, et tamen mortuus requirit
nondum. Et tunc dicuntur scholae privationem principialem
quando non est. Ad idem principium quod operatur ad
adit ad opus.

Denique chimera dicitur, quod opponitur
contradictoria. Sed, et eius privatio opponitur, dicto-
rum, et patet, quod totum in fidei est chimera. Mitto alia
quod melius dormire, quando per se dicitur.

Opponunt
quod requiritur in generatione dicitur principium in fidei: pri-
vatio requiritur, quod ignis fit ex non igne quod est.

Respondent
Deo est instantia, quod est corpus, et locus requiruntur
in generatione, adeoque principia in fidei erunt 5.
2^o Si ignis fit ex non igne, ita domus ex non do-
mo, vestis, ex non veste, Ad ex non Ad, sapiens
ex non sapiente. In principia vestis erunt
non

non uestit? principia sibi erant non anima,
neque corpus? Habent Adversarij illud sapientiam
cuius principia (substantia sui) non sapientia, sed
insipientia nobis relinquunt sapientia, cuius prin-
cipia et timor Domini ad perfectam cognitionem
add.

Itaque respondemus principia ad quod
requiritur in generatione, tanquam res, et aliquid
componens totum generatum quod diu nequit esse privatio-
nem, quod vox vox, et nihil ultra. Et res huius aedit,
et nos impugneremus nihil, et nihil defendant
Adversarij, si hoc est hystari, quod sit Odysseus.

Caput III

Reprobat materia peripatetica

Materia est nomen inno-
centissimum: sic materia vestit, sunt sericus, vel pannus;
materia sacramentorum sunt aqua, vel oleum, vel panis;
sicut et Philosophi admittunt materiam ex qua corpora
componantur, sed hanc materiam Odysseus inquantam, ex-
qualem, adeoque non corpus, ut volunt scholastici, et quod
coiter appellant materiam per boni Philosophi Odysseus
non possunt.

Antequam arguam totam peripateticam. 1^a materia est
ad considerata non per hanc partes. Aliter componeret fieret ex
alijs, et ut non principia sed principiatum. Aliquid dicant hanc
partes entitativas, non quantitativas. Sed partes entitativas, vel
supponuntur reales in materia, vel dependentes a fortiori de Mentis.
Si 2^a non sunt ad id quod loquimur Odysseus materia in statu rea-
li, et ut corpus principia. Aliq. per 3^a tunc materia in statu
reali, et a 3^a rei fieret ex alijs, et ut principiatum, ipso sub-
Odysseus principia; sunt quod non ex alijs.

Præmitto 2^a
materiam 2^a de supponi inextensam, seu inquantam: unde
illa

illa Definunt non quid, non quale, non quantu. Atque
Scholasticus quidam supponit: auid dicitur distinctu a materia.

Primito 3^o puncta mathema-
tica non sicut facile extensione, ut concedunt Adversarij
a^o Zenonem. Atque proverbialiter in scholis ex inextensibilibus non fit
extensum, et nemo dat quod non habet. Atque puncta mathe-
matica Definiri ex Euclide: punctum est cuius nulla pars,
nulla essentia. Atque positivum.

Demonstro non dari materiam
primam. Punctum est quod caret partibus, et extensione; materia
 caret partibus, et extensione. 1^o punctum. Sed puncta
 ipsa Aristoteles non faciunt extensionem, 2^o materia in seipso fingit
 pro principio corporis. Brevis arguo sic: materia est inexten-
 sibilis 1^o non corpus (congruat enim corpus quod caret omni extensione)
 si enim materia non est corpus, corpus quomodo facit? Cha-
 mantibus omnibus nemo dat quod non habet, ex inextensibilibus non
 fit extensum, an exquiremus vitam in mortuis. Qui diceret
 ex palmo panni fore fieri panem, et gallinam, mitteretur
 ad fatuos. Scholastici dicunt ex materia nulla habere exten-
 sionem nisi per se ipsam plantam fieri vastissima elementa,
 totum Mundum, et nobis quasi crimem d'impugnare. Vnde
 Quis. Supponit auid veritas? et non videbunt? Arguit
 d'at^o Iustinus martyr in ore adversus Aristotelem,
 ubi lib. 1^o p. 1^o sic tonat, et fulminat: Si ex incorporeis, corpus
 non efficitur, et quomodo ex materia, et forma corpus d'facit,
 quod d'ad ipsa sunt incorporea? Ita Sanctus.

Adversarij
currunt ad vocabula. Dicunt, 1^o materiam d'quantu,
 et corpus ex quo, sed inadequatum non ut quod, et ad equa-
 tum. Dicunt 2^o materia est inextensibilis actu, sicut facile
 extensione, 3^o est extensa virtualiter, et d'ad in potentia.
 Dicunt 3^o materia facile extensione beneficiis quanti-
 tatis, quod auidem superadditum, ut planta fit ma-
 xima ad augmentum suae nutritivae.

Adversarij tantis
ter-

terminalis sibi parant jugales. Maxime docent i. a. Gen-
 erata inextensa non facile extensione. Et tunc Gen-
 erata simili facilitate responderet puncta ad extensa, ut
 quo virtualiter, in potentia, vel fieri extensa beneficio
 quantitatis superaddita. Sed q. a. Debitores sumus capi-
 entibus, et insipientibus ex utrimque singula. Ad dicunt
 mare ad extensa, ut quo, et inadequata, vel superor-
 runt ad hunc aliquam extensione, et si minimam, ut d. in ato-
 mo Democriti, vel supponunt hunc nullam. Si p. tunc ma-
 telia d. pura extensa, sicut alia corpora; adeoque
 juxta phrasim aduersariolus erit extensa ut quod, sed
 adequata. Hoc non dicunt. Itaque dicunt mare nullam
 hunc extensione; sed quod sunt ista uocabulorum mystigia,
 ut dicunt extensa, et corpus ut quo, q. d. nulla hunc exten-
 sione, qui nihil manducant, qui nulla hunc perueniunt,
 qui non soluit, qui non d. Papas, vel Quare dicat ad man-
 ducasse, ad diuitem, soluit, ad Quare ut quo, sed non
 ut quod. Multas gratias Arli juxta uisus subtilitates
 q. d. solia sunt Pontifices, q. d. pastorali Reges. Si-
 tyd 1092 p. 1092.

Ad 1. Si mare actus d. inextensa,
 quomodo in potentia d. extensa virtualiter? q. d. in
 actus, et 2. d. inextensa, d. t. d. tale juxta illud
 Scholasticum, quod ex d. d. tale, d. d. et ubique sonat. Semp
 d. tale.

Ad 2. suffragia emanant querendo ab Aduer-
 sariis unde in mare adducit entitas superaddita quan-
 titatis? Respondent educi d. sinus mare; sed i. a. non quo-
 modo ex mare inquantum educit quantitas, qui sinus, et
 quod gremio, quod uteri intumescencia in mare nullam hunc
 extensione? Satemur q. d. actus non d. tale, sed in potentia
 fieri tale. Sic immensa uaua potest in potentia impleri,
 et planta parua potest fieri magna. Sed nummi, et ducum
 nutritus non d. immensa, et planta, sed abunde adue-
 niunt

niant. At Scholastici fingunt mare fieri extensum per quantita-
tem, sed eius sinus ductus. Quis conueniet? nisi uis pro corde
et sepe? Satis. Sed per argumentum.

Probamus 2^o non dari
mare per se quod incorruptibile, et de quo nulla dea for-
mali potest, nequit statui pro principio physico, quod physica
de deo ab eis claris, ne suis confundantur ad fidem, quod in-
uenimus quod non intelligimus. Sed mare est propter incor-
ruptibile per se. Minor qui negat loquitur. et propter con-
suetudinem, nam quicquid conuenit. Sed conuenit sub aliqua
figura, quod provenit ab aliqua extensione, mare caret
de extensione: quod incorruptibile. Quis bene! Res spiritualis
Deus, et Angeli ut conueniantur conueniant sub aliqua
figura, vel uenerandi deus, vel iuuenis alatores; et mare
quod est base omnis uisibilium sub nulla figura, quis unquam
conuenit? Sed mare deo incomprehensibilior est?

Argum. 3^o Basilij Rom. per se. Sup. Exam. ubi aduersus
mare ex parte huius uerbi conat. Alios. Reductum ad bonum
fructu, conuenimus ne uos ipsos rationationis argu-
tio. Oditeratis, aut inaniter maceratis in inquirendo
subo qualitatibus destitutos. In nihilum enim conuenit.
Dei. Si singulas res qualitates rationando conuenit au-
ferre. Si enim nigredinem, si frigiditatem, si gravitatem, si den-
sitatem, si saporem amoremque nulla relinquet. Subum.
Ad sanctos Scholasticos, ut Arlem defendant clamoribus.
Sed Patres obprobrent. Nihil refert, Aquila non
captat muscas?

Probo 3^o non dari mare ex ipso, quod
Arlii dicunt. Simplicius Antiquus Arlii Commentor
lib. 1^o per se phys. tex. 22. Dicit mare de se ignota,
unde conuenit huius uerbi: cognitio maris de eiusdem igno-
rantia. Audistis portentum! Bellum paradoxum! Mare co-
gnoscit ignorando, ad cognoscendum ignorat. Cognoscendo, et
ignoscendo.

tatus, et ad rogaret ad Vlyses, ut rediret ad for-
mam huius mundi u. a. Arce promissum noluit.

Denique Desone
maris sunt ineptae. Quia non quid sed minime explicat
quid sit mara. Et quod simile huius quo de definit?
non uerbita, non igitur, non lapis. Sicut Logici
Desonem explicat quid sit res, non quid non sit.
Notaque Deso competit nihil, quod non id quid sit
hac Deso nihil dicit, nam non explicat quid sit phan-
tasma si sub in quod dea resoluitur. Sed sup-
fluit ostendit de solent si dicant pueris ad quid
inopertu tenent? explicat quidnam sit tale inop-
ertu. Quoniam in generationibus Odas subum
transiit u. g. a ligno ad ignem: Subit transiit a
mara g. f.

Nullum Phylus negat dari
subit transiit, sed quid, quale, et quantum, sed
corpus. Adversarij Deberent probare tale sub-
iectum transiit ad non quid, sed non corpus,
et notat in principio capitis, quod non pro-
bant, nec probabunt in Aeternum.

Caput IV

Sustaminant. formae substantes

2. Materiales

Quod d. et nomen in-
nocentissimum. Si Odimus formam materiam, ut do-
mus formam ligni, uel ignis. Quotio ad Scholasticos
id quid sint, et in quo consistant, quae uocant. f. s.
corporum. Ipsi uolunt quod si uiti aia d. uisita di-
stincta a corpore, ita Agnitas u. g. sit entitas
substanti. Odita a Mara, et inde defluxit vo-
cabulum formae substanti materialis ad corpus-
substanti

In taliis phisica Atomistalibus, Docet qd. viuiti. foa
 catedorq. vel Domus non d. entitas superaddita li-
 gni, vel lapidibus, quq. dicat. talle dicitur, et
 domicitas, sed d. lignolus, et lapida recta dispo-
 ita, foa ligni u. g. non d. entitas, quq. dicat. Li-
 gneitas, sed d. parlarum succi nutritij confor-
 matio in hanc, vel aliam dispoitionem. Atin. foa
 substantie reales non dant, de his foa. Substantialibus
 d. controuersia. Certe d. d. foa. Substantie spi-
 rituales, quq. d. anima rati. Diuinitus creata,
 nemo negat, et in tract. de Anima ostendit. neg.
 de hoc d. controuersia. Res sic exposita.

Multipli-
citer reprobant. *for* substantias. P.^o in quibus magis
nulla *res* seu substantia potest esse in nihilum juxta axioma totius
admissum: in nihilum nihil revertitur. (Atque potentia magis, et creatu-
raliter, equaretur ad Omnipotentiam Dei, quae sola per annihilationem
potest ea in nihilum reducere). Sed si dantur *for* substan-
tiales, tales primum falsificantur; g.^o si Minor patet g.^a re-
vertitur *for* ut g. lignitatis, vel fragilitatis per combustionem;
tunc per aduersario *for* perit quoad totam suam entitatem;
adeoque in nihilum *for* remanet; contra dicitur annihilata,
seu reducta in nihilum; quod repugnat.

Prepon-
Oportet foam abire in nihilum sui, non subi, q^d remanet
foam mara, in qua subieciat. Et idio foam non annihili-
lat, q^d annihilatio d^{icitur} ire in nihilum sui ~~non~~ subi.

Adversarij
 loquunt. Māra n. non d. par. foz, sed principia dixer
 aut, adque et remanente māra foz nihil remanet
 quod d. annihilari: al. dicant Arēn. non d. mon
 tum, q^a remanet Domus, vel patria. Id id est ita
 destruit, ut magis destrui non potest in aliqua sing
 minutia superstitē; tunc sine dubio d. dicat. annih
 lata

lata. Hec aduersarioz sua ita destruit, ut magis destrui
non possit ne quiddam a Deo, q^a nihil entitatis remanet: q^o ~~si~~
si tota d. trinitas uellet supra sua excedere omni
potentia; certe nihil posset nisi eas reducere in nihil. Hec
aduersarioz id agunt creaturae u. g. ignis consumens ligni-
tatem, iumentum nouam palatam. Ergo potestas iumentis qua-
retur in Diuina. Tenet et scripsisse.

Quod ajunt scholae
annihilatione d. in in nihilum sui non ^{non} ~~subi~~, fuit d. ad pur-
gationem. Nam si h. substantiam sumat, pro p. o. pro-
nante d.; tunc uero d. in solus annihilatione d. in in ni-
hilum ~~subi~~ i. in nihilum omnis partium ~~opponentium~~. Si domus
non d. annihilata si superest aliquis lapis. Hoc singula
sua abijt in nihilum ~~subi~~, q^a nulla pars sua remanet, et ma-
teriam superest, non d. pars sua, sed totius. Sed si h.
substantiam sumat, non pro p. o. opponente, sed pro p. o. re-
cente, et substantia alia, tunc ad annihilationem non
requiritur substantiam reduci in nihilum, alio uero non dicitur
a Deo annihilata remanere solio. Ad id quod m. a. d.
sit substantia sua in hoc 2. o. supra, ceteri. sua erit anni-
hilata, et si remaneat materia. Aduersarij p. o. sensu con-
fundunt in 2. o. idemque destruunt, et destruunt. [2. o.]
argum. i. a. sua cognata d. procedenti, q^a ~~quod~~
2. o. arguit ~~quod~~ ex nihilo nihil fit. Positis suis
principijs falsificat, q^a entitas sua ante productionem
non erat in materia, uelut. nihil ut comedant de uisibilibus.
post productionem non erat in materia sunt aliquid, idemque
aliquid fieret ex nihilo, et crearet, qd d. proprium d. i.

Respondet
Odent similem cantilenam sua fieri ex nihilo sui, non ~~subi~~,
q^a materia presupponit; et ideo non dicuntur creati, q^a
creati d. facti ex nihilo sui et ~~subi~~.

Sed me non
dicente uidetur inestitia; nam similiter possent di-
cere

cella anima non reali q^a presupponit corpus organicum
in quo recipiat, vel uind si à Deo crearet, atq. realis,
q^a presupponit. Odolus. Itaq. siuti ista Odolus realis,
q^a corpus, et Odolus non sunt partes Anz, et uini, ita
neq. mara d. par. foz. Itaq. foz Od. foz ex mili-
to sui, et ubi subto subo pro p^o ioponente qd tantu
impedit creatione. ~~Ad uerum foz ex subo ad foz
in subo. Sic autem foz in subo, non in subo.~~

3^o arguit q^a si da-
unt foz Odolus edui Od. nota marz, et uolunt
ad uerum, sed nequeunt edui, q^a qd non d. in aliquo,
ex illo edui nequit u. g. nammi, uel uind ex uramena,
et dolio nammi, sanguis et pariete. Per ad uerum foz
non sunt in mara, q^a supponebant ad nihil, q^o d.

Respondent foz non d.
actu in mara, sed in potentia, sed virtualiter.

Ad h. ad p^o uis
factura! Quod actu non d. in aliquo ex illo edui ne-
quit, et qd actu d. nihil naturaliter nequit ad aliquid in
potentia. Sic Odolus non eduit uind, si actu non
sit, et si pot. d. in potentia.

4^o nequit explicari e-
ductio formalis, ut distinguat d. creatione animz. Siut in
anima erat nihil, et post creatione aliquid, ita siut in
formis. Et siuti foz presupponit mara in qua
recipiant, ita anima presupponit corpus: q^o uel utroq.
eductio, uel utroq. creatio.

Notissimus sequitur
Pater Od. benedictis respondet eductionem ad produc-
tionem foz receptam in mara, et marz essentialiter
affixa, ut subo presupposito. Anz anima non Od.
edui, q^a potest fieri extra corpus, et corpori non affigi,
q^a potest existere, et generalis extra corpus. Sed argum
d. à capite, et quod Ad uerum dicit edui,

Diue

Odiu debuerat induci in marem. Nos quærimus
si, ipse respondet p. 2. Itaq. sic arguo. Affixio
for. ad marem, seu for. in marem inductio d. d. in pro-
prietate ad inductio, quatenus for. affigenda, sup-
ponit. educta. Ergo nequit explicari eductio p. affixio.
ad. g. d. d. in prioribus constituitur p. posterioribus. 2.
quærimus quomodo for. affigenda, possit natur. fieri, et
educta ad supponat. nihil, minus educta. ad de loco
plantæ de tra. Sed minus non erat nihil in de loco,
plantæ non erat nihil in succo nutritio. 3.
for. quæ fit; imo Animæ d. affigenda alium loco: and
dicatur. Educta de loco? 4. Statuat Deus unam Animæ
mā, simulq. unione ad corpore; in tali casu animæ
est exatiter affigenda corpore, q. implicat existens
unione, et extrema non est unita, ut patet. An
Animæ talis in tali casu est educta? horatio refert
ad. 5. conuenit prefatus. Sequitur lib. 2. phys. per ip-
setiq. quæst. 3. cap. 1. animæ, in tali casu est edu-
cta, et non unata. Audistis! Sed si animæ est educta,
est quoq. mortalis, ut estet for. Pudet hęc impugna-
re.

Denique i. for. arguit. for. arg. factis i. ma-
selia; imprimis for. neg. d. extensa, et corpus, g. quan-
tita. Odistinguit. à mare, et for. g. nequit ad principi-
d. i. quo argo. Iustinus fulminavit mare, et for-
mā. 2. conuenit nequit in quo consistant entitatus forma-
ta, nā nemo conuenit in parte substantiā panicitatis, quæ
non sit extensa, non figurata, non lapidea, non colorata,
ut i. lacuna maris argumentabat. Basilus. Denique for.
non subsistit nisi presupponat. mare, et quæ educta.
Od. Sed euidens constat marem de fabula g. d. d.
de formis.

Capitulum

Caput v

Sombi pro formis substantialibus

Varia opponunt scho-
lastici. Soluamus minus inest. Opponunt p.^o Dat.
Anima talis, quae dicitur forma substantialis corporis huma-
ni; et contrariis dicitur et hereticis ex concilio Vien-
nensi in Clementina unica de Summa Trin. et fide
cathol. i. q.^o sunt heretici, qui negant formam. Hoc argo-
utunt. Scholae ad capiendos pueros, et non offerant.

Vano gaudio à simpliciter mortalis

Respon-

Demus aduersario statim questionis non illicite sta-
nam non negantur formae substantiales spirituales, quae creantur
à Deo, ut sunt humanae mentes; sed negantur formae materiales
creandae. Quod si non fictitio magis fictitia. Ex eo autem quod
videtur formae spirituales tantum abesse dari materiales, ut potius sequatur
oppositum; idcirco argumentum d. retorquendum. Totum hoc ex d. i.
q.^o semel admissis formae materialibus tria sequuntur. i.^o fidei. De crea-
turas potest annihilare. 2.^o eadem potest creari. 3.^o vel anima
creari, vel formae materiales creari; quae sunt absurda, absurdum,
absurdissima.

Sed formae materiales expellendo, animae dignitatem
extollimus. Dicendo id solum ad substantiam distinctam à materia,
creaturam non ad substantiam, sed substantialem, sed parlarum mater
armoniam, et dispositionem, ut d. supra. sic e. g. anima brutorum
non distinguitur à subtilissimis sanguinibus, sicut corpusculis in-
tra certam organa contentis, et dicitur motus iuxta illud Leuiti-
c. 17 anima ^{corum} in sanguine d. et dicitur. Et sanguis est
pro anima d.

Ita si semel admittatur substantia formalis materialium
potest naturae emanare in nihil, vel eadem naturae fieri ex nihilo;
ut dicitur. conuincitur Quod immortalitate, et de creatione anima-
rum, ut patet attendenti. Hoc. non d. suspecta. Intra otto-
misterium; sed unicuique a se ipso formae admittantur.

si qui solent non vident, ad solē nihil attinet. Satis de argo thra-
sonico scholasticis.

Opponunt itē si sōi non sunt substantiæ super-
additæ materiæ, non darentur generationes, et corruptiones substantiæ, q^a
sōi generant, et corrumpunt, materia sēp d eadē.

Respondemus
ex cap. p^o Eusebii nihil sub sole novū ē. Quod declaratur
verbi sⁱ Bonaventuræ l. 6. c. 2. sententia dicit. 7. a. q. 4. p. 1.
ad 2. ubi ait: quoniam creatus nullā entitatē producit de novo,
sed de sub una dispositione facit ad substantia. Sed hoc de
v^o dicitur fuisse in tract. de generatione.

Opponunt 3.
Mixta n. q. ignis, et liquidū differunt substantiā non p^o mate-
riā, quæ eadē in oib^{us}. 7. p^o substantiā formalem.

Respondemus
Odet mixta differre substantiā, qⁱ sunt substantiæ specificæ
distinctæ non qⁱ una substantia formalis sit in uno, quæ
non sit in alio (exempto hoc, qui à ceteris rebus differ-
t substantiā Mentis) sic Angelus, et Anima differunt
substantiā supradictā spiritualitati ut sunt substantiæ simplicis.

Opponunt Denique argo facta
a sōi retorquentur in Atomistas, sic de novo producit
compositio atomorum, quæ deinde corrumpit, q^o quoque
Atomistæ inveniunt in creatione, et annihilatione, vel
tenentur admittere reductionē. Item Anima producit
sibi actus vitales et rationes, et rationes: qui actus non
creantur, adeoque redeunt.

R^o ad ioculator, quæ fundantur
in falso supposito. Compositio n. partium præexistentium
non ē aliqua entitas supradicta, partē, ut unitas, et re-
tinetur, vel motus in baculo, et digito non ē quid su-
peradditū. Unde argum^o dⁱ simile huic: non facile pro-
ducimus motus in baculo, vel digito, q^o possumus produ-
cere digitum, vel baculum. Aliud de actibus vitalibus di-
stinctis ab Anima dⁱ quid p^oferat. Sed si sunt entitates ani-

ma

anima non est quid spirituale omnino simplex & in
anima sunt tot actus vitales. Deinde si ducuntur
ad animam spirituale ducuntur. Ad spirituale, sed ut cum
anima. Deinde ad animabus parentibus & quantas vesti-
gines ex doctrina ad formam? Satis fluctat in Umbra

Questio VI

Propugnatur Systema Atomistarum pro principijs rerum

Physiologia Atomistarum
statum unum corporum principia huius in seipso: cor-
pora constata corporibus extensa extensis; adeoque non
constata punctis inextensis. 1. corpora non constata
corporeis, sed partibus infinitis, ut indefinitis; adeoque
deveniendum ad corpuscula impartibilia, quae dicuntur
atomi. Atque antequam ad atomi ad alia incipiamus.
Quo priora fundamenta sunt stabilienda.

Caput I

Corpora non constant ex punctis — mathematicis —

Singula & partes in quas
liquor, ut g. & alio resolvable, non potest esse inexten-
sas, id est sonat puncta mathematica. Punctum
mathematicum id quod caret parte, et extensione. In
hac assertionem consentiunt quidam Physici Atomistae,
Cartesiani, Aristotelici. Est tamen et alia opinio principia
stoicorum et inde puncta mathematica appellantur

puncta

puncta Zenonistara; cuius sententia conatus & remota sequitur
Arriaga.

Argumenta 1^a Zenonis huc in scholis proponuntur. 1^o
puncta in contactu se penetrant; adeoque non faciunt exten-
sionem. 2^o apud puncta q^{uod} non careant extensione partibus, et loco divisi-
bili. 3^o si tangere et 4^o tota unitate, et loco tota; q^{uod} si pe-
netrari, et ad id in eo loco. Si anima penetrat in corpus, q^{uod} in eo
loco corporis respicit tota anima. Unde dicebat Aristoteles si decem mil-
lia punctula simul jungantur non efficiunt nisi punctum; et punctum
ad id punctum non facit majus.

Responderi solet punctum tangere
aliud 1^o tota unitate, sed non totaliter & non 2^o o^{mnem} fau-
culam, adeoque non penetrare. Sed 1^a q^{uod} fauicula in puncto (u. g.
Oxterea, et sinistra, superiora, et inferiora) vel sunt una, et idem
vel diversa. Si 1^a tunc tangere in una fauicula & tangere 2^o
o^{mnem} q^{uod} penetrare. Si 2^a tunc in puncto cent^{um} p^{ar}tes q^{uod} diu nequit.

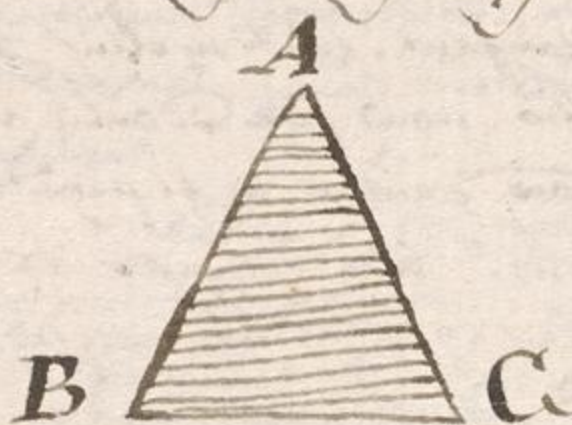
2^o si quantitas constaret
punctis non daretur motus velocius altero; adeoque Aquila, et testudo
mouerentur equaliter. Sed incipiant simul moueri supra lineas
centrum punctulorum, certe ad Aquila acquiritur q^{uod} punctum (duo in
puncta simul acquirenda nequit, ne punctum Aquila sit simile
in duobus localibus q^{uod} est repugnans) testudo punctum et acquire-
ret in sua linea, q^{uod} non daretur minus puncto. Sed accidit
in punctis sequentibus; et ecce motus equalitudo.

3^o si quanti-
tas constaret punctis, circulus exterior esset equalis interiori. Sed
iuxta Euclidem a puncto ad punctum duci potest recta linea. De-
inde lineae rectae incipientes a duobus punctis, et circuli tendentes
rectae ad centrum non se tangunt, nisi in centro. At tunc conspiciat^{ur} cir-
culus maior u. g. centrum punctulorum; conspiciat^{ur} alius minor inter-
nus u. g. quinquaginta. Iuxta Euclidem, et o^{mnem} a circulo ho-
esterno ad centrum duci possunt centum lineae. Quapropter vel istae
centum lineae transcurrentes per internas signant centrum puncti a,
vel verum? Si 1^a equalia sunt puncta utriusque circuli,
adeoque equalis circuli. Si 2^a tunc duas lineas transcurrentes

P

Idem punctum interni, qd si tangit antequam
perveniat ad centrum.

A^o Describat^r triangulus, A, B, C,
ubi latus, A, B, sit equalis lateri, A, C (constat u. g. 2^o
punctis) B, C, constat Quid. Durant^r à latere ad la-
tus lineæ 2^o q^a à puncto const^r ad punctum alterius. Quæ so-
let recta linea, ut videt^r in apposito triangulo, quod Geome-
træ vocant^r Apollonius, ad distinctionem trianguli æquiangularis
vulgo æquilatilis, qui h^{et} tres lineas æquales, et trianguli
scaleni, qui h^{et} tres lineas inæquales.



Nunc in sententia Zenonis
sequebat^r lineas interruptas intra triangulum ad longiores basi
quod d^r radicalis. Daret^r q^a p^a linea in vertice trianguli ad sal-
tem duobus punctis, alio non sit extensa, unde ad lineas sep-
arescat in longitudine, consequenter vigesima interrupta supra
basim eet saltem 20 punctis ad basim supponat^r. Quæ
aff^r argumenta ubique prostant. Sibi abunde constabit
puncta non facere extensionem: p^a q^a non sunt extensa,
2^a q^a non sunt corpora, 3^a q^a ut pot^{est} infigurata nec
mente concipi possunt, quæ omⁿia sunt clarissima ex D^o 1^o
c. 4^a materia.

Supponit Zenonista unitas addita unitati
facit binarium, et si neutra unitas sit binarium, q^a punctum
additum puncto, facit extensum, et si neutra sit extensum. Item
si fiat à Deo corpus perfectè sphericum, et collocat^r supra
planum se tangunt in puncto, ut probat Euclides lib. 1^o 2^o
prop. 16. Nunc si moueat^r tale sphericum Describet^r
supra planum lineas punctis constantes. Hoc argum^{ntum} D^o

A-

Achilles Zenonis. Ad p^o negat consequentia, ad ad fa-
ciendū binariū sufficit unū, et aliud, siue sint corpora,
siue non. Ad 2^o penetrant siue non. Ad faciendū extensio-
nē non sufficit unū, et aliud, sed requiritur ut sint extensa,
et non ad penetrant. Sic Duo Angeli faciunt binariū, sed non
faciunt corpus, 6^a ad faciendū corpus singulū p^o dicit
ad corpora.

Ad 2^o respondent Aliqui p^o dicitur p^o dicitur
non p^o dicitur tangere planū, et si cadat a Luna, q^a non hnt par-
te inextensa in qua se tangant. R^o melius p^o dicitur p^o dicitur
vnde in sensu mathematico non p^o dicitur d^o dicitur, nisi in Mente
q^u multa coniungit, et non dantur n. g. puncta, sufficiens
lineas & Coniungit. Ar^o lib. 1^o 3^o Metaph. tex 4^o ibi. Sen-
sibilez linez non sunt tales, quales Geometria dicit. Si-
cut in sensibilib^o ita p^o dicitur, et ita, totum d^o.

Et quidē sen-
sibile p^o dicitur p^o dicitur d^o palmare tunc dicitur d^o dicitur
ad semipalmū, ad quē d^o dicitur tangere, in p^o dicitur
minori p^o dicitur repugnat. Satis d^o dicitur Zenonistis.

Capitū II

Corpora non constant ex partib^o infinitis, uel indefinitis

Non repugnat
ad Ar^o dicitur. Docet, isti om̄i quantitate, et minima n. g. cor-
pusculis constare partibus infinitis, et infinitis infinitis in infi-
nitū sine fine diuisibilibus et p^o tota eternitate. Partes istas
uocant proportionales, q^a sunt minores, et minores nunquā de-
ueniendū ad impartibiles. Loquendo in d^o dicitur partibus unitis,
sive equalibus sunt finitę. Sic in palmo sunt Duo semipalmi,
id est octo palmi, sexdecim semipalmi. Sicut d^o dicitur, et om̄i
Aristotelico d^o, qui uelut uiruli ad unius centū cadunt oēs.

Li-
ti-

Litigant, an ~~et~~ partes infinitae sint in
 actu distinctae, an tantum in potentia. Hoc etiam affir-
 mant Dominiani urgentes verba Aris. lib. 6. 4. phy. tex. 64
 inquit in continuo infinita Dimidia non actu, sed potentia.
 Sequitur, et alij dicunt partes
 infinitas id actu distinctas. Et bene, q. nemo verò dicit pal-
 mos in ulna non distinguere ante separationem. Occupant in diversos
 locos. Deinde quae possunt separari distinguuntur, non q. separantur,
 sed q. possunt separari. Partes in quantitate possunt separari;
 itaq. distinguuntur ante separationem, et Dominiani confundunt
 identitatem ad unionem. Quod merito vident alij scholastici. Di-
 gressi sunt, et uolunt.

Nos i. oes multipliciter ostendimus partes
 in quantitate non posse esse infinitas. P. si essent infinitae debe-
 rent efficere infinitam molem, et extensionem. Patet q. a unus
 extensus junctus ad alio facit majorem extensionem, et quo plura
 sunt extensa, eo major est extensio. Sed in quantitate sunt
 infinitae partes, quarum quilibet est extensus, ne sint juncti
 mathematici, q. facerent infinitam molem. Insuper quilibet
 pars proportionalis habet locum distinctum ab alijs, atq. penetra-
 rent. Sed q. sint infinitae, erunt inter infiniti loci; adeoq.
 loci, et extensio infinita. Itaque ut lumine nati repug-
 nat infinitum constare finitis, ita repugnat finitum constare
 infinitis.

Respondent Phil. p. tunc partes in quantita-
 te id proportionales, seu minores, et minores, adeoq. non
 facere infinitam extensionem. Sic in ulna octo palmi non
 faciunt minus, quam sexdecim semipalmi, at 32 quatuor,
 vel 64 octo, et itaque minusculae subdivisiones, etsi pro-
 cedant in infinitum.

Ineptum responso q. itaq. partes sint mi-
 nores, et minores, quod non negamus; tamen quilibet est exten-
 sus, adeoque junctus ad alia facit extensionem majorem. In
 exemplo ulnae alluuntur. Sateretur oes dari partes

proportionales, easque non facere majorem extensionem, quam
quod est in toto Diviso. Ceterum si sunt infinitae proportionales,
totum Divisum nequit esse finitum. Si centum asses, et quater-
centum quadrantes non faciunt plus, quam decem iuveneri. Sed
repugnat diuinitas Dividendi, et subdividendi ad infi-
nitum, at non aureum. Sed numerum infinitum Divideretur.
Veniamus ad alia argumenta.

1.^o ex infinitudine
partium varia sequuntur absurda. 1.^o sequitur totum esse partes
in corde pulvis, quot sunt in elephante, Monte Iuvencio,
et in toto Mundo; quod est somnium oculis apertis. 2.^o se-
quitur guttula vini potius miseri ad totum Oceano, et tantas
esse partes in gutta, quantae sunt in Oceano, et infinitae
alibi si darentur. Nihil enim unum infinitum potest esse majus
alio. 3.^o sequitur dari processum infinitum in Divisione-
bus, et subdivisionibus. 4.^o illud dicantur non datur
processus in infinitum. Adde nunquam deveniri in ma-
teriam, sed in quodammodo in ultimam sublimem corpora abi-
re, et somniant scholae. 5.^o in omni corporeculo ut in
in vertice capilli, non solum sunt partes infinitae, quod
concedunt Adversarii, sed infinitae infinitae, quod con-
cedunt Adversarii, quod quilibet proportionaliter continet in-
finitas proportionalitatis; ne invideas in puncta, vel ato-
mos. Denique sequitur alia multa Divisio 2.^a profundi-
tatis potius tegere Mundum nostrum, et infinitos alios si
darentur. hoc admittunt Adversarii, sed digni pro clausa
acipere fistulam Populitiam. Quislimus Deus de tan-
tas partes detraheret, vel illas de novo crearet, vel
in alia resupponeret? Sed non dicunt quod tunc in
alas adessent partes finitae, et fierent infinitae per crea-
tionem. Itaque dicunt 2.^a, Sed tunc quo pacto
in minima profunditate sine penetratione complica-
buntur tantae partes expandendae in modo finitam!

Raja

Bajad, che avanza inuer tante nouelle
 Quante mai dister fauole, e carote,
 Stando al foio a filar le Vecchieuarelle.

3.^o p.^o in q^{ue}stione no
 cent p^{er} infinitas argo Zenonis c.^a Arlem si in palmo
 cent p^{er} infinitas supra palmu non pot finiri motus
 formiq, uel digiti. Patet q^{uod} ante palmu d^{icitur} decurrendus
 semipalmus, et ante hunc quarta, et ante quarta octa-
 uad. Unde immediatet supponant^{ur} infinitas requireret^{ur}
 tempus infinitu, conuenientibus Aduersariis Quas propor-
 tionales, unus tempus, et eod^e instanti p^{oss}et currere: a bi-
 mobile rep^{er}iret^{ur}. Hoc axioma infinitu d^{icitur} inpertran-
 sibile. Imo neque motus no p^{oss}et incipere, q^{uod} inu^{en}it^{ur}
 p^{er} transitu supra prima proportionalem: et quolibet pro-
 portionali^{um} h^{ab}et infinitas proportionumulas. Unde bene
 concludat Zeno juxta^{mentum} sententia Aris non p^{oss}et dari
 motu.

Respondebat Aris lib.^o 6.^o phy. text. 19 p^{er} infinitas
 in palmo finito p^{oss}et transiri p^{er} infinitas
 tempus finiti. Sed sicuti in quantitate p^{er}manet cor-
 poru sunt infinitas p^{er}tes, ita in quantitate successiuas
 tempus u. g. in hora, uel quadrante, et si tempusculo
 sunt partes infinitas tempus.

Responsio mouet b^{ea}t^{um}
 et loco. Si in hora aut p^{er}tes infinitas, et in qua-
 drante; tunc pars uel p^{er}tes toti. 2.^o hora nunquam
 p^{oss}et finire. q^{uod} p^{er}tes tempus sunt essentialiter successi-
 uas. Denique infinitas p^{er}tes clauderent^{ur} p^{er} et ultima.
 Satis ad scholasticu.

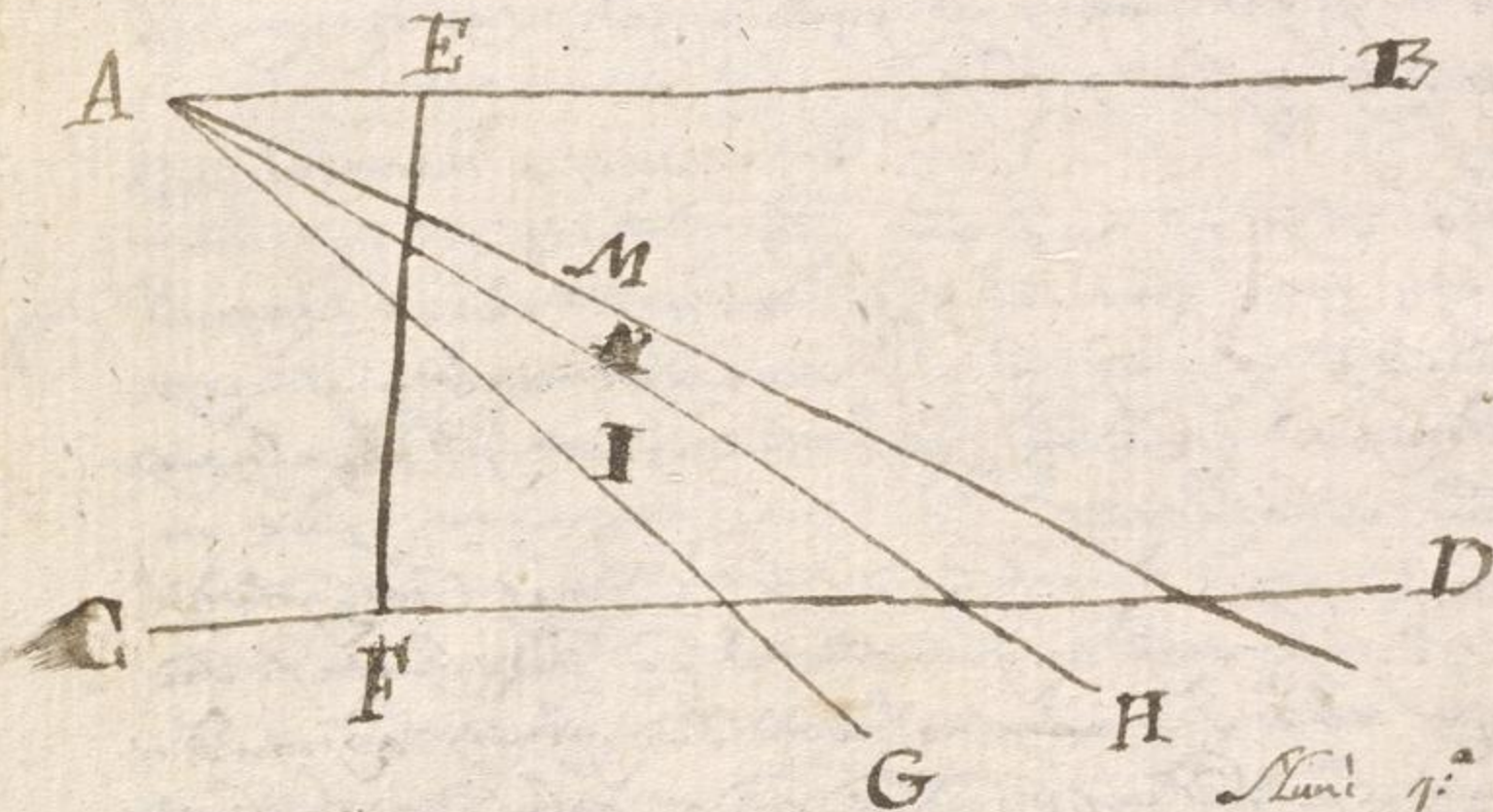
Circa 2.^o Oportet Cart. p^{er}tes 2.^a
 phys. n.^o 26 p^{er}tes in quantitate ad indefinitas. Sed
 ex dictis aliis sub uamine uoce Indefiniti abscondit^{ur}
 sua ueritate. Quia n. diuidendo palmu, uel finiret
 aliquando diuisiones, et p^{er}tes sunt finit^{as}, uel

nequaquam finiret, et partes essent infinitae. Sane alibi dicta.
 Neg. Dicant aliqui Cartesiani partes dici indefinitas, quia negamus
 sint ne finitae, vel infinitae. Sed non solum videmus,
 sed videmus extensionem palmi ad finitatem quod videmus et
 partes ad finitatem, atque extensio est indefinita.

Opponunt Scholastici. Dividendo palmum, vel devenit ad indivisibi-
 litatem, et ecce sententia Zenonis, vel nequaquam devenit, et
 ad partes infinitas.

Respondet. Deveniri ad indivisibi-
 litatem non intertendit, ut sunt puncta Zenonis. Sed extensa
 ut sunt atomi. Quod quibus infra.

Opponit Cartesianus. Proculius partes: prima quod fiant in aliquo plano duae
 lineae parallelae, quae distantes ut quod palmum, et suppo-
 no, AB, CD, et producantur in infinitum. Interungatur
 linea perpendicularis EF, quoque palmalis. Ex puncto A
 trahantur lineae ad parallelam CD, in punctis G, H, I,
 et sic deinceps, et videtur in sequenti figura.



Nunc quod lineae
 CD supponit producta in infinitum sequitur lineas duendas
 per ea infinitas et signaturas in interrupta palmali partes
 inf.

infinitas. R. tur. ed. paradoxum, sed Descriptione,
 et dixerit sic. Linea C. producta in infinitum moueat.
 in circulo; Debetur Describere circulo infinitum qd im-
 plicat in trij. q. a quomodo circulus infinitus si h. et
 circuli ferentia terminanda. Ita in puncto A. conspici-
 tur vertex trianguli protracti in infinitum, et inter
 latera conspiciantur lineae infinitae. Dum aliqua interrupta
 daretur in infinitum, qd et videtur, et sit aliqua causa
 in ipsis trianguli.

Ad ea unica responsio repugna
 ad lineas protendi in infinitum, nisi p. Mentem
 plura conspiciantur, quae non sunt. Deinde transmis-
 so parallelas C. extendi in infinitum, neg. sequitur
 lineas p. interruptas C. et pro. ad infinitum, q. a impli-
 cat punctum ad principia plura linealium. Unde
 ad lineas ducentur semper accedunt ad punctum C.
 aliqua occurrat, quae ad ducentur ad punctum C.
 et sic Deinde, ad eoque lineas non signarent par-
 te in interrupta, ut patet consideranti.

Caput III

De Atomistis, et atomis, et p. quod sint corpuscula simpli- cia, et indivisibilia.

Deus est alicuius,
 nunc locanda nostra, quae erunt, ut legitime constet ex principijs
 positis. In campo philosophico sunt prima eradicanda male
 herbae. Deinde purgatis campis bona semina spargenda, car-
 nente b. d.

Sincerum d. nisi nam quodcumque in fundo alicuius sit,

De

Magnitudo, et figura. De atomis 4.^o tractabimus. 1.^o narrant, 2.^o proprietates Magnitudo, et figura. 3.^o rationes quibus probant. Denique soluent. arga aduersaliora. Ante primam libanda aliqua de primis Atomistis.

Qui apud Græcos principia rerum fecit atomos ponit? Leucippus Magister Democriti. Vidi apud Græcos, q.^{da} Phryam atomorum Leucippo et antiquiorum sunt Docti. Moyses Phryxus quidam Phrygius (Mochus scribunt alij) qui vixit ante bellum Trojanum Disputauerat de atomis, ut testatur Sextus Empiricus lib. 8.^o quod addit Dickinsonus cap. 2.^o phys. a Mochus Phrygius ad Moysen scripturalem, qui exul in Madiana transierit ad urbem Phrygiæ Sidonem, ibique de atomis, et corporeis Disputasset. Res magis ingeniosa, quàm vera.

Illud verisimile Mochus à Sapiantibus Hebræis, qui phœnices erant confines, et Hebræos ab Antiquis Patriarchis, et Arabibus per Salmianum usque ad adā sapientiam atomorum mutasset, et post huc tradidit talē eandē doctrinā, quasi propriam ab Antiquitate traditam, postremo in Græciā transtulit Leucippus, ampliauit Democritus, et illustravit Epicurus, cuius carminibus nobilitauit Lucretius, carum nobili Poeta, Virgilio Antiquiorum. De quo Ovidius

Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti
Exitio seuras addabit una Dies.

Utamur
res ad hec, illud certū, Atomistæ diuidendi in Antiquos, seu Ethicos, et in Recentiores, seu Physicos. Si fidei destituti in multis errarunt, u. g. atomos fuisse ante Mundum in confuso Chaos; et fortuito dispositas composuisse Mundum, et cetera. Alie

merito, et nominatim Epicurus flagellat. à Patribus.
 Sed Christiani Atomistae athomistica doctrina rejec-
 tis Gentilibus erroribus, et abrado Gentilitatis capillitio
 profitentur, eoque Fidei sacrosanctae addiderunt au-
 thentice. Bene Aug. lib. 10. de doctr. Trinit. cap.
 39. ait qui vocantur Philo, si quae vera, et fidei non
 accommodata dixerunt non solum formidanda non
 sunt, sed ab eis tanquam iniunctis posse solibus in
 usum nostrum sunt vindicanda. Iungo illud Pau-
 li 2.ª Thim. 3. non possumus aliquid à veritate,
 sed pro utilitate.

Atomorum Physica sic purgata inter A-
 liquos sequuntur Emanuel, Magnanum, Monachum, Minimista,
 Cajimirus, Cappuccinus, Sebastianus, Bosporius, Laurus, Car-
 dos, Cristophorus, Magnenus, Edmundus Dickinsonus, et alij
 sub quibus Physica corpusculis magna fecit incrementa, quae à tot
 saeculis non sperauerat sub Tyrannide Arist. Cuius facti protulit
 Petrus Gasendus Presbiter Gallus, in Academia Parisiensi, et
 Regius Mathematicae Professor, qui natus anno 1592 vixit
 vixit, quare sua sorte beatus contemplantur, et in multis op-
 pugnator Cartesij, obiit anno 1655 etatis aetatis 63 repetitis
 sine fructu, et ad aliquam Medicinam ignominiam, et sanguinis
 missionibus, ad quos pervenit sed nimis obsequio. ~~Atomistae~~
 ad Atomistae.

Habes et de Physica atomorum Odium novum, et Mo-
 deratum, non quia noviter excogitata ad sit antiquior Arist. sed quia
 ignorantia temporis oppressa ultimis temporibus à exitata,
 Sic Domus Od. nova, et si lapides sint antiqui, et orbis novus
 Od. quia noviter detectus. Atque quantum ad Atomistas

Circa nova Atomorum consentiunt
 Atomistae atomum ad corpusculum indivisibile ad sua mini-
 mula extensionem, ne confundat ad punctis. Ad sonat ipsa
 vox quia Od. atomus quia a non, tunc, divisio, sine divisio-
 ne, quia atomi sunt corpuscula imparabilia (unde At-
 na-

anatomia apud Medicos & Dissectio humani Corporis, et vo-
lumina librorum dicuntur. Tomi, quasi divisi à Ceteris
omnibus à radice termino s. Secundo. Dividit, cum co-
suetudo involuit omnia minima namque vocantur atomos.
Alii nominibus appellantur. p. corpora, p. semina, p. primae
magnitudines, minima namque, termini parvitas, cor-
pora genitalia, puncta physica, p. corpora Stamina
na. Epistulae epist. ad Herodotum atomos Resinit
& Substantia plena, unitatis & per.

Idem, an atomus sit
sine divisione, ita variat partibus aliqui dubitarunt. Galenus
Sect. p. phys. lib. 3. cap. 5. censuit atomum habere partes. Sed id
corporeum indivisibile, q. habet partes ad se ipsas, ut divi-
sioni, et plagis nullus locus faciat, sed quod nulla vi
indivisa sit, quae atomum dividere possit.

Sequentes ca-
vinculas addunt Alii. 1.º quia idem indivisibile, q. in-
terruptum namque spatiosum, in quibus locat instrumentum
dividit, et atomus inter suas partes unitatem non ad-
mittit. 2.º atomus non est factus ex partibus separatis,
et ideo nec separabilis potest. 3.º q. ob parvitatem
sui sensibus non subjacet, et non est agens, nec instrumen-
tum dividit.

Atque sententia ad huius argutiosum & ineptam, q.
principia physica, ut supponuntur atomi dicuntur ad sim-
plicitatem, et sine partibus, non dicuntur principitata. 2.º partes
in atomis, vel supponuntur extensae, vel inextensae. Et 2.º
sequuntur puncta. Si p. quapropter an partes extensae atomos
habeant alias partes? Si negas, jam admittis
corporeum extensum sine partibus; et tunc veras atomos
si affirmas partes habere partes, audit argum. à capite
de partibus partium. Unde punctis partibus, quae in Ali-
mentis sunt. 3.º si in atomis supponantur partes est divi-
sibilis et natura, et sic non est atomus sed divisione.

Supernali scienda à Deo non videt. Dubitale sapen-
 dus illis verbis: nulla res in natura quae diuisione possit,
 ubi nota sit in natura. Itaque probò quod istud repro-
 bando adducta. In p. si in atomos esset res distincta,
 ut in ligno gratis assumit. eas ita se compactas, quod
 diuidi nequeant. Quod uacuum non interueniat nihi-
 ad id, q. a. Duo digiti se tangentes non admittunt ua-
 cuum in puncto contactus, et tñ separant. Pueri li-
 g. imaginatio instrumentis diuidens et locans in na-
 turā; quasi terra, uel alter sint adeo tenuia, ut se
 possent in porulis uacuis. Insuper nō oī separatio fit
 instrumentis, ut uidet in iis corporib. uapora-
 tionibus. Denique res terra componentis nunquam exte-
 runt separatim, an separatis nequeant? Deus si
 lignū crearet, eius res nulla quia de se sepa-
 rable potest, q. a. nunquam diuisa! O quantas ineptias!

Itaque concludimus
 atomos et corpuscula, ut impartibilia ita simpli-
 cia, seu sine partibus. Propositum qui dicit nequit quid
 dicat. Atomos si partibus destitutas exponit Numeri-
 as apud Eusebium lib. 14. de preparatione euangelii
 cap. 4, et Plutarchus lib. 1. de placitis cap. 3.
 Hinc appellat Monades et unitates, q. a. inquit Plutar-
 chus, coagmentatione ex partibus non subsunt, sed
 sunt seorsum et geminae. Audias Lucretium lib. 1. p. 1.
 ubi de corpusculis atomis ait

Quod ea, quae nullis iam praedita partibus extant
 Neque deiciat quod alias

cantat Lucretius

Sunt igitur solida primordia simplicitate

Quae minimis stipata cohaerent partibus ante

Neque sibi contra-

dicat si minimis subest pro nullis, ut minimis,
 et minimis apud Latinos haec pro non. Vel intelligit

Quod

Quod partibus non physicis, sed designabilibus & mente ut mem-
bra cognoscuntur in Deo, et Angelis, vel loquitur. Quod moleculis, et mag-
simis atomorum, quod da minima videmus atomos.

Circa Gasparum, vel prius non d. a sequentibus mente Antiquorum, vel id tractat
loc. ut. cap. 6. ubi iterum loquens Quod partibus atomorum cap. pro-
cedenti advertit, ait. tales sunt sola quod mente designantur. Di-
stinguuntur, suntque quod non sunt partes multae, quod una sim-
plissima, ut ita dicat, entitas.

Ex oibus videtur atomi sunt
Definiendi sunt corpusculis simplicibus, sunt sunt pr. corpusculis
extensum vel partibus definitur. Satis de natura Atomorum.

Capitulum IV

De proprietatibus, seu de magnitu- dine, et figura atomorum, ubi de moleculis

Atomus est corpuscu-
lum extensum, tamen ad id habet minima extensionem, ut omnes
non subiacent. Unde Epicurus epist. ad Herodotum dicit: nullum
quod una atomus sensu videtur. Parum d. quod dixi. Attendit
Gasparum (quod videtur paradoxum) atomos ea deabili-
tate connotat, ut nulla res ad sensum minima sit, quod non
habet multas atomorum Myriadas. Myriades d. non decem milia
unde ridiculi qui atomos Democriti dicunt corpuscula
volitantia (quod certe non sunt principia, sed principata
aut atomi, sed moleculis) in corporibus solutibus. Peripatetici
non credunt talis exiguitate, sed hoc non intelligo, quod dicunt.
Dicunt in grano pulveris adesse partes infinitas. Unde Aris-
toteles in grano myriades partium. Quae proportio finita
ad infinitum?

Ad idem gratis videtur, attendit namque da b.
finitate. Hanc ita diduci potest, ut fides superet quod un-
ius aulis in folia tenuissima plussimam ducant et

mille

mille à brattecolis contandit, si tanta partitio à vas-
 sis Artificibus & instrumentis crasso quantas poterint
 à portentosa natura. Magna copia aquarum paruo colore
 tingit. Et viridi tione fumant nihil suspicibile po-
 terit. Deinde it, et tu fumus conlegetur. Domus imple
 potest. Labantibus annis in Odigito amplex attenuat.
 ferreus aratri ungues occulte Odiguit; Statu quoque
 ut marmores tactu pulantibus Odimunt. Am ex
 Diaboli Herus si ul Odigito tenuiter pignat. quod pos-
 simus dicit. Si gutta iniecit lapidum impurem dicitur
 extandit. Si in gutta iniecit effundit ut 2. Si auti
 p. adrog. neq. millepima exiunt. cogita quod minima
 sit particula nio qualibet Odiguit.

Isa animalcula

in atomora temetula nos deducunt, et niois pulis, et pidiar-
 ty interpretantur. Sunt n. quaedam antia adio exilia et non vi-
 deant. nio microscopio arment. oculi. Si in aeto, et in rebus
 alijs p microscopio uermiculi Odemendunt; quos et
 observant. Medii in sanguine d. secta uena edipen-
 to fabrientia maligna. Sicut Phyle. qd et refert Arley
 lib. 5. De Histolia antia cap. 2. in lignis in uera uersta,
 in salina, carna sicata, fumo, et in alijs rebus animal-
 culis gigni nomine Acari, quod oculo minimus credit. No-
 minatione minutis puluiculis in qd. putris sapient abire so-
 let, si supra chartula, vel specula exponas. Radijs vofa-
 ribus calandis, et microscopio subiungas non sine admi-
 ratione uidebis. Reddebat exenitit. Alaribus nigricantibus
 hai illa gradientia; in quibus observant. Sex ut octo
 pedes ut suis unguibus, et et. cari pili, in antia, et
 postica parte carui. q. certo in his minimis animal-
 culis d. dunt uermes, artelios, niois, cor. Althomany
 q. instrumenta generationis, oculi, sicut uitalet.
 Quanta singulosa partia tenuitas si tota aut ui-
 da non conspiciat. Bene Aug. lib. 9. de generi
 ad libellat. cap. 10. Deu. et in minimis opellibus

D. *Aut Lucetius.*

Atorū integritatē quodvis quale ē putandū ē?
Quis condit globos, aut oculi ē, quid mēbra, quid artus?
Pergamus ad alia minutissima atomorū primigenialia cor-
puscula dē simul univēsa, et implicanti abeunt in ma-
ximas quas dicimus Moleculas. Ut in capillamenta hui
simul contorta filia efficiunt, et ex filis implicatis fit tela
ex qua mappa, vel subaula. Et sicuti ex litteris fiunt
syllabae et quibus vocabula. Deinde libri, et sicuti ex
geminis fiunt sententiae et quibus statimuli, et deinde
maximus ignis. Sicuti ex atomis fiunt primae molecu-
lae et hae implicatis majores et quibus denique corpora
sensibilia, ligna, lapides, caro &c. &c. juxta diversitatem
pororum in plantarū seminibus, partē duri terrestris
valle figurant, unde ex eadem terra nascuntur herbae
et plantae, florentes, fructus diversi coloris, saporis
virtutis. Et non tantum in fundo Mollis, et fluminis,
sed et in Humano Corpore et huiusmodi partibus invidetur glu-
tinositas fit arenula, et adremis calculus, et capillus
et deinde lapis.

Quamvis atomi substantiae simplices sint,
infrangibiles, et nunquam figuram variant, quod a Deo cre-
ante acceperunt. Sed facile audit moleculas varia-
ri, et in alias abire figuras. Si in fructibus imma-
tulis, qui succus erat indigestus, et gustus ingratus
fit suavisissimus in maturatione, quatenus at-
tenuatus magis solatur, et angulis moleculas attri-
tis dulcescit. Sed audit in fructibus cortis.

Venia-
mus ad figuram atomorum. Et 1^o atomos dēdū ad fi-
guratas utitur. Ad 2^o atomi (ut quendam supponat
principia) dēdū ad corpusculā trine dimensionis, ne-
cessario sua figura donatis, q^{uod} oī extensū dēdū ad fi-
guratas.

2^o consentiunt Atomis et atomos ad di-
versitatem

versimode figuratas; non quod quilibet atomus
diversa fiat figura, sed quod sint variae earumdem
species, ut quod aliquae rotundae, ut orbiculares, et atomi ignis, et
luminis; aliae cubicae, seu quadratae, ut atomi aeris. Aliae inflexi-
biles, rigidae angulosaque praeditae, ut partes solidae; aliae flexibiles,
et pliabiles, ut atomi aquae. Et aliae aliae figuris donatae; ut
proinde merito scripserunt Epicurus ad Hierodotum in ato-
morum comprehensibiles et figuratas differas.

Quaerunt de hoc Lacti-
us, quibus conspiciuntur, vel quo microscopio distinctas figuras
in atomis exploraverimus? Respondemus explorasse
non oculis carnis, quibus atomi non subjacent, et quibus vi-
sibile inest, ut in oculis Philo; sed oculis Mentis, conspiciuntur,
et microscopio tantis, ut ipsae figurae in corporibus discernit
non oculis, sed tactu. Et quidem natura, ut in proverbio va-
rietate se jactat. Duo florum nunquam penitus similia habent
lineamenta. Agnoscit in omni multitudine mater unda
dignoscunt, et cum tantis ubera suggerit, si nulla in
nova, ubilibet, et lacte est differa? Idem in folijs arborum,
floribus, et fructibus. Graeva minutissima pulvis micro-
scopio observatae non eandem habent figuram; sed alia rotunda,
alia orbiculata, alia angulosa, vel pyramidalia describen-
dum, ut res stupenda sit. Idem Stoici apud Cicero-
nem lib. 4.º academicis dicebant nullum esse pilam sub-
oibis tale, quale est pilae alius, nullumque granum. Nunc
in natura in oibis dualia quid mirum si atomi in Mun-
do prope infiniti non unius figurae statuantur?
Certe et prope incredibile tam multa corpuscula inquit
Lucretius lib. 6.º?

Ergo satis fito similique effusa figura.

Imo, ne-
cessario fuit ut à Deo atomi sub figurarum diversita-
te crearentur. Ut in Artifices varietate instrumentorum
indigent ad sua opera efficienda, et ut literalis na-
cia-

dictate egimus ad syllabas formandas; ita nara uarie-
tate primisiora indiget pro uarijs corporibus, et pheno-
menis. Si. n. pars u. g. ligni est omnia similes,
non ut u. ex. q. aliqui accendant, alij durentur.
sed posita p. atomis figurata uarietate facile sal-
uantur phenomena u. g. q. sal pars h. oblonga, et
rigida instar acuti; ideo lingua, et uulnera suis
spiculis pungit. Sed aqua q. pars constat flexi-
bilis, et molliter supra lingua fluctuantibus. ideo uul-
nus sensu saporis generat. At h. in decursu opus
malis innotescunt. Sed lumen diffundit. momento,
et sonus tardius uenit ad aures; ideo tormento bellico
exploso, et nubibus fulminantibus citius uidemus fla-
mam, quam bombas audiamus; q. pars luminis ut-
pote subtilissimam aethera rotundam, celerissime mo-
uentur. Sed tardius pars raris, et cassides sonus
referentes.

Statemur pro Phylom in conjectura ad
figuram. Deiphi, sed solus fatuus negabit p. conuenientia
ad figurata, et nobis sufficit si figura conjectata
congruat phynominibus. Sic conjectas Lucretius
partes olei ad curuas, et propositas annuli, quos
inter se implerant ut rami arborum. Ridebant scho-
lastici. Sed ad eos uerba Pauli p. Chor. 2. alij h. non sapit
ea quae sunt sensus. Et quid minutissimum ramuli congruat
phynominibus. Po. oleum corporibus terantur adhaeret
et nullis aquis diluitur, uel igne distat, q. curuis
filaminibus artem implerant. 2. Difficile mi-
scere ad aquas, q. pars propter flexum ramulorum
difficile separantur. 3. non facile digerit, ut
patet in ubi quadragesimalibus, q. eius pars
fermenta digestina non facile separant, Diocle
ab id in grossioribus, et angustas moleculas causas
praelata, et pustulas. 4. quantumuis agitet, non

spumat, ut spumant aqua, et vinum q^a propter
flexum, et tenuitatem partium nequit aut subire
unde nascitur spuma. 5.^o cadit statim non guttatim
ut aqua, et vinum, q^a philamina sibi invicem
adhaerent.

Ceterum q^a difficile (non negamus) qui-
busdam videtur consistere in simplicibus atomis an-
gulis ramulis, et ramulosis cernuitate; ideo ip-
si utro concedimus, ut ad minus similes figu-
ras conquirant in primis atomis moleculis. Pro
atomis autem assumant aliquam figuram (etsi eadem
pro diversis) q^a necessitas, ut prima corpusculorum
statina sint corpora; adeoque figurata, et fi-
gura assumant, quae debili eorum imaginationi
minus abscondi videbitur. Bonis coloris cordi d,
ut radix, et truncus plantae salua sit, quicquid
sit de ramis, frondibus, et fructibus, q^a in
radice est tota vita.

Caput v

Rationes pro atomis quod sint ue- ra corporum principia

Dicendum nunc sunt, fructus
ductorum. In primis corpora consistant atomis, s^o princi-
paliter, q^a non constanter partibus infinitis de luce
et calore, ut videtur Peripateticos; q^o in resolutio-
ne corporum, veniendum est ad ultimas partes par-
tibus carentes. Itz ultime partes nequeant se in ex-
tremis, adeoque atomi, q^a atomos intelliguntur cor-
pusculis extensa partibus carentia. Quare tota mi-
seria de doli atomos, quod videtur de corpore non
constante corpusculis infinitis. Quod evidenter
est evidenter.

corporeas nullas et principia physica, q^a nulla et ul-
tima resolvent. Imo ne quidem Deus cognosceret p^a prin-
cipia, q^a ultima resolventia non cognosceret. Si aut. co-
gnoscat (ut certe cognoscere debet) tunc una ex illis sumat
à corporeis; et quæ ab adversariis, an sit extensa, an
simpliciter, an inextensa, et inde his in quas angustias redi-
guntur in ad atomos currant. Hinc illud ad Deum Sa-
pientis XI. *Quia fecisti in n^o pondus, et mensuram.*
Ergo p^a principia non sunt infinita atq. non sunt fac-
ta in n^o, et mensura, numerus n. De^o à numerando,
et infinita non numerant.

Probat. 3^o q^a in palmo u
g. Oda Dari pars à qua incipit et ultima in qua de-
sinit extensio palmaris; atq. corpora non habent neque
principia, neque fine extensionis, sed hæc p^a, et ultima
pars nequeunt ad divisibiles. Sunt q^o indivisibiles; adeoq.
atomi, ne invidas in puncta. Minor d. clara attendenti,
q^a pars vera ultima nequit post se habere aliā partem,
atq. hæc, et non illa est ultima. Et sic implicat partem
verā ultimā ad divisibiles. Similiter si pars vera est
divisibilis, tunc habet medietatem autē aliā medietate
id; et sic non fuisset assignata pars vera parte.
Quale sine atomis extremitates corporum non possunt
explorari.

Probat. 4^o q^a negatis atomis, non potest
explorari contactus corporum, quæ in se tangunt. Cu. g.
duo digiti, vel duæ partes ligni, vel 2^a profundita-
tate se tangunt parte divisibili, vel indivisibili? Si
2^a, ecce atomus, ne invidas in puncta, si p^a tunc
p^a partes tangunt, quod invidetur in penetratione q^a
2^a pars p^a profunditate tangi nequit, nisi pars tan-
gens sit penetrata in antecedenti, ut patet in trif.

Probat. 5^o Dari atomos, q^a
ars humana oia facit corporibus Diversimodis di-
spoditis, ut patet in pictura, Architectura, Ar-
te

10 Symplografia. Sed Vnus, et nava sunt potentione
quarumq. arte humana: q. o. efficiunt nava corpuscu-
lola compositione. Itaque ut innumeræ Odictiones
ex paucis litteris valde copinatis nascentur. (Sic diuina
sunt Roma, Amor, mare, et mora, et tu in oib. q.
est litteris ita corpora oia species ex uno atomo-
re contextu emergunt, omniaq. generant, et corrū-
pant. Sola atomorum congregatione, et dygregatione,
ut loquebat. Epicurus. Atomos nihil vetat appella-
re mara et prima, si ita loqui placet. Vnde videt
diffam inter triplicia Phisica. Peripatetica facit ma-
teria exquantā, Cartesianā dicit mara oia trina
Dimensione et localem. sed Atomistica mara
facit trina Dimensione phisica atomorum.

Sactum
argum explicat magis, q. p. arte humana oia diuisio
tendit ad minima impartibilia. V. G. (ut videt in con-
tusione salis) sal, vel puluis terreus sic diuiduntur,
et contundunt, ut magis diuidi, et contundi neque-
ant. Ergo id pari quolibet diuisio p. nava est ad im-
partibilia.

U. Denique arguit, q. sero q. Anti-
qui Phisantes in atomos sunt relapsi: sic Pitthago-
ra principia corporum Odixerunt numeros, seu U-
nitates, sed ad magnitudinem extensionis. At u-
nitates extensæ sunt atomi, quæ appellatæ sunt unitates
q. indiuisibiles extensæ, q. corpuscula. Interpretatio
d. Art. lib. 1. p. 1. ad anima tex. Si ubi exponet numeros
pythagoricos Odicit: nihil differt dicere unitates, ac
corpuscula parua.

Phis. Ionici ad suo Phalato, et
qui ad Empedocle principia rebus fuerunt elementa,
in atomos relapsi ut testat. Plutarchus lib. 1. p. 1. de
placitis rap. 1. ubi: Phalatis sectatores negant in infi-
nitum progredi sectionem corporum, sed subsistere in
ijs

ipsae, quae individuae sunt, et atomi dicuntur.

Plato in
Platonius in *Timaeo* docet quod 4^{or} elementa communij
in eas partes, quae ob parvitatem sunt inconspicuae, et
solum Mente intelligent. Ipsae partes suas figuras
attribuit, et nominationem igniculos dicit pyramidales.

Cartesius, ut atomos ne-
gare non possit obijctis supra. Denique nullus hominis
capitator *Arte*: et et. utilitate coactus Democritum,
mirum extollit lib. 1^o p. 1^o de gen. text. 1^o scribens: Demo-
critus videtur. Sed oibus utrasque, et principia producit,
quae ad ea accommodari possunt. Deinde addit: pro di-
stematibus Democriti sunt rationes cogentes nec faciles
ut dissolvantur. Atque ita solvere sit difficile, tentan-
da tamen solutio. Itaque Artes dicitur tentant diu, qui
sunt veluti desperata.

Quid plura? Atomis fa-
ciunt Leges. Ad Sextum in lege proponebatur. De
judiciis dicitur Atomum corpora constare minimis partibus
quibus partes quotidia volentibus nonne aliae et nu-
tritione auferunt. Itaque I. C. Alphensius In quibus locis
Acurius Hospator exponens quid sint tales minimae
partes res. Et atomos. Satis pro atomis. Plura qui
querita quid sit.

Caput ultimum

Solventur argumenta contra atomos

Varia opponuntur: scilicet
minimae inextendibiles. Quoniam si Indivisibile nequit fa-
cere Divisibile; atomus si Indivisibilis, quod nequit
facere Divisibilia.

Res. Indivisibile non facile
Divisibilia si sit solus; facile si conjungatur ad
alios; et si Indivisibilibus Corpora Dividuntur.

non

non q^a atomus dividit^r in partes, sed q^a atomus ab ato-
mo, vel molecula à moleculis dividit^r. Itaq^{ue} ad dividi
non d^{icitur} proutdum prerequisite in partibus, sed nascit^{ur}
ex unione partium, sic Angelus ab Angelo, punctum à
puncto dividunt^r, et si illa, istud sint sint ex se
indivisibilia. Similiter binarium, vel denominatio, compositum na-
scit^{ur} ex duobus Angelis, vel punctis, quorum nullus d^{icitur} bi-
narium, vel compositum. Ceterum non sic casus hic in
proutdum extensi, vel corporis qd^{am} requirit^{ur} provenire ex
unione partium, sed videt^{ur} presupponi in singulis partibus,
qualibet qualibet sit extensa, et corpus. Unde si uniant^{ur}
duo puncta inextensa, vel duo Angeli incorporei non
efficiunt extensum, vel corpus.

2^o opponit^{ur} qd^{am} linea p^{er}
Euclidem d^{icitur} indivisibilis in partes æquales. Linea constans
atomis impartibus u. g. septem, vel novem non est sic
indivisibilis: q^{uia} $\frac{1}{2}$

R^{espondeo} linea d^{icitur} indivisibilis in partes
æquales physice, seu ad sensum, non mathematicè,
seu philosophice. In indita Euclidis linea con-
stat punctis, et in linea septem punctorum non est
indivisibilis in partes æquales nisi p^{er} imaginationem.

Opponit^{ur} 3^o juxta Atto-
mistas sequeret^{ur} rand, vel casus p^{er} se d^{icitur} infrangibilis
u. g. si alter incidat in atomum impartibilem.

R^{espondeo} hoc
addebit^{ur} sapientibus, et insipientibus. Est ne
ineptia ignorare quid minimula sit extensio ato-
mi, quæ requirit^{ur} cadere sub auctio instrumenti
dividentis.

Opponit^{ur} 4^o Cartesius scilicet 2^a p^{er} h^{oc} n^{on}
2^o atomi quantumvis parvi possunt cogitatione
in duas medietates dividi q^{uia} cuncta sunt di-
visibilia. Ad id d^{icitur} fuisse atomos indivisibiles p^{er}
sua potentia minimis, q^{uia} non habet potentiam

Dividendi.

Inducit ista refellere, nisi istud uer-
bis proponeretur de Cart. Ad id sicut est non oad
sicut a parte rei, ut coniunguntur. Intus. In An-
gelis coniunguntur alij, in Deo caput, oculi, et aures.
Mathematici coniungunt puncta, Logici Distinctionem
inter aut, et tale hoc, quod tamen oad non dant a parte rei nisi ad
id illud hoc per centum annos morietur. Ad id id ato-
mas sit indivisibilis non prejudicat Divini Omnipotentis, quod
Socrates non est in parte Dei, sed ex parte atomi, quod partibus
cavet. Similiter quod punctum sit indivisibile, et numerus realis
nequeat, vel Deus moveatur, aut mori nequeat, non pugnant in
Dei Omnipotentia.

Si. Opponit de extenso, cum male, et cor-
pus habet partes. Ad id in hoc distinguitur corporeum a spirituale
quod illud habet partes, hoc partibus caret. Sed quilibet atomus est
extensus, quod repugnat carens partibus. Ad id in atomo u. g. py-
ramidalis basis distinguitur a cuspide, adeoque repugnat de
corporeis sine partibus.

Hoc argum. de magnis pompis, sed
retunditur de curvando. Si male habet partes, prima prin-
cipia sunt mala quod habent partes, sed quomodo principia,
et ultima resolutionis in partibus? ad id clamentur quod
principia non ex alijs; Ad id de male resolvit, resolvit in
alia materia, sed de male habet partes; itaque in minimo mali
erunt infinita mala quod repugnat. Itaque uides argum.
procedere a depravata fantasia arguentis nocentis
distingueret extensum, et male principiatum ab extenso mali
componente. Concedimus de extenso oppositum, et principia-
tum, et hanc, et hanc habere partes, sed id negamus de ex-
tensio componente: ut sunt primi principia.

Male, et spi-
rituale non ideo distinguuntur quod male de habet partes
sed et in sententia Thomae, et Dominici non autem brutum
calet

carere partibus, ut tunc sit malum. Sed distinguuntur in 10
p. q. spiritus ex se non penetrant; sed in corporibus.
Illi illud si quis palpat, et videt q. spiritus car-
ere, et opus non habet sicuti me videtis hunc. Iungo illud
Lucretij lib. 1. p. 1.

Tangerem enim, et tangi nisi corpus nulla potest res.
Extensum sine partibus mi-
nistris philosophantibus non det videli portento. q.
ego hoc Odiciunt de fantasia, quod deo corrigem-
da uiuendo Rationis Mentis. Nemo uideret p. guttas
exiguas lapides, magnas nauis mergi, p. pulueris gra-
nula, hoc existere Antipodas; et tunc nemo doctus
ista negat.

Ad id q. addabat R. basim in atomo
pyramidalis (id est alia figuli) Distingui a uisibile
mathematica, sed p. designationem, et quantum ad locum
occupatum, quatenus sunt diversi loci non physici, ac-
tate, et quantum ad entitatem: ut anima in uertice di-
giti non distinguitur ab anima in basi quantum ad
entitatem, sed sit eadem utrobique. Si diuis anima in spi-
ritum. Quis hoc negat? Sed asserimus q. diuisi anima
in simplex, et partibus caret; ita p. principia Odunt in simplicia,
et carentia partibus. Si tamen diuis magna in diffam inter
anima, et atomos. Quis negat? Sed asserimus uero con-
uenire in predicato simplicitatis. Si inter Deum, et Diabolum,
inter Angelum, et uermiculat maximam in diffam, et si co-
ueniunt in ratione spiritualitatis, secundi in ratione substantie.

Uniq. si diuersi corpuscu-
la simplicia negantur coniungere pyramidalia Odiant
ad minus in atomos moleculas. Iungo quod supra
dicebant. Si uermicosi adhuc non quiescant, mittant.
Antipodas, ut uideant meliores.

Opponit. q. atomi
in contactu se penetrant, q. se tangunt et tota enti-
tate, ut de punctis.

R. v. id

R. Ad disparitatem,
 q^a juncta se tangant *R.* tota entitate, et tota loca,
 q^a juncto id unius & inextensum locum, non si in ato-
 mis extensis, se tangentibus *R.* tota entitate, quae
 simplicissima est. Sed non *R.* tota loca: ut duo
 Angeli immediate se tangant *R.* tota entitate,
 Sed non *R.* tota loca occupata à subjecta Angelis,
 et ideo si uellent posset non penetrabilis. Repetitur ar-
 gumentum quo supra indiget et phisici non pro
 contactu corporum negatis atomis.

Obponitur
 Deniq. ex duobus entib. completis non fit unum
 sed, sed unum si auid est, quilibet atomus est subtilior
 completus, ad sit corpusculum q^o facerent unum si ac-
 cident. Itd si datur atomus minimulus sine partibus à par-
 poterit à Deo creari atomus majuscula, sed unum non sub
 extensione Montis?

R. p^{er} se, caput, et brachia ad ma-
 jor completus, quod atomus, et atomus, et tñ illa faciunt unum
 p^{er} se. Similiter Persona Verbi Divina completissima, et natura
 humana assumpta faciunt unum p^{er} se, ut d^{icitur} scriptum. Diffa
 inter totum p^{er} se et totum p^{er} auid est sumit? à perfecta, vel im-
 perfecta unione partium quicquid sunt p^{er} se. Si unio est perfecta
 et sensibus non dubia, facit unum p^{er} se, sed rigore unum p^{er}
 sed continuum, si unio sit imperfecta facit unum p^{er} acciden-
 sed p^{er} aggregationem p^{er} se continuum. Sic lignum d^{icitur} unum
 p^{er} se, et continuum, sed diuisum in p^{er} se, medio glutine
 copulata, d^{icitur} unum p^{er} acciden-^{tem}, et continuum, itaq. ut atomis
 copulatis, à natura unione p^{er} se coiter, faciunt unum p^{er}
 se, non p^{er} auid est.

Ad ultimum doctrina non tantum
 Philosophorum, sed Vulgi & Odari in corporibus certo
 to^{rum} magnitudinis, et paruitatis, quos ingredi non licet.
 In nemo somnaret p^{er} se à Deo creari formicam d^{icitur}
 ma-

sub magnitudine Montis, vel paruitate Aiacis bouis,
boud sub magnitudine paruitate fornicis, Hoem sub
magnitudine Montis, vel paruitate aialis. Huius Horatius
lib. 2. p. 1. satira 1.

Est modus in rebus sunt certi denique fines
Quos ultra, citra, nequit consistere rectum.

Ad itaq. naturam atomorum
sit, ut sit minimula, et sit corpusculum inuisibile extentu-
culum, quomodo uis, ut excrecat in Montem inuisibile prin-
cipiatum. Quia in naturam aeris uariabile nequit. Et huius de
principijs iuxta Triplicem Philosophiam, qui inuentis
frugibus adhuc glandibus usque uolunt uerant,
et in ineptijs bluestrant ut uolunt.



isertatio p. 1.

Dissertatio p.^a

De motu, et P.^o Motore Deo

Factis fundamentis
facile surgit edificium Phylum. Initium ducimus
à motu p.^a corporum naturalium proprietate, nam def-
iciente Arte lib.^o 1.^o phy. tott. 3.^o Novum & princi-
pium motus, et quietis

Quaestio p.^a

De motu

Caput i

Quid, et quotyplex sit motus

Sine Phyla sitis motus
est transitus rei de loco ad locum, seu de spatio
occupato ad non occupatum. Unde dicitur de mobili-
ty, q.^a ubique. Locum ubique dicitur tunc a quo. Acqui-
situs dicitur tunc ad quem. Locum medius dicitur via. Et
ideo repugnat motus in instanti ut mobile sit si-
mul in pluribus locis replicatis.

Si Mobile se so-
lo movet dicitur motus proprius, et si se, ut motus
lapidis projecti, vel motus progressivus anticus. Si mi-
gret ad motum alterius dicitur motus cois, seu
accidens, ut motus floris ad motum navis, vel currus,
vel

vel motus Præ si in aere rotaret circa solem, ut vo-
lunt Copernicani.

Transitus in motu, ut 1^o tota en-
titate mobilis, ut in motu recto lapidis. Vel 2^o singulas partes,
ut in motu circulari rotæ, ut stelliferæ.

Hic ad id clara suis
 Hypothesis obnubilaverunt Arley, et Cart. *De Lib. B. phys. tex. 6.*
 motum definit: et actus entis in potentia prout in potentia;
 hanc Defensionem velut divinam, et admirabilem extollit simpli-
 uis Commentator. Sed hic illud Lucretianum, semper in sto-
 lidi magis admirantur, amantque Divinusque sub verbi
 latitantia vernant? Sed id physica, ut et motus impliciter
 suis abstractis, actus, potentia, prout furor et stoliditas videtur.
 Item Defensio sibi contradicit, nam ad D.^r actus entis supponit
 quod actus existens, q.^a non existens nequit agere. Ad D.^r en-
 tis in potentia prout in potentia; hunc id existens an-
 tea assertum negat; q.^a id in potentia non existit. Dicant
 adversarii quod volunt: factura et de polio Defensio
 Defensionem Defensio obscurior.

Cart. ut in oibus uideret:
nouus, ad d. Psychonid, et alios et ceteros c. motum Terræ;
Copernicus pugnat pro eodem: quapropter (inquit Cart. p. 10)
3.ª phyl. n.º 12] ego ab utroque Dissentis oem motum uelut
quod Psycho, et uiciorum, quod Copernicus ad Terræ Detrac-
tationem. Quid q.º finxit uiciorum Cart. 5.º Voluit c. Psycho-
nid Terræ fixam circa Solem, sed addidit c. Copernicus
Terræ non mouetur. Pro tali mysterio motum
sic Definuit p. 10 2.ª phyl. n.º 25 d. translatio Corpo-
ris ex uicinia eorum Corporum, quæ illud immediate con-
tingunt, et tanquam quiescentia spectant in uicinis
aliis. Unde paradoxice infert Terræ circa Solem
rotandæ non mouetur, q.ª non mutat uicinia ac-
cis immediati, et sui uicini ad Terræ Delati.

Quod avertit, sed ex eo seq^r p.^o Hoc currentes,
vel

undig. uia d' terra nauibus Delator non mouetur,
 q^a non mutant uicinia uisus, uel nauium, nec igitur
 spectantur tanquam quiescentia. 2^a partes externae
 u. g. si se mouerent, q^a mutant uicinia aëlis, sed
 interius non mouerent, q^a non mutant uicinia ex-
 ternorum, adeoque id moueretur, et non moueretur. 3^a
 sequitur ad motum id quæritur, q^a si corpus et mu-
 tat uicinia corporis sibi, sicut sibi mutat uicinia et. Quis
 uideret? Cart. uisitata p^{ro} 2^a q^{ue} conuadit oem motum
 id quæritur. Itaque si a Domo ad scholam uis per-
 gis, domus in contrarium mouetur, et id sibi uisus in lecta
 seruatur in Domo mittitur. Si ad tota lecta in oppositum
 curris, strage Deliria! nam non impugnandus, sed
 ridendus, qui quietem appellat motum, et c. ut qui
 parat uellet dicere uinum, et pedes nominare oculos.
 Interius caue ne in talibus ineptiis cerebrum amittas.

Diuisio generatio
 et corruptio appellantur motus, et in non sunt transi-
 tus sed loco ad locum. Itaque data eorum uisio non
 competit si motus, sed tantum localis, quod dicitur latius.
 R. r. bono phytam nullum motum agnosces nisi localem.
 Ideoque generatio, et corruptio, fiunt p^{er} hunc motum localem,
 et si quandoque semibus non subuenit. Sic genera-
 tur planta p^{er} motum uulgaris sicut nutritiis terrestribus
 et corrumpitur ignis p^{er} dissociatis igniculis. Satis ad nouum
 motum.

Diuiditur in naturalem, uisentem, et preternaturalem.
 Quis sit de principio intrinseco, ut motus progressiuus
 autem. 2^a fit de principio extrinseco consentiente
 passio, ut ad lapidem p^{er} uinum proijcit. Deorsum uoluntan-
 te mobili, sed passio u. g. ad lapidem proijcit sursum.
 3^a fit de principio extrinseco contentiente pas-
 sionem, ut ad lapidem p^{er} uinum proijcit Deorsum.

Diuiditur
 2^a in directum, reflexum, et refractum. Quod
 lineas

linea recta, ut motus gravium ad Terram. Reflexus
 Quod ad mobile impingens in obstaculo respicit, ut
 in sphaera alligata ad parietem, in lumine impa-
 cto ad speculum, et ad imaginem oborum respiciente. Motus
 refractionis Quod Mobile invidens in obsta-
 culo non reflectit, sed pergit antroversum, muta-
 ta tamen linea directionis. Sic radij luminis a medio
 densiori aqua in aere rariore egressi, lineam
 inde refrangunt, et cum nris oculis ostendunt
 majorem, et fractam. Insuper ad nuntium in fune
 Quod navis ita positus, ut oculo in certa distan-
 tia locato, navis magis nuntii aspectus impe-
 diat, affusa in navi aqua offertur visui. Eademque
 ratio Lunae, solis antiqua luceant supra nostrum
 Horizontem refractione in crassa strata atmosphae-
 ra patiuntur; ideoque ante verum ortum videntur,
 et videntur aucta magnitudine.

Capitulum II

Leges, et Axiomata motuum, ubi de projectis, et reflexione corporum

Imprimis nullus motus
 fieri in instanti axiomata dicitur philosophum,
 consentientem Car. pte p. 1. q. 1. 29. ne alibi
 ut dicebatur, mobiles respiciunt in pluribus locis.
 2. nullus motus
 fieri per saltum dicitur aliud axiomata. Saltus non
 hic sumitur iuxta sensum Vulgi, sed sumitur
 philosophum pro motu ab extremo ad extre-
 mum, et non per medium quod certe respiciat. Sic
 lumen solis ad nos non descendit, nisi diverso medio
 aeris, et a carcere non egrediens. Si ostium ut fene-

stra non aperiunt.

3^o Lex, seu regula motus d. ut sepe mota pergant semper moveri, nisi deturbentur à causis externis. Ut n. lapis semel quiescens, semper quiescit nisi impellatur à causa externa; ita si semel movetur, ex se semper movebitur, nisi motus impediret causa externa aëris, vel alia quacunque: ut mox dicetur de projectis.

4^o alia regula d. corpus si circulariter movetur conatur semper recedere à centro motus; adeoque conatur moveri per lineam rectam, non circuli. Sic lapis in funda rotatus conatur recedere à centro circuli descripti, et inde nascitur digressio furis. Unde si semel latet non movetur in circulo, sed per lineam rectam.

Circa aliam tituli partem projecta dicuntur corpora, quae moventur per viam extrinsecam motu violento. Queritur quid sit quod in projecto lapide, vel sagitta emissa motus semel ceptus sit continuus? Non enim potest esse manus projicientis, quae ut potest separata à projecto nequit agere indistincte.

Aristes lib. 6^o phys. text. 62

Primit projecta moveri à medio scilicet ab aëre, qui similis ad projecta movetur per impellentem. Sed c. 1^a g. sepe lapis, et alia projecta moventur c. impetu aëris, et venti flantis. 2^o aer, et vehementissimè flabello agitatae nunquam lapidem subtolliunt, agitantque per aerem.

Pudet asserere somnia scholasticorum projecta moveri per qualitatem occultam, quae vocantur impressa impetum, et quae in projecto produxit manus projicientis. Hoc apud hoc ignorantis exstitit in pte 3^a.

Vera ratio cur projecta perseverant in motu, sumitur ex data lege motus: semel mota semper moventur, nisi detur-

turbentur à causis externis. Ut. n. cepta quies & causa qui-
etis sequentis, ita ceptus motus & causa sequentis motus.
Unde colligit Maignanus cap. 19. phys. proinde in motu
projecti in spatio nullo infinito, & in Ordine ad æternum,
et per eandem lineam Directionis.

Cessat motus projector,
ut tandem in terra relabant; q^a eorū motibus con-
tinuò resistit aer. Quod patet p.^o q^a propterea flabello agi-
tatus in ventu degenerat, q^a motus flabelli resistit.
2.^o q^a corpora tenuissima u.g. pluma idio transuerſi
decedunt, q^a aer subiectus cedensq^{ue} resistit. 3.^o
ob eandē resistentiā multa corpora in aere sibi-
lant. 4.^o Sagitta p^{er} cuspide imersa vibrata idio spōte
se conuertit, ut p^{er} cuspis eat antroverſa, q^a cuspis
minor aëlis moles resistit, quā sit pennarū, et latiorū.

Circa reflexionē videmus
multa projecta in obstaculo inidentia reflecti
concepto motu retro, ut videtur in pila hyolica,
Quod planis alijs. Causa ē q^d ista corpora reflectun-
tur comprimuntur in puncto reflexionis, et dēdū compressa
et resistunt ut p. plumbū, et luteū; ea resistendo
non sunt agitata. Sed pila hyolica ubi compressibili-
tate, et utō explicanti bus plena multū resistit, sed
magis resistit folijs hyolicis aerō plenius, q^d alijs porren-
tiora ē compressio, et resistitatio; ideoque in folijs
pneumaticis compressus libertatē dēdū acquirit nō solum
systema plumbea, sed spiculis ferro armatis, tan-
tū ut iaculat, ut lignū tritū digito hū terebratis
in distantia 20 passus expertus sit. Chabry lib.
3^o Meteororū text. 2 quest. 15

nominati aëlis, quæ compressa iterum se expandunt
 ad impetum appellat. à Philosophis virtus elastica,
 seu elastica; à nos græcè elas. i. impellere, et ex-
 tendere. Quo velior & motus directus in pro-
 jectis, eo major resiliencia p. q. a parte

magis comprimuntur, et reflexio fit major, et celerior.
 Dices. Globus aburneus, et
 chalybeus cadens in inundum, respicit. Sed ad eandem
 altitudinem. Simili respiciunt saxa. An saxa, et e-
 bur comprimuntur?

Ita sane, et ideo globus chaly-
 beus in inundum suo, vel alia pinguedine illata si
 cadat; quo ex altiori loco cadit, eo magis vestigia
 relinquit, q. p. magis comprimuntur; et si compressio ut
 pote elevatissima sensibus non deprehendat.

Collige. Da-
 ci quiete in puncto reflexionis, quicquid in contra-
 rium dicant scholae. Neq. in eodem instanti p. cor-
 poris reflectentis reflectentis ponit effluere motus
 contrarios compressionis versus infra, elevationis
 versus supra.

Questio II

De p. Motore Deo 22

Deus non ideo dicitur primus
 Motor, q. sit anima p. Mobilis, id quo orbis in fe-
 riles rotantur, ut finxit Arty: Sed q. d. Deo ta-
 quid d. p. causa tota natura pendet, regitur,
 et movetur.

Caput I

Lumine nat. demonstrat. exist. Dei.

Quid existat (missi
 alijs conibus, De quibus Philologi) Demonstrant
 boni Phil. d. Machina mundi spectatissima. Hic
 in Mundus visibilis tantis ornatus corporibus nomi-
 natim Gestibus, in quibus a tot spaliis nunquam
 perturbati motus non formati casu, vel
 for-

fortuita paritudo conuenientia conuulsa, neg. 9. forma-
tus à sapientia: q.º prodijt ex industria sapientissimi
Architecti; et hinc d. Deus. Minor d. nemo negat, q.º
qd. producit ab alio producit. Neg. n. potest
quis suprad. producere, ne suprad. sit prior tanquã
causa, et posterior tanquã effectus.

Circa mayo-
re crasse errant Gualterus, et Lucretius. Somnians-
tes. Mandat id. facta eas obstetricantes, et atomis for-
tuito conuenientibus. Sed oratio inepta; nam si Mundus, cuius
q.º corpora effiaret potuisset fortuitus conuulsa atomo-
rum; aut nunc atomi aere non effiarent portus, templum,
et Urbem, quæ sunt multo minus faciliora? Domus parata
d. non eas, sed sapientia Artificis, pictura absq. Pitole
facta nullus inueniat; et Mundi machina sine Co-
pitole extitisse putabimus. Somnians ne caracte-
res fortuito motus stoe abire in poemata Virgi-
lij, uel Homeri? Certè ne quiddam in uno uirg. et
tantum ualebit fortuna. Sed Lucretius errorem
suum ad excogetasset nouitate extelritus exlana-
uit lib.º 2.º

Quid magis huiusmodi poterat mirabile dici?
aut minus

Bene Plato lib.º 1.º de Legi-
bus facile d. ostendere, q.º Deus sit; nam Sol,
Luna, et sidera, ipsiq. Uniuersus id ostendunt. Longe
sequentes scripturas, ut psal. 18. Gli enarrant glo-
ria Dei, sapientis 18. Vani sunt opes hominum in qui-
bus non subest uia Dei, nam à magnitudine Cre-
atoris potuit Creator uideri. Ergo et Lucio
omnes in exultu uidete quia huius creauit? Roman.
p.º inuisibilia Dei, quæ facta sunt intellectu
conspiciunt. Hinc Aug. cap. 21. in soliloquijs
Mundus uocat seculum inuisibile ad Deum inuisi-
bile. Satis Oddo re. Lara.

Posita conuen-
appet.

appellant *Physi* Demonstrationes à posteriori, ^a
 ut Demonstratio à priori probat effectum à causa
 ita Demonstratio à posteriori probat causam ab ef-
 fectibus. Videt nam nominale statitiam Atheorum deli-
 rantium non id Deum psal. 13 Dixit insipiens in corde
 suo non est Deus. Dicunt. Athei à nobis græcis
 Αθεοι sine Theos, Deus, quasi Οδιδευσ sine Deo.

Nonnulli
 inter Atheos asponunt Epicurum, et Lucretium. Sed
 nalle q^a verba Epicuri hæc sunt in epist. ad
 Menæcimum apud Lucretium lib. 0. x inter elementa
 bene vivendi hoc à primis arbitralis ad Deum
 sicut cõis Intelligentia dicitur eandem manum
 à Lucretio asserunt hæc carmina lib. 0. v

Denique animi naturam Deum longeque remotam.
 sensibus à nostris animis nec Mente videtur.

Quid plura? Epicurus
 infamat proditor Divinæ providentiæ Dicentem
 ois regi caput: Et tunc nihil vetat interpretari
 caput non respectum Dei, sed respectum nostris
 arianæ Dei Dispensationis ignorantie. Sic sumitur
 caput à Iulio Dicentibus multa evenire
 caput. Quod sic sumit à Salomone Cap. ix
 Dilexisti ut ait vidit sub sole, nec melius
 ad usum, nec fortius bellum, nec sapientius, pa-
 uis nec doctius divitias, nec artificum gratiam,
 sed tempus, caputq. in oibus.

Caput II
Quo medio Arles, et Cart: existen-
tiam Dei probauerint

Arles lib. 7.º, et 8.º phy-
sicae. Quid existens conatus est probare ex motu orbium
Celestium: sed quod movetur, ab alio movetur; adeoque orbis infeli-
ci- or hunc movetur ab orbis superioris; hic ab alio, et sic Deinceps.
Sed non possumus progredi in infinitum in orbibus moventi-
bus, et motus quod distendit in ultimo orbis immoto, qui sit
primum Mobile respectu orbium infelicitatis. Hic ultimus orbis
autem a se movetur nequeat, consequenter hic Motor est
immutatus, et hic est Deus, quod Philosophia Arles finxit
animam ultimam Celi, ibi tantum, et non ubique exi-
stente.

Atque ad ex multis claudicat. Primum supponit Pha-
nomena movetur alligatos orbibus de his quod est falsum
habetur per 2.º. et 3.º. falsum illud, quod quod movetur ab alio
movetur: nam quod moventur per motum naturalem moventur
a se ipsis: sic Angelus, animas, Stoici, Bruta mo-
ventur seipsa localiter. In sententia Arles Deus non est ubique,
sed in ultimo Celo, an non potest se movere localiter
dependendo in terra? Ad Physicam Arles de plenam
qualitatibus occultis, sic gravia, et levia moventur
per qualitates. Cur quod orbis celestes non possent mo-
veretur per similes qualitates. Sed ad Arles peccat in
minori, nam juxta Arles Mundus fuit ab eterno,
et quod ad quod corpusculis constat ex partibus infinitis:
numi videtur progressus in infinitum in producentibus
et productis in corpore, et corpore Divisione: Cur
non in moventibus, et motus? scio (et velle men-
tiri) malignus Arles ad hoc atque Clanculatus.
Mundus producit ab eterno a se, et non creatus.

Vnde

Vnde certum, Dicit Sequi-
ta) Periculis lib. 5.º De principiis cap. 7.º in Phyl-
sophia non daretur, nec de possibili creatione. Ut q.º in cortice
uaderet, ita Amicus, et Arcopago; uana adhibere debuit ra-
tione pro existentia Dei, ut suad faceret Popularibus. Si-
tis q.º duo ex aliis probatis.

In simili luto uidetur
texisse Cartesius. Hic n. in Mundo posuisset naturam ex legibus
Motus, et uortium; addideritque et, ut alibi abiectis, sed
magis ad legibus Chaos, infamatus fuit qd. Arripit uiam
ad atheismum subdacta potentissima ratione ex fabrica Me-
di. Itaque maneat, ut abstergeret confusus ad Metha-
physicam, et laruale rationem, quod sic proponit in 3.º Med.
p.º 1.º phyl. n.º 16. Dicit in nobis idea clara, et di-
stincta Dei, qd. sit substantia perfectissima immensum effectio-
nis, et o.º limitationis extendit. Atque aut. idea nequit
ed. ad nobis, uel ab alio ente creato, q.º ad simus fini-
ti, et imperfecti non possumus de causis idem infinitis,
et perfectissimis. Ergo talis idea abet pro causa ens in-
finitum; adeoque dicitur Deus Author idem, qui ea no-
bis indidit in instanti creationis. Atque illa Demon-
stratio, quod uocant Mathematica Cartesius, et quod
atheis ueluti suffocant.

Audistis bullas, et uerba sy-
quipedalia? Accipite quae respondent Docti. P.º Respo-
deret Atheus se nullam hanc ideam entis perfectissimi,
nisi nomine tenus, et sed nihil cogere nisi substantiam
sensibilem, Caelum, elementa, mixtaque corpora, et o.º alia
ed. Mentis figmentas. L.º Simili arguendi modo
probaret Gentilis pluralitatem Deorum, dicendo se abire
ideas plurium Numinum. C.º ipse Cart. p.º 1.º phyl. n.º
26. Mundum, et diuisionem maris idem Dicit indefi-
nita, non infinita, q.º ad simus finiti absurda et
infinitum uelle comprehendere. Nunc sui immemor

Di-

Dicit se abere. idea clara, et distincta. *Idea*
 entis infiniti. A. *ut* Dicit Cart. se abere clara, et
 distincta. *Idea* de conuicta quod Deus; ad qd. co-
 uicta non est Deus, q. *Deus* iuxta fidem est incompre-
 hensibilis. Cap. *firmiter* de *idem*. Trini. et fide
 catholica iuxta illud psalmi qd. nubes, et caligo
 in circuitu eius. Unde uelle *Deum* intelligere est uelle
Deum non est *Deum*, et hoc non est hoc. Deniq.
 quantz efficacia sit hęc de Cartesiana ostendit
 Cartesiani spinosq. uel statim Atheismus de
 quo alibi.



Dissertatio iii
De loco, Vacuo, et Infinito
Quaestio i
De loco
Caput i
Quid, et quotuplex sit locus, et
de spatij's imaginariis.

Phya duplici
Locus admittit extrinsecum, et d. corpus ambiens, sed
continet aliud, ut d. dolium respectu vini, cra-
mena respectu numerorum, et aer proximas respec-
tu hominum. Sic locus d. mobilis, sicut vino mo-
uetur. Doctus; et in omni sententia d. corpus ad sit
corpus alia continet.

Alius locus d. intrinsecus,
et d. spatium occupatum a re in q. trina. Dimensio
spatialis occupata a substantia vini intra dolium
quodq. vino recedente occupat. ab aere. Sic locus
non d. corpus in quo naturaliter deest Cart.
non d. corpus nat. penetrant. Quinde spatium
d. immobile, ad tu oia corpora movenda possint.
Non d. corpus ambat totum octo cognoscere.

Scholastici et Arle
lib. 4. phy. tex. 41 locus definitur d. prima su-
p. hies immobilis corporis continentis. Sed male
q. a. deo non repetit loco extrinsecum, q. a. sit
immobilis tu non d. superficies abies. Status Arle
ad confundenda caligantissima.

Ex his
resol.

Resolvit. Dubium an res sit in eo, et in nullibi, sed in
nullo loco. Nam loquendo de loco intrinseco requiritur res
in nullibi, et occupet spatium aliquod neque de. Sed lo-
quendo de loco extrinseco potest res in nullibi. In oibus
annihilatis, et solo lapide remanente, hic est nullibi. Et
de facto Mundus est in nullibi, q. non habet corporalem
ambientiam.

Resolvit aliud Dubium, an spiritus in q.
Deus, et Angeli dicantur in loco. Loquendo de lo-
co extrinseco, non sunt in loco, q. ad corporibus non
irradiantur, ut aqua irradiat. Sed si
non dubio sunt in loco intrinseco, q. sunt in spatio,
quidquid sit delite vocabuli, an dicantur occupare
spatium, vel non occupare spatium.

Cartis, ut vide-
antur Theologi dicunt spiritus in loco operationis.
Sed quid si Angelus intra aulam nihil ageret, et ibi
non esset? et Deus non est extra Mundum, q. ibi nihil
creavit? o Pandosus Theologus! Deinde ut quis ope-
retur in loco, debet in loco per suam substantiam juxta
illud operaturus est ad id.

Circa spatia imaginabilia
per ea intelliguntur inanitates extra Mundum in infinita expositas,
in quibus corpora non sunt, sed in possunt, si a Deo crearentur.
Appellatur imaginabilia non q. finguntur, sed q. conipiuntur, nomi-
natio de plebe indocta instar aule huius expansi, q. respi-
ramus; in tunc ibi nullus sit corpus fluidum respirabile, et ideo
vivencia non possunt ibi nati vivere.

Et quid est juxta
fidei Mundus ut finitas ut d. supra, consequenter extra
talem finem corporalem non dantur, sed nullae inanitates, quas
Phylosophus vocat spatia imaginabilia. Cart. ista negavit; sed
quod male. d. supra.

Quis sciet, an Deus sit in
et pervasus toti Mundo, et eius partibus; sic et existat in
spatiis

Corpora natr' inter se penetrabilia
non sunt, et certum; unde per adventum unius corporis expellitur
aliud, et lapis caput non penetrat, sed frangit, et statim
nisi exitus abeat, tormenta bellum eduxerunt; sed cor-
pora sunt per miracula penetrabilia et certum. Sic Christus
Villego Virginis utero natus est, clausa sepulchro surrexit.
Iamvis clausis intravit ad discipulos, et ascendit in
gloriam corpora electa penetravit juxta illud in Act.
4. ~~venimus~~ Pontem magnam Iherusalem, qui penetravit
gloriam.

Pudet resellere, quod somniat Durandus lib. 2. q. 1.
Santiarum dist. 44 q. 6. Christum intrasse ad discipulos
per fenestras, vel per miracula ostij inordinato sed in
subtilissimum capillum, et sic in alijs casibus. Namque
ineptius obdormiant Christi Majestatem.

Venio ad re-
plicationem, et de positio. Ipsi qui in duplici loco si-
bi ad equato u. g. si palmarum existeret in duplici loco palma-
ri, et animam informaret duplex corpus humanum. Non enim
de replicatione quod sit simul in capite, et pedibus, quod sunt loci
inequati.

Replicationem naturae dari non solum videmus ab
experientia. Sic Petrus existens Neapoli, nequit simul existe-
re Romae, vel alibi. Sed solum per miracula dari replica-
tionem definitivam de de fide praesentia definitivam de
quando tota res est in toto loco, et tota in qualibet par-
te loci. Sic anima est in corpore; Deus in singulis mun-
di partibus. Christus in Eucharistia, qui per praesentiam, et re-
plicationem definitivam, replicatur in tantis hostiis con-
servatis, et in singulis hostiis fragminibus.

De replica-
tione uniuspersonae, an Divinitus fieri possit litigant
scholae. Negant Dominicani; affirmant alij. Praesen-
tia uniuspersonae de de tota res est in toto loco, et
pars in parte loci. Sic sunt in loco Petrus, et lapis. Si-
militer i. Dominicanos quod sicut Christus est in
Caelo

Eslo inuascriptum; ita inuascriptum potest ad inu. Ser-
 uis Eslo non relicto, et tu ut nunc existis in Iud. co
 potest p. mirabilem applicari in tua Tomo, vel alibi.
 Quod ipse factus in sanctis narrant legendz, et Do-
 minicani narrant ad Angelos assumptes spiritus
 sanctos.

Urget a Dominicanos q. mirabili-
 or d. replicatio definitiva, quod inuascriptum, i. q.
 illa datur a fortiori h. c. Dali potest. Atq. patet
 q. a maius mirabile d. poni corpus in nouo loco
 definitiva, sed p. parte intra parte penetratum,
 quod inuascriptum, sed p. parte extra parte no
 penetratum, ut patet consideranti. Et illud quesi-
 ones h. c. istz supra curz nanz Philosophi exornata
 non sunt.

Quaestio II De Vacuo

Vacuum, nomen questio non
 d. imo Duo sunt soli Atomistz Physz plenitudo, et
 inane; q. vacuum dicitur solit principium, non quod
 reuera tale sit ad non sit aliquid, sed q. sine
 uacuo nans non subsisteret. Ad id.

Vacuum phy-
 losophice acceptum, d. spatium, sed locus primatus
 di. corporis. Si careat corporibus solum inuisibilibus
 d. vacuum ad sensum plebs; sic nomen dicitur
 doli sine uino, crumenae sine numis, domus si-
 ne habitatore. Atq. acceptio nihil ad Physicam.

Vacuum
 d. dicitur in separatum, et conuersum. Illud d. extra, Ma-
 gis in spacijs altitudinibus, d. quibus ja d. m.
 2. est vacuum intra Mundum; d. hoc d. contro-
 uersia; dico titulus ponit ad Physicam an det. va-
 cuum in Natura. Hoc subdividit in vacuumatum,

et

et disseminatum, seu interspersum. Primum est vacuum sen-
sibile, et grandiusculum, u. g. si longius palmaribus des-
titueretur, o. corpore. Secundum est vacuum insensibile,
et minusculum, u. g. si aliqui poruli corporum, cor-
poribus destituerent. De hoc & gustatio ignea,
audet. Inquiramus.

Caput II Rationes Peripateticorum, et Cartesiorum c.

Quaeritur, earumque dissolutio

Axioma in Scholia

Primum. Non datur vacuum in natura, Natura abhorret ad
vacuum, et si quantulum d. usque agitur. Peripatetici
iunguntur Cartesiani, et in illi vacuum admittant, & mi-
raculum, Cartesiani ferociores vacuum o. modo impossibile
clamant, et si Cart. hoc in se non omnino sibi con-
petet, ut alibi obijciunt.

Peripatetici arguunt rationibus,
et experimentis. Primum. Mundus potest suam conserva-
tionem, q. d. extendunt vacuum, q. d. est ueluti natura uul-
nus tollens unionem corporum, et conservationem. Sic
pars supra ad corpus animatum facile uerminat,
et ramus scissus ab arbore sicut.

Secundum. Mundus
substantialiter conservatur aetheris influentia corporum
celestium. Influentia autem conservatrices ad nos
dependere non possunt, si in aere adegit ali-
quod circulum, q. d. in vacuum, et q. d. vacuum motus
fieri nequit.

Terminus. Medicus ad an-
imum corpus applicat, quoniam uento
carum eleuant ad uitandum vacuum, q. d. aer
antea q. d. flammam rarefactus in sua diu-
sitate se recipit, adeoque vacuum

no lingueret, nisi caro elevaretur.

4.^o Sit uas aqua, vel uino plenum, cui siphonis inflexus infundatur. De oleo siphonis extra aquam procurrente extrahatur aer, tunc aqua sequitur, ut ascendat. Descendatque et sine noua attractione usquequo uas emaneabit. Quod auerit ob metum uacui, non si aqua ex una parte descenderet, et ex alia non ascenderet; in medio siphonis daretur uacuum.

5.^o et uas irrigatorio aqua non descendit per foraminula subita, instar tribus patentia, si superius foramen sit clausum. Descendit uero si foramen aperiat. Nam si aqua in p.^o capite descenderet, tunc nullum corpus subingeretur, adeoque daretur uacuum. Similiter uinum non defluit ex Odolio, nisi in summitate aperiatur ostiolum, ut neque labitur ex uulgari instrumento, sed Mariola.

6.^o Latera follium conjuncta nequeant separari, nisi aperto officio, quod adhi ingreditur prebeat ad uitandum uacuum.

Denique lamina ferrea leuigata, ut marmori plano immobilis congruat, attolli nequit, nisi ex una parte eleuetur; quod si simul equaliter eleuaretur, aer in medio non statim accurreret, unde ad breue tempus daretur uacuum. Hic Arthuri plani ibi- litate Scholasticum.

Suis argumentis accurrunt Cartesiani. 1.^o in uacuo daretur tria dimensio 1.^o corpus, adeoque non uacuum quod extendit omne corpus. Itaque uacuum est tria dimensum, sed est nihil, quod nihil est tria dimensum; sed longum, latum, et profundum. 2.^o uacuum bipalmale est maius palmale quod uacuum nihil est magis alio. Denique uacuum non est substantia, neque modus, sed

Sed purum nihil, q.^o non dat. non dat. nihil à se
sui.

At. fragores nihil turba inuicem arce
Atomistaru. De singulis. P.^a et fundalis rescho-
laru d. fuerit pro iustis. Pars n. sita à uicinis,
ideo parit. q.^a alimentu sumit à toto: non ita d
inter mo, et parletu, inter aeru, et aeru; ideo. se-
paratis pount porali uauis. Imo inter corpora
inimica u. g. aqua, et igne conducit ad conserua-
tionem, ut legarent: eritque tunc uauis, quasi in-
ter ferocientes equos capragulis.

1.^a No. Duo sup-
ponit falsa. P.^o pter lra descendere à corporibus
et huiusmodi occultas influentias, quas fingunt Aduer-
sarij, et nos pte 1.^a Reijicimus. 2.^o illi transmissi
falso supponunt Aduersarij influentias à se
descendentes, et mouendi p uauis. Quia et uauis
adari d. et non pterent in descendendo. Ridicu-
lu d. in uauis non fieri motu, sed si fieri po-
test in pleno resistente; à fortiori in uauis, ubi
nihil resistit. Aliq. Dicat in uauis motu de-
bere ad instantaneu, quod repugnat. Nā suc-
cessio motus non unica prouenit à resistantia
medij, qd nō d. in uauis, sed à distantia loci
reliati, et acquisiti, quod d. in uauis. Sic Angelus
mouet. Successiue, et: alerrime in p. tibus
penetrabilibus, tñ corpora nō resistunt.

Ex p. li-
mentu adductu non accidunt ob metu uauis
sed ob pressionem, et elatitudinem aeris. Ad intelli-
gentia supponendum ex alibi probandis na-
ad in suo loco gravitabile. Unde ad sit fa-
cile denegabile, consisterit pars inferior propi-
nos d. multo magis densa, quā quā supra
nos. Hinc si à pondere superinundantur
aeris liberet. Pa. titat. ang. se addit ad
inu-

impetu ob propriam elasticitatem, De quo supra. Ex his.

Ad 2^{um} experimentum, quod cum aer intra cucurbitulas d ab igne rarefactus; tunc minus premit, ideoque aer intra globulos carnis latitans illico rarefit ob suam elasticitatem; et inde fit carnis intumescentia. Propterea carnes videmus assurgere in principio, cum aer magis valet. Si assurgat ob densitatem aeris; tunc frigefacta cucurbitula & fortissimi spiritus, vel pannus madidus Deberent magis carnes trahere; quod videntur Barbitonsenses. Item marmor applicatis cucurbitulis non assurgit, an ibi dabitur vacuum? Denique jurat ad carnes elevari cum ingressus igniculus in poros carnis; frictione prius apertis, ut ad contactum ferri igniti caro elevari in bulla.

Ad 3^{um} experimentum, attracto aere. De ore Syphonis pressio aeris supra aquam cui siphon d injectus non repellet ex illa partem resistentiam alterius aeris exusti; ideoque aqua impellitur, et accedit. Et hoc d lo cum aqua intra anthias (nullo & trombe) ascendit attracta animalia aere evacuantur; nunquam tunc ultra pedes 34 q^a pondus aeris extra anthiam finitum d. Quod si ascenderet ob motum naui, ascensus aquae esset ad eandem altitudinem, et supra pedes 34 seu circa palmos 36, quo experimento Phya cognoscit scholarum metus naui adegit in nihil.

Ad 4^{um} aqua in vase irrigatorio non descendit superioli foramine. Diligenter lauso, q^a suspendit ab aere sub figura compresso ob resistenciam reliqui aeris instantis. Sed aperto superioli spiraculo aqua descendit, q^a pondus aeris instantis junctum gravitati aquae superat sub aeris resistenciam, q^a virtus incita fortior. Sed in similibus experimentis.

Ad 5^{um} foraminibus non dilatant, q^a eodem modo.

latatione respicit motus aëris circumstantis. Sed si vis
magna adhibeat. Sani pellunt. Vitant. qd non contin-
get si inspiratio proveniret ob metum venti.

Ad ultimum
res. non tota lamina pondus, aëris. ferret. sed qui la-
mina manuestat. Sed aliqua pondus portionis fert a-
er sub. Similiter gravitationis laminae, vel situs. multum
aufert aqua intra qua si lamina ponderet. minus gra-
vitat. Sed itaque non sit aer sub lamina congruente,
consequentur elevati nequit. Sed tandem elevabitur si vires
elevantis augeant. notante Maignano cap. 20. plus minus

Quid plura? Sed ut nulla
salus vitis, concedamus Scholasticis enarrata expe-
rimentaliter curare ob metum venti, tunc valent, nolunt, te-
nent. Revocare ad pressionem aëris. Ascendat ut aqua
in siphonibus ob metum venti, id certe finis est huius a-
perius, ut a vitis. venti. Sed tunc superest assignanda
causa efficiens talis aperius, qui ut potest violentus,
requirit causam physicam externam. Et nulla id potest,
nisi aer undique premat. Et in re ipsa. Adversarij confun-
dunt causam physicam ad efficientem, ut rogatus quomo-
do ligna Neapolim à longinquis transferant? respon-
detur ob metum frigoris. Unde qd Adversarij vocant me-
tum venti robusti. Phylis vocant aëris pressionem, et ela-
sticitatem. Satis ad Scholasticos.

Bombi Cartistalibus re-
pellunt. à similibus quicquid. Penitus nocturnus sat
trina dimensio. q. corpus, q. nihil d. nihil d. trina
dimensio, q. nihil tenebrarum. Oat. à porte rei. Sed
magis d. careat oculis, quàm nudis. Sed utrag. carentia
d. nihil q. unum nihil minus alio. O magnas de-
monstrationes. Directe ex alibi d. in nullo
ed trina dimensio, non physica, Sed Mathemati-
ca

ad locum, quod non est corpus, sed spatium, & nihil, ut alibi ex Aug. audimus. Itaque nihil nunc dicitur existere non per positionem entitatis, sed per remotionem corporis a loco, ut tenebrae existunt per remotionem lucis. Denique nunc dicitur bipalmale dicitur maius palmale non quod unum nihil maius alio, sed quod in uno bipalmali potest adesse corpus maius, quam in palmali.

Caput II

Probatum sententia Atomistarum dari vacuum in disseminatum

Quod intra mundi corpora, nominatim intra aerem multa minima vacuum est, & fundamentalis Atomistarum assertio. Et aliunde constare potest ex Div. Et ex una parte vacuum non repugnat, ut videtur solvendo objectiones. Ex alia parte ad huc vacuum facile explicatur motus corporum, compressio, et expansio aeris; aliaque phenomena, quae sine vacuum, vel non explicantur, vel difficile explicantur, ut in Deumque videtur. Ergo si sola proterit vacuum negat. 1. corpora, quae infinitis quae foraminibus, quae dicuntur pori, sunt stygia, quae hae foraminula caleant, frigeant, et humescant corpora. Per eadem erigunt in humano corpore capilli, lanugo, sudor; fiunt innumerabiles evaporationes, nutritio, acretio, suctio sanguinis & tam nunc inappetibile videtur aerem, vel ethera tam velle oibus poris singulis se pro accommodare, ut nihil vacuum relinquunt. Et tam vero in tantis & prestatis motibus accuratius, et non quidem si instat dicitur minimula in corporibus, ut in aeris undique compressatis partibus simul, et porulis, qui corporibus creant. 2. Dicant serio adversarii quod male nunc immineret dato prolo vacuum in Monte Caucasio, in

orbe hunc, in centro sit, in Tartaro damnatolus? Si ma-
lus, et pena d' natus, augeant? mala in damnatis
Permittit Nova Spectata, Incendia, Perre motus,
pess; Unde tanta mala in misclo mortales? et re-
quit tolerabiles porulis natus, qd' au noulet, Divinale
non possumus. Sit natus natus alius, passus unum, an
huc in Mundo non emeniant? Passus ad Pullos.

sic suff
fuerant candido Phyllo. Sed placet promissa obstinatos
Adversarios argo Epicuri, qd' tanquam Demonstratione
incubat Sextus Empiricus (et si Scepticus lib. 7. ad
Mathematicos. Si non dat natus, motus fidei non potest.
Motus n' sit qd' receptione corporis in loco, ubi non e-
rat. Nunc si ois totus plenus d' alterutro sequeretur,
vel qd' corpus ingrederetur in corpus, illudque penetraret,
vel si illud amoveret, necesse d' digito moto totus Mun-
dus moveretur, uno corpore impellente aliud. Undeque
repugnat; adeoque dant natus, in quibus corpora
identia se injungunt: alii natus ambulantes, nec a-
ves volare, nec bruta moveri, nec pisces natare,
vel alitus flammis in aere possunt ascendere.

Principium, quoniam idem nulla daret res.

Respondent Aristotelici
aerem pulsat a mobile densatur ad occupandum locum
minorem, quod antea occupabit; idcirco non totum aere,
et Mundum dicitur moveri.

Quia a aerem densatur
non negamus. Videmus tamen densationem fieri non po-
tius in aere sint poruli vacui. Patet qd' aer densatur
compressione porulorum: nunc, vel aliqui poruli erant
vacui, et ab eis intentus. Vel nulli erant vacui, sed ois
replebantur substa u. g. invicibilis ethera. Et tunc seun-
gemus, vel substa inclusa excludit a poris, vel non?
Si excludit, quo se recipit, si ois plena? Si non ex-
cludit, nec aperta penetratione. Sint u. g. 100 p'f'f'
capit.

capillares aëlis, et densantur ad occupandum locum duplo
minorem. Tunc necesse est ut dux pte capillares consti-
tuant? in uno loco capillares quod d' penetrabili.

Cart. pte

2^a pte n. 6 irridet ad Atomistis peripateticas den-
sitate. Respondet tñ n. 23 aeris, et alia fluida
cedere, et confusile retrocedere p' latera ut in loco cor-
poris moti occurrat, ut contingit in rota. Vnde de-
ducit in d' motus simul movellis integrum circa lumen
corporis, et o'd motus fieri p' circumferentiam; Responsum
accipit Cart. à Platone in Timæo, idem appellatur
irradulio Platonica.

Verissimè irradulio fluida
ad sed nihil ad id pro navis vitando. Concedimus
aeris, et aqua retrofusa (neg. m. à fronte corporis
moti tantum vacuum accurrat, quantum sufficiat ad
nostrum corpus recipiendum, vel navis) Sed tñ inceptio
motus irradulio fieri nequit si non datur vacuum. Ut
n. corpus p' aëlis tantillum movelli incipiat, d' aliquan-
tisper corpus aeris prodeire ipsaq' impelleret. Sed quomodo
impellet si o'd plena? Vel latera, inquit, ad locum
retrocedunt Sed e' q' non datur retro locum d' q'd corpus
non datur movet retrocedere. Vnde sine vacuo motus
non potest incipere, et aer iuxta adstantem non cede-
ret. Et d' abis in circulo excavato globali, ita
pleno ut inter globulos nullum spatium interponat.
Tunc n. nullus globulus movebitur, non p' unum neque
at locum alterius replere. Sed q' nullus motus incipe-
re poterit. Sed videtur in globali purgatores, qui-
bus Virgine salutamus.

In exdolo rotæ alluminat.

Cart. q' pte fluidus non movetur p' modum unius
solidi, ut pte in rota solida, Sed movetur seorsim,
cepto prius motu p' aliquam ut contingit in globali
purgatores, vel in circulo excavato. Tunc nulla

extremitate Cambii. & longissimis, altera extremitas
ad partibus intermediis simul mouetur; non sic in flui-
do aqua, quia a projecto lapillo intra puerum non omnes
aqua simul agitur in circulo nisi proxime inuagiat
undare. Aute Lucretius lib. 6. p. 1.

Aut igitur motu primario & cogitatio quae
Aut ad admittendum dicendum in alio inane

Vnde initium capiat res quae mouendo

Exposita non sic contrahitur
in parte. Aer in selo pneumatico magna in densitate
spatium longe minus occupat, quam si tractus. Itaque
in aere erant poruli uani, at quo confugeret com-
pressus aer. Ad densationem si recurrat inuagiat in
penetrationem. Vbi nec ad impulsione & recurrit
quia aer ex una parte pressus longum non abet, unde elu-
pat ad refluxum. Est quid simile, nam immerso
fundo siphonis in aqua, hoc in illud non aperit, ni-
si quousque aer in longum strictior tradatur, ita
quod flumen longum in admittente uagis non madet.
Id fieri non potest si in aere non essent poruli uani.
Vnde uide aer quidem non quod uera sit fluidus,
sed quia sit fluidus, et quidem ob inane.

Caput III

Coniectura pro uacuo coacervato ob fistulam Torricellianam et machinam Boyleana.

Et si totus Mundus in im-
menso pendat uacuo, tunc datur, an non dat. uacuum
coacervatum in Natura ad modum nihil, modo datur. Dis-
minatum tantopere uariis necessitatibus. Qui uacuum co-
acervatum admittant, provocant ad duo famigerata
experimenta. Primum & fistula, quae ab In-
uentore Evangelista Torricellio appellata est
Torricelliana, et quod se Authores jactant
ut

ut P. Valerianus Magnus Cappucinus libro edito. Demon-
stratio oculalis, pro namo, quod exhibuit Regi Coloniz. Accipite
fistula vitrea, ex uno capite aperta 2.^a longitudinem supra 4.^{or}
palmos, latitudinem, ut placeat. Ea reple mercurio, seu argento
vivo, et quod parte patet crasso digito obturad. In conca alio
mercurio plena merge, extrahite digitum, et videbitis mercurium
ex pte Oceani quiescere, itant superioris spatii exhausto post
certas vibrationes remanet major fistula pars mercurio plena,
qui regulariter suspendit ad digitum 27: Putant

Putant aliqui adeo
ad namum coarctatam in superiori pte fistula, q.^a nullus cor-
pus videt. Tunc deinde in loco dependens mercurij. Per
me, et fistula probet evidenter progressionem vel ut pte
6.^a abitis, tunc non efficaciter concludit pro namo, q.^a admi-
tas fistula, vel restat lumen, quod juxta nos corpus d. vel
globe vitri pte gmeante, nisi in fistula reforme
ex crassa materia metallica lani, et globe impuad.

Alibi ex-
perimentum d. machina pneumatica, quod nobis An-
gley Robertus Boyle excitavit. Et adde poms genus
in qua extracta d.ubo exigitur aer ex vascula vitrea
in qd novus aer loco exanti subire nequit. Idque rep-
titis vicibus. Donec in vasculo nullus aer superit, et na-
mus censet factum. Structura machinae abes qm d. uam-
de Boyle d. som. p. 1. suad. opus. In machina valia
contingunt mirabilia. Po post certas conclusiones antia
u. g. animale moriunt; mortua turgescunt. 2.^o fractus
u. g. mala putred, eroga, imo et caro d. intus comp-
nat, nec putrescunt. 3.^o audit in floribus, et rosa
post quinquaginta dies viridum colorem non amiserat.
4.^o liquores efferveant, et p aliquod tempus aqua
multas bullas emittit. 5.^o flaccida viscid adieo
intumescent, ut aliquando d. d. d. rat. Denique lami-
nz congruentes extra machina inseparabiles, in ma-
china dilatant. sponte, modo aut conjunctione

factu

Ipse vini inungant.

Phenomena una res; nam in machi-
na non est aer qui respiciat aëria: et ideo moventur.
Surgeant quia non est aer externus prohibens elatiliū aë-
ris intra ipsa latitantis. Et ideo et liquores ferueant.
Aqua emit bullas. Laniis dilatant. Vesicae intum-
escunt. Denique quia non est aer promouens corruptionem
ideo flores et fructus ordinem conservant. An in machi-
na sit vacuum philosophus author non intendit.
quia excluso aëre non potest superesse, vel accurre
ethereus; unde appellatur machina pneumatica. quod
pneuma graecum est latine spiritus.

Fortasse vacuum co-
servatum audit in explosione tormenti ballii per ex-
plosionem; nam excluso aëre et quicquid erat corporis intra
eius cavitatem necesse est fieri vacuum per breuem tempus.
Unde post flammam explosionis irruit aer tanto impetu, ut
tormentum utroque at. De vacuo plenissime

Quaestio III

De Infinito, Tempore, et Creatu- ra maxima, quid litigent scholae; tangenda, et ista minutia lia, ne aliquid omisere videamur.

Caput I

De Infinito

Infinitum quod
dicitur quod diffinitum finitum, sed tunc finitum ut quod
via minus longa. Huiusmodi quod. Stultorum
infinitum est. Quod Philosophus infinitum dicit quod nulla
tenet

tenus finire potest, ut dicitur, ut eternitas à se post. Infinitum vel dicitur in creatura, seu Deus, qui dicitur infinitus in essentia, seu affectionibus. Vel creatura, seu accidentale, et 2^o quid sub-
 dividit in infinitum in multitudine u. g. si darentur infini-
 ti homines in magnitudine. Si daretur linea infinita in ma-
 gnitudine intersectione, si daretur infinitus color, vel frigus.

Itaque subdividit in cate-
 gorematicum, et sine categorematicum. Primum dicitur infinitum
 actus existentes u. g. si darentur infiniti homines. 2^o dicitur
 infinitum actus finitas, sed infinitum in potentia. Sic potest et proli-
 geretur, vel regeretur sunt finitas, sed et post sunt infi-
 nitas, ideoque eternitas à se post infinita sunt in post,
 et post est in eternitate à se post. Hoc infinitum
 nemo negat. Hic positum.

Primum litigat in Scholis an
 infinitum essentia excludat finem. Avriaga dicit pro da-
 tis infinitum et utrinque finem, seu laqueum. Sic in
 palmo sunt infiniti, et palmus utrinque terminat.

Sed ridiculum quod dicitur abet
 finem dicitur finitum, ideoque infinitum tractum ut infinitum
 finitum. Sed si infinito non repugnat finis potest eter-
 nitas finire quod frustra expectarent damnati. Argum-
 entum propositum surgit Scholasticum, non ut irridemus, sed
 infinitum in quantitate.

2^o litigat, an actus infi-
 nitum potest esse maius alio. Affirmant aliqui, quod datus
 infinitus hominibus, capilli, et oculi sunt longe plu-
 res, quam homines. Sed dicitur quod singula maius, et minus
 longius, et brevius in carentibus fine dicitur abuti ra-
 tionalitate. Argumens dicitur de subo non supponente,
 quod non videbimus non potest dari infinitum homines.
 Illi autem suppositi, capilli sunt longe plures, quod
 ridiculum negant Scholasticum. 3^o dato uno ab-
 surdo, cetera sequuntur.

5^a li. principalis 8, an sit
possibile infinitum categorematicum, seu an Deus possit
creare infinitos hoies, vel lineas infinitas, vel calores
infinitos. Affirmant Nominales, et sapienter Leuitz.
Negant Dominicani, et Franciscani, et tunc admit-
tunt istam infinitatem in quantitate. Videntur isti co-
herere.

Quia 1^o designat infinitum categor-
ematicum in multitudine, magnitudine, vel inten-
sione. 2^o 3^o Data linea infinita, et in illa
signato palmo u.g. A; vel aliquis palmus dista-
ret infinitus a palmo A, vel nullus. Si nullus
linea est finita; si aliquis, tunc inter talem
palmum et palmum A clauderet infiniti palmi,
adeoque daret infinitum claudens, quod communiter ne-
gatur. 4^o ex infinitis binariis sumantur infinitae
unitates; tunc ex unitatibus duplicatis, vel con-
surgunt infinita binaria, et tunc par est e-
qualis toti; vel congererent finita, et infinitum
finitum. 5^o creatis infinitis hominibus, vel
malogranatis capillis sunt longe plures, quam
hoies, et granata, quam malogranata; et auctus
infinitum maius alio. Aduersarij dicunt
se equalia, sed ego nolo quod sit semper. 6^o
creatis infinitis hominibus, et singulis uno annulo
tradito; ex ipsis annulis congregatis in unum locum
vel quilibet posset sumere decem, vel non, si 2^o
annulis finiantur. Itaque dicunt 7^o, sed alij annuli
unde emergerent Deo alio non creantur? Respon-
dent conpunctionem ad productionem. Sicut si quis
nec unum decem carolinis alij conpuncti nec non creantur
in cantu, et mille? Itaque inest. Sed quid si
quilibet abest in suo annulo proprium nomen inscriptum.
Quid si totis annulis tribuerentur passilli: an isti
in unum congesti, posset hominibus arte con-

dale

deus p[er] centena[ria] et millena[ria] ita q[uod] s[ed] tenu-
issimam crearet in anno q[uod] tota eternitate
affirmant Adversarij. Sed passim iungenda una
quantitas.

Opponit[ur] argu[men]tu[m] pietatis. Potentia
Dei infinita q[uod] potest creare infinitu[m].
Retroquo argu[men]tu[m];
q[uod] nequit producere infinitu[m] n[on] q[uod] s[ed] hoc pos-
sibile, q[uod] illi creati, alij n[on] sunt creabiles, et
divina potentia finiret. Directe pot[est] Dei
infinita p[er] q[uod] facit ex nihilo p[er] creatione[m]; ad
quod requirit[ur] virtus infinita. 2. q[uod] potest
producere finitu[m] in infinitu[m]. Sed sine to-
talit[er] q[uod] potest producere infinitu[m] sima-
tegoricatu[m], n[on] categoricatu[m].

Caput ultimum

De creatura maxima, et tempore

Circa creaturam
maximam censet Arriaga in effectibus possibilibus,
n[on] q[uod] in specie hominis ultra quod Deus neg. ad pot[est]ta-
tem absolutam pot[est] aliu[m] homin[em] creare, et tunc vocat
creaturam maximam in hominibus. Similiter in alijs
speciebus; unde concludit dari creaturam maximam
et ultimam possibilem in qualibet specie

Contra-
rium communiter concludit q[uod] si sit possibile crea-
tura maxima, divina pot[est]as est finita, q[uod]
ultra maximam non pot[est] alios creare.

Circa temp[us],
græci Syriaci, volunt scholasticis de tempore n[on] q[uod]
hora, vel quadrante constare partibus infinitis. Sed
de somniis oculis apertis. Si in hora sunt
partes infinitæ, una duraret post alias hora

quo-

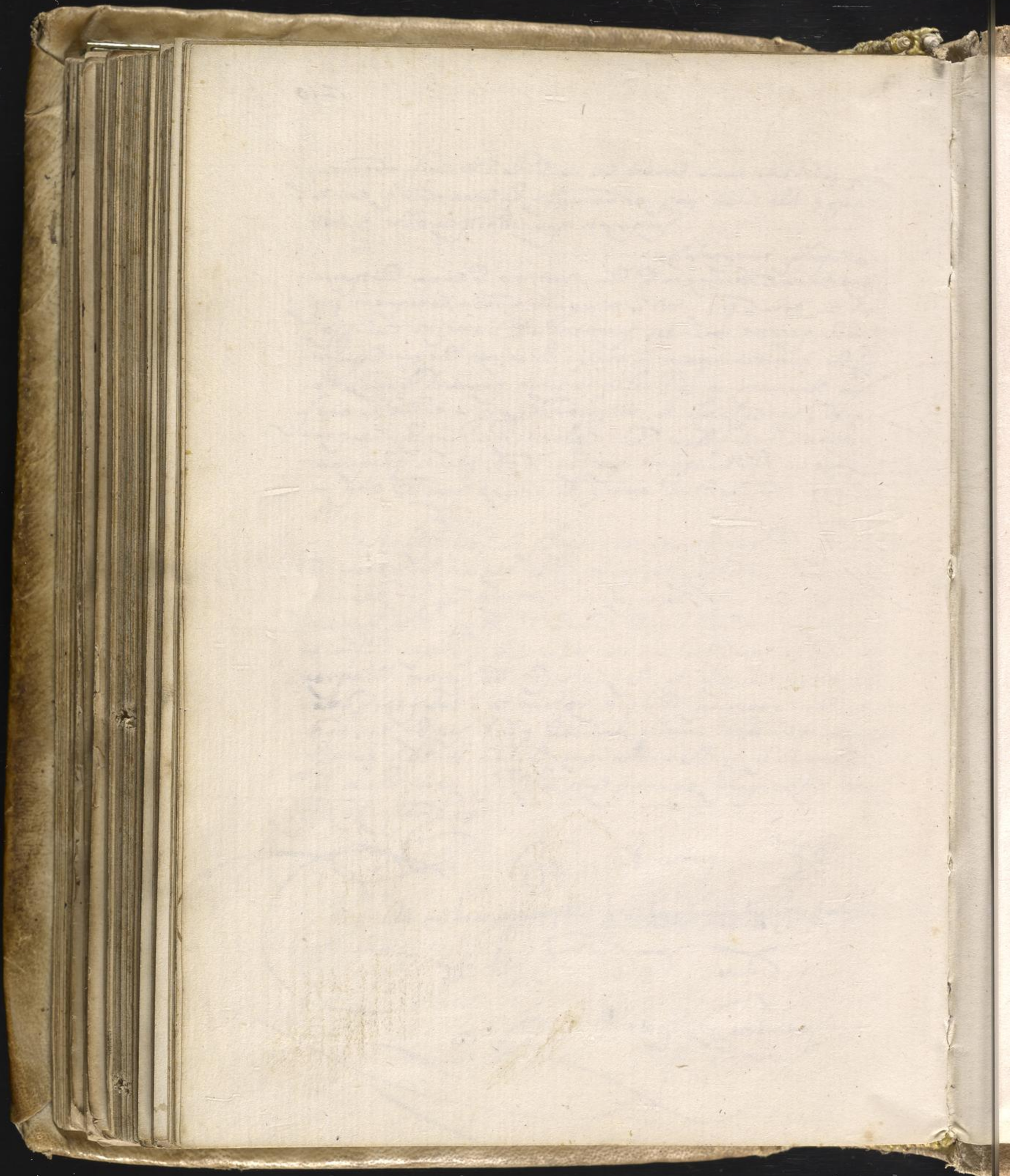
quomodo finiret? Id si in hora sunt infiniti p[ar]tes
et in quadrante & quomodo pars non sit equalis
toti? Non perderemus tempus.

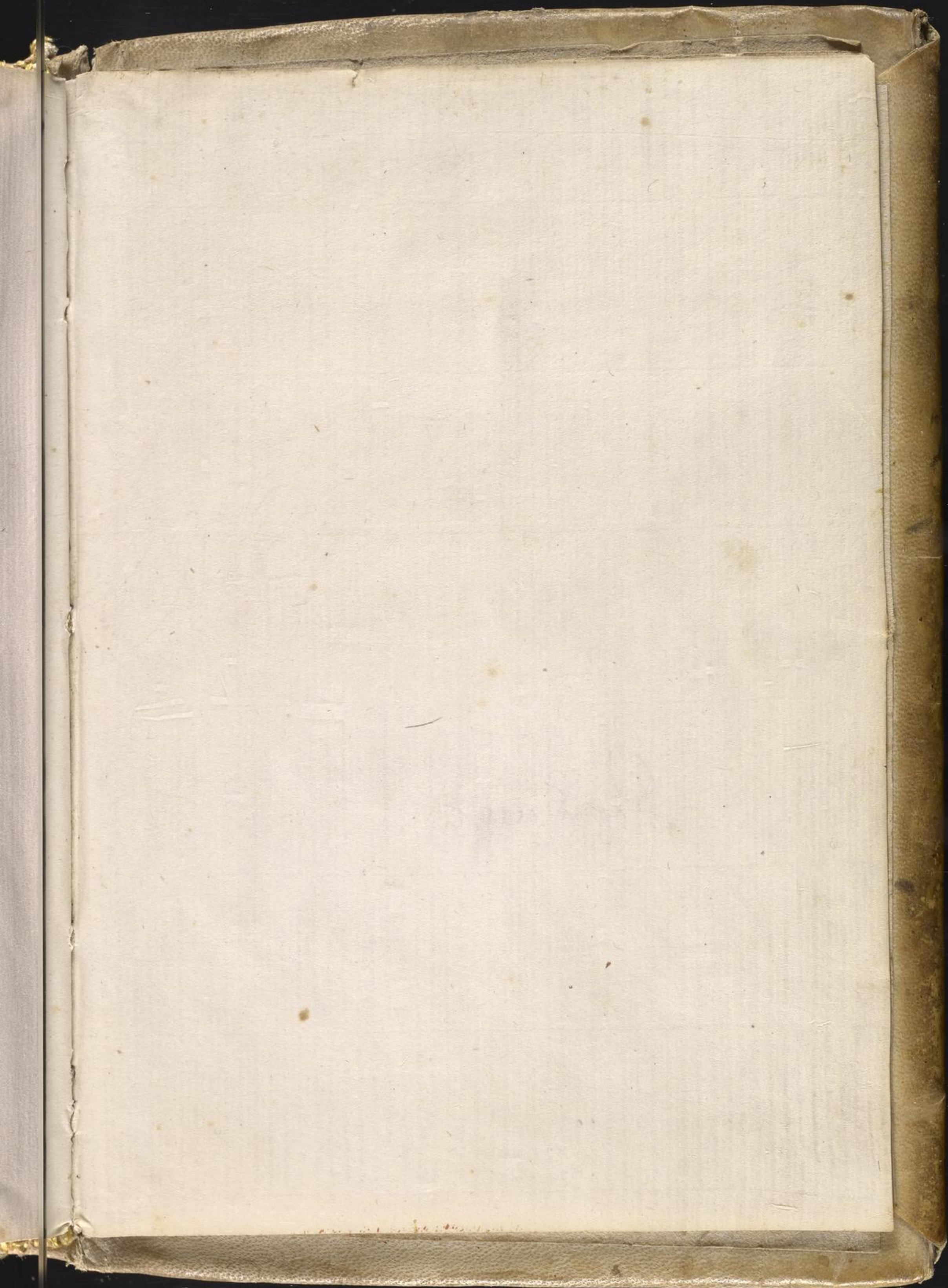
(Tempus physica)
acceptum non est entitas, sed est mensura durationis,
quod mensura non distinguitur a re, quod durat, et suc-
cessive existit. Durationes rerum mensurantur,
vel per motum corporum vel per nominationem Solis,
et Lunae. Diciturque tempus naturale. Vel mensurantur arti-
ficio. Homo u.g. Chronologia, et horologia; dicitur-
turque tempus artificiale. Ad nullum sunt simile
mensuram creatam; sed tempus imaginariū, ut tempus
in quo Deus existit ab eterno ante mundi creatio-
nem.

Artes lib. 4. phys. tex. 101. tempus definitur
est numerus motus a prius, et posterius. Non
placeat quod tempus mensurat non tamen rebus
motus, sed quod. Tunc Aug. lib. 11. Confes-
sionum cap. 23. Nemo mihi dicat est motus
corporum motus ad et prole quod, et loquens noto ad
solis stetisset, ut victor per lineam purgaret sol sta-
bat, et tempus ibat. Et hinc Nunc claudens uerbi
Seneca lib. 6. de naturalibus cap. ult. Neque futurum
est mihi, neque quod fui in puncto fugientis tem-
poris pendere

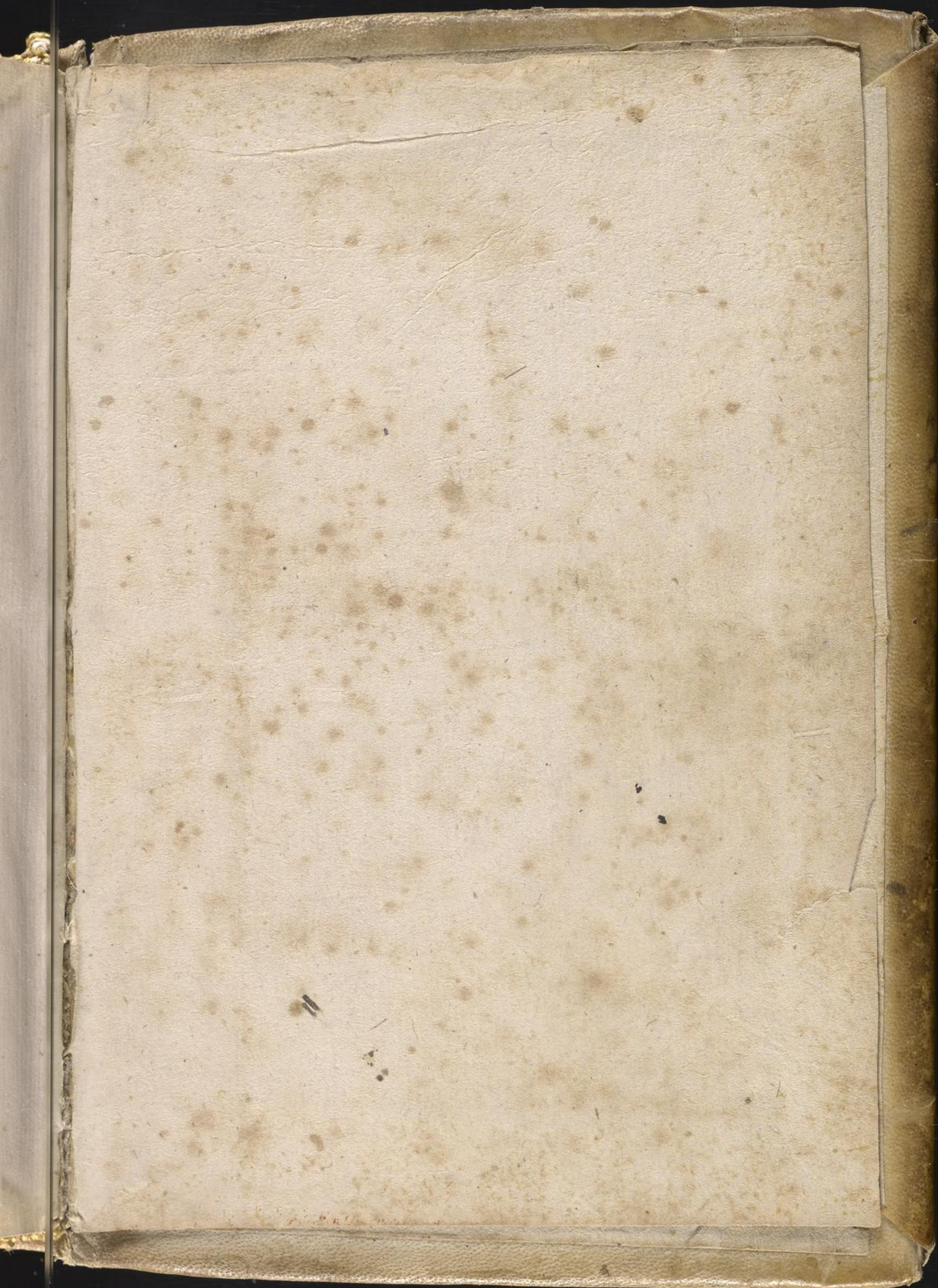
Qzj: Z naly Qzj
Et ag: Lac: et acat: Qzj: Long: la: nigh: Qzj: fiant: sat
+ hic do undy
effo Petrogelinj. portulac.
ini

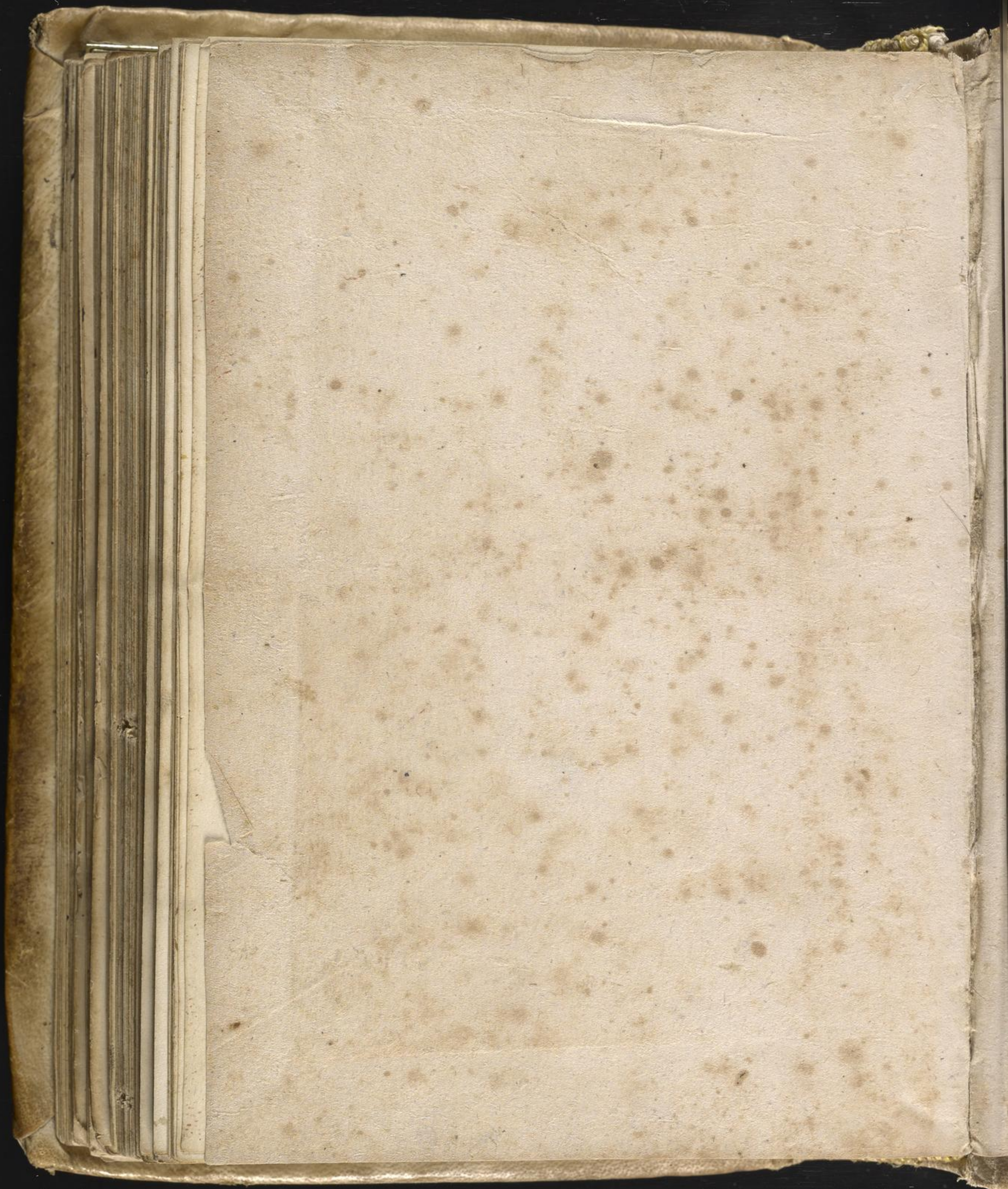
1210





Legenda





A

H 12473

11037

127 110

0 3

105 50

120 0

9-1 1

100 1

100 1

01

8-4 1

1 1

Physica

et